Врховни суд Србије

БИЛТЕН

СУДСКЕ ПРАКСЕ

бр. 3/2005

intermex
Software & Communication

Београд, 2005

БИЛТЕН СУДСКЕ ПРАКСЕ ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ

За Врховни суд Србије: Вида Петровић-Шкеро, председник

ИЗДАВАЧ: **Intermex**, Београд, Булевар војводе Мишића 37/II
За издавача: Љиљана Миланковић-Васовић, директор

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: Драгиша Слијепчевић, судија Врховног суда Србије

ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ И ОДГОВОРНОГ УРЕДНИКА: Војимир Цвијовић, судија Врховног суда Србије

РЕДАКЦИЈА: Драгиша Слијепчевић, Војимир Цвијовић, Новица Пековић, Драгица Марјановић и Милена Саватић, судије Врховног суда Србије

РЕДАКЦИЈСКЕ ГРУПЕ

За Кривично право: Новица Пековић, Слободан Газивода, Јанко Лазаревић, Драгомир Милојевић и Драгиша Ђорђевић, судије Врховног суда Србије

За Грађанско право: Драгица Марјановић, Предраг Трифуновић, Владимир Тамаш, Љубица Милутиновић, Слободан Дражић и Јасминка Станојевић, судије Врховног суда Србије

За Управно право: Милена Саватић, Љубодраг Пљакић, Снежана Живковић, мр Јадранка Ињац и Олга Ђуричић, судије Врховног суда Србије

СЕКРЕТАР РЕДАКЦИЈЕ: Даница Илић, саветник Врховног суда Србије

РЕДАКЦИЈСКА ПРИПРЕМА: Јелена Чакаревић, Тања Тодоровић, Андријана Недовић и Љиљана Иконић

ПРЕЛОМ, КОРЕКТУРА И ДИЗАЈН: Intermex, Београд

ТИРАЖ: 3000

ШТАМПАРИЈА: "Радуниħ", Београд

Свако копирање, умножавање, објављивање и дистрибуирање целине или делова текста из овог Билтена представља повреду ауторског права и кривично дело (сходно одредбама члана 187. Закона о ауторском и сродним правима, члана 183а Кривичног закона).

Коришћење делова текста из овог Билтена дозвољено је сходно ауторском праву и уз сагласност издавача.

САДРЖАЈ

I - ДОКУМЕНТА

- **Вида Петровић-Шкеро**, председник Врховног суда Србије
  УВОДНО ИЗЛАГАЊЕ НА ГОДИШЊЕМ САВЕТОВАЊУ СУДИЈА СРБИЈЕ - *СУДИЈСКИ ДАНИ 2005* 7

II - ПРАВНА СХВАТАЊА ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ УТВРЂЕНА НА СЕДНИЦАМА ОДЕЉЕЊА од 1995. до 2005. године 15

1. ПРАВНА СХВАТАЊА КРИВИЧНОГ ОДЕЉЕЊА 17
2. ПРАВНА СХВАТАЊА ГРАЂАНСКОГ ОДЕЉЕЊА 24
   - 2.1. ПРАВНИ СТАВОВИ УСВОЈЕНИ У ПОСТУПКУ РЕШАВАЊА СПОРНОГ ПРАВНОГ ПИТАЊА ПО ЧЛАНУ 176. ЗПП 136
   - 2.2. ПРАВНИ СТАВОВИ О ДОЗВОЉЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ.....161
   - 2.3. *СЕНТЕНЦЕ О ДОЗВОЉЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ* 188
3. ПРАВНИ СТАВОВИ УПРАВНОГ ОДЕЉЕЊА 220

III - ОГЛЕДИ 231

- **Снежана Андрејевић**, судија Врховног суда Србије
  ПРАВО СТРАНКЕ НА УПОТРЕБУ СВОГ ЈЕЗИКА И ПИСМА (НОВИ ЗАКОН О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ) 233
- **Александар Ћирић**, професор Правног факултета у Нишу
  МЕЂУНАРОДНЕ АРБИТРАЖЕ КАО АЛТЕРНАТИВНИ НАЧИН РЕШАВАЊА ТРГОВИНСКИХ СПОРОВА 243
- **Гордана Станковић**, професор Правног факултета у Нишу
  ПРЕСУДА БЕЗ ОДРЖАВАЊА РАСПРАВЕ.....277

IV - СТВАРНИ РЕГИСТАР
ПРАВНИХ СХВАТАЊА ГРАЂАНСКОГ ОДЕЉЕЊА ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ 1995-2005. 287

I
ДОКУМЕНТА

Вида Петровић-Шкеро,
председник Врховног суда Србије

УВОДНО ИЗЛАГАЊЕ НА ГОДИШЊЕМ САВЕТОВАЊУ СУДИЈА СРБИЈЕ - СУДИЈСКИ ДАНИ 2005.

Поштоване колегинице и колеге, драги и уважени гости,

Поздрављам вас у име Врховног суда Србије који је организатор овог традиционалног окупљања судија.

Устав Републике Србије, члан 9, прописује да "судска власт припада судовима". Ова власт је равноправна са извршном и законодавном које су политичке, а за разлику од њих судска, која припада судовима је правна.

Почећу своје излагање са оним што је најболније за судије у протеклом периоду. Ухапшен је судија Врховног суда Србије, највише инстанце судске власти. Узнемирење јавности, а посебно судија. Да би суд вршио судску власт мора бити независтан као институција; да би то остварио мора постојати независност сваког судије као појединца. Без обзира колико нам је свима тешко што ћемо носити терет утврђења евентуалне кривице једног судије, морамо нагласити и да је суд као институција вршио судску власт и у односу на судију као појединачног дела те власти. Постојање евентуалне одговорности може бити само на појединцу, а не на суду као институцији који је показао да у потпуности функционише.

Свако од нас, појединачно, својим квалитетним и професионалним радом мораће да допринесе раду суда који врши судску власт, да би институција очувала углед и поверење. Морамо показати да смо спремни да без жеље да се бранимо од постојања појединачне одговорности, функционишемо као судски систем који је темељ владавине права. Сматрам да смо то показали.

Радећи на остварењу овога, Врховни суд Србије у оквиру својих надлежности извршио је хитан надзор у више наврата, када је било потребно ефикасно реаговати ради предузимања контролне улоге судске власти у нижестепеним судовима.

Без посебних притужби и захтева, самоиницијативно, по сазнању за одређене проблеме у функционисању судова извршен је надзор у Врању, Београду, Краљеву и неколико других градова.

Извршен је надзор – преглед целокупног рада у шест привредних и два општинска суда, по критеријуму највећег броја притужби на њихов рад. Поред тога кривична, парнична и управна већа извршила су редован обилазак одговарајућих одељења окружних и општинских судова целе Србије.

У Врховном суду Србије формирано је одељење које поступа по притужбама. Великим залагањем колегиница које у њему раде, сви грађани Србије ће до краја ове године у законом прописаном року до 15 дана добијати одговоре на своје притужбе по извршеним проверама, а Врховни суд ће предузети потребне мере ради отклањања евентуалних пропуста у раду судова. Да би се успоставило ефикасно и квалитетно функционисање ове службе, која ће свакако водити и стварању поверења грађана у ефикасније правосуђе, очекујем помоћ свих судова у Србији у доброј комуникацији и поступању ради отклањања неправилности у раду.

Ова служба остварује и сарадњу са Надзорним одбором ради постизања ефикаснијег деловања оба органа. Извештај о раду Службе за представке и притужбе Врховног суда Србије указује на постојање једног броја општинских, окружних и трговинских судова који имају одређене проблеме у раду. Из њега се може утврдити у којој материји постоје проблеми, или су проблеми у целокупној организацији рада суда, а што даје и полазни основ за отклањање проблема.

О ближим подацима о раду Надзорног одбора и Великог персоналног већа учесници скупа добиће исцрпније обавештење у посебним извештајима.

Осврнућу се на рад правосуђа у 2004. и првих шест месеци 2005. године. Дошло је до повећања прилива предмета у свим материјама у просеку за 21% у целој Србији. Највећи број примљених предмета је у мате-

рији извршења. Ово се може сматрати, с једне стране последицом већег броја окончаних предмета, а с друге стране непоштовањем процесне дисциплине грађана да добровољно извршавају судске одлуке. У свим судовима Србије, решено је више од прилива 23.552 предмета, али у укупном броју другостепени окружни судови и Врховни суд имају мањи број решених предмета у односу на повећан прилив. Ажурност свих судова у просеку побољшана је у односу на крај 2004. године за 6,0 месечног прилива, на ниво 5,74 месечног прилива. Број старих предмета, према нормативима који их одређује, повећан је, али је њихова структура знатно промењена. Мањи је број предмета старих дужи низ година, али је повећан број предмета који су примљени након 2001. године, те су због дужине трајања поступка сада сврстани у групу старих предмета. У кривичној материји у периоду од 01. 01. до 30. 09. 2005. године дошло је до застарелости вођења кривичног поступка пред окружним и општинским судовима у око 650 предмета, у око 200 предмета наступила је застарелост извршења казне затвора или новчане казне. Даљом анализом ових података утврђује се да се ова појава јавља као проблем у мањем броју судова који морају хитно радити на отклањању овог проблема. Коначни је закључак да је у првом полугодишту 2005. године дошло до бољег резултата рада, него у истом периоду претходне године и поред повећаног броја примљених предмета у просеку у целој Србији.

Врховни суд је имао повећан прилив предмета за 23% укупно, који није у потпуности савладао, што је проузроковало незнатно погоршање ажурности. Ово је нарочито последица увећаног броја примљених предмета у управној материји. Овакви показатељи потврђују већ донет закључак, да Врховни суд неће моћи да остварује своју основну и најважнију делатност на уједначењу судске праксе, заузимању правних ставова, докле год се не изврши реформисање његове надлежности, тако што ће се остварити услови за стварање управних судова и измештање првостепене и жалбене надлежности из суда који је по карактеру касациони.

У овоме тренутку поставља се и питање да ли ће се стећи услови за реализацију законског рока, који као почетак рада нове мреже судова утврђује 01.01.2007. године, када смо суочени са проблемом да скупштина још није извршила избор кандидата који су предложени још почетком јула месеца. За остварење нове мреже судова потребан је координи-

сан рад све три гране власти, у тачно одређеним и усклађеним роковима. Поставља се и правно политичко питање, да ли је добро одређен термин започињања рада апелационих судова, да би то било целисходно, с обзиром на измене Закона о парничном поступку, Закона о кривичном поступку и Закона о извршном поступку, обавезе отварања расправе у другом степену парничне материје, јавних седница у кривичној материји. Резултати донетих законских промена, као и резултати Закона о медијацији биће видљиви тек за око две године. Све ово указује да предвиђене реформе треба пажљиво реализовати, да би дале очекиване ефекте. Формирање судова без обезбеђивања услова за њихов рад, неће дати позитиван резултат ни за цео државни систем нити за правосуђе, а последице ће се највише рефлектовати на грађане и друге субјекте, који пред судом траже заштиту својих права.

Протеклих годину дана обележено је увећаном законодавном делатношћу. Позитивним оцењујем да су судије биле заступљене скоро у свим радним групама за припрему закона који се непосредно тичу судова. Донети су нови Закон о парничном поступку, Закон о извршном поступку, Закон о медијацији. У процедури су измене Закона о кривичном поступку, кривично законодавство за малолетнике. Усвојен је Закон о породици, Закон о раду, Кривични законик. Организоване су јавне дискусије за судије целе Србије у вези базичних процесних закона за грађанску материју. Као чланови Савета Европе, поштујући уобичајену процедуру, о новим законима водили смо дискусије са експертима Савета Европе. Надајмо се да ће се оваква позитивна пракса и даље развијати.

С обзиром на број нових законских решења, судови ће у једном периоду сигурно отежано радити. Потребно је време да се новине прихвате и покажу последице. Идући у сусрет решењу оваквих проблема и њиховом брзом превазилажењу, Врховни суд је у сарадњи са Правосудним центром за обуку и стручно усавршавање судија, извршио системску имплементацију Закона о парничном поступку и Закона о извршном поступку у целој Србији, којом је обухваћено око 95% судија које се баве том материјом. На исти начин се спроводи имплементација Закона о раду.

Правосудни центар у заједници са Врховним судом Србије мора да се развија као институција и активно прати потребе правосуђа. Министарство је преузело од донатора трошкове финансирања плата запо-

слених и материјалне трошкове објекта Правосудног центра. За будућност је потребно обезбедити и трошкове за програме, као сталну ставку републичког буџета коју треба спроводити само уз помоћ донатора. Сада се планира извођење програма обуке за новоизабране судије у 2005. години, по већ прихваћеној пракси из одговарајуће процедуре из материје у које новоизабране судије раде. Радна група за израду Закона о иницијалној обуци, коју претежним делом чине судије, обављала је свој рад уз сталну сарадњу са судијама земаља које су развиле овај систем, и који су експерти Савета Европе. Предвиђено је да ће се иницијална обука будућих судија и тужилаца вршити у правосудним органима у сарадњи са Правосудним центром, који мора развити своје капацитете и у складу са овим будућим задатком. Доношењем оваквог закона унапредила би се кадровска структура носилаца правосудних функција, што је један од битних реформских корака, а представља и реализацију стандарда за ефикасно и квалитетно правосуђе.

Стално усавршавање судија представља право судије. Користимо га. Највећи број програма обезбеђен је у протеклом периоду преко или у сарадњи Правосудног центра. Поред тога, судије посебних одељења имају сталне програме специјализације, омогућену размену искустава са колегама из других земаља уз помоћ међународних организација. Судије Посебног одељења за ратне злочине, уз помоћ "UNDP" остварили су контакте и размену стручних ставова са колегама их Хашког Трибунала.

У завршној фази је формирање Центра за медијацију, које реализује Министарство правде, али уз потпуну сарадњу судства. Овај Центар ће у будућности омогућити бољу примену алтернативног решења спорова и растерећење судова.

Судство Србије и Врховни суд остварују интензивну сарадњу са представницима међународне заједнице: Саветом Европе, Делегацијом Европске комисије СЦГ, OEBS, ABA CEELIM, Европском Агенцијом за реконструкцију, Данским институтом за људска права, DFID, UNDP, GTZ, IRZ, као и већим бројем амбасада. Међународне организације и амбасаде учествовале су у финансирању многих семинара, округлих столова, публикација, студијских путовања, давања финансијске и стручне помоћи на чему им се и овом приликом захваљујемо.

Остварен је и нови вид сарадње са факултетима. Закључени су протоколи о сарадњи са Правним факултетима у Београду и Нишу. Надам се да ће последице овога бити позитивне и за факултете и судове; да ће судије дати свој допринос у увођењу практичне наставе, која ће омогућити да студенти по завршетку факултета буду спремни за практични рад, а да ће допринос универзитетског кадра бити у давању теоретских размишљања, нарочито Врховном суду при доношењу још квалитетнијих правних схватања. Будућност овакве сарадње је пред нама, надам се да ћемо је позитивно искористити.

Уведена је пракса периодичног сусрета Врховног суда и председника адвокатских комора Србије. Унапређење односа судске институције и адвокатуре, стручног учесника у поступку, допринеће квалитетном реформисању и једних и других. Савет Европе је пре више година утврдио да реформисање правосуђа, без пратеће реформе адвокатуре, не постоји. На заједничком састанку од 28. 09. 2005. године који је био посвећен проблему непоштовања одредаба Кодекса професионалне етике адвоката и процесне дисциплине учесника у судским поступцима, закључено је да ће и судство и адвокатура у оквиру својих законских овлашћења, предузимати све потребне мере, укључујући и покретање поступака пред надлежним дисциплинским органима, како би свако поступање којим се на овај начин отежава или онемогућава редовно функционисање правосудног система, било спречено и санкционисано.

Један од основних приоритета Врховног суда, који ће допринети квалитету целог судства, је јачање рада Одељења судске праксе. Оваква потреба произилази и због велике законодавне активности која намеће нову праксу. Поред тога, и установљена надлежност Европског суда у Стразбуру за наше грађане, захтева проширење рада овога Одељења на упознавању са праксом међународног суда. Рад овог Одељења с једне стране ће смањити могућност кршења права, а с друге стране омогућиће делотворнију заштиту права. Поштујући јавност, као један од елемената права на правично суђење, а које је и основно начело националног права, судске одлуке Врховног суда убрзо ће се наћи на web site суда. Поред сентенци, правних схватања и одлука о спорним правним питањима, објавиће се релевантне пресуде у интегралном тексту, уз извршену деперсонализацију. На сајту ће се наћи и преведена пракса Европског суда, релевантна за домаћу судску праксу и њено формирање. У протеклих шест

месеци радна група уложила је велики напор да се установи web site нашег суда који ће нам бити презентован. Најзначајнију и вероватно најчитанију страну чиниће управо судска пракса.

Развој Високог савета правосуђа свакако говори о положају судија и судства. Протекли период је за ово тело био посебно активан. Највећем броју председника судова истицао је мандат у јуну или септембру ове године. Био је и већи број упражњених судијских места. Пре предлагања кандидата, Савет је донео правила о процедури предлагања и критеријуме за предлагање кандидата. Током рада и процедура и критеријуми су се усавршавали. Да би се критеријуми што доследније примењивали Савет је усвојио јединствене табеле за целу Србију преко којих се прате резултати рада судова и судија, и детаљно упутство за њихово попуњавање. Савет и Врховни суд сада за рад користе овако добијене податке који омогућују контролу и упоређење резултата рада појединаца и целог суда. Сада је много лакше утврдити потребу суда за избором нових судија. По стварању оваквих услова за рад, Савет је предложио Скупштини избор 125 председника и 68 судија. Утврђено је правило да се одмах по предлагању судије из нижестепеног суда за виши, предлаже и избор судија за нижи суд, да судови не би били паралисани у раду, због трајања избора у дужем периоду.

Нажалост Скупштина није успела да прати динамику рада Високог савета, наметнуту истицањем мандата великог броја председника у исто време, па је сада велики број судова са "в.д" председницима. Ово ствара негативне последице на рад судова и њихову независност. Оваквом стању допринело је и што је Скупштина, у складу својим законским и уставним овлашћењима одбила предлог Савета за избор 17 председника, па је и за овај број повећала број "в.д" стања, а до поновљеног, коначног избора.

Ради превазилажења заједних проблема у раду, остварена је и одређена сарадња Високог савета правосуђа и скупштинског Одбора за правосуђе.

Након извршених избора, већина судова ће функционисати са довољним бројем судија. Показало се да постоји један број судова који има већи број судија од стварних потреба. У појединим судовима мали прилив предмета указује да би рад могао да се организује само увођењем одређеног броја судијских дана. Извршена испитивања, по случајном узор-

ку, указала су да постоји 30% вишка судија. То је свакако једно од следећих питања којима ће се у свом раду бавити Високи савет правосуђа, ради иницирања стварања рационалне систематизације судова, што ће омогућити и побољшање материјалног положаја целог судства.

Материјални положај судства завређује посебан осврт. Након доношења одлуке Уставног суда Србије, да носиоци правосудних функција не остварују примања у складу са законом, дошло је до измена сета правосудних закона у делу који регулише примања. На овај начин висина примања носилаца правосудних функција је повећана, али је с друге стране њихов статус промењен. Врховни суд је оформио радну групу ради сачињавања захтева за оцену уставности и законитости овако измењених одредби закона. Материјални статус осталих у правосуђу и даље изискује интервенције, јер висина примања, посебно приправника и стручних сарадника неће обезбедити задржавање свих најбољих у институцији. Квалитетном реализацијом измењених одредби Закона о таксама, могла би се омогућити боља материјална ситуација радних људи у правосуђу. Очигледно је да у овом сегменту стоји потреба за даље напоре обезбеђивања знатно већег дела буџета за потребе правосуђа. На ово посебно указује незавидна ситуација везана за материјално пословање судова. Само у београдском окружном суду, пренета дуговања из 2004. у 2005. годину за материјалне трошкове су у износу од 30.587.454,50 динара. Односе се на неисплаћене трошкове вештачења, обавезне одбране, различите услуге по уговорима итд. Дуг је у 2005. години до краја септембра месеца повећан на износ од 68.443.586,77 динара. Спрам величине судова, слична су дуговања и у другим судовима, па је на пример дуг Окружног суда у Ваљеву за материјалне трошкове данас 1.812.501,00 динар. Судови се још увек сусрећу са проблемом одбијања пружања услуга за испоруку струје, воде, поште, телефона због неплаћених рачуна. Сасвим сигурно можемо закључити да смањени проценат на 2,34% буџета за потребе правосуђа не обезбеђује гаранција ефикасног рада и указује на потребу да Министарство финансија изврши интервенције у погледу стварања буџета довољног да обезбеди стварне потребе за рад судства.

Нерешен проблем свакако и даље остаје у погледу простора за рад. Ово је највећи проблем београдских судова и Врховног суда Србије. Нова зграда предвиђена за Врховни суд, Управни суд и Апелациони суд у Бео-

граду у Немањиној број 9, решиће проблеме смештаја у будућности, али до тада овај проблем представљаће велико отежање у раду судова и указује на дугогодишње непраћење њихових стварних просторних потреба.

Нажалост хроничан проблем статуса наших колега са Космета није решен. Мањи број судија је радно ангажован. Један број је упућен на рад у друге судове на основу одлуке председника Врховног суда, али статус им још увек није дефинитиван. Ово државно и политичко питање није решено, а и даље смо у оквиру наше гране власти немоћни да га решимо.

И још једна дугорочна негативна оцена. Веома сензационалистичко извештавање медија, без поштовања законских ограничења, често увредљиво и даље руши не само углед институције, него је и онемогућава у нормалном раду. Очигледно је потребно реаговање свих институција да би се променила оваква пракса, а посебно апелујем на сва удружења медија на предузимању одређених мера ради очувања интегритета како судских институција, тако и њих самих.

И коначно, моје је виђење да само наши резултати могу допринети нашем статусу и могућности да га мењамо. Нисмо сви довољно ефикасни. Повратити поверење грађана, вратити углед зависиће највише од нас. Применимо све институте нових закона. Не заборавимо да и нечињење представља несавестан рад. Будимо квалитетни, ефикасни, омогућимо владавину права, вршећи своју правну власт.

Желим нам свима успешан рад, дружење и тако јачање струке.

II

ПРАВНА СХВАТАЊА ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ

утврђена на седницама одељења од 1995. до 2005. године

1. ПРАВНА СХВАТАЊА КРИВИЧНОГ ОДЕЉЕЊА

1994. година

ПРИМЕНА БЛАЖЕГ КРИВИЧНОГ ЗАКОНА У ПОСТУПКУ ВАНРЕДНОГ УБЛАЖАВАЊА КАЗНЕ

Примена новог блажег закона није могућа у поступку ванредног ублажавања казне.

(Правно схватање утврђено на седници Кривичног одељења Врховног суда Србије одржаној 26. децембра 1994. године)

1995. година

ОВЛАШЋЕЊЕ ВЕЋА ИЗ ЧЛАНА 23. СТАВ 6. ЗКП ДА ОБУСТАВИ КРИВИЧНИ ПОСТУПАК

Када се после ступања оптужбе на правну снагу појаве околности за чије утврђивање није неопходно одржавање главног претреса, а из којих произилази да дело које је предмет оптужбе није кривично дело или да постоје околности које искључују кривично гоњење, веће из члана 23. став 6. ЗКП, може решењем обуставити кривични поступак.

(Правно схватање утврђено на седници Кривичног одељења Врховног суда Србије, одржаној 13. децембра 1995. године)

1997. година

ПОНАШАЊЕ МИЛИЦИОНАРА И КРИВИЧНО ДЕЛО ИЗ ЧЛАНА 242. КЗС И 253. СТ. 2. КЗС

Не постоји кривично дело злоупотребе службеног положаја из члана 242. КЗС, а ни кривично дело противзаконитог посредовања из члана 253. став 2. КЗС, ако милиционар, као сапутник у возилу свог познаника, при-

ликом заустављања тог возила од стране саобраћајног милиционара покаже овоме своју службену легитимацију представљајући се као његов колега, па саобраћајни милиционар због тога не изврши преглед пртљажника возила у којем је нелегално превожена роба.

(Правно схватање утврђено на седници Кривичног одељења Врховног суда Србије одржаној 19. марта 1997. године)

ПОСТУПАЊЕ СА ЖАЛБОМ ОШТЕЋЕНОГ КАО ТУЖИОЦА ИЗЈАВЉЕНОЈ ПРОТИВ РЕШЕЊА ПРВОСТЕПЕНОГ СУДА КОЈИМ ЈЕ ОБУСТАВЉЕН КРИВИЧНИ ПОСТУПАК ЗБОГ ОДУСТАНКА ЈАВНОГ ТУЖИОЦА ОД КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА

Жалбу оштећеног као тужиоца изјављену против решења првостепеног суда којим је обустављен кривични поступак због одустанка јавног тужиоца од кривичног гоњења, треба одбацити као недозвољену, јер тим решењем није повређен интерес оштећеног пошто он може да преузме кривично гоњење.

(Правно схватање утврђено на седници Кривичног одељења Врховног суда Србије одржаној 19. марта 1997. године)

СТИЦАЈ КРИВИЧНОГ ДЕЛА КРАЂЕ И КРИВИЧНОГ ДЕЛА ИЗ ЧЛАНА 33. ЗАКОНА О ОРУЖЈУ И МУНИЦИЈИ

Када учинилац крађом дође до ватреног оружја, а после извесног времена то оружје од њега буде одузето због неовлашћеног држања, постоји стицај кривичног дела крађе и кривичног дела из члана 33. Закона о оружју и муницији.

(Правно схватање утврђено на седници Кривичног одељења Врховног суда Србије од 19. марта 1997. године)

2001. година

АМНЕСТИЈА

У случају када се амнестија примењује и у односу на пресуду донету по члану 401. став 2. Закона о кривичном поступку ("неправо понављање кри-

вичног поступка") сматра се да постоји онолико осуда колико је правноснажних пресуда преиначено пресудом о спајању казни.

(Правни став заузет на седници Кривичног одељења Врховног суда Србије одржаној 18. априла 2001)

ПОЧЕТАК РОКА ЗАСТАРЕЛОСТИ ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ

По питању од када тече рок застарелости извршења казне изречене поводом усвојеног захтева за ванредно ублажавање казне заузет је следећи став:

Рок застарелости извршења казне изречене поводом усвојеног захтева за ванредно ублажавање казне тече од правноснажности пресуде.

(Правно схватање Кривичног одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 23. новембра 2001. године)

АМНЕСТИЈА ЛИЦА ОСУЂЕНИХ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ КРАЈИНИ

Закон о амнестији Републике Србије ("Службени гласник Републике Србије", број 10 од 14. фебруара 2001. године) примењује се и на лица осуђена у Републици Српској Крајини по Кривичном закону Републике Српске Крајине, а која казну затвора издржавају у Републици Србији.

(Правни став заузет на седници Кривичног одељења Врховног суда Србије одржаној 18. априла 2001)

БРИСАЊЕ ОСУДЕ

Брисане осуде узимају се у обзир као осуде при доношењу решења о примени амнестије, у смислу члана 1. ст. 2. и 4. Закона о амнестији Републике Србије.

(Правни став заузет на седници Кривичног одељења Врховног суда Србије одржаној 18. априла 2001)

ПОНАВЉАЊЕ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА И ПРАВНОСНАЖНОСТ ПРЕСУДЕ

По питању како поступити када је изјављена жалба против пресуде донете у одсуству оптуженог а он или бранилац у току жалбеног поступка

поднесе захтев за понављање поступка (да му се суди у присуству) заузет је следећи став:

Поступак у смислу члана 410. ЗКП, не може се поновити пре правноснажности пресуде.

(Правно схватање Кривичног одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 23. новембра 2001. године)

2002. година

НОВЧАНИ ИЗНОСИ КОД НЕОДРЕЂЕНИХ ВРЕДНОСТИ
КАО ОБЕЛЕЖЈА НЕКИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА
У КРИВИЧНОМ ЗАКОНУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Утврђују се новчани износи за кривична дела код којих нису одређене вредности у Кривичном закону Републике Србије, тако да законско обележје:

"ЗНАТНА ШТЕТА" ***код кривичних дела Оштећење поверилаца из члана 138. став 1. КЗ РС и Преношење заразних болести код животиња, биља и дрвећа из члана 157. став 3. КЗ РС,*** *ПОСТОЈИ* ***када штета прелази износ од 600.000 (шест стотина хиљада динара);***

"ВЕЋА ВРЕДНОСТ" ***код кривичног дела Недозвољена трговина из члана 147. став 1. КЗ РС,*** *ПОСТОЈИ* ***када вредност прелази износ од 300.000 (три стотине хиљада динара);***

"ВЕЛИКА ВРЕДНОСТ" ***код кривичних дела Загађивање сточне хране или воде из члана 158. став 3. КЗ РС и Уништење или прикривање архивске грађе из члана 184а став 2. КЗ РС,*** *ПОСТОЈИ* ***када вредност прелази износ од 850.000 (осам стотина педесет хиљада динара);***

"ИМОВИНА ВЕЋЕГ ОБИМА" ***код кривичних дела фалсификовање избора и гласања из члана 84. ст. 2. и 3. КЗ РС, злоупотреба права на штрајк из члана 86. д КЗ РС Изазивање опште опасности из члана 187. ст. 1. и 2. КЗ РС, Оштећење заштитних уређаја на раду из члана 189. ст. 1. и 2. КЗ РС, Непрописно и неправилно извођење грађевинских***

радова из члана 190. став 1. КЗ РС, Неотклањање опасности из члана 193. ст. 1. и 2. КЗ РС, Угрожавање саобраћаја из члана 195. ст. 1. и 2. КЗ РС, Угрожавање јавног саобраћаја опасном радњом или средством из члана 197. став 1. КЗ РС, Несавесно вршење надзора над јавним саобраћајем из члана 199. ст. 1. и 2. КЗ РС, Учествовање у скупини која врши насиље из члана 230. став 1. КЗ РС, Неспречавање нереда на спортском такмичењу или другом јавном скупу из члана 230. а ст. 1. и 2. КЗ РС *ПОСТОЈИ* ***када имовина прелази износ од 850.000 (осам стотина педесет хиљада динара);***

"ШТЕТА ВЕЋИХ РАЗМЕРА" ***код кривичног дела Уништење засада употребом шкодљиве материје из члана 159. КЗ РС,*** *ПОСТОЈИ* ***када штета прелази износ од 2.000.000 (два милиона динара);***

"ШТЕТА ВЕЛИКИХ РАЗМЕРА" ***код кривичних дела Оштећење поверилаца из члана 138. став 3. КЗ РС, Злоупотреба овлашћења у привреди из члана 139. став 2. КЗ РС, Закључење штетног уговора из члана 140. став 2. КЗ РС, Тешка дела против опште сигурности из члана 194. став 1. и 3. КЗ РС и Тешка дела против безбедности јавног саобраћаја из члана 201. став 1. и 3. КЗ РС,*** *ПОСТОЈИ* ***када штета прелази износ од 4.000.000 (четири милиона динара).***

(Правно схватање утврђено на седници Кривичног одељења Врховног суда Србије од 20. марта 2002. године и 27. марта 2002. године)

2003. година

ГАЈЕЊЕ БИЉКЕ КАНАБИС

Гајење биљке канабис ради израде приправка са психоактивним деловањем представља производњу опојне дроге (марихуане) у смислу члана 245. став 1. КЗ СРЈ.

(Правно схватање Кривичног одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 11. фебруара 2003. године)

РАЗЛОЗИ ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ ПРИТВОРА
ПО ЧЛАНУ 142. СТАВ 2. ТАЧКА 1. ЗКП

Разлог за одређивање притвора по члану 142. став 2. тачка 1. ЗКП не може бити само висина запрећене казне, нити остала законска обележја кривичног дела у питању, већ морају да постоје и околности које указују на опасност од бекства.

(Правно схватање Кривичног одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 18. јуна 2003. године)

ЗАДРЖАВАЊЕ ИЗ ЗАКОНА О ОРГАНИЗАЦИЈИ И НАДЛЕЖНОСТИ ДРЖАВНИХ ОРГАНА У СУЗБИЈАЊУ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА И МЕРЕ ОБЕЗБЕЂЕЊА ПРИСУСТВА ОКРИВЉЕНОГ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Задржавање у смислу Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала представља лишење слободе, али не и притвор као меру обезбеђења присуства окривљеног у смислу Законика о кривичном поступку.

(Правно схватање Кривичног одељења Врховног суда Србије утврђено на седници 25. јуна 2003. године)

ПРИМЕНА БЛАЖЕГ ЗАКОНА

Чланом 192. став 1. тачка 12. Закона о пореском поступку и пореској администрацији није извршена декриминизација члана 139. став 1. тачка 3. КЗ РС и члана 154. КЗ РС.

Кривично дело пореске утаје из члана 154. КЗ РС садржано је у кривичном делу избегавање плаћања пореза из члана 172. Закона о пореском поступку и пореској администрацији.

Уколико висина износа пореза чије се плаћање избегава не прелази 100.000,00 динара, ове радње су декриминизоване. У том случају, доноси се ослобађајућа пресуда (члан 355. став 1. тачка 1. ЗКП), јер таква радња више није предвиђена као кривично дело.

Кривично дело из члана 139. став 1. тачка 3. КЗ РС, уграђено је у кривична дела из члана 172. и 173. Закона о пореском поступку и пореској администрацији.

Приликом оцене да ли ће се на учиниоца применити кривични закон који је важио у време извршења кривичног дела или нови закон, суд ће сходно општим правилима (члан 4. став 2. ОКЗ), применити нови Закон о пореском поступку и пореској администрацији, само ако је он блажи за учиниоца.

(Правно схватање Кривичног одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 8. октобра 2003. године)

ТРАЈАЊЕ ПРИТВОРА

Одредбе о ограниченом трајању притвора (члан 146. ЗКП) после подизања оптужнице односе се и на обавезан и на факултативни притвор.

(Правно схватање Кривичног одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 8. октобра 2003. године)

ВРЕМЕ ИЗВРШЕЊА КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Вредност ствари и вредност девизних средстава у динарској противвредности узима се на основу вредности истих у време извршења кривичног дела.

(Правно схватање Кривичног одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 8. октобра 2003. године)

2004. година

Молбу за пуштање на условни отпуст може поднети и бранилац осуђеног (правни основ за усвојено правно схватање члан 76. став 1. ЗКП).

(Правно схватање усвојено на седници Кривичног одељења Врховног суда Србије од 09. октобра 2004. године)

2005. година

Институт незнатне друштвене опасности (члан 8. став 2. ОКЗ) може се применити и код кривичног дела неовлашћено држање опојне дроге из члана 245. став 3. ОКЗ, али је код доношења одлуке у примени овог института нужно оценити не само врсту и количину опојне дроге већ и све друге околности које су од значаја за примену овог института.

(Правно схватање Кривичног одељења Врховног суда Србије усвојено на седници одржаној 08. јула 2005. године).

2. ПРАВНА СХВАТАЊА ГРАЂАНСКОГ ОДЕЉЕЊА

1995. година

1. ЈЕДНОКРАТНА ОТПЛАТА ЦЕНЕ СТАНА ОТКУПЉЕНОГ НА РАТЕ ПРЕ 2. АВГУСТА 1992. ГОДИНЕ

Купац стана откупљеног пре 2. августа 1992. године са отплатом цене на рате има право да пре рока остатак цене исплати одједном и то у валоризованом износу тог остатка према месечној стопи раста цена на мало за период од 1. јануара године у којој је исплаћен остатак до дана исплате остатка.

Ако је уговор о откупу стана закључен после 1. јануара 1992. године и остатак цене исплаћен одједном до краја те године, валоризација остатка извршиће се на начин из претходног става за време од закључења уговора до исплате тог остатка.

Образложење:

Уговором о откупу стана закљученом пре 2. августа 1992. године, када је ступио на снагу Закон о становању, уговарала се цена која се утврђује према елементима (ревалоризована грађевинска вредност стана) прописаним Законом о стамбеним односима који је важио у време закључења уговора (чл. 6. тог Закона). Тако уговорена цена постаје новчана обавеза купца стана и као таква дели правну судбину новчаних обавеза прописану Законом о облигационом односима, јер наведеним Законом о стамбеним односима, као посебним законом, није другачије прописано.

Следећи правну природу откупне цене стана као новчане обавезе купац стана као дужник те обавезе према одредбама члана 398. став 1. Закона о облигационим односима може је испунити пре рока. То његово законом признато право није ничим ограничено односно условљено, па следом тога у случају откупа стана ни уговарањем отплате цене на

рате. Због тога купац стана при исплати остатка цене одједном и пре рока није дужан да о томе са продавцем закључи анекс уговора, јер то није прописано ни Законом о облигационим односима, а ни Законом о стамбеним односима, који је важио у време закључења уговора, као посебним законом.

Исплатом остатка откупне цене стана одједном и пре рока не дира се у садржину и правну природу уговора о откупу стана. Та исплата није ни новација тог уговора, ни промена услова уговора, него коришћење законског права купца стана да као дужник цене стана као новчане обавезе испуни је пре рока и у целини. Али, купац стана неће испунити у целини своју обавезу исплате цене, ако остатак цене исплати у номиналном износу. Због општепознатих инфлаторних кретања у нашој земљи у време када су закључени спорни уговори о откупу станова и када је извршена исплата остатка цене одједном, он је сагласно начелу једнаке вредности давања из члана 15. став 1. Закона о облигационим односима и правном ставу Грађанског одељења Врховног суда Србије од 28. јуна 1993. године дужан да у циљу потпуног испуњења уговорне обавезе исплате цене њен остатак исплати у износу валоризованом на начин одређен у овом правном ставу. Због тога што тако није поступљено у спорним случајевима продавци станова су оспоравајући тужбени захтев купца за брисање хипотеке (и с тим у вези сувишне - непотребне захтеве) истицали приговор обезвређености исплаћеног остатка цене због инфлације. И то упућује на правилност овог правног става, јер је међу уговорним странама једино и спорна реална - стварна вредност исплаћеног остатка цене. То се законито разрешава само валоризацијом остатка на изложени начин.

Сходно свему изложеном неприхватљиво је правно схватање по коме би се спорни одједном исплаћени остатак цене одредио према одредбама члана 6. у спорно време закључења уговора важећег Закона о стамбеним односима и то према ценама на дан исплате остатка или пресуђења, јер би то било супротно напред наведеној правној природи спорног остатка цене чијом се исплатом одједном и пре рока не дира у садржину и правну природу уговора о откупу стана. Следом тога на правилност овог правног става није од утицаја да ли је спорни остатак цене исплаћен пре или после 2. августа 1992. године, када је ступио на снагу Закон о становању, јер то не мења правну природу ни остатка цене ни уговора о откупу стана, а

тим Законом није друкчије одређено (није прописана ретроактивна примена тог Закона и на спорне уговоре).

Овај правни став односи се само на уговоре о откупу станова закључене до ступања на снагу Закона о становању. Тим Законом је за уговоре о откупу станова закључене после ступања на снагу тог Закона посебно прописан начин исплате откупне цене, па те његове одредбе као одредбе посебног закона искључују примену одредби члана 398. став 1. Закона о облигационим односима као општег закона. Али те одредбе Закона о становању, сагласно правилима о временском важењу закона, не могу се примењивати на спорне уговоре о откупу станова закључене пре 2. августа 1992. године, јер тим Законом није прописана ретроактивна примена тих одредби. Из тих разлога висина спорног остатка цене из спорних уговора не може се утврђивати ни применом одредби Закона о становању којима је прописан начин одређивања откупне цене стана (уговорена цена грађења квадратног метра стана).

Ако би се спорни остатак цене утврђивао према одредбама члана 6. Закона о стамбеним односима или Закона о становању, и то према ценама на дан исплате остатка или на дан пресуђења, то би сходно изложеном поред незаконитости, због промена насталих у земљи после 24. јануара 1994. године, према сазнању дало високе износе остатка цене. Било би то и неправично у односу на друге откупљене станове купљене у спорно време по заиста ниским ценама.

Најзад, за правилно и потпуно схватање и примену овог правног става послужиће и овај пример. Ако је уговор о откупу стана са отплатом цене на рате закључен 25. децембра 1991. године и уговорена годишња валоризација цене (од 1. јануара до 31 децембра сваке године) и иста извршена за 1992. годину, па купац стана 5. августа 1992. године исплати остатак цене исти се утврђује тако, што се номинални износ остатка цене на дан 5. августа 1992. године валоризује са месечном стопом раста цена на мало за време (период) од 1. јануара до 5. августа 1992. године. Исплатом тако добијеног износа исплаћује се у целини спорни остатак цене.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 15. јуна 1994. године, допуњено на седници одржаној 28. фебруара 1995. године, са исправком од 25. маја 1995. године)

2. ИСПРАВКА РАНИЈЕ ОБЈАВЉЕНИХ ПРАВНИХ СХВАТАЊА О ОТКУПНОЈ ЦЕНИ СТАНА

У правним схватањима Грађанског одељења Врховног суда Србије о једнократној исплати цене стана откупљеног на рате пре 2. августа 1992. године (утврђено на седници Одељења одржаној 15. јуна 1994. године, а допуњено на седници одржаној 28. фебруара 1995. године) и начину утврђивања откупне цене стана у поступку доношења решења које замењује уговор о откупу стана (утврђено на седници Одељења одржаној 3. априла 1995. године) исправља се погрешка тако што се уместо речи "просечној" уноси "месечној".

Образложење:

Наведеним правним схватањима изражен је став да је откупна цена стана новчана обавеза и да се њено обезвређивање у условима инфлације може спречити валоризацијом цене као и у другим случајевима када су новчане обавезе изложене дејству инфлације.

Међутим, у ставу и образложењу погрешно је означено да ће се валоризација извршити по просечној уместо месечној стопи раста цена на мало.

(Пропуст отклоњен на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије одржаној 25. маја 1995. године.)

3. НАЧИН УТВРЂИВАЊА ОТКУПНЕ ЦЕНЕ СТАНА У ПОСТУПКУ ДОНОШЕЊА РЕШЕЊА КОЈЕ ЗАМЕЊУЈЕ УГОВОР О ОТКУПУ СТАНА

Решењем које замењује уговор о откупу стана суд ће откупну цену стана утврдити тако што ће цену утврђену под условима из члана 20. став 1. Закона о становању ("Сл. гласник РС", бр. 50/92), валоризовати по месечној стопи раста цене на мало за период од дана одређеног у наведеној одредби до дана пресуђења не узимајући у обрачун стопу раста цена на мало за месец фебруар 1994. године.

Образложење:

Када на основу члана 16. ст. 4. наведеног Закона о становању доноси решење које замењује уговор о откупу стана суд је дужан да утврди и висину откупне цене стана. Она се, према одредбама члана 20. ст. 1.

истог Закона, утврђује под условима (цена и други услови) који су важили на дан подношења писменог захтева за откуп стана (то се односи на захтеве поднете после 2. августа 1992. године, када је наведени закон ступио на снагу), а у случају захтева који су поднети пре ступања на снагу овог Закона, под условима на дан ступања на снагу тог закона (2. август 1992. године).

Овако утврђена откупна цена стана у условима инфлације потпуно је обезвређена до дана пресуђења, тако да се ни применом прописа о деноминацији динара не може новчано исказати. Овај проблем треба решити валоризацијом цене као новчане обавезе изложене дејству инфлације. Откупна цена стана је новчана обавеза, па као таква, дели судбину новчаних обавеза у условима инфлације. То даље значи да се она мора валоризовати по месечној стопи раста цена на мало, како је то правним ставом Грађанског одељења Врховног суда Србије од 28. јуна 1993. године одређено за све новчане обавезе.

Сходно изложеном, откупну цену стана утврђену под условима из члана 20. ст. 1. Закона о становању, треба валоризовати по месечној стопи раста цена на мало и то за време од дана подношења захтева за откуп стана за захтеве поднесене после 2. августа 1992. године, односно од 2. августа 1992. године (за захтеве поднесене пре 2. августа 1992. године) до дана пресуђења као дана доспелости обавезе предлагача да плати тако утврђену откупну цену стана. При оваквом начину утврђења откупне цене стана, у рачун не треба узети месечну стопу раста цена на мало за фебруар 1994. године, пошто она због методологије утврђивања раста цена на мало и ступања на снагу нових економских мера 24. јануара 1994. године не даје реалан, а тиме и прихватљив резултат.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 3. августа 1995. године)

4. ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ПРЕЧЕ КУПОВИНЕ У УСЛОВИМА ИНФЛАЦИЈЕ

Ималац права пречe куповине, који је износ уговорене цене положио код суда у време кад је тај износ услед инфлације делимично или у потпуности већ био обезвређен, дужан је да у року који суд одреди, а најкасније

до закључења главне расправе у спору за поништај уговора о продаји и признању права прече куповине, положи код суда и износ обезвређеног дела цене, односно износ цене у целини, валоризован применом стопе раста цена на мало за време од када је купац цену платио до полагања тако валоризованог износа код суда.

Образложење:

Цена је новчани износ који је купац дужан платити продавцу. Између осталог, она мора бити и правична, што произилази из двостраног обавезног и теретног карактера уговора о продаји у коме доминира принцип еквиваленције.

У смислу члана 27. став 3. Закона о промету непокретности, тужба због повреде права прече куповине подноси се у року од једне године од сазнања за продају, а најкасније у року од три године од дана закључења уговора о продаји.

У време високе инфлације, имаоци права прече куповине су, било због тога што су за уговор о продаји касно сазнали било због тога што је то више одговарало, износ цене полагали код суда кад је он услед инфлације био у већем делу, а често и потпуно обезвређен.

Судска пракса је већ стала на становиште да се у условима високе инфлације, у складу са принципом правичности и принципом једнаке вредности давања, мора вршити валоризација новчаних потраживања с циљем успостављања равнотеже узајамних давања.

Кад се ради о остварењу права прече куповине у условима високе инфлације, такође је преовладало схватање да се, у складу са наведеним принципима и судском праксом, мора вршити валоризација износа цене који је ималац права прече куповине положио код суда, увек кад је услед инфлације дошло до његовог обезвређења.

Разуме се, могуће је да је ималац права прече куповине, дознавши за уговор о продаји непосредно после његовог закључења, износ цене одмах положио код суда у време док он још није био обезвређен. У том случају не би било правично вршити валоризацију износа цене, јер је ималац права прече куповине поступио савесно и у складу за законом. Уколико изгуби спор, штету због инфлације ће трпети купац и продавац, због тога што су се несавесно противили остварењу права прече куповине.

Ако је, пак, износ цене положен код суда у време кад је услед инфлације био делимично обезвређен, правично је варолизовати само онај део износа цене који је обезвређен услед инфлације. Практично то би значило да би се, у случају кад је у моменту полагања износа цене код суда тај износ услед инфлације био обезвређен за 50%, валоризовало само 50% од номиналног износа цене.

Коначно, могуће је да је износ цене у време полагања код суда у потпуности био обезвређен. У том случају ималац права пречe куповине је дужан да уплати валоризован износ целокупне уговорене цене.

Валоризација се врши применом месечне стопе раста цене на мало за време од кад је купац платио цену продавцу до полагања тако валоризованог износа код суда, не узимајући у обрачун стопу раста цена на мало за месец фебруар 1994. године, пошто она због методологије утврђивања раста цена на мало и ступања на снагу економских мера 24. јануара 1994. године, не даје реалан, а тиме ни прихватљив резултат.

Да би се имаоцу права пречe куповине омогућило да уплати валоризовани износ, мора му се оставити примерен рок. У сваком случају, он је тај износ дужан уплатити до закључења главне расправе у спору за поништај уговора о продаји и признавању права пречe куповине.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 28. фебруара 1995. године)

5. ОДГОВОРНОСТ И ПРАВА ПРЕДУЗЕЋА РЕГИСТРОВАНИХ ПО УРЕДБИ О ОРГАНИЗОВАЊУ ДЕЛОВА ПРЕДУЗЕЋА ЗА ОБАВЕЗЕ У ПРАВНОМ ПРОМЕТУ

Организовање предузећа по Уредби о организовању делова предузећа чије је седиште на територији Републике Босне и Херцеговине, Републике Хрватске и Републике Словеније, није статусна промена из члана 187а Закона о предузећима, те се по том основу не може ценити одговорност тих предузећа за обавезе преузете пре организовања.

Међутим, предузеће организовано по наведеној Уредби одговара за обавезе које су настале пре организовања, односно има право да тражи наплату потраживања од другог домаћег предузећа, у висини реализованог имовинског ефекта у имовини странака у спору.

Образложење:

Уредба о организовању делова предузећа чије је седиште на територији Републике Босне и Херцеговине, Републике Хрватске и Републике Словеније ("Службени гласник РС", бр. 6/92, 51/92 и 75/93) донесена је због опште познатих догађаја у земљи проузрокованих сецесијом република претходне Југославије. На основу наведене уредбе, делови предузећа и других правних лица чије је седиште на територији наведених република, дужна су да се организују као предузећа у друштвеној својини и то по поступку који је предвиђен том уредбом. Тако организована предузећа не могу вршити статусне промене, организационе промене, нити претварање друштвене својине у друге облике својине без сагласности Владе Републике Србије. Исто тако, предузећа организована на основу те уредбе не могу отуђивати средства у друштвеној својини која користе, оптеретити их хипотеком или располагати на други начин без сагласности Владе Републике Србије. Тако организована предузећа могу без сагласности вршити продају производа и услуга из оквира регистроване делатности.

Након организовања предузећа по наведеној уредби поставило се питање потраживања и обавеза тих предузећа која су настала пре организовања, дакле, док су делови предузећа били у саставу матичних предузећа из наведених република. Ово питање одговорности за обавезе је актуелно и присутно у пракси привредних судова, а општепознато је да је у Републици Србији и Републици Црној Гори у претходној Југославији био велики број пословних јединица чије је седиште било на подручју наведених република. Ради се о пословним јединицама које су, по правилу, имале велика овлашћења у правном промету са трећим лицима. Велики је број правних послова које су закључивале те пословне јединице, а да потраживања истих правних послова нису измирена до дана организовања тих делова предузећа по наведеној уредби.

У досадашњој судској пракси изражени су различити ставови у погледу одговорности предузећа организованих по наведеној уредби за обавезе које су настале пре организовања. Тако, према неким одлукама организована предузећа по наведеној уредби солидарно одговарају за обавезе настале пре организовања, јер се ради о организовању предузећа које се може уподобити са статусним променама из члана 187а Закона о предузећима. Према другом ставу, израженом у судским одлукама, пред-

узећа организована по наведеној уредби не одговарају за обавезе које су настале пре организовања, нити су активно легитимисана да остварују потраживања од других птредузећа која су настала пре организовања, јер организовање предузећа према наведеној уредби није статусна промена из члана 187а Закона о предузећима. Најзад, у неким одлукама изражен је став да, без обзира што организовање предузећа по наведеној уредби није статусна промена из члана 187а Закона о предузећима, та предузећа одговарају за обавезе настале пре организовања, односно имају право да траже наплату потраживања од другог домаћег предузећа уколико је имовински ефекат потраживања и обавеза реализован у имовини домаћег предузећа.

Организовање делова предузећа чије је седиште на територији наведених република по наведеној уредби није статусна промена из члана 187а Закона о предузећима. О том организовању није одлучило предузеће код кога се врше статусне промене, а поред тога није закључен уговор између организованог предузећа и матичног предузећа о регулисању међусобних односа који су настали до дана извршеног организовања. На исти начин поступљено је и са деловима предузећа на подручју наведених република, а чије је седиште било на подручју СР Југославије, јер су и наведене републике донеле уредбе о организовању делова предузећа на подручју тих република, а чије седиште се налази на подручју СР Југославије. Према томе, како организовање предузећа по наведеној уредби не представља статусну промену из члана 187а Закона о предузећима, то се по том основу не може ценити одговорност тих предузећа за обавезе које су преузете пре организовања, односно не постоји законска солидарна одговорност тих предузећа за обавезе матичног предузећа које су настале пре организовања.

Међутим, то само по себи не значи да у одређеним ситуацијама предузећа организована по наведеној уредби нису активно легитимисана да од другог домаћег предузећа остварују потраживање, односно да нису пасивно легитимисана у вези са потраживањима других предузећа насталих пре организовања.

Предузећа организована по наведеној уредби организована су на основама имовине која је у моменту организовања била имовина те пословне јединице. При организовању та имовина морала је бити уредно попису сана и сачињен биланс стања имовине. Тај биланс стања и попис имо-

вине са проценом је морао бити достављен агенцији за процену вредности друштвеног капитала, која је ценила реалност провере и правилност исказаног биланса стања у пословним књигама.

Сама чињеница да су предузећа, организована по наведеној уредби, унела у имовину целокупну имовину пословне јединице која је била у моменту организовања довољан је разлог за закључак да су та предузећа одговорна за обавезе, односно да имају право да траже наплату потраживања уколико је имовински ефекат тих обавеза и потраживања реализован у имовини тог предузећа. Ово из разлога, јер према одредби члана 165. став 1. Закона о предузећима свако предузеће одговара за обавезе целокупном својом имовином, па како је имовина пословне јединице у моменту организовања ушла у састав организованог предузећа на основу правних послова закључених пре организовања, тада постоји и одговорност тог предузећа за обавезе, односно та предузећа имају право да траже наплату потраживања од другог домаћег предузећа, уколико се ради о потраживањима и обавезама у којима је имовински ефекат реализован у имовини домаћег предузећа.

Да ли је имовински ефекат реализован у имовини домаћег предузећа утврђује се свим доказним средствима, а пре свега билансом стања имовине, као и исправама о попису и процени те имовине. Исто тако, за активну и пасивну легитимацију предузећа организованих по наведеној уредби, од значаја су и исправе о закљученим правним пословима из којих произилази потраживање, односно обавеза, јер по правилу у закључивању тих уговора као странке су означене, поред матичног предузећа, и пословна јединица од које је организовано предузеће по наведеној уредби.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 25. маја 1995. године)

1996. година

---

1. КАРАКТЕР И ПОБИЈАЊЕ ПРИВРЕМЕНЕ МЕРЕ

Решење о одређивању привремене мере је увек решење о извршењу које се спроводи у границама одређеним тим решењем било да се одређује по одредбама ЗИП-а, или других закона, и без обзира да ли се привремена мера

одређује у извршном, парничном или ванпарничном поступку, стога дужник решење о одређивању привремене мере и у парничном и ванпарничном поступку у смислу члана 244. а у вези са чланом 48. ЗИП-а, може побијати само приговором у том поступку. Жалба дужника изјављена против решења о привременој мери има се сматрати приговором, о коме на основу члана 49. ЗИП-а одлучује онај првостепени суд који је привремену меру одредио.

Образложење:

У вези са привременом мером у судској пракси је спорно питање правних лекова онда када се привремена мера одређује у парничном или ванпарничном поступку било по правилима ЗИП-а, било по другим законима. Ово стога, што одређујући привремену меру у тим поступцима суд иначе поступа по другим процесним правилима.

Привремена мера је као средство обезбеђења институт извршног права и извршног поступка. Она није извршни наслов из члана 16. ЗИП-а, на основу кога суд одређује извршење, већ решење о извршењу које се непосредно спроводи у границама одређеним привременом мером. То произилази из одредаба члана 2. став 1, члана 244. и члана 262. став 2. ЗИП-а. Према тим одредбама поступак обезбеђења (као и извршења) покреће се самим предлогом за одређивање привремене мере, а усвајањем предлога и одређивањем привремене мере суд пред којим је поступак покренут одређује и извршење, које се затим спроводи по правилима ЗИП-а.

Наведена правила се примењују и онда када се привремена мера одређује под условима из других закона, а не по правилима ЗИП-а, јер се и по одредбама тих закона ради о привременој мери "која се примењује у извршном поступку" (чл. 435. и 442. ЗПП), односно, у поступку обезбеђења примењују се одредбе ЗИП-а (чл. 392. Закона о браку и породичним односима, чл. 125. Закона о ванпарничном поступку и др.).

Након изјашњавања једногласно је прихваћен закључак да се код привремене мере у погледу правних лекова увек примењују одредбе ЗИП-а: члан 8, члан 48, члан 49, а у вези са чланом 244. ЗИП-а, па и онда када се привремена мера одређује у парничном или ванпарничном поступку. Одређујући привремену меру и у тим поступцима суд поступа као суд дозволе извршења, а привремену меру затим спроводи, предузимањем оних радњи ко-

јима се привремена мера реализује, суд који је надлежан за спровођење извршења.

(Закључак усвојен на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 19. фебруара 1996. године)

2. ИЗДРЖАВАЊЕ У ФИКСНОМ ИЗНОСУ

Изузетно, када то околности случаја оправдавају, суд ће издржавање досудити и у одређеном (фиксном) износу.

Образложење:

Измењене прилике у земљи (инфлаторна кретања и пораст трошкова живота) послужиле су као основ да у чл. 7. Закона о изменама и допунама Закона о браку и породичним односима (Службени гласник РС, број 22/93) и то у додатом члану 310а став 2. буде прописано да "ако је обвезник издржавања у радном односу или је корисник пензије, или остварује друга стална месечна новчана примања, суд одређује будуће износе издржавања процентуално у односу на зараду, пензију или друго стално новчано примање". Таква законска одредба је како у интересу издржаваног лица, тако и у интересу лица које је дужно да доприноси (плаћа) у издржавању. Првог ослобађа честог покретања поступка код суда ради повећања издржавања, а другом обезбеђује да у издржавању доприноси сразмерно кретању својих примања.

Наведена законска одредба ма колико била оправдана и логична не мора у сваком случају бити и правична. Тако у споровима о законском издржавању у којима је обвезник издржавања земљорадник, адвокат, ималац самосталне занатске радње или приватног предузећа издржавање се према одредбама чл. 310а ст. 3. наведеног Закона о изменама ЗБПО има одредити процентуално у односу на износ најниже зараде у Републици за предходни месец, јер наведена (и њима слична) лица немају ни зараду, ни пензију, а ни друго стално новчано примање из чл. 310а. ст. 2. наведеног закона. Ако би се тако поступило било би то неправично према издржаваном лицу и противно циљу законског издржавања.

Наведена и њима слична лица као обвезници издржавања по правилу (то у сваком конкретном случају мора бити утврђено) остварују осетно већи месечни приход од износа најниже зараде у Републици, па

у смислу одредби чл. 310. ст. 3. Закона о браку и породичним односима ("Сл. гласник СРС", бр. 22/80) у издржавању треба да доприносе према својим стварним могућностима. Одређивањем издржавања у наведеним случајевима у проценту од најниже зараде у Републици било би противно основном законском принципу да обвезник издржавања треба да доприноси у истом према својим стварним могућностима, а издржавано лице не би у пуној мери остварило своје законско право на издржавање.

Полазећи од изложеног, долази се до правилног и законитог става да изузетно, када то околности случаја (наведени и слични примери) оправдавају, суд ће издржавање досудити у одређеном (фиксном) износу, а не у проценту од најниже зараде у Републици. Тиме се ни у чему не повређују одредбе наведених закона, па је такав правни став морао бити прихваћен.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 25. марта 1996. године)

3. ИЗУЗИМАЊЕ СЛУЖБЕНОГ СТАНА ИЗ ОТКУПА

1. Службеним становима сматраће се и станови који се налазе у школама, домовима здравља, амбулантама, ветеринарским станицама, железничким станицама и сл. ако су по свом положају и природној намени везани за вршење одређене службене дужности или функције без обзира да ли су ови станови додељени њиховим корисницима као носиоцима станарског права.

2. Коришћење станова са станарским правом, односно по уговору о закупу стана на неодређено време може се претворити (за убудуће) у коришћење стана за службене потребе ако се о томе писмено споразумеју давалац стана на коришћење и носилац станарског права, односно закупац стана.

(Седница Грађанског одељења Врховног суда Србије од 25. марта 1996. године)

4. МОНЕТАРНИ НОМИНАЛИЗАМ - ВАЛОРИЗАМ И НАКНАДА ШТЕТЕ У УСЛОВИМА ВИСОКЕ ИНФЛАЦИЈЕ, ОБИМ НАКНАДЕ ШТЕТЕ И СУМА ОСИГУРАЊА

I

На седници Грађанског одељења Врховног суда Србије, одржаној 16. фебруара 1994. године, донет је

ЗАКЉУЧАК

Прихватају се закључци усвојени на Саветовању грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, Врховних судова Србије и Црне Горе, Врховног Војног суда и Вишег привредног суда, одржаног 16. и 17. новембра 1993. године у Суботици који носе назив монетарни номинализам - валоризам и накнада штете у условима високе инфлације:

I - НОВЧАНА ПОТРАЖИВАЊА НАСТАЛА ПРЕ 3. ЈУЛА 1993. ГОДИНЕ

1) Када је због високе инфлације број новчаних јединица на који обавеза гласи обезвређен, повериоцу припада, сагласно начелу једнаких вредности узајамних давања, валоризовани износ по стопи раста цена на мало према подацима надлежног савезног органа за послове статистике, ако законом или уговором није друкчије предвиђено.

Валоризација важи под условом да поверилац није у целини обезбеђен уговорном индексном клаузулом или на други начин. Ако је делимично обезбеђен, валоризација важи за необезбеђени део.

2) Када је новчана обавеза валоризована са 3. јулом 1993. године, повериоцу припада затезна камата само од тога дана до исплате.

3) Од дана падања дужника у доцњу, уместо валоризације новчане обавезе на наведени начин, ако штету због доцње не покрива затезна камата, поверилац може да тражи разлику до потпуне накнаде штете на основу члана 278. став 2. ЗОО. Штета се може састојати у губитку вредности одређене ствари, коју поверилац није могао услед доцње дужника да прибави, у губитку камате на штедњу или у каквом другом губитку.

II - НОВЧАНО ПОТРАЖИВАЊЕ НАСТАЛО ПОСЛЕ 3. ЈУЛА 1993. ГОДИНЕ

У случају из тачке I. поверилац има право на валоризовани износ новчаних потраживања насталих после 3. јула 1993. године, почев од настанка обавезе до дана падања дужника у доцњу, а од тог дана и на затезну камату на тај износ, ако почетак затезне камате законом за поједине правне основе новчаног потраживања није друкчије одређено.

Повериоцу припада затезна камата на валоризовани износ од дана са којим је валоризација извршена, ако законом није друкчије одређено.

III - КАДА НОВЧАНА ОБАВЕЗА ГЛАСИ НА СТРАНУ ВАЛУТУ

Ако новчана обавеза гласи на плаћање у некој страној валути али се исплата по закону мора извршити само у динарима, суд ће дужника обавезати на исплату динарске вредности износа стране валуте по најповољнијем курсу по коме пословне банке у месту плаћања на дан исплате откупљују ефективну страну валуту.

Образложење:

I

1) Закон о облигационим односима прописује да кад обавеза има за предмет своту новца дужник је дужан исплатити онај број новчаних јединица на који обавеза гласи, изузев кад закон одређује што друго (члан 394). Тиме је у ствари, прописано начело монетарне вредности новца, које се примењује на новчане обавезе. ЗОО се у принципу определио за начело монетарног номинализма, а не валоризма. Међутим, то начело нема апсолутни карактер, самим тим што га ограничава за случај "када закон наређује што друго". Ограничења су предвиђена у низу прописа ЗОО (члан 104. став 1, члан 133. и члан 139. став 2. чл. 563, 636, 637, 639, новелирани члан 395. итд). У функцији затезне камате је и покривање инфлације, раније у незнатном делу, а по новом Закону о висини затезне камате ("Службени лист СРЈ", број 32/93) у целини. Овај закон је ступио на снагу 3. јула 1993. године и нема ретроактивно дејство. Штетно дејство монетарног номинализма у условима високе инфлације може се отклонити уговарањем индексне клаузуле која је брисањем члана 396. ЗОО дозвољена, те уговарањем клизне скале (члан 397. ЗОО). Поред начела монетарног номинализма постоје и друга начела облигационог права, која такође треба поштовати. Под притиском инфлације и обавезе законите судске заштите, судска пракса је у неким ситуацијама

одавно валоризовала новчане обавезе (нпр. код враћања цене због ништавости уговора о продаји непокретности, код враћања накнаде за експроприсану непокретност за случај деекспропријације, и др).

Економски услови у свету, а код нас и због посебних услова након увођења економских санкција несумњиво су утицали да дође до велике промене унутрашње вредности новца, до високе инфлације, чиме је поремећено начело једнаких вредности узајамних давања и поверилац доведен у положај стране која трпи велике губитке. Превладало је мишљење да треба правилима индексне клаузуле, коју је закон новелом прихватио, успоставити равнотежу једнаких вредности узајамних давања (члан 15. ЗОО). Тиме би се у великој мери остварила и начела равноправности учесника у облигационом односу (члан 11. ЗОО), савесности и поштења (члан 12. ЗОО) и свих других основних начела Закона о облигационим односима.

У основи, законодавац је изменом и допуном ЗОО и Законом о висини стопе затезне камате правилима индексне клаузуле дозволио валоризам (овај други и применио у члану 1). Стопа раста цена на мало, према томе, мерило је висине валоризованог износа, по подацима надлежног, савезног органа за послове статистике, ако законом или уговором није друкчије предвиђено. Сагласно начелу једнаких вредности узајамних давања, валоризација важи под условом да поверилац није у целини обезбеђен уговореном индексном клаузулом или на други начин, ако је делимично обезбеђен, валоризација важи само за необезбеђени део.

Кад се штетно дејство инфлације изражава како у време од дана настанка новчане обавезе до дана падања дужника у доцњу, тако и од дана падања дужника у доцњу до дана главне расправе, па и после тога дана па до исплате, постоје разлози да се за цело то време повериоцу призна право на валоризацију новчаног потраживања, а то и онда када би поверилац имао право на накнаду штете од настанка доцње до исплате по члану 278. став 2. ЗОО. Ово се односи на новчане обавезе настале и доспеле пре 3. јула 1993. године као дана ступања на снагу Закона о висини стопе затезне камате, којим се, за разлику од до тада важећег Закона, предвиђа висина затезне камате која треба да покрива инфлацију плус 1,2%.

2) За случај да је новчана обавеза валоризована са 3. јулом 1993. године, повериоцу припада затезна камата само од тога дана до исплате. Иначе, поверилац нема право на затезну камату за време до дана са којим је извршена валоризација, без обзира када је она извршена. Полазећи од становишта да валоризација треба да има правно дејство и циљ да успостави равнотежу једнаких вредности узајамних давања између повериоца и дужника, дужници на већ успостављени валоризам не би могли бити оптерећени и каматом до дана са којим је валоризација извршена (слично као код камате на накнаду нематеријалне, као и на накнаду материјалне неновчане штете, која почиње тећи од дана пресуђења као дана валоризовања тих штета).

3) Закон о облигационим односима прописује да поверилац има право на затезну камату, без обзира на то да ли је претрпео какву штету због дужикове доцње (члан 278. став 1). Међутим, ако је штета коју је поверилац претрпео због дужниковог задоцњења већа од износа који би добио на име затезне камате, има право захтевати разлику до потпуне накнаде штете (члан 278. став 2. ЗОО). Према томе, уместо валоризације новчане обавезе на наведени начин, поверилац има право да од дана падања дужника у доцњу ако штету због доцње не покрива затезна камата, тражи разлику до потпуне накнаде штете на основу члана 278. став 2. ЗОО. Ово право повериоцу припада на основу општих начела о накнади штете, јер је оно засновано на закону. Ово право припада повериоцу од дана падања дужника у доцњу, па до исплате ако висина затезне камате не покрива пуну штету.

II

Ако је новчано потраживање доспело после 3. јула 1993. године, поверилац има право, као и у случају из тачке I, на валоризовани износ новчаног потраживања, почев од настанка обавезе до дана падања дужника у доцњу, односно од дана настанка обавезе до дана престанка високе инфлације, ако би оваква инфлација престала пре настанка доцње. Ово из разлога што од дана доцње поверилац има право на затезну камату на валоризовани износ која према очекивању покрива инфлацију, и то само ако за почетак затезне камате законом за поједине, правне основе новчаног потраживања није друкчије одређено. Камата на валоризовани износ повериоцу припада од дана када је валоризација извршена.

III

Исти разлози, који су наведени за валоризам када су у питању новчане обавезе по члану 394. ЗОО и који ублажавају строго дејство монетарног номинализма, морали би важити и када је у питању обавеза предвиђена у злату или страној валути. Утврђивање динарске вредности износа стране валуте по најповољнијем курсу који буде важио на дан исплате по коме пословне банке у месту плаћања (члан 320. ЗОО) откупљују ефективну страну валуту такође је у складу са начелом једнаке вредности. То је највиши курс (ако их има више у месту плаћања) по коме пословне банке, без обзира на својински састав капитала, овлашћено откупљују страну валуту. Важећи курс на дан исплате суд утврђује прибављањем одговарајућег извештаја или на други начин.

II

На Саветовању Савезног суда, Врховног војног суда, Врховног суда Србије, Врховног суда Републике Црне Горе и Вишег привредног суда у Београду оджаном од 24, 25. и 26. септембра 1996. године у Суботици донет је

ЗАКЉУЧАК

МОНЕТАРНИ НОМИНАЛИЗАМ - ВАЛОРИЗАМ И НАКНАДА ШТЕТЕ У УСЛОВИМА ВИСОКЕ ИНФЛАЦИЈЕ

Измене и допуне Закључка број 1/93 донетог на саветовању Савезног суда, Врховног војног суда, Врховног суда Србије, Врховног суда Републике Црне Горе и Вишег привредног суда у Београду, 16. и 17. новембра 1993. године

1. Како затезна камата услед високе инфлације није обезбеђивала еквивалентност новчаних потраживања и обавеза ни после 3. јула 1993. године до 24. јануара 1994. године, мења се део Закључка под I тачка 2) и под II став 1. тако и да за тај период важи Закључак под I тачка 1) и 3) и под II став 2.

Измена Закључка гласи:

"Када је због високе инфлације број новчаних јединица на који обавеза гласи обезвређен, повериоцу припада, сагласно начелу једнаких вредности узајамних давања, валоризовани износ по стопи раста цена на мало пре-

ма подацима надлежног савезног органа за послове статистике, ако законом или уговором није друкчије предвиђено.

Валоризација важи под условом да поверилац није у целини обезбеђен уговорном индексном клаузулом или на други начин. Ако је делимично обезбеђен, валоризација важи за необезбеђени део.

Од дана падања дужника у доцњу, уместо валоризације новчане обавезе на наведени начин, ако штету због доцње не покрива затезна камата, поверилац може да тражи разлику до потпуне накнаде штете на основу члана 278. став 2. ЗОО. Штета се може састојати у губитку вредности одређене ствари, коју поверилац није могао услед доцње дужника да прибави, у губитку камате на штедњу или у каквом другом губитку.

Повериоцу припада затезна камата на валоризовани износ од дана са којим је валоризација извршена, ако законом није друкчије одређено."

Наслови под I и II (новчана потраживања настала пре, односно после 3. јула 1993. године) се бришу.

2. За период од 3. јула 1993. године до 24. јануара 1994. године, за период доцње повериоцу поред валоризованог износа потраживања треба признати и 1,2 % прописане камате.

3. Могу се досудити новчана потраживања у висини садашње цене одређених роба, односно других ствари које су дужнику пренете у својину, односно у висини садашње цене одређених услуга које је поверилац извршио, а када су у питању новчана потраживања која се не односе на робу или друге ствари, односно услуге (на пример накнада штете због неосновано ускраћене зараде) - у висини садашње зараде, односно накнаде за исти или сличан посао, ако се тиме остварује суштина Закључка - еквивалентност новчаних потраживања и обавеза.

4. За време од 24. јануара до 8. априла 1994. године валоризација потраживања дата у Закључку од 16. и 17. новембра 1993. године се не примењује, а повериоцу новчаног потраживања за ово време припада законска камата од 15 % годишње.

5. Обавеза осигурања по основу уговора о осигурању корисника, односно сопственика моторног возила од одговорности за штету причињену трећим лицима цени се према осигураној суми сагласно Начелном ставу Заједничке седнице Савезног суда, врховних судова и Врховног војног суда од 26. и 27. октобра 1988. године.

Када се ради о накнади штете у виду будуће ренте, вештачењем се врши капитализација и тако добијени капитализирани износ будуће ренте урачунава се код утврђивања обима штете до висине осигуране суме.

Међутим, када се ради о захтеву оштећеног за измену раније досуђене ренте због промењених околности више се не може расправљати о лимиту осигурања, односно да ли је лимит исцрпљен извршеним исплатама, пошто је за касније измене ренте релевантно само стање покривености лимита приликом првог пресуђења.

Образложење:

Ад 1.

Измена се састоји у првом реду у томе, што се брише временска разлика до и после 3. јула 1993. године, као дана доношења тада новог Закона о висини стопе затезне камате чија је претензија била да се самом његовом применом има вршити валоризација новчаних потраживања. Како до тога није дошло, пошто је тек након његовог ступања на снагу па до 24. јануара 1994. године дошло до највећих инфлаторних удара, било је потребно да се наведена временска разлика брише, тако да се закључак из 1993. године који се односио на време до 3. јула 1993. године односи и на време од тога дана па до 24. јануара 1994. године када су ступиле на снагу нове успешне економске мере.

Ад 2.

Допуна се састоји у томе што се за период од 3. јула 1993. године до 24. јануара 1994. године и то за случај доцње повериоцу, поред валоризованог износа потраживања, признаје и 1,2% од прописане камате. То у циљу потпуније еквивалентности с обзиром на изузетно високу инфлацију у то време и с обзиром на начин израчунавања пораста стопе цена на мало.

Ад 3.

Након усвајања закључка од 16. и 17. новембра 1993. године у судској пракси су се појавили различити начини израчунавања стопе пораста цена на мало у циљу ревалоризације, што је понекад доводило до одступања од начела еквивалентности па је судска пракса, укључујући и прак-

су Савезног и врховних судова, основано прихватила и друге методе валоризације. Основано из разлога што је суштина Закључка од 16. и 17. новембра 1993. године у томе да се кроз валоризацију односно накнаду штете по члану 278. ставу 2. Закона о облигационим односима постигне остварење начела еквивалентности узајамних давања. Из тих разлога је прихваћена и ова допуна. Овде треба нарочито подвући, да у сваком конкретном случају треба водити рачуна да се оствари начело еквивалентности узајамних давања.

Ад 4.

Становиште садржано у овој тачци заснива се на чињеници да је висока инфлација отклоњена доношењем економских мера од 24. јануара 1994. године. Наиме, начин обрачунавања индексне цене на мало снима се према стандардној методологији до 21. у месецу за текући месец, а примењују се од 1. у месецу до последњег дана у месецу. Дакле, с обзиром на методологију утврђивања индекса раста цена на мало у појединим месецима, постоји несклад између времена за које се прати раст цена на мало (од 21. у претходном до 21. у текућем месецу) и времена за које се тако утврђена стопа раста цена на мало примењује (за календарски месец). Из тих разлога, а како је од 21. до 24. јануара 1994. године посебно дошло до изузетно великог раста цена на мало, то је тај период ушао у обрачун раста цена за месец фебруар 1994. године, имајући у виду наведену прописану методологију утврђивања индекса раста цена на мало. Према подацима Савезног завода за статистику стопа раста цена на мало у фебруару месецу 1994. године износила је 2.288,9%, односно виша је била 22 пута.

Граматички би према правном ставу из закључка, па и методологији израчунавања поверилац имао право да од дана падања дужника у доцњу, за све време тражи од дужника валоризовани износ главнице према стопи раста цена на мало.

Међутим, оправдано такав начин израчунавања висине накнаде штете не може се применити и за фебруар месец 1994. године, јер је од почетка примене новог економског програма, тј. од 24. јануара 1994. године, а посебно до краја марта 1994. године дошло до стабилизације цена, односно у том периоду није дошло до раста цена на мало. То је био разлог због којег је у Закону о висини стопе затезне камате за период од 24. јануара 1994. године до дана када савезна организација надлежна за посло-

ве статистике објави месечне коефицијенте раста цена на мало за март месец 1994. године, затезна камата прописана по стопи од 15% годишње, за разлику од претходног периода за који је у члану 1. утврђена висина стопе затезне камате у висини раста цена на мало, увећана за фиксну стопу од 1,2% месечно.

Ад 5.

Становишта садржана у овој тачки заснивају се на Начелном ставу Заједничке седнице савезног суда, врховних судова и Врховног војног суда од 26. и 27. октобра 1988. године под насловом

"Обим накнаде штете и сума осигурања"

који гласи:

1. Обавеза заједнице осигурања по основу уговора о осигурању корисника, односно сопственика моторног возила од одговорности за штете причињене трећим лицима, цени се према уговореној осигураној суми.

2. Лимит обавезе заједнице осигурања утврдиће се према укупној штети у једном штетном догађају без обзира на број оштећених лица.

3. Износ штете према коме се утврђује обим одговорности заједнице осигурања обрачунава се тако што се новчана штета узима у износу у коме је настала, а неновчана материјална штета и нематеријална штета утврђује се према ценама односно критеријумима у време штетног догађаја. Штета која се надокнађује у страној валути обрачунава се по курсу на дан штетног догађаја.

4. Ако тако утврђени износ штете не прелази износ осигуране суме, заједница осигурања дужна је да потпуно накнади штету и кад висина штете према ценама, односно критеријумима у време судске одлуке, прелази износ осигуране суме.

5. Ако је износ штете утврђен на начин из претходног става већи од осигуране суме, заједница осигурања дужна је да накнади део штете према сразмери између осигуране суме и тако утврђеног износа штете.

6. Затезне камате и парнични трошкови досуђују се без обзира на лимит осигурања.

7. Кад у парници по захтевима више оштећених из истог штетног догађаја утврди да укупна штета прелази осигурану суму, суд ће сваком од

тужилаца досудити сразмеран део накнаде, тако да збир досуђених износа не пређе лимит обавезе заједнице осигурања.

Пошто је и овај начелни став везан за инфлаторна кретања, а тиме нису обухваћене ситуације када је у питању накнада штете у виду будуће ренте и када је у питању захтев оштећеног за измену раније досуђене ренте због промењених околности, доследно томе начелном ставу утврђена су становишта у тачки 5. измена и допуна Закључака. Заузимање друкчијих становишта противило би се томе начелном ставу и начелу еквивалентности.

5. ВРЕМЕНСКО ВАЖЕЊЕ ЗАКОНА - ОТКАЗ УГОВОРА О КОРИШЋЕЊУ СТАНА ДАТОГ ИЗ ВОЈНОГ СТАМБЕНОГ ФОНДА ЛИЦИМА У СЛУЖБИ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

1. По правилу, нови закон има ретроактивно дејство (ретроактивна примена закона) када друкчије регулише у време старог закона већ свршене (реализоване) уговорне и вануговорне (законске и друге) правне ситуације.

2. За случај трајних правних ситуација "у току дејства" које постоје делом у време важења старог, а делом у време важења новог закона, нови закон се, у принципу, непосредно примењује (непосредна примена новог закона), на још "несвршена факта", почев од дана његовог ступања на снагу. На "свршена факта" примењује се стари закон, како у погледу вануговорних тако и уговорних трајних правних ситуација, ако из закона не следи нешто друго.

Али, када је уговорна правна ситуација "у току дејства" регулисана диспозитивним, а не императивним нормама новог закона, треба применити стари закон и у време важења новог закона (продужено дејство старог закона) ако се то не противи друштевним интересима или ако новим законом није друкчије одређено.

3. У смислу одредаба Закона о изменама Закона о средствима и финансирању ЈНА ("Службени лист СФРЈ", број 57/89) има основа за отказ уговора о коришћењу (закупу) стана датог из војног стамбеног фонда лицима на служби у Војсци Југославије која су до дана ступања на снагу тога закона навршила десет али мање од двадесет година те службе, ако им одлука о престанку те службе на њихов захтев није постала правноснажна до дана ступања на снагу тог закона.

Образложење:

У грађанској судској пракси дошло је до неусаглашених правних мишљења у примени Закона о изменама Закона о средствима и финансирању ЈНА из октобра 1989. По старом Закону из 1984. било је предвиђено (члан 49) да се лицу у служби ЈНА не може отказати уговор о коришћењу стана ако је у служби у ЈНА провело најмање десет година. Законом о изменама... тај рок је продужен на двадесет година. Правно је питање може ли се отказати уговор о коришћењу (закупу) стана лицу које је провело у служби више од десет а мање од двадесет година, а служба му је престала на његов захтев након ступања на снагу Закона о изменама. Позитиван одговор на ово питање даје прелазна одредба члана 2. Закона о изменама, према којој се новелирана одредба члана 49. не односи на лица којима је одлука о престанку службе постала правоснажна до дана ступања на снагу овог закона. Argumentum a contrario, на остала лица која до дана ступања на снагу овог закона нису навршила двадесет година службе и служба им престала на њихов захтев након ступања на снагу овог закона примењује се овај закон. То јасно следи по граматичком и логичком тумачењу закона.

Из неких пресуда следило би да судови полазе од става о стеченом праву лица која су до ступања на снагу Закона о изменама провела у служби десет година и о ретроактивном дејству члана 2. Закона о изменама. Међутим, и у тим случајевима морала би се применити когентна прелазна одредба члана 2, јер се по објективној теорији ретроактивност односи и на стечена права као реализоване правне ситуације. Ипак, није у питању ни стечено право ни ретроактивно дејство члана 2. Наиме, одредба овог члана нема ретроактивно дејство и непосредно се примењује. Није реч о свршеној правној ситуацији, него о трајној правној ситуацији "у току дејства". До ступања на снагу Закона о изменама није свршен станарско-правни однос између даваоца стана и носиоца станарског права (закупца), нити је свршен радни однос између њих, дакле није свршен правно релевантан факт престанка радног односа. Био је свршен само један факт, а то је десет година службе у војсци. Протеком рока од десет година службе, иако су престала ограничења станарског права, није стечено никакво право, него је само једно правно стање прешло у друго правно стање, које је подложно измени и непосредној примени новог закона. Али, тај факт не чини целу

правну ситуацију у току. Стога се тај факт - време службе од преко десет а мање од двадесет година по члану 2. признаје и урачунава, а на остала, несвршена факта - време од двадесет година службе и правноснажни престанак радног односа непосредно се примењује члан 2. Закона о изменама од дана његовог ступања на снагу.

Према томе, ова питања треба решавати комбиновано применом објективног критеријума и критеријума друштвеног интереса, који се састоји у интенцији да се сачува војни стамбени фонд у одређеним друштвеним околностима.

Комбинована примена објективне теорије и теорије друштвеног интереса среће се бар претежно и у судској и у уставно-судској пракси.

На крају треба истаћи, да сва овде истакнута прихватљива правила о сукобу закона у времену треба у судској пракси примењивати, али ако законом није друкчије одређено.

(Закључак усвојен на саветовању Савезног суда, Врховног војног суда, Врховног суда Србије, Врховног суда Црне Горе и Вишег привредног суда од 24, 25. и 26. септембра 1996. године у Суботици)

6. МОГУЋНОСТ КОНВАЛИДАЦИЈЕ НЕФОРМАЛНИХ У ЦЕЛИНИ ИЛИ ПРЕТЕЖНО ИЗВРШЕНИХ УГОВОРА О ПРОМЕТУ НЕКРЕТНИНА И РЕСТИТУЦИЈА ИЗВРШЕНИХ ОБАВЕЗА ИЗ ТИХ УГОВОРА

1. Писмена форма уговора о продаји непокретности је услов његове пуноважности, па не постоји могућност конвалидације неформалних (усмених) у целини или претежно извршених уговора о промету непокретности.

2. Када је уговор о промету непокретности који није закључен у прописаној форми у целини или у претежном делу испуњен, суд неће уважити захтев за реституцију, ако то захтева уговорна страна која је онемогућила закључење уговора у прописаној форми, или ако би реституција била супротна начелима савесности и поштења и добрих обичаја.

3. Када се дозволи реституција онога што су странке примиле по основу уговора који не производи правно дејство, примениће се правило истовре-

меног испуњења, имајући у виду начело једнаке вредности узајамних давања у време доношења судске одлуке.

Реституција ништавог уговора о промету непокретности одређује се према тржишним ценама које владају у време доношења судске одлуке са затезном каматом од дана пресуђења па до исплате.

Образложење:

1. Закон о облигационим односима прихвата савремени принцип уговорног права по коме се уговори закључују простом сагласношћу воља. То значи да странке своју вољу могу испољити усмено или писмено, као и поступцима којима се посредно или непосредно испољава правно-релевантна воља. Треба рећи да постоје различите врсте форми, али је најчешћа писмена форма уговора. Члан 70. Закона о облигационим односима у ставу 1. предвиђа да уговор који није закључен у прописаној форми нема правно дејство уколико из циља прописа одређене форме не произилази што друго. Ставом 2. овог члана изриче се правило о обавезности уговорне форме. Уговор који није закључен у уговорној форми нема правно дејство уколико су странке пуноважност уговора условиле посебном формом. Санкција недостатка форме у извесном смислу је коригована одредбом члана 73. Закона о облигационим односима према коме се уговор за чије се закључење захтева писмена форма сматра пуноважним и ако није у тој форми ако су уговорне стране извршиле у целини или у претежном делу обавезе које из њега настају, осим ако из циља због кога је форма прописана не произлази што друго. Закон о промету непокретности СР Србије и Републике Црне Горе предвиђају као услов пуноважности уговора о промету непокретности писмену форму уговора. То значи када уговор о промету непокретности није закључен у предвиђеној форми испуњење обавеза из уговора је без утицаја на конвалидацију истог.

Према члану 455. Закона о изменама и допунама Закона о облигационим односима ("Службени лист СРЈ", број 31. од 18. јуна 1993. године) уговор о продаји непокретних ствари мора бити закључен у писменој форми, под претњом ништавости.

Писмена форма уговора о продаји непокретности предвиђена је за све врсте непокретности. Новина у овом члану садржана је у пропису по коме је изричито предвиђено да се прописана писмена форма мора да поштује "под претњом ништавости". Из овога би се могло закључи-

ти да се мисли на апсолутну ништавост. Очигледно је да се формом уговора о купопродаји непокретности првенствено штити јавни интерес. У овом случају странке не би могле да игноришу императивну законску норму и да извршењем својих обавеза покрију недостатак једног од захтева који је законодавац поставио са циљем да се у првом реду заштите одговарајући јавни интереси, те се не би могла дозволити конвалидација извршењем неформално закљученог уговора (усменог уговора о купопродаји непокретности). Ово због тога, што би то практично значило да се когентни прописи о форми којом се штите одређени јавни интереси не би поштовали.

Уговор који није сачињен у писменој форми, а испуњен је у целини или у претежном делу у складу са слободном вољом уговорача, спор који затим настаје између странака није спор о уговору и његовом дејству, већ о враћању онога што је дато по основу уговора који није сачињен у законом прописаној форми. Суд ће одбити захтев странке ако утврди да је она онемогућила закључење уговора у законом прописаној форми или ако би реституција била супротна начелима савесности и поштења и моралног схватања друштва.

Према правним правилима грађанског права и одредбама Закона о облигационим односима утврђена је обавеза суда да приликом одлучивања о захтевима о реституцији датог, по уговорима који нису сачињени у законом прописаном облику, ако су ништави, воде рачуна о савесности једне односно обе странке, о значају друштвених интереса који се угрожавају и о моралним схватањима друштва, што значи да несавесна страна не може тражити повраћај добровољно датог само због тога што уговор није сачињен у законом прописаном облику.

2. Одредбом члана 104. став 1. Закона о облигационим односима предвиђено је да је у случају ништавости уговора свака уговорна страна дужна да врати другој све оно што је примила по основу таквог уговора, а ако то није могуће, или ако се природа оног што је испуњено противи враћању, има се дати одговарајућа накнада у новцу, према ценама у време доношења судске одлуке, уколико закон што друго не одређује. Реституција значи успостављање у имовини уговорних страна оног стања које је било пре закључења ништавог уговора. Када је реч о ништавом уговору то се у начелу постиже тако што купац враћа ствар која је предмет уговора, а продавац цену. Приликом одлучивања о ре-

ституцији суд је дужан да води рачуна о савесности страна уговорница, а дужан је да примени правило истовременог испуњења односно враћања датог и једнаке вредности узајамних давања утврђених у време доношења судске одлуке.

(Закључак са саветовања Савезног суда, Врховног војног суда, Врховног суда Србије, Врховног суда Црне Горе и Вишег привредног суда од 24, 25. и 26. септембра 1996. године у Суботици)

7. СУДСКИ ПЕНАЛИ И УГОВОРНЕ КАЗНЕ У ИЗВРШНОМ ПОСТУПКУ

1. У случају да поверилац неновчане обавезе поред судских пенала захтева и накнаду штете, дужник може са успехом да приговори да се од утврђеног износа штете одбије износ већ плаћен на име судских пенала.

2. У случају да су за повреду исте уговорне обавезе прописани судски пенали, а странке и поред тога уговоре уговорну казну, поверилац може да бира између уговорне казне и судских пенала, а не може да постави захтев по оба основа уколико то законом није друкчије одређено.

3. Поднесен предлог за извршење који је касније повучен, није препрека за примену судских пенала.

Образложење:

1. Закон о облигационим односима, регулишући повериочева права у неким посебним случајевима, у члану 294. уводи до сада непознату категорију - судске пенале, услед чега су се у пракси већ поставила одређена питања као спорна.

У низу питања у погледу судских пенала која се у пракси постављају као спорна истиче се и ово: како поступити у случају да поверилац неновчане обавезе захтева и накнаду штете, с обзиром на то да се судски пенали одређују независно од штете (до које може доћи неизвршењем неновчане обавезе)?

У таквим случајевима би требало применити одредбу из члана 276. Закона о облигационим односима тј. уколико поверилац неновчане обавезе захтева поред пенала и накнаду штете дужник би са успехом могао да приговори да се од утврђеног износа штете одбије износ већ плаћен на име судских пенала. Наиме, институт пенала уведен у члан 294. Закона

о облигационим односима не представља пандан институту казне већ инструмент који треба да послужи сврси принуде дужника да изврши своју неновчану обавезу утврђену правоснажном одлуком уколико исту не изврши у року. Због тога се и не могу досуђивати и штета и судски пенали кумулативно, утолико пре што из Закона и не следи њихова кумулативна примена.

2. Следеће питање које се поставило у судској пракси као спорно је како поступити у случају да су за повреде исте уговорне обавезе законом прописани судски пенали, а странке и поред тога уговоре уговорну казну. У том случају поверилац може у смислу члана 276. Закона о облигационим односима да бира између уговорне казне и пенала, а не може да постави захтев по оба основа (изузев ако то није самим законом дозвољено). Једино се на овај начин, стриктном применом одредбе члана 276. Закона о облигационим односима, реализује одредба члана 187. став 1. Закона о извршном поступку која у погледу могућности обавезивања дужника на извршење неновчане обавезе, утврђене правоснажном пресудом, у погледу судских пенала упућује на примену одговарајућих правила о судским пеналима из Закона о облигационим односима.

3. Следеће питање које се појавило као спорно у пракси своди се на то да ли једном поднесен предлог за извршење који је касније повучен представља препреку за примену судских пенала. Ово питање се поставило у вези примене одредбе члана 187. став 4. према којој: "Право на судске пенале не припада повериоцу од дана подношења предлога за извршење" из чега би се евентуално могло закључити да једном поднесен предлог за извршење, који се касније повуче, представља сметњу за могућност примене судских пенала.

Према одредби члана 193. став 3. Закона о парничном поступку повучена тужба сматра се као да није ни била поднесена и може се поново поднети. Према одредби члана 14. Закона о извршном поступку у поступку извршења и обезбеђења сходно се примењују одредбе Закона о парничном поступку. Сходном применом члана 193. став 3. Закона о парничном поступку произилази да уколико поверилац повуче предлог за извршење, сматра се да предлог није ни био поднет, па зато поверилац може пре поднетог новог предлога за извршење тражити доношење решења о судским пеналима у смислу члана 187. Закона о извршном поступку.

(Закључак усвојен на саветовању Савезног суда, Врховног војног суда, Врховног суда Србије, Врховног суда Црне Горе и Вишег привредног суда од 24, 25. и 26. септембра 1996. год. у Суботици)

8. ПРАВИЧНА НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ПРИПАДНИЦИМА ОРУЖАНИХ СНАГА СФРЈ

1. Припадници ЈНА, територијалне одбране и добровољци укључени у ЈНА или територијалну одбрану, без обзира на садашње држављанство имају право да од државе СРЈ захтевају правичну накнаду нематеријалне штете коју су претрпели у оружаним сукобима или у другим војним активностима са повећаном опасношћу предузетим у циљу заштите Устава и закона у 1991. до 19. маја 1992. године, односно најкасније до дана када се последња војна јединица повукла у СРЈ, и то по основу објективне одговорности, у смислу члана 218. став 2. Закона о служби у оружаним снагама и члана 173. и 174. Закона о облигационим односима.

2. Ови оружани сукоби, као предвидљиви, не представљају разлог више силе за ослобођење од одговорности за накнаду нематеријалне штете, у смислу члана 177. став 1. ЗОО.

3. Држава СРЈ ослобађа се од одговорности за накнаду штете у целини или делимично, ако докаже да је штета настала под условима из члана 177. ст. 2, 3. и 4. ЗОО.

4. Ако истим лицима у вршењу задатака одбране и заштите штета није настала у оружаним сукобима, него услед аката насиља или терора, усмерених на подривање Уставом СФРЈ утврђеног државног уређења, учињених у исто време, држава СРЈ је дужна да накнади ту штету такође по основу објективне одговорности, у смислу члана 180. ЗОО.

5. Исплате учињене у корист оштећених у вези са штетним догађајима (нпр. из инвалидског осигурања и сл.) урачунавају се у правичну накнаду нематеријалне штете, по слободној оцени на основу свих важних околности конкретног случаја, ако из сврхе тих исплата произлази да је тиме нематеријална штета смањена.

Поједине исплате урачунавају се само за одговарајуће видове нематеријалне штете (нпр. новчана накнада по основу инвалиднине узима се у обзир само код одмеравања накнаде за душевне болове због умањења животне активности итд).

6. Исплате које је држава СРЈ на име нематеријалне штете већ исплатила, пре или у току парнице, одбијају се од накнаде.

7. Предлаже се Савезној скупштини да што пре донесе посебан савезни закон који би регулисао случајеве, услове и начин накнаде нематеријалне штете која је настала услед оружаних сукоба и других војних активности са повећаном опасношћу предузетих у циљу заштите југословенског Устава и закона, те услед терористичких аката или насиља усмерених на подривање југословенског државног уређења у 1991. години до 19. маја 1992. године, односно до повлачења наше војске из Босне и Херцеговине, као и да се у ту сврху предвиде и обезбеде посебна новчана средства.

Образложење:

Велики број захтјева за накнаду штете које су поднијели припадници оружаних снага СФРЈ за штете претрпљене у оружаним сукобима и у условима непосредне ратне опасности, у периоду 1991. до 19. маја 1992. године, наметнуо је потребу за утврђивањем закључака о условима од штетне одговорности Савезне Републике Југославије. Основно питање које се у пракси судова поставило је питање постојања основа одговорности Федерације, као и облика те одговорности.

Према члану 218. став 2. Закона о служби у оружаним снагама који је био на снази током 1991. и 1992. године, за штете настале у вези са вршењем војне службе одговара Федерација по општим прописима за накнаду штете. Ти прописи садржани су у Закону о облигационим односима који је установио (члан 154) одговорност за штету по основу кривице и по основу претпостављене узрочности (одговорност за штету од опасне ствари и опасне дјелатности). Обављање војне службе у условима постојања непосредне ратне опасности (период од 1. октобра 1991. до 19. маја 1992. године) изискивало је ангажовање бројних војних формација и ратне технике, долазило је до оружаних сукоба и других војних активности, па због тога вршење војне службе у условима створених великих ризика за губитак живота и оштећење здравља припадника оружаних снага - чини Савезну Републику Југославију објективно одговорном за накнаду тако насталих штета. Ово због тога што су припадници оружаних снага војну службу обављали у условима ратне опасности - тј. у условима ризика највећег степена по њихово здравље и живот, а у циљу заштите Устава, у складу са обавезама прописаним Законом о служби у оружаним снагама. Како је Саве-

зна Република Југославија наставила непрекинути субјективитет СФРЈ, то одговорност за накнаду насталих штета лежи на њеној страни. Објективна одговорност за накнаду штете установљена одредбама чл. 173. и 174. ЗОО није предвиђена за било коју опасност, већ само за ону која се сматра неуобичајеном и несвакидашњом, па како је војна служба у назначеном периоду обављана уз повећане опасности за припаднике службе, такво вршење службе, представљало је у суштини опасну дјелатност. Стога за штете, па и нематеријалне, које су претрпјели припадници оружаних снага у поменутим околностима, постоји објективна одговорност Федерације, јер је ЗОО утврдио претпоставку узрочности (сматра се да штета потиче од дјелатности обављене у условима повећане опасности).

Приликом одлучивања о висини новчане накнаде за поједине видове нематеријалне штете (члан 200. ЗОО), суд мора водити рачуна да новчана накнада нематеријалне штете има карактер сатисфакције, која се досуђује оштећеном због повреде неког од његових нематеријалних добара. Суд је дужан да у сваком конкретном случају цијени значај повријеђеног добра за оштећеног и циљ који се досуђивањем накнаде има постићи. То значи, да приликом одређивања висине правичне новчане накнаде за поједине видове нематеријалне штете слобода суда није апсолутна, јер се суд мора придржавати основних принципа који се тичу одмјеравања накнаде уопште, али истовремено мора имати у виду чињенице које се односе на конкретан случај (значај повријеђеног добра, степен физичке и душевне угрожености оштећеног, интензитет и трајање претрпљених физичких и душевних болова и страха и слично). Досуђивању новчане накнаде нематеријалне штете има мјеста само уколико оштећени трпи душевне и физичке болове релативно високог степена интензитета који доводе до нарушавања његове психичке равнотеже. Досуђена новчана накнада треба да буде правична и да по свом обиму буде адекватна на претрпљеној штети, тако да се исплатом накнаде омогући оштећеном да постигне задовољење које може (бар у извесној мјери) да му компензира губитак нематеријалног добра. С друге стране, суд мора да води рачуна да се одређивањем правичне новчане накнаде за поједине облике нематеријалне штете онемогући комерцијализација личних добара оштећеног.

Савезна Република Југославија, која одговара по принципу објективне одговорности за накнаду штете, може се ослободити те одговорности под условима прописаним чланом 177. ст. 2, 3. и 4. Закона о облигационим односима. Услов ослобађања те одговорности представља обарање законске претпоставке узрочности по којој се сматра да је штета настала у вези са обављањем војне службе и да потиче од ње, као опасне дјелатности вршене у условима повећаних ризика због оружаних сукоба и других војних активности у условима непосредне ратне опасности. Терет доказивања, да је стварни узрок штете радња оштећеног или радња трећег лица, сноси Федерација, уколико жели да се ослободи своје одговорности. Дакле, екскулпација Федерације од одговорности за штете ограничена је само на разлоге прописане одредбама члана 177. ст. 2, 3. и 4. ЗОО, јер је њена одговорност за штете гдје се одговорност заснива на принципу кривице - доказане или претпостављене).

Законом о основним правима војних инвалида и породица палих бораца утврђена су права која остварују војни инвалиди, чланови њихових породица и чланови породица палих бораца. Једно од права војних инвалида је и лична инвалиднина чији износ је одређен зависно од групе војног инвалидитета. Ова инвалиднина у ствари представља накнаду за тјелесно оштећење које отежава нормалну активност организма и условљава веће напоре инвалида у остваривању свакодневних животних потреба. Стога оваквом карактеру инвалиднине једино одговара накнада штете за претрпљене душевне болове због умањења животне активности. Због тога остварену инвалиднину треба узети у обзир код одређивања накнаде за поменути вид штете, јер је остваривањем права на личну инвалиднину оштећени у извесном обиму оштећен, па од утврђеног износа накнаде за овај вид штете треба одбити (по слободној оцјени) оно што оштећени остварује на име личне инвалиднине за тјелесно оштећење.

(Закључак усвојен на саветовању Савезног суда, Врховног војног суда, Врховног суда Србије, Врховног суда Црне Горе и Вишег привредног суда од 24, 25. и 26. септембра 1996. године)

1. КУПОВИНА АУТОМОБИЛА ОД НЕВЛАСНИКА

Република Србија је пасивно легитимисана у спору ради утврђења права својине на аутомобилу стеченом куповином од невласника ако је у поступку регистрације аутомобила купцу оспорила право својине на аутомобилу из било ког разлога.

Купцу аутомобила купљеног од невласника признаће се (утврдиће се) право својине на аутомобилу под условима из члана 31. став 1. Закона о основама својинскоправних односа и то уз истовремено утврђење да је аутомобил купљен од невласника који у оквиру своје делатности стварно, а не привидно (симуловано) ставља у промет такве ствари.

Купцу аутомобила купљеног од невласника досудиће се предаја аутомобила одузетог од стране надлежног државног органа (МУП или царина) ако се утврди (став 2) његово право својине на аутомобилу (као претходно питање или део главног захтева) и да у вези аутомобила није у току кривични поступак или прекршајни поступак против одређеног лица (покренута истрага или подигнута оптужница).

Купцу аутомобила купљеног од невласника досудиће се предаја аутомобила одузетог од стране надлежног државног органа (МУП или царина) као претпостављеног власника под условима из члана 41. став 1. Закона о основама својинскоправних односа ако се утврди и да у вези аутомобила није у току кривични или прекршајни поступак против одређеног лица (покренута истрага или подигнута оптужница).

Парнични суд није надлежан да својом одлуком обавезује надлежни управни орган да изврши регистрацију аутомобила.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 16. фебруара 1998. године)

2. ПОТРАЖИВАЊЕ НАКНАДЕ ШТЕТЕ ИЗГУБЉЕНЕ ЗАРАДЕ

Висина накнаде штете изгубљене зараде има се утврдити према висини зараде коју би оштећени остварио у сваком месецу спорног периода и то у валоризованом износу до дана вештачења. На тако утврђени износ накнаде оштећеном припада и тражена затезна камата од дана вештачења до исплате.

При утврђивању висине накнаде спорне штете на изложени начин има се расправити и да ли је оштећени смањио штету радом код другог послодавца или на други начин (правилна примена материјалног права у вези члана 192. ЗОО).

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 16. фебруара 1998. године)

3. ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА НАКНАДЕ ШТЕТЕ У СЛУЧАЈУ РАЊАВАЊА И ПОГИБИЈЕ У ОРУЖАНИМ СУКОБИМА

Застаревање не тече (застој) за све време за које оштећеном повериоцу због оружаних сукоба или непосредне опасности таквих сукоба на подручју његовог пребивалишта, односно боравишта није било могуће да судским путем захтева досуду накнаде штете (чл. 383. ЗОО).

Добровољна (вансудска) исплата накнаде штете оштећеном повериоцу од стране одговорног лица (војне поште, односно државног органа) прекида застаревање потраживања накнаде штете, па од дана исплате законом прописани рок застарелости почиње тећи изнова (члан 387. став 2. у вези са чланом 392. став 1. ЗОО).

Претходно (иначе обавезно) обраћање оштећеног повериоца одговорном лицу (војној пошти, односно државном органу) ради исплате накнаде штете прекида застаревање потраживања накнаде штете (члан 388. ЗОО).

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 16. фебруара 1998. године)

4. ИНВАЛИДНИНА И ПРАВИЧНА НОВЧАНА НАКНАДА

При утврђивању висине правичне новчане накнаде за претрпљене душевне болове због умањења животне активности узима се у обзир (цени заједно са другим околностима) и накнада (инвалиднина) за телесно оштећење коју оштећени прима по прописима о инвалидском осигурању, али не у капитализираном износу и простим одузимањем од припадајућег износа правичне новчане накнаде.

(Начелни став Савезног суда, Врховних судова и Врховног војног суда од 6. и 7. септембра 1985. године и *правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 16. фебруара 1998. године)*

5. ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ПОСТУПКУ БРИСАЊА (УКИДАЊА) ПОТВРДЕ О ПРАВНОСНАЖНОСТИ ОДНОСНО ИЗВРШНОСТИ

Против другостепеног решења донесеног у поступку брисања клаузуле правоснажности ревизија није дозвољена.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 16. фебруара 1998. године)

6. ПРЕСТАНАК РАДНОГ ОДНОСА ЗБОГ ОДСУСТВА УСЛЕД ПРИВРЕМЕНЕ СПРЕЧЕНОСТИ ЗА РАД КОЈУ НИЈЕ ОДОБРИО ИЗАБРАНИ ЛЕКАР

Нема неоправданог изостанка са посла због привремене неспособности за рад само због тога што је исту уместо изабраног лекара опште медицине оценио и одобрио други лекар (специјалиста).

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 23. марта 1998. године.)

7. СЛУЖБЕНА УПОТРЕБА ЈЕЗИКА И ПИСМА

Када није у питању службена употреба језика и писама, чини повреду радне обавезе (неизвршавање) радник који у извршавању својих радних обавеза и задатака противно упутству у организацији односно предузећу употребљава језик и писма своје народности, па му се због тога може изрећи прописана дисциплинска мера.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 23. марта 1998. године)

8. ПРЕСТАНАК РАДНОГ ОДНОСА ЗБОГ НЕПОТПИСИВАЊА КОЛЕКТИВНОГ УГОВОРА

Не чини повреду радне обавезе радник који одбије да потпише појединачни односно посебан колективни уговор.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 23. марта 1998. године.)

9. УТВРЂИВАЊЕ ОСНОВНЕ ЦЕНЕ РАДА И ЗАРАДЕ РАДНИКА.

Основна цена рада и зарада радника утврђује се множењем коефицијента стручности радника (чл. 11. ст. 1. Општег Колективног уговора "Сл. гласник РС" бр. 18/90) са најнижом ценом рада одговарајуће групације утврђене појединачним односно Посебним Колективним уговором (чл. 13. Општег Колективног уговора), а не са најнижом ценом рада у предузећу.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 23. марта 1998. године)

10. ВРАЋАЊЕ РАДНИКА НА РАД

I

У поступку пред судом у коме је одбијен захтев запосленог за поништај одлуке о престанку радног односа, не може се послодавац обавезати да запосленог врати на рад само зато што није одлучио о његовом приговору.

Ако је тужба за поништај одлуке о престанку радног односа неблаговремено поднета, последице неблаговремености обухватају и тужбу у делу који се односи на враћање на рад.

II

Када другостепени орган послодавца није одлучио о приговору запосленог, а поступак за поништај првостепене одлуке је правноснажно окончан, о посебном захтеву запосленог да буде враћен на рад или да се утврди да је у радном односу до доношења одлуке о приговору, суд ће одлучити у меритуму само ако се запослени претходно обратио надлежном органу послодавца. Уколико то није учинио, тужба ће бити одбачена.

III

Приговор против одлуке о престанку радног односа донете у посебним околностима, не задржава његово извршење, јер та одлука производи све правне последице везане за коначност у смислу члана 12. Закона о радним односима у посебним околностима.

Покретање поступка пред судом после истека рока за доношење одлуке по приговору, мора се учинити у законом прописаном року, без обзира да ли је у питању захтев за враћање на рад или утврђење да је у радном односу до доношења одлуке о приговору.

IV

Запослени о чијем приговору против одлуке о престанку радног односа није одлучено, у поступку пред судом може тражити посебном тужбом само враћање на рад, али то мора учинити у року од 15 дана од дана када је истекао рок од 30 дана у коме је послодавац био дужан да одлучи о приговору на одлуку о престанку радног односа.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 23. марта 1998. године.)

11. БАНКАРСКА ГАРАНЦИЈА - ПРАВО БАНКЕ НА НАКНАДУ (ПРОВИЗИЈУ) ЗА ВРЕМЕ ЗА КОЈЕ МИРУЈУ ОБАВЕЗЕ ВРАЋАЊА КРЕДИТА ИНОСТРАНОМ ПОВЕРИОЦУ

Право банке на накнаду (провизију) и висина провизије уређује се уговором о издавању банкарске гаранције.

Банка гарант има право на уговорену провизију без обзира да ли је кориснику гаранције вршила плаћање по основу издате гаранције, ако између налогодавца и банке гаранта није уговорено друкчије.

За време за које, због измењених околности после закључења уговора о кредиту, обавезе према иностранству мирују (прекид платног промета са иностранством због санкција Савета безбедности, репрограмирање дуга и одлагање рока доспелости) банка нема право да од налогодавца потражује уговорену провизију, за издату банкарску гаранцију.

Образложење:

Пред привредним судовима у Србији у току је велики број парница које покрећу банке које су издале гаранције ради обезбеђења плаћања према иностранству по закљученим уговорима о финансијском кредиту, а ради наплате накнаде (провизије). Спорно је право банке гаранта на провизију за издату гаранцију за време за које, због измењених околности после закључења уговора, мирује обавеза враћања кредита иностраном повериоцу. У вези с тим поставља се питање да ли банка гарант има право на провизију за период прекида платног промета са иностранством због санкција Савета безбедности, као и за време за које је дуг према иностранству репрограмиран и померен рок отплате кредита.

Банкарском гаранцијом банка гарант преузима обавезу да ће примаоцу гаранције (кориснику) исплатити обвезу под условима из гаранције ако то не учини треће лице-налогодавац. Издавање банкарске гаранције настаје као последица посебних правних односа: између налогодавца

(дужника из основног посла) и банке гаранта, између повериоца из основног посла (корисника гаранције) и банке гаранта, те између налогодавца -дужника из основног посла и повериоца из основног посла-корисника гаранције.

Право банке гаранта на накнаду за издату гаранцију произилази из односа банке гаранта и налогодавца. Према томе, када је реч о праву банке на провизију нису релевантни односи између банке гаранта и корисника гаранције и између налогодавца и корисника гаранције.

Банка гарант је скоро увек и пословна банка налогодавца, тако да се плаћање према иностранству врши преко те банке. Налогодавац обезбеђује потребна динарска средства ради плаћања и даје налог банци да изврши плаћање доспелих обавеза. Након уплате динарске противвредности банка обезбеђује код Народне банке Југославије потребна девизна средства и врши исплату доспелих обавеза према иностранству. За сваки извршен налог за плаћање банка има право на посебну провизију. Када је у питању провизија из платног промета банка стиче право на провизију само кад изврши налог за плаћање. Око права на ову провизију нема ништа спорно, већ је спорно само право банке на провизију за издату гаранцију о чему ће бити речи у овом реферату.

У Закону о облигационим односима у одредбама о банкарској гаранцији (члан 1083-1087.) није регулисано питање права банке на провизију по издатим гаранцијама, па су односи између налогодавца и банке у вези права на провизију и висини провизије у диспозицији странака. Висина банкарске провизије за издату банкарску гаранцију зависи од врсте банкарске гаранције, солвентности дужника из основног посла, висине гарантованог износа, као и других услова од утицаја на степен ризика банке за наступање обавезе плаћања кориснику по издатим гаранцијама. Редовно се банкарска провизија уговара у одређеном проценту од гарантованог износа и доспева у одређеним временским интервалима. Поред провизије банка има право и на трошкове у вези са издатом гаранцијом, уколико странке не уговоре да се у висину провизије укључују и трошкови.

Провизија коју је обавезан налогодавац да плати банци гаранту представља цену за ризик који банка преузима за случај да дужник из основног посла не изврши обавезе плаћања по уговору из основног посла и ако ту обавезу буде извршавала банка гарант. Издавањем банкарске

гаранције банка гарант се задужује према иностранству за рачун налогодавца и преузима обавезу плаћања према иностранству под условима из банкарске гаранције. То утиче на степен задужености банке и на промену билансних позиција и уопште на њен укупан финансијски потенцијал. Задуженост банке по издатим гаранцијама може ићи само до границе у којој би била угрожена солвентност банке и услови за њен даљи рад. По правилу обавезе по кредиту извршава налогодавац. Ретке су ситуације у којима долази до активирања банкарске гаранције и наступања обавезе банке да из својих средстава изврши плаћање доспелих обавеза.

Издавањем банкарске гаранције банка је испунила своју обавезу према налогодавцу, па остаје обавеза налогодавца да банци плаћа провизију у складу са налогом, односно закљученим уговором о издавању банкарске гаранције. Према томе, право банке на провизију није везано за исплату гарантованог износа кориснику гаранције, па банка гарант има право на уговорену провизију без обзира да ли је дошло до активирања гаранције, односно до плаћања од стране банке кориснику гаранције гарантованог износа. Исплата по гаранцији од стране банке значајна је за право банке на регрес од налогодавца, као и за трошкове банке у вези са плаћањем према иностранству. При томе важно је истаћи да налогодавац и банка гарант уговором могу на друкчији начин регулисати право банке на провизију за издату гаранцију.

Код одговора на постављено питање - права банке на провизију за време за које обавезе према иностранству због промењених околности након закључења уговора, мирују, релевантно је да ли је за то време постојао ризик за који је накнада-провизија уговорена.

Како је провизија по издатој гаранцији цена за ризик који преузима банка издавањем банкарске гаранције да ће наступити њена обавеза плаћања по основном послу, то наступањем мировања обавеза по издатим гаранцијама због промењених околности до којих је дошло након закључења уговора, тај ризик није постојао, јер главни дужник-налогодавац ни банка гарант нису могли вршити плаћање доспелих обавеза, односно није постојала обавеза плаћања доспелих обавеза због репрограмирања дугова и померања рока отплате. Тек успостављањем платног промета са иностранством, односно истека рока за који је померен рок враћања кредита, поново се активира обавеза налогодавца по издатој гаранцији,

те поново настаје обавеза налогодавца да плати банци уговорену провизију на салдо гарантованог износа. Како за време док су обавезе из основног посла мировале салдо кредита је остао исти, то би по основу издатих банкарских гаранција банка добијала исти износ који би добила да је исплата по гаранцији вршена без прекида, али би обавезе по издатим гаранцијама за време мировања биле одложене. Напротив, уколико би постојала обавеза налогодавца да банци плаћа провизију по издатој гаранцији и за време мировања обавеза, тада би налогодавац платио на име провизије за тај период већи износ.

Има мишљења да банка има право на уговорену провизију и за време мировања отлате кредита из основног посла, јер право на ту провизију није условљено односима између налогодавца- дужника из основног посла и корисника гаранције-повериоца.

Овом мишљењу може се приговорити тиме да изнете промењене околности имају дејство и на уговор о кредиту закључен између налогодавца дужника из основног посла и повериоца-корисника гаранције, као и на однос између банке гаранта и корисника гаранције- повериоца из основног посла.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 16. новембра 1998. године).

12. ЗАСТУПАЊЕ УСТАНОВЕ И ЈАВНОГ ПРЕДУЗЕЋА У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Законски заступник установе и јавног предузећа које користи средства у својини Републике Србије у имовинско-правним споровима и када се њихово финансирање обезбеђује из буџета Републике или из других средстава Републике је директор установе, односно јавног предузећа, а не Републичко јавно правобранилаштво

Образложење:

Републичко јавно правобранилаштво из Београда се дописом бр. ЈП 4198 од 17. августа 1998. године обратило Врховном суду Србије са предлогом да заузме став о томе да ли у имовинско-правним споровима Републичко јавно правобранилаштво има положај законског заступника установе која се финансира из буџета Републике.

За заузимање става о овоме питању неопходно је поћи од меродавних одредби већег броја закона, које на посредан или непосредан начин могу дати одговор на ово питање.

Закон о средствима у својини Републике Србије одређује која су све средства у државној својини. То су, између осталог, непокретности и друга средства која су на основу закона донетих до дана ступања на снагу овог Закона прешла у државну својину, као и непокретности и друга средства чији су корисници јавне службе, а која су по одредбама овог Закона постали државна својина. На основу чл. 47. ст. 1. Закона јавне службе су (као и други државни органи и организације) наставиле са коришћењем непокретности и средстава у државној својини у својству носилаца права коришћења, односно корисника непокретности. То њихово право треба и да се евидентира у јавним књигама, с тим што се као власник уписује Република Србија.

У односу на средства у државној својини закон уводи појам располагања средствима, под којим подразумева отуђење из државне својине, прибављање у државну својину и давање на коришћење, односно у закуп, као и стављање хипотеке на непокретности у државној својини (чл. 5. ст. 2. Закона, и појам управљања под којим подразумева одржавање, обнављање и унапређивање средстава, као и извршавање законских и других обавеза у вези са тим средствима (чл. 15. Закона).

Право располагања, као једно од својинских овлашћења, резервисано је за Републику Србију, као титулара права својине, али, осим отуђења непокретности које користе јавне службе, о чему одлучује Влада Републике Србије, о прибављању и давању на коришћење односно у закуп, као и о отказу уговора о давању на коришћење, односно у закуп и стављању хипотеке на непокретности које користе јавне службе (дакле установе и јавна предузећа) одлучује орган јавне службе утврђен Законом, односно Статутом јавне службе, уз сагласност дирекције. Својинска овлашћења Републике Србије у том делу, дакле, манифестују се кроз обавештавање и давање сагласности њеног органа за закључивање наведених правних послова од стране установе или јавног предузећа, као корисника, без чије сагласности су такви правни послови ништави (чл. 8-а Закона).

Установе, као правна лица, према чл. 16. Закона о јавним службама имају директора, а према чл. 19. истог Закона, директор има права и дужности

директора предузећа. Делокруг директора више, средње и основне школе одређен одговарајућим специјалним законима не искључује примену наведених одредби Закона о јавним службама. Како Закон о јавним службама директора установе, као органа установе, изједначава са правима и дужностима директора предузећа, произилази да директор школе заступа школу онако како је то одређено чл. 63. Закона о предузећима.

Појам и правни положај јавног предузећа одређен је Законом о предузећима и Законом о јавним предузећима. Пошто Закон о предузећима не садржи посебне одредбе о делокругу директора јавног предузећа, и овде се има применити општа одредба Закона о директору, као органу предузећа (чл. 63. Закона), према којој директор заступа предузеће. Члан 41. ст. 1. и 2. Закона о предузећима иначе уводи необориву претпоставку да је директор ex lege заступник предузећа, с тим што се оснивачким актом, односно Статутом предузећа може одредити да, поред директора, предузеће заступају и друга лица.

Анализом наведених законских одредби може се закључити да јавне службе - установе и јавна предузећа, као корисници државне имовине у имовинско-правним споровима из чл. 8-а. ст. 2. Закона о средствима у својини Републике Србије у парничном поступку имају стварну легитимацију, јер на основу одлука својих органа могу бити учесници материјално-правног односа у напред наведеном обиму, наравно уколико за то имају сагласност Дирекције. Онда када су стварно легитимисани, у парничном поступку их заступа лице које је по закону, или оснивачком акту или Статуту установе, односно јавног предузећа њихов заступник. То је увек директор установе, односно јавног предузећа, с тим што поред директора то може бити и друго лице одређено оснивачким актом односно Сатутом.

Са изложених разлога мишљења смо да у парничном поступку Репбуличко јавно правобранилаштво нема положај законског заступника установе и јавног предузећа. То не произилази ни из одредбе чл. 7. Закона о јавном правобранилаштву ни у случају да се њихово финансирање обезбеђује из буџета Републике. По тој одредби Закона оно би, евентуално, имало обавезу да установу односно јавно предузеће заступа по пуномоћју, јер је положај Републичког јавног правобранилаштва, као законског заступника, установљен само за оне случајеве када се као

странка у парничном поступку појављује Република Србија (чл. 9. Закона)

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 16. новембра 1998. године).

13. СТВАРНА НАДЛЕЖНОСТ У СПОРОВИМА ИЗ ОСИГУРАЊА ПОВОДОМ РЕГРЕСНОГ ЗАХТЕВА РЕПУБЛИЧКОГ ФОНДА ЗА ПЕНЗИЈСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРАЊЕ ПРОТИВ ОСИГУРАВАЈУЋЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ (ЧЛАН 15. СТАВ 1. ТАЧКА А. ЗАКОНА О СУДОВИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ)

За суђење у споровима из осигурања (осигураног случаја) поводом регресног захтева Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање против осигуравајуће организације стварно је надлежан привредни суд.

Образложење:

У пракси судова опште надлежности и привредних судова спорно је питање стварне надлежности у споровима поводом регресних захтева које Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање (у даљем тексту: Фонд) истиче против осигуравајућих организација чији су осигураници проузроковали штету осигураницима Фонда, а коју је Фонд био дужан, или је дужан да накнади према прописима о пензијском и инвалидском осигурању.

Стварна надлежност се одређује према природи материјално-правног односа који је предмет спора. Разграничавајући ову надлежност између општинских и привредних судова у имовинско-правним споровима, чл. 12. ст. 1. тач. 2. под а) Закона о судовима Републике Србије садржи опште правило према коме општински суд суди оне спорове о имовинско-правним захтевима за које није надлежан привредни суд, дакле наведена одредба упућује на чл. 15. ст. 1. истог Закона, којим је одређена надлежност привредних судова у оваквим споровима. Одредба чл. 15. ст. 1. стварну надлежност одређује према два критеријума: субјективном (својство парничних странака као субјеката спорног правног односа) и објективном (природа спорног правног односа).

Међусобни привредни однос у смислу чл. 15. ст. 1. Закона о судовима није само правни однос између правних лица која обављају делатност ради остваривања добити, већ он постоји и када је реч о односу између

других правних лица под условом да је настао у вези обављања привредне делатности једног од субјеката тог односа. При том, за оцену природе правног односа и у том смислу стварне надлежности није од утицаја о каквој се делатности ради, уколико је њен циљ остваривање добити за ону страну која је обавља, или ако се та делатност обавља у општем интересу. У споровима из осигурања поводом регресног захтева Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање против организације за осигурање, правни однос који је предмет спора произилази из делатности оба субјекта. Ово стога што се права и обавезе, које су предмет спора, заснивају на чињеници да је наступио осигурани случај и да је услед тога оштећени остварио право да од Фонда потражује накнаду по основу обавезног пензијског и инвалидског осигурања, а не само на околности да је осигураницима Фонда проузрокована штета деликтом. Према томе, реч је о међусобном привредном односу између правних лица, а не о правном односу по основу вануговорне одговорности, за штету те је стога за суђење надлежан привредни суд.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 16. новембра 1998. године)

14. ОБАВЕЗА ПОЛАГАЊА СТРУЧНОГ ИСПИТА У ДРЖАВНИМ ОРГАНИМА

Запослени без стручног испита, као обавезног услова за рад у органима државне управе, дужни су да тај испит полажу ако по ранијим прописима пре ступања на снагу Закона о државној управи ("Сл. гласник РС" бр. 20/92) нису ослобођени полагања стручног испита посебном одлуком надлежног органа.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 16. новембра 1998. године).

1999. година

1. ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВиЗИЈЕ У СПОРОВИМА ИЗ ЧЛАНА 382. СТАВ 4. ТАЧКА 2. ЗАКОНА О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Против правноснажне пресуде донете у парници за накнаду штете због изгубљене зараде и других примања по основу рада у смислу чл. 382. ст. 4.

тач. 2. ЗПП, ревизија је увек дозвољена искључиво у имовинско-правним споровима.

У радним споровима о накнади ових видова штете дозвољеност ревизије се цени према вредности предмета спора.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 8. фебруара 1999. године)

2. ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА О РАСПОДЕЛИ СТАНОВА

У спору поводом расподеле станова ревизија је увек дозвољена (измењени члан 382. став 1. ЗПП).

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 8. фебруара 1999. године)

3. УРАЧУНАВАЊЕ ИЗНОСА НАКНАДЕ ШТЕТЕ ИСПЛАЋЕНОГ ОШТЕЋЕНОМ ПРЕ ПОКРЕТАЊА СПОРА

Утврђивање сразмере намирења оштећеног врши се тако што се износ исплаћене му накнаде штете пре покретања спора ставља у однос према износу накнаде штете који му је припадао у време делимичне исплате.

***(*Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 8. фебруара 1999. године)**

4. ПРЕУЗИМАЊЕ И СТАТУС НЕРАСПОРЕЂЕНОГ РАДНИКА УКИНУТОГ САВЕЗНОГ ОРГАНА

Статус нераспоређеног радника укинутог савезног органа управе имају радници који су престанком са радом тог органа наставили да раде у новообразованом савезном органу, ако у складу са новим актом о систематизацији радних места нису распоређени.
(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 8. фебруара 1999. године)

5. ПРЕСТАНАК РАДНОГ ОДНОСА ЗБОГ ПРИНУДЕ

Претња послодавца да ће против радника бити покренут кривични или дисциплински поступак уколико му радни однос не престане уз његову са-

гласност нема значај претње из чл. 60 ЗОО, па се не ради о мани воље која изјаву радника да жели да раскине радни однос, односно споразум о престанку радног односа чини ништавим.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 8. фебруара 1999. године)

6. ПРЕСТАНАК ПРАВА СТАНОВАЊА

Право становања чланова породичног домаћинства из чл. 16. ст. 3. Закона о становању није законска лична службеност и престаје променом права власништва на откупљеном стану по било ком основу (отуђење, наслеђе).

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 15. марта 1999. године)

7. СПОРТСКО ДРУШТВО И СТВАРНА НАДЛЕЖНОСТ СУДОВА

За суђење између субјеката из члана 15, Закона о судовима и спортских организација-правних лица, ако спор потиче из промета робе и услуга, надлежан је привредни суд.

***(*Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 27. септембра 1999. године)**

8. ПРЕСТАНАК РАДНОГ ОДНОСА ПО СИЛИ ЗАКОНА ЗБОГ НАВРШЕНОГ РАДНОГ ВЕКА

Запосленом који нема навршених 65 година живота не престаје радни однос по сили закона кад наврши 40 година стажа осигурања.

***(*Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 27. септембра 1999. године)**

9. ПРАВНО ДЕЈСТВО ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ ОБАВЕЗА ПО ОСНОВУ ДЕВИЗНЕ ШТЕДЊЕ ГРАЂАНА НА СУДСКЕ ПОСТУПКЕ ПОКРЕНУТЕ РАДИ НАПЛАТЕ ОВИХ ПОТРАЖИВАЊА

Судски поступак ради наплате потраживања обухваћених Законом о измирењу обавеза по основу девизне штедње грађана, започет пре ступања на снагу овог закона (11. децембра 1998. године) рачунајући поред извр-

шног и поступак по ванредним правним лековима, обуставиће суд по службеној дужности, непосредно примењујући одредбе члана 22. став. 1. овог закона.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 8. новембра 1999. године)

10. НАКНАДА ШТЕТЕ У СЛУЧАЈУ ЗАРОБЉАВАЊА

Држава Савезна Република Југославија дугује накнаду штете оштећеном припаднику бивше Југословенске народне армије коју је претрпео после заробљавања од стране паравојних формација Хрватске односно БиХ.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 27. децембра 1999. године)

11. ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА НАКНАДЕ РАТНЕ ШТЕТЕ

Штета проузрокована припадницима бивше ЈНА (погибија, рањавање) у оружаним сукобима са паравојним формацијама бивших република СФРЈ до дана њиховог међународног признања од стране Генералне скупштине ОУН 22. маја 1992. године проузрокована је кривичним делом оружане побуне из члана 124. КЗ Југославије, па њено потраживање застарева у року од 15 година прописаном за застарелост кривичног гоњења за то дело (члан 377. став 1. ЗОО).

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 27. децембра 1999. године)

12. ОДРЕЂИВАЊЕ НАКНАДЕ ЗА ЕКСПРОПРИСАНУ НЕПОКРЕТНОСТ

Накнада за експроприсану непокретност ранијем сопственику, коме је пре 31.10.1990. године додељен на коришћење одговарајући стан, одређује се тако што се утврђена тржишна вредност експроприсане непокретности умањује за вредност стана датог на коришћење.

Вредност стана датог на коришћење утврђује се на основу тржишне вредности тог стана умањене за откупну цену тог стана валоризовану до момента када се тржишна вредност одређује.

Уколико је тако утврђена вредност датог стана већа од утврђене тржишне вредности експроприсане непокретности (зграде или стана) суд ће одбити предлог за одређивање накнаде.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 27. децембра 1999. године)

13. УТВРЂИВАЊЕ ОТКУПНЕ ЦЕНЕ СТАНА - ИЗМЕНА, ОДНОСНО ДОПУНА ПРАВНОГ СТАВА

Решењем које замењује уговор о откупу стана, суд ће откупну цену стана утврдити тако што ће цену утврђену под условима из члана 20. став 1. Закона о становању ("Сл. гласник РС" бр. 46/94) валоризовати по месечној стопи раста цена на мало за период од 1. месеца у коме је предат захтев за откуп стана до дана пресуђења не узимајући у обрачун стопу раста цена на мало за месец фебруар 1994. године, с тим што откупна цена стана не може бити већа од цене добијене под условима који важе на дан пресуђења.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 27. децембра 1999. године)

14. СВОЈИНСКА ТРАНСФОРМАЦИЈА ПРЕДУЗЕЋА И ОТКУП СТАНА

Закупац на друштвеном односно државном стану има право на откуп стана под условима прописаним законом о становању и после извршене својинске трансформације предузећа у друге облике организовања.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 27. децембра 1999. године)

2000. година

1. ОБАВЕЗА НА ИСПЛАТУ НАКНАДЕ ЗА НЕВРАЋЕНО ЗЕМЉИШТЕ

У ванпарничном поступку на исплату новчане накнаде за одузето земљиште по Закону о начину и условима признавања права и враћању земљишта које је прешло у друштвену својину по основу пољопривредног земљишног фонда и конфискацијом због неизвршених обавеза из обавезног откупа пољопривредних производа може бити обавезана она организација у односу на коју је таква обавеза установљена правноснажним решењем донетим у поступку за враћање земљишта.

На исплату новчане накнаде може бити обавезана и организација - предузеће чији је оснивач обавезана организација, јер за обавезе настале пре оснивања солидарно одговарају оснивачи и новонастала организација.

Обавеза општине а затим Републике Србије на исплату новчане накнаде за одузето земљиште настаје онда када се извршење ради остваривања потраживања према претходном дужнику није могло спровести на средствима извршења из чл. 27. ЗИП-а, и услед тога поступак извршења правноснажно у потпуности обустављен.

У наведеном случају суд може на предлог повериоца одредити извршење према општини, односно Републици Србији као дужницима на основу извршне исправе по којој је дужник одређена организација и правноснажног решења о обустави извршења у односу на ту организацију, односно општину.

Образложење:

У Врховном суду Србије појавило се као спорно, између осталих, питање на кога по Закону о начину и условима признавања права и враћању земљишта које је прешло у друштвену својину по основу пољопривредног земљиштног фонда и конфискацијом због неизвршених обавеза из обавезног откупа пољопривредних производа[1] (у даљем тексту: Закон) пада обавеза исплате новчане накнаде за одузето земљиште.

По једном схватању та обавеза пада на организацију према којој је у поступку враћања земљишта та обавеза установљена, док по другом схватању ту обавезу има она организација која користи земљиште у тренутку одређивања новчане накнаде у ванпарничном поступку.

Према правном схватању Одељења за управне спорове овог Суда "када комисија за враћање земљишта решењем утврди да подносиоцу захте-

[1] Службени гласник РС 18/91, 20/92 и 42/98

ва припада право на новчану накнаду истим решењем је дужна да утврди и обвезника те накнаде. Уколико ово није учињено коначним решењем, странке могу захтевати од комисије доношење допунског решења у том погледу". Иначе, према правном схватању истог Одељења обавеза давања накнаде лежи на држаоцу овог земљишта у друштвеној својини.

Суд је у ванпарничном поступку у коме се само одређује висина новчане накнаде по већ утврђеном праву на новчану накнаду према одређеној организацији у управном поступку "везан" одлуком управног органа, и да не може ту обавезу када је она спорна утврђивати према другој организацији која у управном поступку није ни учествовала. Ово без обзира на одредбу чл. 12. ст. 1. Закона, према којој "исплата накнаде пада на терет организације која користи земљиште у моменту одређивања накнаде", јер ту одредбу ваља тумачити у контексту осталих одредби истог Закона, посебно члана 5. (ко су странке у поступку) и општих правила Закона о ванпарничном поступку.

У једном броју предмета поставило се и питање ко је још, осим организације која је правноснажним решењем у поступку враћања земљишта обавезана да плати новчану накнаду, дужан испунити ову обавезу. Закон о предузећима садржи решења о томе у којим случајевима и под којим условима, осим самог предузећа, за његове обавезе одговарају и оснивачи, чланови друштва капитала и акционари (члан 53., члан 54, члан 202. и др., ЗОП-а). Он међутим нема одредби о томе када и у којим случајевима новоосновано предузеће одговара за обавезе свог оснивача. Поводом злоупотребе права на оснивање предузећа и изигравања поверилаца, у пракси привредних судова преовлађујући је став да предузеће одговара за обавезе свог оснивача јер је реч о подели оснивача, која по ЗОП-у значи неограничену солидарну одговорност оснивача и новооснованих предузећа.

Према члану 12. став 3. Закона "у случају кад организација није у могућности да исплати новчану накнаду, обавезу исплате те накнаде извршиће општина а ако и она то није у могућности, ову обавезу извршиће Република Србија". У примени цитиране одредбе појавила су се као спорна два питања: када се активира обавеза општине, односно Републике Србије, и да ли у односу на њих поверилац мора имати извршну исправу.

Тражећи место овој одредби у институтима грађанског права могло би се закључити да је реч о законском супсидијарном јемству општине и Републике Србије, а то даље значи примену свих одредби овог института. Општина, а после ње Република Србија биле би с тим у вези дужне извршити исплату новчане накнаде тек уколико поверилац своје потраживање није могао од претходног дужника наплатити ни принудним путем на свим средствима извршења која се могу одредити ради остварења новчаног потраживања.

Извршење се одређује на основу извршне исправе (чл. 16. ЗИП-а), а она је подобна за извршење ако су у њој назначени, између осталог, поверилац и дужник (чл. 20. ЗИП-а). Извршење се одређује и на предлог лица које у извршној исправи није означено као поверилац, тј., против лица које није означено као дужник, али само под условима прописаним чл. 22. ЗИП-а (тзв. правно следовање). Следећи наведену одредбу ЗИП-а могло би се закључити да се против општине, односно Републике Србије не може одредити извршење обавезе без претходног прибављања одговарајуће извршне исправе.

Међутим, обавеза на исплату већ одређене новчане накнаде од стране општине, односно Републике Србије када организација није у могућности да то учини, стилизована је у Закону тако ("обавезу ће извршити") да се чини излишним прибављање извршне исправе. Та обавеза је извесна, јасна и произилази непосредно из самог Закона. Према овим лицима суд може на предлог повериоца одредити извршење на основу извршне исправе по којој је дужник одређена организација и података да се извршење у односу на њу није могло спровести, тј., на основу правноснажног решења о потпуној обустави извршења у односу на организацију (односно општину) као претходног дужника.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 28. фебруара 2000. године)

2. ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПО ЧЛАНУ 400. СТАВ 3. ЗАКОНА О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Ревизија је увек дозвољена против решења другостепеног суда којим се изјављена жалба одбацује односно којим се потврђује решење првостепеног суда о одбацивању ревизије и то независно од врсте спора и врсте по-

ступка (имовинско-правни, привредни, радни, сметање поседа и други спорови).

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 28. фебруара 2000. године)

3. ОДГОВОРНОСТ ПОСЛОДАВЦА ЗБОГ ПОВРЕДЕ РАДНИКА НА ПУТУ ОД ПОСЛА ДО КУЋЕ И ОБРАТНО И НАКНАДА ШТЕТЕ

Штета коју радник претрпи при доласку на посао или при повратку са посла је штета у вези са радом у смислу одредби чл. 62. ст. 5. Закона о основама радних односа ("Сл. лист СРЈ" бр. 29/96) и чл. 106. ст. 5. Закона о радним односима ("Сл. гласник РС" бр. 55/96) за коју послодавац одговара по општим правима о одговорности за штету.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници 10. априла 2000. године)

4. ПОНАВЉАЊЕ ДИСЦИПЛИНСКОГ ПОСТУПКА

Законом није прописана могућност понављања дисциплинског поступка па о томе донесена одлука не ужива судску заштиту и када је понављање дисциплинског поступка прописано појединачним колективним уговором.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници 10. априла 2000. године)

5. КАМАТА НА НЕГАТИВАН САЛДО ТЕКУЋЕГ РАЧУНА

Банка има право да на износ негативног салда на текућем рачуну обрачуна уговорену камату коју ће, ако је непримерено висока, суд на захтев туженог умерити према кретању висине каматне стопе на тржишту новца у спорном периоду за ту вредност послова (депозити по виђењу).

За случај да камата није уговорена банка има право само на затезну камату.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 22. маја 2000. године)

6. ТРОШКОВИ ПОДУШЈА КАО УОБИЧАЈЕНИ ТРОШКОВИ САХРАНЕ

У уобичајене трошкове сахране у смислу одредби чл. 193. ст. 1. Закона о облигационим односима подразумевају се и уобичајени трошкови подушја (седмодневни, четрдесетодневни, полугодишњи и годишњи помен).

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 9. октобра 2000. године)

7. НАСТАВЉАЊЕ ПОСТУПКА КОЈИ МИРУЈЕ

Ако предлог за наставак поступка који мирује стављен пре истека рока од три месеца из члана 217. став 2. Закона о парничном поступку не одбије и своју одлуку до истека тог рока не достави предлагачу суд не може по протеку рока из чл. 217. ст. 3. наведеног Закона утврдити да се тужба сматра повученом.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 9. октобра 2000. године)

8. НАДЛЕЖНОСТ ПАРНИЧНОГ СУДА ЗА ОЦЕНУ ЗАКОНИТОСТИ АКАТА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ О ИЗБОРУ, ИМЕНОВАЊУ, ПОСТАВЉЕЊУ И РАЗРЕШЕЊУ

Суд није надлежан (члан 16. став 2. Закона о парничном поступку) да у парничном поступку одлучује о законитости одлука скупштине или извршног органа скупштине територијалне јединице локалне самоуправе о избору, именовању, односно постављењу лица на јавну функцију или о разрешењу лица са јавне функције у тим органима.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 9. октобра 2000. године)

9. ДАН ПРЕСТАНКА РАДНОГ ОДНОСА ЗБОГ НЕОПРАВДАНОГ ИЗОСТАНКА СА ПОСЛА

Као дан престанка радног односа у смислу одредби чл. 108. ст. 1. тач. 1. Закона о радним односима сматра се пети односно седми дан неоправданог изостанка са посла.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 9. октобра 2000. године)

10. ДИСЦИПЛИНСКА ОДГОВОРНОСТ ЗАПОСЛЕНИХ У БАНКАМА ЗБОГ ИЗДАВАЊА ЧЕКА БЕЗ ПОКРИЋА

Запослени код банке који као ималац текућег рачуна код те банке изда чек без покрића дисциплински одговара за ту радњу као повреду радне дужности утврђене законом и колективним уговором односно општим актом банке.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 9. октобра 2000. године)

11. ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА О СТРАНОЈ ВАЛУТИ

У споровима ради испуњења новчане обавезе која гласи на плаћање у некој страној валути или у злату (чл. 395. ЗОО) дозвољеност ревизије оцењује се према динарској противвредности ревизијом побијаног износа стране валуте утврђеној према курсу који важи у тренутку одлучивања по ревизији.

Образложење:

Наведени став је израз потребе јединственог поступања при оцени дозвољености ревизије у споровима у којима је одлучено применом одредби чл. 395. Закона о облигационим односима. Заснива се на тим одредбама и чини се да се другачији став не може ни замислити.

Иако се због промене прописа показује беспредметним корисно је напоменути да би се на наведени начин утврђена динарска противвредност стране валуте имала увећати за износ прописане важеће динарске стимулације.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 18. децембра 2000. године)

12. ОСТВАРЕЊЕ ПОТРАЖИВАЊА ПО ОСНОВУ НЕИЗМИРЕНЕ РАЗЛИКЕ У ЗАРАДИ

I Гарантована зарада је законом утемељено право запослених на исплату минималне зараде у висини утврђеној Одлуком Владе Републике Србије. Стога се то право може остварити судским путем и у случају када послодавац није донео одлуку о исплати гарантоване нето зараде.

II Запослени имају право на исплату разлике између исплаћене гарантоване нето зараде и одређене зараде на коју имају право по "колективном уговору". Доспелост тог потраживања наступа под условима и у роковима прописаним појединачним колективним уговором.

III Доспелост захтева за исплату разлике у заради између исплаћене гарантоване нето зараде и одређене зараде по колективном уговору цени се по одредбама појединачног колективног уговора и у случају када се таква исплата врши без одговарајуће одлуке послодавца а у условима постојања одредби појединачног колективног уговора којима се то питање уређује.

IV Када се исплата гарантоване зараде врши без одговарајуће одлуке послодавца, а појединачним колективним уговором није прописан рок доспелости за исплату разлике између исплаћене гарантоване нето зараде и одређене зараде по колективном уговору, тада и захтев за исплату ове зараде доспева истеком последњег дана у месецу за који је извршена исплата гарантоване зараде.

V КАДА СЕ ИСПЛАТА ГАРАНТОВАНЕ ЗАРАДЕ ВРШИ ПО ОДЛУЦИ ПОСЛОДАВЦА, А ПОЈЕДИНАЧНИМ КОЛЕКТИВНИМ УГОВОРОМ НИСУ ПРОПИСАНИ УСЛОВИ И РОКОВИ ДОСПЕЛОСТИ РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ИСПЛАЋЕНЕ ГАРАНТОВАНЕ НЕТО ЗАРАДЕ И ОДРЕЂЕНЕ ЗАРАДЕ ПО КОЛЕКТИВНОМ УГОВОРУ, ТАДА ЗАХТЕВ ЗА ИСПЛАТУ ТЕ РАЗЛИКЕ ДОСПЕВА ПРОТЕКОМ ТРОМЕСЕЧНОГ РОКА РАЧУНАЈУЋИ ОД ДАНА КОЈИ ЈЕ ОДЛУКОМ ПОСЛОДАВЦА ОДРЕЂЕН КАО ДАТУМ ПОЧЕТКА ИСПЛАТЕ ГАРАНТОВАНЕ ЗАРАДЕ.

VI УКОЛИКО СЕ ЗАПОСЛЕНИМА ИСПЛАЋУЈЕ ЗАРАДА У ИЗНОСУ НИЖЕМ ОД ЗАРАДЕ КОЈУ БИ ОСТВАРИЛИ ПО КОЛЕКТИВНОМ УГОВОРУ А ВИШЕ ОД ГАРАНТОВАНЕ НЕТО ЗАРАДЕ ТАДА СЕ И ТА РАЗЛИКА МОЖЕ ОСТВАРИТИ СХОД-

НОМ ПРИМЕНОМ ПРАВНИХ СТАВОВА ИЗ ТАЧКЕ II, III, IV И V.

Образложење:

Гарантована зарада је законом и колективним уговором утемељено право запослених на исплату минималне зараде у висини одређеној одлуком Владе Републике Србије. То је изричито прописано императивном одредбом члана 65. став 2. Закона о радним односима. Стога се и остварење тога права не може условљавати постојањем одговарајуће одлуке послодавца о исплати гарантоване нето зараде. Гарантована нето зарада представља минимални износ зараде за обезбеђење материјалне и социјалне сигурности запослених која се мора исплатити запосленом за сваки месец у сразмери времена проведеног на раду. Из тог разлога запослени има право да тужбом захтева исплату гарантоване зараде и у случају када послодавац није донео одговарајућу одлуку о томе.

Међутим, исплата гарантоване нето зараде би се морала вршити под условима и на начин прописан законом и колективним уговором. Сагласно одредби члана 65. ст. 4. и 5. Закона о радним односима та исплата се врши на основу одлуке о исплати гарантоване нето зараде коју доноси управни одбор послодавца на предлог директора, односно послодавца, по претходно прибављеном мишљењу синдиката. Ако послодавац није образовао управни одбор тада ту одлуку доноси директор, односно послодавац, по претходно прибављеном мишљењу синдиката. Одлуком се утврђује постојање поремећаја у пословању који битно утичу на то да послодавац није у могућности да обезбеди исплату одговарајуће зараде по колективном уговору. Одредбом члана 68. Закона о радним односима прописана је и обавеза послодавца да у случају исплате гарантоване нето зараде поднесе обрачун о исплати те зараде министарству надлежном за послове рада. У том случају послодавац је сагласно одредби члана 65. став 3. Закона о радним односима дужан и да под условима утврђеним појединачним колективним уговором исплати запосленима разлику између исплаћеног износа гарантоване нето зараде и зараде која им припада по колективном уговору. Појединачним колективним уговором се утврђују рокови и динамика исплате разлике, као и поступак у случају продужетка рока за исплату. Поред тога, послодавац има обавезу и да периодично, у роковима који нису дужи од три месеца, обаве-

штава синдикат о пословном и финансијском стању и могућности исплате зараде у складу са колективним уговором, односно исплате разлике зараде у роковима утврђеним појединачним колективним уговором. Те обавезе послодавца су изричито прописане одредбом члана 26. ст. 1, 2. и 4. Општег колективног уговора ("Сл. гласник РС", број 22/97 и 21/98).

Према томе, у случају поштовања наведених обавеза послодавца утврђених одредбом члана 65. став 3. Закона о радним односима и члана 26. Општег колективног уговора нема ни спора о условима и роковима остварења права запосленог на исплату разлике између гарантоване нето зараде и одређене зараде по колективном уговору. У том случају суд ће применом одговарајућих одредби појединачног колективног уговора утврдити да ли су испуњени услови и рокови за исплату утужене разлике и сагласно тим чињеницама донети одговарајућу одлуку о таквом захтеву запосленог.

Проблем настаје у случају када се исплата гарантоване нето зараде врши без одговарајуће одлуке послодавца, односно када појединачним колективним уговором нису прописани услови и рокови исплате разлике између гарантоване нето зараде и одређене зараде по колективном уговору. С тим у вези се и уочавају три могуће ситуације. Прва, када нема одлуке о исплати гарантоване нето зараде и појединачним колективним уговором нису прописани услови и рокови за исплату разлике у заради. Друга, када нема одлуке о исплати гарантоване нето зараде, али су појединачним колективним уговором прописани услови и рокови за исплату разлике у заради. И трећа, када се исплата гарантоване нето зараде врши по одлуци послодавца, а појединачним колективним уговором нису прописани услови и рокови за исплату разлике у заради.

Сагласно тим фактичким ситуацијама различита су и правна решења по питању доспелости захтева за исплату разлике између гарантоване нето зараде и одређене зараде по колективном уговору. Када је реч о првој ситуацији треба уочити да се исплата гарантоване нето зараде врши и без одлуке послодавца и без постојања појединачног колективног уговора о условима и роковима исплате разлике у заради. То упућује да се таква исплата врши без одговарајућег правног утемељења. Јер, иако је право на гарантовану зараду законом конституисано послода-

вац не би могао вршити такво плаћање зараде без претходног удовољења законом и колективним уговором прописаним условима. Тим правом се непосредно могу користити само запослени уколико им послодавац не врши никакву исплату зараде. Стога се у таквој чињеничној и правној ситуацији запослени не могу лишити права на исплату пуног износа зараде одређене колективним уговором. То је и разлог због кога се у том случају исплатом гарантоване зараде запосленима не може пролонгирати доспелост потраживања за исплату разлике до висине одређене зараде по колективном уговору мимо последњег дана у месецу за који је извршена исплата гарантоване нето зараде. Следом реченог, произилази да и доспелост захтева за исплату те разлике наступа истеком последњег дана у месецу за који је запосленом извршена исплата гарантоване нето зараде.

Насупрот томе, у другом случају, када се исплата гарантоване нето зараде врши без одлуке послодавца уз постојање појединачног колективног уговора којим су прописани услови и рокови исплате разлике у заради, доспелост тог захтева се мора ценити у складу са тим уговором. Овакво решење се намеће због нужности поштовања принципа легалитета. Ово из разлога што постојање појединачног колективног уговора свакако обавезује његове потписнике. Осим тога, одредбом члана 65. став 3. Закона о радним односима и члана 26. став 1. и 2. Општег колективног уговора прописано је да се право на разлику између исплаћене гарантоване нето зараде и одређене зараде по колективном уговору може остварити под условима и у роковима утврђеним појединачним колективним уговором. Зато се у том случају, независно од чињенице да се исплата гарантоване нето зараде врши без одговарајуће одлуке послодавца, морају применити одговарајуће одлуке појединачног колективног уговора који уређују то право запослених. То даље значи да се и питање доспелости захтева за исплату разлике у заради у том случају мора ценити у складу са одредбама појединачног колективног уговора.

У трећем случају, када се исплата гарантоване нето зараде врши на основу правно валидне одлуке послодавца а у одсуству одредби појединачног колективног уговора о условима и роковима исплате разлике у заради, тада се питање доспелости тог захтева мора решити применом одредбе члана 26. став 3. Општег колективног уговора. Том одредбом је прописано да послодавац мора периодично, у роковима који нису дужи од три месеца, обавештавати синдикат о пословима и финансиј-

ском стању и о могућности исплате зараде у складу са колективним уговором, односно исплате разлике зараде у роковима утврђеним појединачним колективним уговором. Отуда се сходно одредби члана 75. Закона о основама радних односа та одредба општег колективног уговора мора непосредно применити. Из тог разлога, а обзиром на одсуство позитивног правног решења о доспелости захтева за исплату разлике у овом случају, нужно је да се та правна празнина попуни применом цитиране одредбе члана 26. Општег колективног уговора. Због тога се прописани минимални рок том одредбом за обавештавање синдиката о пословном и финансијском стању и могућностима исплате зараде у складу са колективним уговором, односно исплати разлике зараде у роковима утврђеним појединачним колективним уговором, мора прихватити и као рок доспелости захтева за исплату разлике у заради.

Следом реченог, а обзиром да је одредбом члана 27. став 3. Општег колективног уговора предвиђена сходна примена члана 26. истог уговора и у случају исплате зараде у износу нижем од зараде коју би запослени остварио у складу са колективним уговором, а вишем од гарантоване нето зараде, неопходно је применити изнета правна решења и у том случају. Стога се и питање доспелости захтева за исплату те разлике мора решити сходном применом правних ставова из тачке II, III, IV и V.

Право на зараду утврђену колективним уговором представља неотуђиво право запосленог. То је изричито прописано одредбама члана 63. и 65. став 1. Закона о радним односима. Стога се и остварење тога права може само изузетно одложити под условима и у роковима прописаним законом, односно колективним уговором. Отуда се и право на разлику у заради не може условљавати постојањем расположивих средстава послодавца намењених измирењу таквог потраживања. Доспелошћу тог захтева стичу се и законом прописани услови за извршење таквог потраживања.

То даље значи да се и захтев за принудно извршење правноснажног и извршног потраживања за исплату разлике у заради мора спровести и у случају када послодавац није обезбедио средства за ту намену. Сагласно одредби члана 53. став 1. Закона о предузећима послодавац одговара за доспеле обавезе целокупном имовином предузећа. Обавеза исплате по-

траживања разлике у заради правно је изједначена са свим другим обавезама послодавца.

Стога се, у крајњем случају, и намирење тих потраживања може остварити у поступку стечаја уколико се због трајне инсолвентности послодавца исто није могло намирити у поступку извршења.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 18. децембра 2000. године)

2001. година

1. НЕМАТЕРИЈАЛНА ШТЕТА ЗБОГ ПОВРЕДЕ ПОСЛОВНОГ УГЛЕДА ПРАВНОГ ЛИЦА

Правно лице нема право на правичну новчану накнаду нематеријалне штете због повреде пословног угледа, јер то није законом призната штета.

Образложење:

У судској пракси постоје различите одлуке о томе да ли правно лице има право на накнаду нематеријалне штете због повреде пословног угледа, па се показује потребним заузимање правног става о томе.

При решавању наведене дилеме треба имати у виду да када је посебним законом (нпр. Законом о заштити проналазака, техничких унапређења и знакова разликовања у члану 117.) прописано да штетник одговара по општим правилима о накнади штете или да по истим правилима оштећени има право на накнаду штете то не значи да сваки оштећени има право на сваку законом прописану накнаду штете. У питању је упућујућа норма, а то у овом случају значи да се пре свих морају имати у виду одредбе чл. 155. и 200. став 1. Закона о облигационим односима. Према одредбама члана 155. Закона о облигационим односима штета је и наношење другоме физичког или душевног бола или страха (нематеријална штета), а према одредбама члана 200. став 1. истог закона суд ће досудити правичну новчану накнаду, независно од накнаде материјалне штете као и у њеном одсуству, и за претрпљене болове због повреде угледа. Из таквих одредби по логици ствари следи да право на правичну новчану накнаду не-

материјалне штете за претрпљене душевне болове због повреде угледа има само физичко лице, јер само оно може претрпети душевне болове. Такве болове због повреде угледа не трпи правно лице, па му због тога наведена накнада није законом призната.

Из свега изложеног следи закључак да правно лице нема право на правичну новчану накнаду нематеријалне штете због повреде пословног угледа, јер то није законом призната штета. Тиме се не оспорава право свакоме да заговара законско признање тог права правном лицу уз напомену да је тешко пронаћи оправдане научне и животне основе за то.

Сходно свему изложеном наведено правно схватање показује се законитим.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 5. фебруара 2001. године)

2. РЕТРОАКТИВНА ПРИМЕНА НОВЕЛЕ ЗПП 1998.
И ДЕНОМИНАЦИЈЕ ДИНАРА У ПОСТУПКУ ПО РЕВИЗИЈИ
У СПОРОВИМА У ТОКУ

Када је ревизија дозвољена у време подношења тужбе а услед деноминације динара вредност предмета спора очигледно буде испод садашњих 15.000 (нових) динара, као граничне вредности предмета спора за дозвољеност ревизије у смислу Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку, ("Сл. лист СРЈ", бр. 12/98), ревизија није дозвољена.

Ако је странка или ако су странке сагласно промениле вредност предмета спора преко износа од 15.000 нових динара најкасније до 22. јула 1994. године, ревизија је дозвољена.

***(*Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 22. маја 2001. године)**

3. ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА ПОВОДОМ
ОГЛАСА, ОДНОСНО КОНКУРСА ЗА ЗАСНИВАЊЕ
РАДНОГ ОДНОСА

Ревизија је увек дозвољена у споровима поводом огласа, односно конкурса за заснивање радног односа, па и када је тужилац, као учесник огласа,

односно конкурса запослен код послодавца који је расписао оглас, односно конкурс.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 22. маја 2001. године)

4. ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА О ОДЛУЦИ О ПРЕСТАНКУ ПОТРЕБЕ ЗА РАДОМ ЗАПОСЛЕНОГ И О ПРЕСТАНКУ РАДНОГ ОДНОСА

Ревизија је недозвољена у радном спору у коме се тужбени захтев односи само на одлуку о престанку потребе за радом запосленог.

Ревизија је увек дозвољена у радном спору у коме се тужбени захтев истовремено односи на одлуке о престанку потребе за радом запосленог и о престанку радног односа запосленом за чијим радом је престала потреба.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 22. маја 2001. године)

5. СТИЦАЊЕ ПРАВА СВОЈИНЕ ВАНБРАЧНОГ СУПРУГА НА СТАНУ ОТКУПЉЕНОМ У ТОКУ ТРАЈАЊА ВАНБРАЧНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

Ванбрачни друг нема право сусвојине на стану откупљеном за време трајања ванбрачне заједнице.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 22. 05. 2001. године)

6. ОД КАДА ТЕЧЕ КАМАТА НА ДЕВИЗНА СРЕДСТВА ОДУЗЕТА НА ЦАРИНИ АКО НИЈЕ ПОКРЕНУТ КРИВИЧНИ ИЛИ ПРЕКРШАЈНИ ПОСТУПАК

Камата на девизна средства одузета на царини ако није покренут кривични или прекршајни поступак тече од одузимања средстава.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 22. 05. 2001. године).

7. СУДСКА ЗАШТИТА О ИЗБОРУ И РАЗРЕШЕЊУ ОРГАНА У ПРЕДУЗЕЋИМА И ЈАВНИМ УСТАНОВАМА

Општински суд је надлежан да суди у индивидуалној парници све спорове поводом избора и разрешења органа предузећа и јавних установа.

Привредни суд је надлежан да суди у спору по тужби из члана 79. Закона о предузећима, у који спада и спор о избору и разрешењу директора.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 25. 06. 2001. године)

8. НАКНАДА ШТЕТЕ ЗБОГ НЕОСНОВАНОГ ЛИШЕЊА СЛОБОДЕ - ПРИНУДНА МОБИЛИЗАЦИЈА

Република Србија дугује оштећеном страном држављанину (РСК) правичну новчану накнаду за претрпљене душевне болове због повреде слободе и права личности проузроковане незаконитим лишењем слободе и предајом органима друге земље (РСК). Она не дугује накнаду штете проузроковане после те предаје.

Образложење:

Према чињеничном стању утврђеном у већем броју судских одлука у време оружаних сукоба у Хрватској и БиХ органи унутрашњих послова Републике Србије су без било каквог проведеног поступка и одлуке - решења надлежног органа на захтев органа РСК лишавали слободе њене држављане избегле на територију Србије и после краћег времена (пар дана) предавали их органима РСК који су их потом као војне обавезнике мобилисали. Та лица у наведеним споровима захтевају од Републике Србије досуду правичне новчане накнаде за претрпљене душевне болове због повреде слободе и права личности. Како је у питању већи број таквих спорова, то ради једнаког поступања судова с обзиром да се показује спорном одговорност Републике Србије за спорну накнаду, показује се потребним да се о томе заузме правни став.

Поступајући на изложени начин органи унутрашњих послова Републике Србије радили су неправилно и незаконито, јер је за изручење (екстридацију) страних држављана законом прописан поступак и одређени органи који о томе одлучују. Због тога Република Србија на основу одредби члана 125. Устава Републике Србије и члана 172. став 1. и члана

200. Закона о облигационим односима дугује оштећеном страном држављанину правичну новчану накнаду за претрпљене душевне болове због повреде слободе и права личности проузроковане незаконитим лишењем слободе и предајом органима друге земље (РСК). Она не дугује накнаду штете проузроковане после те предаје, јер је предајом прекинута (престала) непосредна узрочност између неправилног и незаконитог рада њених органа и после предаје настале штете као један од основа грађанско-правне одговорности за штету.

Није сувишно напоменути да се све изложено има сходно применити и у случају накнаде и друге штете (материјалне и нематеријалне).

Сходно изложеном наведени правни став показује се законитим.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 05. фебруара 2001. године)

9. ИЗМЕЊЕНО ПРАВНО СХВАТАЊЕ ГРАЂАНСКОГ ОДЕЉЕЊА ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ О НАКНАДИ ШТЕТЕ ЗБОГ НЕОСНОВАНОГ ЛИШЕЊА СЛОБОДЕ - ПРИНУДНЕ МОБИЛИЗАЦИЈЕ

У споровима ради накнаде штете по тужби лица која су прогнана са територије Републике Хрватске и бивше БиХ, тужена Република Србија одговара за незаконит рад органа МУП-а у потпуности и када су штетне последице наступиле на територији Републике Српске и Републике Српске Крајине, а не само до момента предаје.

Образложење:

Органи МУП-а Србије су у току 1995. године ухапсили и привели одређен број лица која су избегла из ратом захваћених подручја у Хрватској и Босни и после задржавања од неколико дана предали их војним и полицијским органима Републике Српске или Републике Српске Крајине. Они су их мобилисали и распоређивали у одређене војне јединице. Неки од њих су у борбеним дејствима изгубили живот, други задобили лаке или тешке телесне повреде услед рањавања, а одређени број лица се после неколико месеци проведених на ратишту (децембра 1995. године) вратио у Србију. Рањени и преживели су после повратка са ратишта добили избеглички статус (решења и избегличке легитимације). Сродници погинулих траже накнаду неимовинске штете за душевне

болове због смрти блиског лица; рањени траже накнаду штете у погледу свих видова из члана 200. ЗОО; неозлеђени захтевају накнаду због неоснованог лишења слободе (истичући да им је присилном мобилизацијом и боравком на ратишту повређена слобода). Тужиоци сматрају да је поступак тужене Републике Србије (која одговара за незаконит рад органа у смислу члана 172. ЗОО) противправан јер су оштећени лишени слободе и предати органима других ентитета без доношења решења противно Закону о избеглицама ("Службени гласник РС", бр. 18/92) и противно Конвенцији о избеглицама коју је СРЈ ратификовала и која је постала део унутрашњег законодавства.

Првостепени судови су првобитно почели да усвајају тужбене захтеве (Први општински суд у Београду) сматрајући да је одговорност Републике Србије потпуна због противправног лишења слободе и незаконитог изручења органима других држава. Општински суд у Зајечару је сматрао да постоји ограничена одговорност државе Србије признајући тужиоцима накнаду нематеријалне штете због неоснованог лишења слободе, готово симболичну, због задржавања од неколико дана. За преостали (већи) износ тужбени захтев је одбијен са образложењем да тужена није одговорна за поступке Републике Српске Крајине и Републике Српске (да није знала нити је могла знати да ли ће тужиоци бити мобилисани и укључени у борбене операције). Укидајући нижестепене пресуде Врховни суд се у решењу Рев. 4984/98 од 24.9.1998. године изјаснио да одговорност тужене не постоји ако је поступала по замолници (чак и фактичкој) органа Републике Српске или Републике Српске Крајине. Када је изложено становиште допрло до нижестепених судова они су почели да одбијају тужбени захтев сматрајући да су органи МУП-а Републике Србије поступали законито, јер је лишење слободе тужилаца (или сродника) извршено по фактичким замолницама што искључује противправност.

У разматрању спорног питања (правног основа) на седници Грађанског одељења искристалисала су се три гледишта. По првом, који има најмање присталица, Република Србија није одговорна за накнаду штете јер су њени органи унутрашњих послова поступали по фактичким замолницама наведених ентитета; по другом, које је такође остало у мањини, не постоји прекид узрочности после предаје, да се ради о јединственој штети, па тужена одговара за целокупну штету; и по трећем гле-

диште које је усвојено, Република Србија одговара за поступке њених органа само до момента предаје, па је зато само делимично одговорна за накнаду нематеријалне штете за период задржавања тужилаца. Тужена није одговорна за последице које су се догодиле после момента предаје, јер она није упутила тужиоце у борбена дејства. Временски и просторно најближи узрок штете и њен непосредни узрок су поступци органа Републике Српске и Републике Српске Крајине, па између радње органа МУП-а Републике Србије и штетне последице не постоји узрочна веза ако се штетна последица догодила после предаје. Због чињенице да је већински став заузет са малом предношћу гласова, а нарочито због чињенице да сви аспекти проблема нису разматрани у довољној мери, намеће се потреба да се усвојени став преиспита.

Наиме, чини се да се основ одговорности не може посматрати само кроз теорије о узрочним везама. У судској пракси није изричито прихваћена ни теорија непосредне, а ни теорија адекватне узрочности, које се најчешће помињу. Ако би се применила теорија непосредног узрока, тужена Република Србија би стварно ограничено одговарала само до момента предаје, јер временски и просторно најближи узрок штете су радње органа Републике Српске и Републике Српске Крајине и оне представљају непосредни узрок штете (смрт, рањавање или боравак на ратишту). У конкретном случају, правичност и тежња да се жртва обештети налаже примену теорије адекватне узрочности (што представља фактичко питање у сваком конкретном случају - утврђивање адекватности штете и узрока који је довео до штете), јер је несумњиво да није било противправног поступања (лишења слободе, привођења и предаје другим ентитетима) до штетне последице не би дошло[1].

Поступци органа МУП-а и органа полиције или војске других ентитета су узрочно повезани. У нивоу узајамно повезаних узрока узрочно је оно што је адекватно почетном узроку (фактичком лишењу слободе).

Осим изложеног у прилог тези о потпуној одговорности Републике Србије (ако напустимо теорију о узрочним везама или прихватимо да

[1] Ова теорија и јесте творевина судске праксе јер се прилагођава потребама живота. Због свих истакнутих разлога узрочну везу ЗОО није ни дефинисао. То није учинио ни професор Константиновић у својој Скици ЗОО истичући у Предговору (који ће тек бити објављен) да питање проблема узрочне везе препушта "мудрости суда".

у пракси преовладава теорија адекватне узрочности) ваља истаћи два аргумента: први је непоштовање Закона о избеглицама ("Службени гласник РС", број 18/92). Наиме, закон штити Србе и грађане других националности који су услед притиска хрватске власти или власти у другим републикама, претње геноцидом, као и прогоном и дискриминацијом због њихове верске и националне припадности или политичког уверења били принуђени да напусте своја пребивалишта у тим републикама и избегну на територију Републике Србије, тако што им се обезбеђује збрињавање ради задовољења њихових основних животних потреба и омогућавања социјалне сигурности (члан 1.). Избеглице имају право на организовани прихват, привремени смештај, помоћ у исхрани, одговарајућу здравствену заштиту, материјалну и другу помоћ. Даље, имају право на запошљавање и школовање као и обавезе у складу са законом као што су војна и радна обавеза коју имају и остали грађани Репбулике Србије (члан 2.). Одредбом члана 4. изричито је предвиђено да се избеглицама обезбеђује међународна правна заштита на начин који је утврђен за грађане Републике Србије. Када се ова одредба тумачи у повезаности са чланом 17. став 1, 2. и 3. Устава СРЈ и чланом 47. став 1. и 2. Устава Републике Србије по коме је забрањено прогонство и екстрадиција - изручење другој држави наших грађана, јасно произлази закључак да ни избеглице из поменутог закона не могу бити изручене другој држави осим у тачно одређеним случајевима који су утврђени законом. Овом изложеном мишљењу би се могао ставити приговор да су тужиоци (или већина њих) добили избеглички статус после повратка са ратишта (децембра 1995. године). Закон о избеглицама стварно не даје јасан одговор да ли се избеглицом сматра грађанин бивших југословенских република од момента преласка границе или од момента правоснажности решења Комесаријата за избеглице и издавања избегличке легитимације (члан 12, 13. и 14. Закона). У недостатку јасног одговора на ово питање чини се да правичност налаже да решење о избегличком статусу делује ex tunc да је и "покривено" време од преласка границе до правноснажности решења и издавања избегличке легитимације. Од момента преласка границе до формалног признавања избегличког статуса због масовности захтева, организационих и других проблема, може протећи и више месеци, па имајући у виду да се та лица фактички у том периоду третирају као избеглице (омогућује им се храна, смештај,

одевање и заштита) може се поуздано закључити, да ако та лица задобију статус избеглице такав статус им се рачуна од момента уласка у нашу земљу.

Други разлог који није до сада разматран, а који говори у прилог преиспитивања и прихватања става о потпуној одговорности тужене Републике, је примена члана 206. ЗОО тј. солидарне одговорности више лица за исту штету. Ако су органи МУП-а (чак у хипотези да су урадили по замолници), хапсили, приводили и предали органима других ентитета одређен број лица (избеглица) која су претрпела штету, онда тужена одговара за поступке органа МУП-а који су практично радили заједно са полицијским и војним органима Републике Српске и Републике Српске Крајине, па се зато може узети да оба учесника одговарају солидарно у смислу члана 206. став 1. ЗОО.

Према томе пошто нема прекида узрочности после предаје тужена би могла бити одговорна по два основа:

По првом, по основу члана 545. став 1. тачка 1. и 3. ЗКП-а (да је оштећени био у притвору а да није покренут кривични поступак) у вези члана 191. и члана 195. ЗКП-а (случајеви незаконитог лишења слободе од стране органа унутрашњих послова - фактичког лишења слободе).

По другом, због незаконитог и неправилног рада државног органа у смислу члана 122. неукинутог дела Закона о основама система државне управе и Савезном извршном већу и савезним органима управе, члану 4. цитираног Закона о избеглицама као и члану 172. ЗОО у вези члана 11. до 13. Закона о унутрашњим пословима.

Оштећени има право избора с тим што му је доказивање у првом случају олакшано јер на њему не би лежао терет доказивања незаконитог рада органа. Довољно је да докаже да после притварања кривични поступак није покренут, па би лишење слободе било неосновано.

Тужена треба да доказује законитост поступка и основ предаје, ако је лишење слободе извршено на основу одредби ЗКП, Закона о кретању и боравку странаца, неког другог закона или међународног уговора. Осим тога, она може доказивати да је услед понашања оштећеног ланац узрока прекинут, па би у том случају одговарала само до момента предаје.

(Измена Правног схватања утврђена је на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 25. 6. 2001. године).

10. ИЗМЕЊЕНО ПРАВНО СХВАТАЊЕ ГРЂАНСКОГ ОДЕЉЕЊА ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ О ИСПЛАТИ РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ГАРАНТОВАНЕ И ОДГОВАРАЈУЋЕ ЗАРАДЕ

1. Гарантована зарада је законом признато право запосленом да му послодавац, кад услед поремећаја у пословању није у могућнопсти да обезбеди одговарајућу зараду, исплаћује, по основу рада, ради обезбеђења материјалне и социјалне сигурности, износ који утврди Влада, све док не престану разлози због којих се то право користи.

2. Право на гарантовану зараду се остварује и кад одлука о њеном увођењу није донета.

3. Кад престане поремећај у пословању због којег се одговарајућа зарада није могле исплаћивати, запослени коме је, на основу или без одлуке, исплаћивана гарантована зарада, има право на исплату разлике до пуног износа одговарајуће зараде, под условима и у роковима утврђеним појединачним колективним уговором.

4. Ако појединачним колективним уговором нису утврђени услови и рокови за исплату разлике између исплаћене гарантоване зараде и одређене зараде по колективном уговору, захтев за исплату те разлике доспева истеком последњег дана у месецу за који је извршена исплата гарантоване зараде, осим ако се услови и рокови накнадно утврде у поступку колективног преговарања или пред арбитражом за радне спорове

5. У случају отварања стечаја над послодавцем, потраживање разлике између гарантоване и одговарајуће зараде доспева независно од услова и рокова из појединачног колективног уговора.

6. Ова правила се примењују и кад су исплаћени износи били нижи од одговарајуће а виши од гарантоване зараде.

7. Овај став се односи на случајеве настале пре новелирања одредаба о гарантованој нето заради увођењем минималне зараде.

Усвајањем овог Правног схватања престаје да се примењује Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије од 18.12.2000. године.

(Измена Правног схватања утврђена је на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 2. јула 2001. године)

11. ПРАВО ОВЛАШЋЕНОГ РАДНИКА ДА НА ОСНОВУ ОВЛАШЋЕЊА ДИРЕКТОРА ОДЛУЧУЈЕ О ПРИГОВОРУ ИЗЈАВЉЕНОМ ПРОТИВ ОДЛУКЕ ДИСЦИПЛИНСКОГ ОРГАНА

Када по закону предузеће не мора да образује управни одбор, директор може да пренесе овлашћење на друго лице да одлучује о приговору против одлуке дисциплинског органа.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 01. октобра 2001. године)

12. ОТКУП СТАНА У МЕШОВИТОЈ СВОЈИНИ

Носилац станарског права, односно права закупа стана на неодређено време, нема право на откуп идеалног дела стана који је у државној односно друштвеној својини, ако је преостали део тог стана у својини трећег физичког лица.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 5. новембра 2001. године)

13. МОГУЋНОСТ КОНВАЛИДАЦИЈЕ ПИСМЕНОГ И ИЗВРШЕНОГ УГОВОРА О ОТКУПУ СТАНА, КОЈИ НИЈЕ ЗАКЉУЧЕН У ЗАКОНОМ ПРОПИСАНОЈ ФОРМИ

Уговор о откупу стана који није закључен у законом прописаној форми може се конвалидирати ако је закључен у писменој форми и ако је цена исплаћена у целини.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 5. новембра 2001. године)

14. ЗАСТАРЕЛОСТ ВОЂЕЊА ДИСЦИПЛИНСКОГ ПОСТУПКА

ЗА УТВРЂИВАЊЕ ПОВРЕДЕ РАДНЕ ОБЕВЕЗЕ КОЈА САДРЖИ ОБЕЛЕЖЈЕ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Вођење дисциплинског поступка увек застарева протеком шест месеци од дана када је учињена повреда радне обавезе, без обзира да ли садржи или не садржи обележја кривичног дела.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 5. новембра 2001. године)

15. НАДЛЕЖНОСТ ЗА РЕШАВАЊЕ СПОРОВА О ДОПРИНОСИМА ЗА ОБАВЕЗНО СОЦИЈАЛНО ОСИГУРАЊЕ И УПИС РАДНОГ СТАЖА У РАДНУ КЊИЖИЦУ

Суд у парничном поступку одлучује о захтевима запосленог да послодавац уплати доприносе за обавезно социјално осигурање одговарајућем фонду и да упише стаж осигурања у радну књижицу.

Образложење:

Према члану 11. став 1. Закона о радним односима, послодавац је дужан да лице које заснива радни однос пријави организацијама обавезног социјалног осигурања. Обавезно осигурање је пензијско, инвалидско и здравствено. Доприносе за то осигурање уплаћује послодавац. Међутим, догађало се да он те доприносе не уплаћује и да услед тога радник не може да оствари права из осигурања. То је постало масовна појава. Нарочито, кад је реч о доприносима за пензијско и инвалидско осигурање. Зато је недавно и уведен систем бруто зараде.

Раније су спорове због неуплаћивања доприноса за социјално осигурање решавали судови у радном спору. Некад заједно са спором о законитости престанка радног односа и враћању радника на рад (да би се успоставило раније стање и у погледу стажа осигурања), некад у самосталном спору (да би се отклониле последице доцње у погледу уплате доприноса за раднике који раде). Тако је било све донедавно, о чему сведоче следеће пресуде Врховног суда Србије:

"Када послодавац свом запосленом ускрати здравствено, пензијско и инвалидско осигурање неуплаћивањем одговарајућих доприноса, запо-

слени има право на судску заштиту због повреде права из радног односа." (Пресуда Рев. 5490/97 од 21. 1. 1998. године).

"Пријавом тек запосленог радника организацијама обавезног осигурања, послодавац преузима обавезу да уплаћује доприносе за здравствено, пензијско и инвалидско осигурање. Како су ти облици осигурања, по члану 40. Устава Србије, права из радног односа, решавање спорова о уплаћивању доприноса за социјално осигурање, спада у судску надлежност, као радни спор." (Пресуда Рев. 7580/98 од 27. 1. 1999. године).

На седници Грађанског одељења 27. децембра 1999. године, измењена је ранија пракса усвајањем следећег правног схватања: "Утврђивање и наплата доприноса за обавезно социјално осигурање (пензијско и инвалидско) врши се у управном поступку и не спада у судску надлежност. Суд није надлежан (члан 16. Закона о парничном поступку) да у парничном поступку одлучује о захтеву запосленог да послодавац уплати доприносе из зараде надлежним фондовима обавезног осигурања. Суд није надлежан (члан 16. ЗПП) да одлучује о захтеву за упис радног стажа у радну књижицу."

Основни аргумент за ово схватање је био да се права из пензијског и инвалидског осигурања остварују код фонда за осигурање, који примењује управни а не судски поступак.

Права из пензијског и инавалидског осигурања се одиста остварују код фонда за осигурање у посебном управном поступку који се покреће на захтев осигураника, односно корисника осигурања. То је одређено чланом 101. став 1. и чланом 107. став 1. Закона о основама пензијског и инвалидског осигурања. Али, овде није реч о праву осигураника, односно корисника осигурања, него о обавези послодавца. Осигураник је радник, коме статус и права осигураника нико не оспорава. Не оспорава га ни послодавац. Он само не уплаћује доприносе за социјално осигурање и тиме онемогућава радника да реализује права заснована на стажу осигурања, која му иначе не спори. О тим правима постоје уредни и правноснажни појединачни акти, па не постоји ни потреба ни могућност да се у неком новом управном поступку доносе нови. Проблем је само у томе што послодавац по тим актима не поступа. А чим не поступа, раднику нечињењем повређује лична права по основу обавезног осигурања, зајемчена Уставом Србије. У том случају, радник има право на ту-

жбу у смислу члана 157. Закона о облигационим односима, о којој одлучује суд. Зашто суд?

Права по основу социјалног осигурања предвиђена су чланом 40. Устава Србије. Она припадају корпусу права која се остварују по основу рада. Зато је чланом 11. став 1. Закона о радним односима и предвиђено да је послодавац дужан да лице које заснива радни однос пријави организацијама обавезног осигурања. С том пријавом отпочиње трајање законске облигације редовног уплаћивања доприноса за здравствено, пензијско и инвалидско осигурање. Од испуњења те облигације, зависи и остваривање уставних права по основу осигурања.

Према члану 12. став 4. Устава Србије, заштита слобода и права зајемчених и признатих Уставом, остварује се у поступку пред судом. Одредбом члана 12. став 2. Закона о судовима, предвиђено је да општински суд одлучује у првом степену кад је судска заштита обезбеђена а није речено да је пружа други суд. Како је реч о остваривању права по основу рада, разумно је да се судска заштита остварује у радном спору. Тужбу подноси радник. Тужени је послодавац. Тако је и у сваком другом радном спору. Овај је необичан само по томе што се тужени обавезује да доприносе уплати надлежном фонду пензијског и инвалидског осигурања.

Уплаћивање доприноса могла би тражити и организација за осигурање. Али, она то не чини, јер нема правни интерес да од послодавца утерује доприносе пошто тиме утерује и властите обавезе према радницима, као осигураницима. Зато такве тужбе, за сада, подносе само радници. Подносиће их и осигуравајуће организације кад будемо имали пропис да радник који остварује зараду, не може сносити штетне последице због неиспуњавања законске обавезе уплаћивања доприноса за осигурање.

Што се уписа радног стажа у радну књижицу тиче, ствари су сасвим јасне. Према члану 136. став 4. Закона о радним односима, послодавац је дужан да врати уредно попуњену радну књижицу на дан престанка радног односа. Пошто се, по члану 113. став 1. Закона о радним односима, заштита тих права остварује пред надлежним судом, општински суд је по члану 12. став 2. Закона о судовима, надлежан да у првом степену одлучује о упису радног стажа (тачније стажа осигурања) у радну књижицу.

Усвајањем овог правног схватања престаје да се примењује правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије од 27. децембра 1997. године.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници 5. новембра 2001. године)

16. ОДГОВОРНОСТ СРЈ ЗА ШТЕТУ НАСТАЛУ У ПЕРИОДУ ВОЈНЕ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ НАТО

Држава СР Југославија одговорна је за накнаду штете припадницима Војске Југославије и полиције као и члановима породица погинулих и рањених припадника оружаних снага у периоду ратног стања од 24. марта 1999. године до 26. јуна 1999. године.

Образложење:

У судској пракси на нивоу општинских и окружних судова изражено је неслагање о одговорности Државе СРЈ за накнаду штете причињене физичким лицима, припадницима оружаних снага у периоду војне интервенције земаља чланица НАТО алијансе на нашу државу од 24.3. до 26.6.1999. године.

Неслагање се односи како на питање одговорности Државе СРЈ за накнаду штете тако и на правну природу те одговорности и разлоге искључења одговорности због проглашеног ратног стања у земљи.

Различита правна схватања о овим спорним питањима, изражена у одлукама судова, разлог су да Грађанско одељење Врховног суда Србије заузме правни став ради уједначавања судске праксе.

Грађанско одељење Врховног суда на седници одржаној 10. децембра 2001. године, после спроведене расправе и оцене свих аргумената изложених у одлукама судова као и изнетих мишљења о овом спорном питању на Саветовању у Врњачкој Бањи, усвојило је правни став да Држава СРЈ одговара за штету проузроковану припадницима оружаних снага у ратном периоду од 24. 03. до 26. 06. 1999. године.

Овај правни став заснива се на објективној одговорности Државе за штету насталу у вези са обављањем војне службе али и у примени начела правичности, солидарности и узајамности којима је прожет читав наш правни систем.

Полазећи од чињенице да је вршење војне службе у околностима проглашеног ратног стања високог степена ризика за припаднике оружаних снага због оружаних дејстава, одговорност Државе за накнаду штете у таквим околностима има објективни карактер, пошто ратна дејства представљају ванредне околности и повећану опасност за настанак штете. Објективну одговорност у оваквим условима треба посматрати у смислу новог савременог схватања објективне одговорности, као што је то већ прихваћено у ранијем правном ставу који се односи на накнаду штете припадницима оружаних снага поводом догађаја који су се одвијали на територији СФРЈ, током 1991 - 1992. године, када је било проглашено стање непосредне ратне опасности.

Одговорност за штету у оваквим случајевима састоји се у обављању "опасне делатности". Према општим правилима облигационог права садржаним у одредбама чл. 173. и 174. Закона о облигационим односима одговорност за штету по овом правном основу постоји без обзира на кривицу штетника, под условом да између повреде оштећеног и његове делатности у служби у околностима са повећаном опасношћу (у овом случају у војсци у наведеним околностима) постоји узрочна веза тј. да су оштећења настала као резултат повећаних ризика у вршењу делатности - војне службе. Закон о облигационим односима, а ни други закони и подзаконски акти нису искључили примену наведених одредби за време ратног стања. Одређене активности у обављању војне службе могу представљати опасну делатност и у миру, али проглашењем ратног стања и предузимањем ратних дејстава, вршење војне службе, одвија се под посебним околностима изузетно опасним по живот и здравље свих грађана, а посебно припадника оружаних снага. Држава, као организатор одбрамбених активности и вршилац војне службе, одговорна је за штете које су тим поводом настале по принципу објективне одговорности за опасну делатност.

Други додатни основ одговорности Државе СРЈ за накнаду штете у оваквим случајевима заснива се на начелу правичности, солидарности и узајамности сваког према свима и свих према сваком којим је прожет цео наш правни систем. Одговорност по овом основу не само што не искључује одговорност по основу ризика већ се ова два основа међусобно допуњују и прожимају. Примени ових правила има места зато што је правично да штету коју претрпи једно лице услед актив-

ности уперених против те заједнице бранећи ту заједницу од напада треба да сноси цела заједница - држава, а не појединац.

У многим случајевима убиства и рањавања припадника оружаних снага причињена су и од стране чланова и активиста ОВК-а. Та организација је одлуком Савезне владе Републике Југославије проглашена терористичком организацијом. Сагласно члану 180. став 1. Закона о облигационим односима, у оваквим случајевима Држава је одговорна да оштећенима накнади штету без обзира да ли се ради о припадницима оружаних снага или цивилима и без обзира да ли су ове штете проузроковане у време војних активности земаља НАТО алијансе.

За одговорност Државе према припадницима оружаних снага није од значаја да ли се ради о вођењу тзв. правичног или неправичног рата, јер разматрање тог питања није правне већ политичке природе.

Држава се не може ослободити од одговорности за насталу штету припадницима оружаних снага ни с позивом на рат као вишу силу односно проглашено ратно стање.

Непредвидљивост радње или догађаја представља битан услов за постојање више силе као основа за искључење објективне одговорности. Будући да је напад земаља чланица НАТО алијансе и за обичног грађанина представљао очекивани догађај, а поготову за највише државно руководство, то нема услова за примену члана 177. ст. 1. и 2. Закона о облигационим односима без обзира што су све штете које су предмет захтева за накнаду настале за време проглашеног ратног стања. Проглашено ратно стање сагласно Уставу и Закону о служби у оружаним снагама и проглашена непосредна ратна опасност изједначени су по својим правним последицама према грађанима, њиховим правима и обавезама насталим у ванредним околностима. Већ признато право на накнаду штете свим припадницима оружаних снага коју су претрпели у обављању војне службе у условима проглашене непосредне ратне опасности током 1991-1992. године оправдава примену основног правила у примени права "да се у једнаким случајевима поступа на једнак начин". Ово тим пре што је доношењем Закона о амнестији лица која се нису одазвала мобилизацији Држава учинила акт милости, па би било крајње неправично према лицима која су се одазвала позиву и себе жртвовала да остану без накнаде за претрпљене губитке. Одбијање њихових захтева за накнаду штете води кршењу права, а "из крше-

ња права не рађа се право". Обраћање оштећених лица својој Држави за накнаду штете омогућава брзу и ефикасну заштиту у остваривању тражене накнаде, а њихово упућивање на земље НАТО алијансе за обештећење проузроковало би несразмерне трошкове и велике тешкоће у остваривању њихових права обзиром на став Земаља чланица НАТО алијансе у погледу одговорности ових земаља за ова догађања.

Нерешено питање одговорности наведених земаља за штету причињену нашој Држави у одговарајућим међународним форумима утицало би и на остваривање права оштећених лица обраћањем овим институцијама.

Држава СРЈ као субјект међународног права има могућности да евентуално у регресној парници пред Међународним судом захтева повраћај исплаћених накнада проузрокованих овим догађањима када се за то стекну услови прописани Међународним правом. Према томе, одговорност Државе за накнаду штете оштећеним лицима није супсидијарна већ непосредна - директна.

Питање утицаја остваривања права оштећених по одредбама социјалног осигурања није од значаја на право оштећених за исплату накнаде применом одредби Закона о облигационим односима, јер се по прописима из социјалног осигурања исплате не подударају са накнадом која се може признати по општим имовинским прописима. Осим тога, обавеза је штетника да штету накнади оштећеном лицу, а разлике између штете која проистиче из грађанске одговорности и штете коју покрива социјално осигурање су различите, јер се исплатама по основу социјалног осигурања не покрива захтев за накнаду нематеријалне штете настале због физичких болова, због претрпљених душевних болова и због претрпљеног страха, док је по правилима облигационог права одговорно лице дужно да све те врсте штета накнади.

(Правно схватање заузето на седници Грађанског одељења одржаној дана 10. децембра 2001. године, а верификовано у наведеном тексту 25. фебруара 2002. године)

2002. година

1. СТВАРНА НАДЛЕЖНОСТ СУДА У СПОРОВИМА ЗА НАКНАДУ ТЗВ. "ИНФЛАТОРНЕ ШТЕТЕ" НАСТАЛЕ ПОВОДОМ ЗАХТЕВА ЗА ПОВРАЋАЈ НЕОСНОВАНО НАПЛАЋЕНОГ ПОРЕЗА

Надлежност органа управе да поступа по захтеву за повраћај неосновано наплаћеног пореза не искључује надлежност суда да поступа по захтеву за накнаду тзв. "инфлаторне штете" настале поводом неосновано наплаћеног пореза.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 1. априла 2002. године)

2. СТИЦАЊЕ ПРАВА СВОЈИНЕ ВАНБРАЧНОГ СУПРУГА НА СТАНУ ОТКУПЉЕНОМ У ТОКУ ТРАЈАЊА ВАНБРАЧНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

Ванбрачни супруг нема прво сусвојине на стану откупљеном у току ванбрачне заједнице.

Изузетно стан додељен ванбрачном супругу у току трајања ванбрачне заједнице улази у режим заједничке имовине када је ванбрачни супруг у молби за доделу стана пријавио ванбрачну супругу као члана свог породичног домаћинства и по том основу стекао бодове који су утицали на доделу стана.

(Допуна Правног схватања од 22. маја 2001. године утврђена на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 1.априла 2002. године)

3. ОТКУП ВОЈНИХ СТАНОВА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ИМОВИНУ САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

У погледу услова за откуп војних станова који представљају имовину СРЈ примењују се одредбе Закона о становању ("Службени гласник РС", бр. 50/92, са изменама и допунама) које важе за све станове на територији Републике Србије.

Одредбе члана 27. и члана 55. Закона о имовини СРЈ ("Службени лист СРЈ", бр. 41/93, са изменама и допунама) које прописују изузимање стана од откупа кумулативно се примењују са одредбама члана 17. Закона о становању.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 27. маја 2002. године)

4. ОДГОВОРНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ЗА НАКНАДУ ШТЕТЕ ПРОУЗРОКОВАНЕ ТРЕЋЕМ ЛИЦУ ОД СТРАНЕ ПРИПАДНИКА ПОЛИЦИЈЕ УПОТРЕБОМ СЛУЖБЕНОГ ПИШТОЉА ВАН РАДА

За штету коју је трећем лицу проузроковао припадник полиције употребом службеног пиштоља ван рада одговара Република Србија као ималац опасне ствари.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 27. маја 2002 године)

5. ОДГОВОРНОСТ УДРУЖЕЊА ОСИГУРАВАЈУЋИХ ОРГАНИЗАЦИЈА - ГАРАНТНОГ ФОНДА И СТЕЧАЈ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОСИГУРАЊЕ СА КОЈОМ ЈЕ ЗАКЉУЧЕН УГОВОР О ОБАВЕЗНОМ ОСИГУРАЊУ

Право на накнаду штете из средстава гарантног фонда могу остварити оштећена лица којима је штета причињена моторним возилом за које је уговор о обавезном осигурању закључен са осигуравајућом организацијом над којом је постојао отворен поступак стечаја на дан почетка примене одредби о гарантном фонду - 6. VII 1997. године, независно од чињенице да ли је штетни догађај настао пре или после тог датума.

Захтев оштећеног лица за накнаду штете из средстава гарантног фонда доспева према Удружењу осигуравајућих организација даном закључења стечајног поступка над осигуравајућом организацијом са којом је штетник имао закључен уговор о обавезном осигурању моторног возила.

Пријава потраживања није услов за остварење права према Удружењу осигуравајућих организација, али се из средстава гарантног фонда може намирити само део признатог потраживања који је остао ненакнађен из стечајне масе осигуравајуће организације, односно део накнаде штете који би остао ненакнађен и у случају да је оштећено лице такво потраживање благовремено пријавило у поступку стечаја.

Штета која је остала ненакнађена у поступку стечаја закљученом над осигуравајућом организацијом пре 6. VII 1997. године не може се намирити из средстава гарантног фонда.

Штета која је због непријављивања потраживања остала ненакнађена у поступку ликвидације спроведеном над осигуравајућом организацијом са којом је штетник имао закључен уговор о обавезном осигурању не може се намирити из средстава гарантног фонда.

Из образложења:

Гарантни фонд је нови правни институт југословенског права осигурања који је коституисан одредбама чл. 99-107. Закона о осигурању имовине и лица ("Сл. лист СРЈ", 30/96, 57/98, 21/99, 44/99, 53/99. 55/99). Његовим установљењем учињен је значајан напредак на плану заштите жртве, али су истовремено отворена и нова спорна питања. Она су првенствено, резултат законом прописаног временског несклада почетка примене одредби о гарантном фонду у односу на датум ступања на снагу Закона о осигурању имовине и лица. Спорно је: 1. да ли се одредбе о гарантном фонду односе и на облигационе односе засноване штетним догађајем који је настао пре датума њихове примене; 2. када доспева захтев за накнаду штете из средстава гарантног фонда; 3. да ли се накнада штете може остварити из средстава гарантног фонда и у случају када то потраживање није пријављено у поступку стечаја над организацијом за осигурање са којом је закључен уговор о обавезном осигурању; 4. да ли се из средстава гарантног фонда може намирити и ненакнађена штета у поступку стечаја који је закључен над осигуравајућом организацијом пре 6. VII 1997. године и 5. да ли се из средстава гарантног фонда може намирити и потраживање за накнаду штете која је због непријављивања остала неизмирена у поступку ликвидације осигуравајуће организације са којом је закључен уговор о обавезном осигурању.

1. Одредбом члана 156. ЗОИЛ одложена је примена одредби о гарантном фонду до истека рока од годину дана од дана ступања на снагу тог закона. Тај рок је истекао 6. VII 1997. године. Међутим, чињеница да су одредбе о гарантном фонду почеле да се примењују тек од тог времена није и довољан аргумент за прихатање становишта по коме се из средстава гарантног фонда могу намирити само штете које су настале после тог датума. Ово из разлога што се у случају стечаја орга-

низације за осигурање штета покривена уговором о обавезном осигурању може надокнадити из средстава гарантног фонда уколико су за то испуњени услови прописани одредбом члана 99. став 3. и члана 106. цитираног закона. Језичко значење тих одредби указује да је остварење овог права условљено кумулативним постојањем две одлучне чињенице. Прве, да је над организацијом за осигурање отворен поступак стечаја и друге, да део штете проузроковане трећем лицу радњом њеног осигураника није накнађен из стечајне масе. То указује да примена одредби о гарантном фонду није условљена датумом настанка штете, већ постојањем неизмиреног дела штете и отвореног поступка стечаја над организацијом за осигурање са којом је штетник имао закључен уговор о обавезном осигурању. Јасно је да део ненакнађене штете може потицати из штетног догађаја који се догодио много пре датума почетка примене одредби о гарантном фонду. Исти је случај и са датумом отварања стечајног поступка. Међутим, када се догодио штетни догађај и ког датума је отворен поступак стечаја није од утицаја на примену одредби о гарантном фонду. Битно је само да ли на дан почетка примене тих одредби закона постоји део неизмирене штете и отворен поступак стечаја над осигуравајућом организацијом из чије се стечајне масе штета није могла накнадити. Управо су то и законом опредељене одлучне чињенице чијим је кумулативним постојањем условљено остварење права на накнаду штете из средстава гарантног фонда. Оне су по природи ствари трајног, а не тренутног правног дејства. Њихово временско важење је опредељено датумом настанка и намирења штете, односно даном отварања и закључења поступка стечаја. Зато се постојањем тих чињеница у време почетка примене одредби о гарантном фонду, а не датумом настанка штете и отварања поступка стечаја, опредељује и временско важење законских одредби о гарантном фонду. Из тих разлога, ако штета постоји и стечај није закључен 6. VII 1997. године не може се говорити о ретроактивној већ о непосредној примени законских одредби о гарантном фонду.

2. Друго је питање да ли захтев за накнаду штете из средстава гарантног фонда може доспети пре датума доношења решења о закључењу поступка стечаја. Одговор на то питање опредељен је садржином одредбе члана 106. ЗОИЛ. Екстензивним тумачењем те одредбе закона долази се до закључка да је доспелост захтева за накнадуште-

те из средстава гарантног фонда условљена претходним окончањем стечајног поступка који се води над осигуравајућом организацијом са којом је закључен уговор о обавезном осигурању. То даље значи да су и тужбени захтеви поднети суду против Удружења осигуравајућих организација пре окончања поступка стечаја над осигуравајућом организацијом са којом је закључен уговор о обавезном осигурању преурањени.

3. Језичко значење одредбе члана 106. ЗОИЛ упућује и да се захтев за накнаду штете из средстава гарантног фонда може увек остварити до висине ненакнађеног дела потраживања из стечајне масе организације за осигурање са којом је закључен уговор о обавезном осигурању. То јасно указује и да подношење пријаве у поступку потраживања стечаја није претходни услов за остварење накнаде штете из средстава гарантног фонда. У противном, када би се остварење тог права условило подношењем пријаве потраживања у поступку стечаја то би довело до правне дискриминације оштећених лица која су повериоци осигуравајуће организације над којом је поступак стечаја отворен и одмах закључен. Могућност таквог окончања поступка стечаја предвиђена је одредбом члана 88. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Она постоји увек када стечајно веће у претходном поступку утврди да имовина стечајног дужника није довољна ни за подмирење трошкова стечајног поступка. У том случају не постоји ни правна могућност да се потраживање накнаде штете пријави у поступку стечаја. Правно идентична ситуација постоји и у случају када је штетни догађај настао пре окончања стечајног поступка, а након истека рока за пријаву потраживања. Све то чини правно неодрживим становиште да се захтев за накнаду штете из средстава гарантног фонда не може остварити без претходно поднете пријаве потраживања у поступку стечаја.

Са друге стране, правно је могуће да се поступак стечаја оконча расподелом стечајне масе само између поверилаца чија су потраживања благовремено пријављена у том поступку. Ово из разлога што је рок за подношење пријаве потраживања у поступку стечаја преклузивног карактера (члан 90. став 1. тачка 6. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији). Пропуштање тог рока води губитку права намирења потраживања из стечајне масе. То у пракси може довести и до губитка права оштећеног лица да из стечајне масе осигуравајуће организације намири своје потраживање. Ако се то деси, отвара се питање да ли тај поверилац уопште може да причињену му штету на-

кнади из средстава гарантног фонда. У изналажењу одговора на то питање треба поћи од одредбе члана 106. Закона о осигурању имовине и лица, која допушта да се из средстава гарантног фонда намири само ненакнађени део штете из стечајне масе осигуравајуће организације. Међутим, под ненамиреним потраживањем не може се сматрати и део потраживања који би свакако био измирен из стечајне масе у случају да је оштећено лице благовремено поднело пријаву потраживања у том поступку. Отуда се сагласно доследној примени одредбе члана 106. ЗОИЛ тај део потраживања не би могао остварити ни из средстава гарантног фонда. До ког износа се потраживање оштећеног лица могло намирити у поступку стечаја могуће је утврдити вештачењем. Тако ће се израчунати проценат до кога би потраживање оштећеног лица било намирено у случају да је благовремено пријављено и признато у поступку стечаја. Према томе, због пропуста пријављивања потраживања у поступку стечаја може се изгубити и право на накнаду штете из средстава гарантног фонда, али само до висине адекватне проценту у коме се потраживање могло намирити из стечајне масе организације за осигурање.

4. Императивном одредбом члана 106. ЗОИЛ прописано је да се штета причињена осигураним возилом по уговору о обавезном осигурању закљученим са осигуравајућом организацијом над којом је отворен поступак стечаја може намирити само из средстава гарантног фонда. Међутим, примена те одредбе је одложена до истека рока од годину дана од дана ступања на снагу наведеног закона. Из тог разлога су се законом прописани услови за образовање средстава гарантног фонда стекли тек 6. VII 1997. године. Са тим датумом је конституисано и субјективно право оштећених лица да део неизмирених потраживања из стечајне масе осигуравајуће организације могу остварити из средстава гарантног фонда. Међутим, постојање неизмиреног потраживања оштећеног лица на дан почетка примене одредбе о гарантном фонду представља само један од два законом прописана услова за намирење штете из средстава гарантног фонда. Поред тога, потребно је да се на страни оштећеног лица стекне и други услов - постојање неокончаног поступка стечаја над организацином за осигурање која је по уговору о обавезном осигурању дужник накнаде штете. Код неспорне чињенице да је поступак стечаја закључен пре 6. VII 1997. године остварење тог услова није могуће. Јер, решење о закључењу стечајног поступка се по службеној дужности уписује у судски реги-

стар и тог дана стечајни дужник престаје да постоји. То је изричито прописано одредбом члана 151. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Према томе, када је поступак стечаја над осигуравајућом организацијом закључен пре 6. VII 1997. године престао је и њен правни субјективитет пре датума почетка примене одредби о гарантном фонду. Из реченог произилази да због непостојања организације за осигурање на дан почетка примене одредби о гарантном фонду нема ни правног субјекта над којим би у то време могао бити отворен поступак стечаја. Због непостојања тог услова на дан почетка примене одредби чл. 99-107. ЗОИЛ искључена је могућност да оштећено лице ненакнађени део штете из стечајне масе осигуравајуће организације намири из средстава гарантног фонда.

5. У судској пракси се, поред изнетих, као спорно појавило и питање одговорности гарантног фонда за обавезе ликвидиране организације за осигурање са којом је закључен уговор о обавезном осигурању. Међутим, сагласно одредбама чл. 99. и 106. Закона о осигурању имовине и лица из средстава гарантног фонда може се намирити само ненакнађени део штете из стечајне масе. То би значило да оштећена лица која нису накнадила штету из ликвидационе масе не би могла да то право реализују из средстава гарантног фонда. Ово је основно језичко значење цитираних одредби које је апсолутно јасно. Осим тога, поступак ликвидације се и разликује од стечајног поступка управо по чињеници да се стечај спроводи искључиво због инсолвентности привредних субјеката, а ликвидација због административнх забрана, неорганизованости у складу са законом, ништавости уписа, престанка привредних и других ресурса или истека рока за који је привредни субјекат основан (чл. 2. и 153. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији). Одредбом члана 55. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији прописано је и да се поступак ликвидације не спроводи ако постоје услови за спровођење стечајног поступка. То другим речима значи да се поступак ликвидације може спровести само у случају када ликвидациона маса омогућава стопостотно намирење свих потраживања ликвидационих поверилаца. У противном, ако се у току поступка ликвидације утврди да се из ликвидационе масе не могу намирити сви повериоци, ликвидациони управник је сходно одредби члана 158. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији дужан да суду поднесе предлог за отварање поступка стечаја. Међутим, у пракси се може

десити да се и у поступку ликвидације не пријаве сва потраживања. Али и у том случају, за разлику од стечаја, поверилац не губи право да то накнадно учини. Штавише, потраживања која нису пријављена до дана расправе о главној деоби ликвидационе масе измириће се по окончању поступка из остатка имовине ликвидационог дужника. То је изричито прописано одредбом члана 159. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. Према томе, поступак ликвидације у сваком случају омогућава оштећеним лицима да цео износ накнаде штете намире из ликвидационе масе. Остварење тог права се може довести у питање само у случају када потраживање није пријављено до рочишта за главну деобу, а ликвидациони вишак није довољан за његово потпуно намирење. Међутим, тај ризик мора сносити сам поверилац - оштећено лице, а не Удружење осигуравајућих организација.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 7. октобра 2002. године и 9. децембра 2002. године)

2003. година

---

1. ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА ЗАРАДЕ, РАЗЛИКЕ ЗАРАДЕ И НАКНАДЕ ЗАРАДЕ И САМОГ ПРАВА НА ИСПЛАТУ

Право на исплату зараде, разлике зараде, као и накнаде зараде не застарева у року из члана 373. Закона о облигационим односима, јер то нису повремена потраживања из члана 372. став 1. Закона о облигационим односима.

Доспела појединачна давања зараде, разлике зараде, као и накнаде зараде застаревају у року од три године од доспелости сваког појединог давања и за период до доношења Закона о раду, од када се у погледу застарелости ових давања примењује члан 123. тога закона.

(Правни став утврђен на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 10 марта, верификован на седници од 17. марта 2003. године)

2. СТВАРНА НАДЛЕЖНОСТ СУДА У СПОРОВИМА ПО ОСНОВУ СТИЦАЊА ПРАВА НА АКЦИЈАМА ИЛИ ДЕОНИЦАМА И

У СПОРОВИМА О АКЦИОНАРСКО - ДЕОНИЧАРСКОМ СТАТУСУ

Трговински судови су стварно надлежни да поступају у споровима у којима је предмет спора стицање права на деоницама или акцијама и у споровима о акционарско-деоничарском статусу, без обзира на својство странака.

(Правни став утврђен на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 10. марта, верификован на седници од 17. марта 2003. године)

3. ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА ИЗМЕЂУ СИНДИКАТА И ПОСЛОДАВЦА ПОВОДОМ КОЛЕКТИВНИХ УГОВОРА И У СПОРОВИМА ПОВОДОМ ИЗБОРА И РАЗРЕШЕЊА ОРГАНА ПРАВНИХ ЛИЦА

У споровима између синдиката и послодавца поводом колективних уговора и у споровима поводом избора и о разрешењу органа правних лица, дозвољеност ревизије оцењује се по члану 382. став 1. ЗПП, а не по члану 437-а. Закона о изменама и допунама ЗПП, па је у тим споровима ревизија увек дозвољена.

Ревизија је увек дозвољена у споровима о избору и разрешењу директора.

(Правни став утврђен на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 10. марта, верификован на седници од 17. марта 2003. године)

4. ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ИМОВИНСКО ПРАВНИМ СПОРОВИМА У КОЈИМА СЕ ТУЖБЕНИ ЗАХТЕВ НЕ ОДНОСИ НА ПОТРАЖИВАЊЕ У НОВЦУ

Ревизија није дозвољена у имовинско правним споровима у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу, предају ствари или извршење неке друге чинидбе, ако тужилац у тужби или у току првостепеног поступка није означио вредност предмета спора нити се она може утврдити на основу одређене или плаћене судске таксе.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 26. маја 2003. године)

5. ДОСПЕЛОСТ ОБАВЕЗЕ ПЛАЋАЊА НАКНАДЕ ЗА КОРИШЋЕЊЕ СТВАРИ ПО УРЕДБИ О ОРГАНИЗОВАЊУ И ИЗВРШАВАЊУ МАТЕРИЈАЛНЕ ОБАВЕЗЕ

Доспелост обавезе плаћања накнаде за коришћење возила од тренутка предаје до 25. априла 1999. године, без обзира што је возило касније враћено, треба ценити у складу са одредбом члана 20. став 4. Уредбе о организовању и извршавању материјалне обавезе ("Службени лист СРЈ", бр. 36/98).

На досуђени износ накнаде припада право на затезну камату након истека 15 дана од дана враћања возила. На износ накнаде досуђене за период од 26. априла 1999. године датум доласка дужника у доцњу треба утврдити у складу са одредбом члана 324. став 2. Закона о облигационим односима.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 26. маја 2003. године)

6. ПРИМЕНА МЕЂУНАРОДНЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЗАСТАРЕЛОСТИ ПОТРАЖИВАЊА МЕЂУ СТРАНКАМА ОД КОЈИХ ЈЕДНА ОД СТРАНАКА НИЈЕ ПОТПИСНИК КОНВЕНЦИЈЕ

Рок застарелости потраживања од четири године из Међународног уговора о купопродаји робе предвиђен чл. 8. Конвенције о застарелости потраживања у области међународне купопродаје робе не примењује се уколико се ради о потраживању предузећа које има пословно седиште на подручју државе која није потписник Конвенције према домаћем предузећу.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 26. маја 2003. године)

7. ПРАВО НА НАКНАДУ ЗАРАДЕ И ДНЕВНИЦЕ ЛИЦИМА У РЕЗЕРВНОМ САСТАВУ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У ТОКУ НАТО БОМБАРДОВАЊА СРЈ 1999. ГОДИНЕ

Надлежност органа управе за поступање по захтеву за остваривање права на накнаду зараде и дневница лицима у резервном саставу Војске Југославије у току НАТО бомбардовања СРЈ 1999. године не искључује

надлежност редовног суда да поступа у парници за накнаду штете због незаконитог или неправилног рада државног органа.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 26. маја 2003. године)

8. ПРАВНИ ЛЕК ПРОТИВ РЕШЕЊА О ПРИВРЕМЕНОЈ МЕРИ У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Одлука парничног суда о одређивању привремене мере може се побијати само оним правним средством, на начин и под условима прописаним одредбама Закона о парничном поступку. Зато се и поступак оцене законитости тих одлука парничног суда не може иницирати приговором као правним средством извршног поступка, већ жалбом која се изјављује у роковима и под условима одређеним одредбама ЗПП.

Приговором се може побијати само првостепена одлука о одређивању привремене мере донете у извршном или другом поступку ако је тим законом изричито прописана примена одредаба ЗИП о поступку обезбеђења.

Образложење:

За разлику од ранијег Закона о извршном постуку, када се против решења донетог по приговору на решење о извршењу могла изјавити жалба, новим закном је прописано да се првостепено решење о извршењу може побијати само приговором. Одлуку о приговору доноси веће тројице судија истог суда. Та одлука другостепеног већа је сагласно одредби члана 8. тачка 4. ЗИП правноснажна. На тај начин новим Законом о извршном поступку је искључена могућност контроле законитости решења о извршењу од стране Окружног, односно Вишег привредног суда, као другостепене правосудне инстанце.

Према важећем правном ставу Врховног суда Србије усвојеном на седници грађанског одељења 19.2.1996. године решење о одређивању привремене мере је увек решење о извршењу које се спроводи у границама одређеним тим решењем, независно од чињенице да ли је донето по одредбама ЗИП, или других закона, и без обзира да ли је привремена мера одређена у извршном, парничном или ванпарничном поступку. Стога решење о одређивању привремене мере донето и у парничном и у ванпарничном поступку дужник може сагласно одредби члана 244. у вези члана 48. ЗИП поби-

јати само приговором. Жалба дужника против решења о привременој мери сматра се приговором о коме, на основу члана 49. ЗИП, одлучује онај првостепени суд који је привремену меру и одредио.

Наведено правно становиште Врховног суда Србије усвојено је у време важења старог закона о извршном поступку. Одредба члана 8. тог закона прописивала је да против решења о извршењу дужник може изјавити приговор, а жалбу само против одлуке донете по приговору. С тим у вези, наведеним ставом Грађанског одељења Врховног суда Србије разрешено је спорно питање судске праксе о дозвољености жалбе као правног лека против решења о одређивању привремене мере донетог од стране парничног суда у парничном поступку.

До тог времена, у пракси привредних судова примењиван је правни став Вишег привредног суда, према коме се допуштеност жалбе ценила у зависности од чињенице да ли је решење о одређивању привремене мере донето пре или након подношења тужбе и чињенице да ли је то решење донето пре заказаног припремног рочишта, односно рочишта за главну расправу, или је то учињено на тим рочиштима по изјашњењу супротне странке. Стога се сагласно том становишту Вишег привредног суда жалба против решења о одређивању привремене мере могла изјавити само у случају када је такво решење донето у току спора након изјашњења противне странке о предлогу за издавање привремене мере. У противном, жалбом се могло побијати само решење донето поводом приговора изјављено против решења о одређивању привремене мере.

И у време доношења наведених ставова Врховног суда Србије и Вишег привредног суда постојала су и другачија мишљења о овом спорном питању. Заговорници тог става су се залагали за дозвољеност жалбе против решења о одређивању привремене мере у свим случајевима када је то решење донето од стране парничног суда по правилима парничног поступка.

Ступањем на снагу новог Закона о извршном поступку ово спроно питање је још више добило на значају. То је последица чињенице да је због решења прихваћеног у том закону и сада важећег става судске праксе искључено право жалбе против решења о одређивању привремене мере донетог од стране парничног суда по правилима парничног поступка. Међутим, новонастала правна ситуација је такво решење

учинила contra legem. Зато се намеће и потреба његовог преиспитивања.

Правни разлози због којих је неопходно преиспитати наведено правно схватање су вишеструки.

Прво. ***Основни постулат спорног става је у оцени да је решење о одређивању мере по својој правној природи увек решење о извршењу, без обзира у ком поступку је донето. Ова темељна одредница тог става изводи се из премисе о привременој мери као искључивом институту извршног права и извршног поступка. Даље се на темељу одредби члана 2. став 1. чл. 244. и 262. став 2. ранијег ЗИП закључује да решење о одређивању привремене мере није извршни наслов, већ решење о извршењу које се непосредно спроводи у границама одређеним привременом мером. Одредбом чл. 435. и 442. ЗПП прописује се да у поступку у парницама из радних односа и поступку због сметања поседа суд може одредити привремене мере које се примењују у извршном поступку. На примену одредби ЗИП о поступку обезбеђења упућује и одредба члана 392. Закона о браку, као и одредба чл. 125. Закона о ванпарничном поступку. Сагласно таквом законском одређењу заузет је став да се код привремене мере у погледу правних лекова увек примењују одредбе чл. 8., чл. 48., чл. 49. у вези члана 244. раније важећег Закона о извршном поступку. Наведена правна аргументација изнета је у образложењу предметног правног става усвојеног на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије 19.02.1996. године.***

Међутим, изнети став и наведени правни разлози не могу се прихватити. Ово са разлога, што решење о одређивању привремене мере представља суи генерис судску одлуку. Посебност те одлуке исказује се кроз законско установљење њене извршности одмах по доношењу могућности непосредног спровођења од стране суда који је исту донео. Те особености подједнако важе и за решење о одређивању привремене мере донете у извршном поступку и за решење којим је привремена мера одређена по правилима извршног поступка од стране парничног или ванпарничног суда. У прилог том ставу стоји чињеница да се и одредбама Закона о извршном поступку привремена мера одређује као једно од средстава поступка обезбеђења. Поступак обезбеђења, и у оквиру њега привремене мере, уређене су посебним одредбама Закона о извршном поступку које се примењују независно од општих одредби извр-

шног поступка. Опште одредбе извршног поступка се сходно одредби члана 244. ранијег ЗИП, односно члана 225. новог Закона о извршном поступку само супсидијарно примењују и у поступку обезбеђења. С тим у вези, треба истаћи да је одредбом члана 251. новог ЗИП којим правним средствима и под којим условима се може побијати решење о одређивању привремене мере донете у поступку обезбеђења. Све то јасно указује да решење о привременој мери и у том случају представља посебну - суи генерис одлуку.

Следом реченог, произлази да је и решење о привременој мери донето у извршном поступку и решење којим је одређена привремена мера у парници по својој правној природи истовремено и извршни налог и решење о извршењу. Том посебношћу ове судске одлуке ствара се и правна могућност за њено непосредно извршење од стране суда који је донео. Стога се и примена општих одредби ЗИП и поступка одређивања привремене мере у парници тиче само поступка спровођења одлуке парничног суда о одређивању привремене мере, а не и дозвољености и врсте правног средства за преиспитивање њене законитости прописаног ЗИП-ом. То конкретно значи да се решење парничног суда о одређивању привремене мере може побијати само под условима и оним правним средством које је одређено одредбама Закона о парничном поступку. Због тога се и домен примене одредби ЗИП у односу на решење парничног суда о одређивњу привремене мере своди само на спровођење, а не и на оцену дозвољености врсте правног средства за преиспитивање његове законитости. Практично посматрано, то значи да парнични суд увек непосредно спроводи решење о издатој привременој мери, а само у случају да је у спровођењу те одлуке потребно ангажовање извршног органа, то чини на начин и под условима прописаним општим одредбама ЗИП. Примера ради, решење парничног суда о привременој мери којом се забрањује реализиација акцептног налога, или располагање средствима на жиро рачуну дужника увек се спроводи непосредно доставом тог решења надлежном органу за послове платног промета. Међутим, ако се ради о забрани отуђења одређених покретних ствари тада се попис истих и предаја на чување трећем лицу непосредно реализује радњама и активношћу извршног органа суда по општим правилима извршног поступка за спровођење извршења, а под надзором и упутствима парничног суда који је то решење донео. Принципијелно гледано тако се поступа и у случају када се ствари ко-

је су предмет привремене мере налазе на подручју другог суда, с тим што се у том случају ангажовање службеног лица тог суда врши замолним путем.

Друго. ***Изнето становиште Грађанског одељења Врховног суда трпи критику и са разлога законом уско ограничене могућности да се у парници примењују одредбе Закона о извршном поступку. Насупрот томе, одредбом члана 14. ЗИП прописано је опште правило да се у поступку извршења и обезбеђења сходно примењују одредбе Закона о парничном поступку, осим ако је тим или другим савезним законом другачије одређено. Из тог разлога, правно је недопуштено дерогирање одредби ЗПП о правном леку прихватањем приговора као правног средства одређеног ЗИП-ом у случају доношења привремене мере од стране парничног суда по правилима парничног поступка.***

Треће. ***Из чињенице да нема општег правила о применама одредаба ЗИП у парници следи да се и решење о одређивању привремене мере парничног суда може побијати само оним правним средством које је прописано Законом о парничном поступку. Одредбом члана 278., у вези члана 288. став 2. и члана 312. ЗПП прописано је да парнични суд о привременим мерама обезбеђења одлучује решењем. У исто време, одредба члана 378. ЗПП одређује да је против првостепеног решења парничног суда дозвољена жалба, уколико тим законом није прописано да жалба није дозвољена. Жалба против решења о одређивању привремене мере увек је дозвољена у случају доношења таквог решења на темељу овлашћења суда чл. 278. и 312. ЗПП. Посебна жалба је недопуштена само против решења о привременој мери одређеној у складу са одредбом чл. 435. и 442. ЗПП, али се и у том случају решење о привременој мери може побијати жалбом против одлуке о главној ствари. Оваквим законским решењем несумњиво се указује да се решење о одређивању привремене мере донето у парничном поступку у сваком случају једино жалбом може побијати. Те одредбе закона су језички апсолутно јасне. Њихово значење се не може довести у питање ни са аспекта циљног и систематског тумачења. Зато је супротно решење да је приговор једини правни лек против првостепеног решења о одређивању привремене мере донетог у парничном поступку правно апсолутно неутемељено.***

Четврто. ***Правно становиште о недопуштености жалбе као правног лека против првостепеног решења парничног суда о привременој мери***

не може се прихватити ни са разлога неспорног одређења ЗПП да се у парничном поступку могу одредити привремене мере обезбеђења, односно привремене мере које се примењују у извршном поступку. Чињеница да су такве одредбе садржане у Закону о парничном поступку не значи да се и у поступку одлучивања у предлогу за издавање привремене мере у парници преносе процесна правила ЗИП о врсти и допуштености правног лека против таквог решења парничног суда. Том закључку нема места, пре свега, са разлога што ЗПП не прописује могућност такве примене процесних решења одређених одредбама ЗИП. Осим тога, преношење одредби ЗИП у парнични поступак није правно могуће ни са разлога, што је правно допуштена само примена одредаба ЗПП у поступку извршења и обезбеђења, а не и примена одредаба ЗИП у парници. Зато се и наведене одредбе ЗПП морају уско тумачити. Конкретно, то би значило да је примена одредаба ЗИП у доношењу парничног решења о привременој мери ограничена само на материјално -правне услове за одређивање привремене мере, док је примена процесних правила о дозвољености и врсти правног лека прописаних Законом о извршном постпку искључена. Стога се и правни учинак таквог законског решења исцрпљује у могућности парничног суда да у поступку издавања привремене мере примени само оне одредбе ЗИП којима је прописано када је недопуштено издавање привремене мере, који услови за њено одређење, које су врсте привремених мера обезбеђења новчаног и неновчаног потраживања, када постоји могућност одређивања више привремених мера и време за које се одређује и када се укида привремена мера.

Следом реченог измењено је постојеће и утврђено ново правно схватање о дозвољености правног лека против решења о привременој мери донетог у парничном поступку.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 30. јуна 2003. године)

9. ПРИМЕНА ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 20. СТАВ 4. ЗАКОНА О ПРИВАТИЗАЦИЈИ У ИЗВРШНОМ И ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

1. Суд ће позивом на одредбу члана 20. став 4. Законика о приватизацији прекинути само поступак спровођења а не и поступак извршења принудне наплате новчаног потраживања одређеног решењем о извршењу доне-

тим пре датума покретања поступка реструктурирања извршног дужника.

2. Суд ће дозволити предложено извршење ради намирења новчаног потраживања и у случају када је такав предлог поднет након покретања поступка реструктурирања, али ће истовремено са решењем о дозволи извршења донети решење о прекиду поступка његовог спровођења.

3. Прекид поступка спровођења извршења не може се одредити позивом на одредбу члана 20. став 4. Закона о приватизацији у случају када су предмет извршења неновчане обавезе дужника над којим је покренут поступак реструктурирања.

4. Прекид поступка се не може одредити на темељу одредбе члана 20. став 4. Закона о приватизацији ни у парницама које су покренуте за наплату новчаног потраживања туженог над којим је покренут поступак реструктурирања.

Образложење:

Одредбом члана 20. став 4. Закона о приватизацији ("Службени гласник РС", број 38/01), прописано је да у току спровођења реструктурирања повериоци не могу предузимати радње ради принудне наплате својих доспелих потраживања. С тим у вези, у судској пракси се поставило питање какав је правни учинак ове одредбе закона у парничном и извршном поступку. Спор о том питању је последица Законом о извршном поступку прописане забране да се одредбе других закона које се односе на захтев за одлагање и прекид извршења неће примењивати у извршном поступку.

Међутим, судовима су упућени захтеви Агенције за приватизацију да се због покретања поступка реструктурирања одреди прекид започетих парничних и извршних поступака према тим привредним субјектима, односно да се не дозволи покретање нових након датума доношења решења о поступку реструктурирања. При томе, Агенција за приватизацију тражи прекид свих судских поступака без обзира на предмет спора или извршења о коме се исти воде.

У поводу тог спорног питања Врховном суду је достављен захтев Општинског суда у Неготину Су. бр. 38/2003-167 од 20.05.2003. године да се тако настали проблем разреши одговарајућим ставом Грађанског одељења. Заузимање става се тражи како због озбиљности самог проблема та-

ко и због великог броја предмета у којима је тражено да се поступак прекине. Само пред тим судом у току је 140 предмета у којима је потребно донети одговарајућу одлуку о захтеву Агенције за приватизацију. Идентичан проблем је уочен и у раду других судова опште надлежности, односно трговинских судова.

Одговор на изнето спорно питање условљен је претходним разрешењем односа Закона о парничном и извршном поступку за Законом о приватизацији. Сматрамо да је Закон о приватизацији lex specialis у односу на Закон о парничном поступку и Закон о извршном поступку. Доследно томе, забрана уставновљена одредбом члана 263. ЗИП не би могла произвести никакав правни учинак у односу на обавезу утемељену одредбом члана 20. став 4. Закона о приватизацији.

Штавише, за случај да се заузме другачије становиште о колизији тих закона судови би морали применити цитирану одредбу Закона о пиватизацији. Ово из разлога, што је одредбом члана 263. ЗИП забрањена примена одредби других закона о одлагању и прекиду извршења, док се одредбом члана 20. став 4. Закона о приватизацији забрањује само предузимање радњи принудне наплате доспелих потраживања. Према томе, одредбом члана 263. ЗИП забрањује се прекид започетог извршног поступка, али није забрањен и прекид у спровођењу самог извршења. Из тог разлога суд би могао позивом на одредбу чл. 20. ст. 4. Закона о приватизацији донети решење да се започети поступак спровођења извршења прекида до окончања поступка реструктурирања.

Спорно је само да ли се извршење може дозволити и по предлогу који је поднет суду након покретања поступка реструктурирања. У том случају суд мора дозволити тражено извршење, с тим да истим, или посебним решењем одреди и прекид његовог спровођења. Доношењем таквог решења суд би у целости испоштовао важеће одредбе ЗИП и истовремено удовољио забрани прописаној одредби члана 20. став 4. Закона о приватизацији. У противном, а за случај да се заузме став о недозвољености таквог предлога странка би се мимо постојећих законом установљених права непотребно изложила трошковима двоструке наплате судских такси.

Насупрот томе, а када се ради о захтеву Агенције за прекид започетог парничног поступка, у том случају нема места примени одредби члана 20. став 4. Закона о приватизацији. Ово из разлога, што се парнични

поступак не води у циљу принудног намирења доспелог потраживања, већ стицања извршног наслова којим се утврђује основ и висина спорног дуга и одређује обавеза његове исплате. Због тога се таквом захтеву Агенције не би могло удовољити ни позивом на одредбу члана 212. став 1. тачка 6. ЗПП.

Исто тако, а обзиром да је одредбом члана 20. став 4. Закона о приватизацији забрањено само предузимање радњи у циљу принудне наплате доспелих обавеза, прекид се не може одредити ни у свим другим поступцима извршења који се воде по предлогу за извршење неновчаних обавеза.

(Правно мишљење усвојено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 30. јуна 2003. године)

10. ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА НАКНАДЕ ИНФЛАТОРНЕ ШТЕТЕ

Новчано потраживање утврђено правоснажном судском одлуком обезвређено у условима високе инфлације до 24.јануара 1994. године заснива се на правном основу неоснованог обогаћења, па се и време застарелости рачуна према општем застарном року из члана 371. Закона о облигационим односима".

(Правно схватање Грађанског дељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 8. децембра 2003. године)

2004. година

1. РАЗГРАНИЧЕЊЕ ИЗМЕЂУ СУДСКЕ И УПРАВНЕ НАДЛЕЖНОСТИ

Надлежност органа управе за поступање по захтеву за остваривање права на накнаду по Закону о основним правима бораца, војних инвалида и породица палих бораца и накнаде по Закону о војсци не искључује надлежност редовног суда да поступа у парници ради накнаде штете због незаконитог или неправилног рада државног органа.

Образложење:

У судској пракси настао је проблем разграничења судске и управне надлежности поводом спорова по тужбама корисника чија су права утврђена одлуком надлежног управног (или војног) органа, у случајевима када орган који треба да изврши исплату то не чини (дневнице резервистима, војне инвалиднине и друге накнаде).

По првом становишту (израженом у неким судским одлукама и рефератима) редован суд је надлежан у споровима физичких лица за исплату накнаде у случају постојања правноснажних и извршних решења зато што се ради о имовинско-правном спору проистеклом из специфичне врсте законске облигације. Та решења (углавном) садрже само исказ којим се утврђује висина накнаде па нису подобна за принудно извршење. Права се иначе остварују у управном поступку јер се ради о обавези јавно-правног карактера и за то утврђење редован суд не би био надлежан. Међутим, када се одлучи о праву корисника, такво утврђење постаје новчано потраживање корисника односно дуг државе.

По другом становишту редован суд није надлежан по тужби у овој врсти спорова ради исплате дуга као законске облигације већ би могао бити надлежан по тужби ради накнаде штете због незаконитог или неправилног рада државног органа на основу чл. 172. ЗОО и чл. 123. раније важећег Савезног Устава и чл. 25. Устава Републике Србије. Наиме, по члану 1. ЗПП, редовни судови расправљају између осталог у имовинско правним споровима осим ако посебним законом нису дати у надлежност другом органу. У овом случају законодавац је управо тако поступио јер је расправљање о правима и обавезама и реализацији права поверио органима управе кроз судску контролу у управном спору тако што је прописао:

- ***да о правима из цитираних закона одлучује надлежан орган управе[1];***
- ***да се заштита корисника и контрола коначног управног акта спроводи у управном спору[2];***

[1] Члан 90. Закона о војсци, члан 71. Правилника о накнади дневница, члан 77. Закона о основним правима бораца војних инвалида и породица палих бораца

- да првостепени орган извршава своје решење[3];

- да принудно извршење спроводи редован суд у извршном поступку[4].

Осим тога спорни однос по својој правној природи не представља грађанско-правни однос јер га не карактерише аутономија воље, правна једнакост, преносивост права и обавеза, имовинска санкција (битне карактеристике грађанско-правног односа). У овом односу нема једнакости јер државни органи врше јавна овлашћења нити постоји преносивост права и обавеза (инвалиднине се не могу цедирати правним послом). Појам законске облигације је у теорији споран јер све обавезе начелно извиру из објективног права (закона). Пореске обавезе, пензије, разне врсте социјалних давања накнаде за еспријацију не сматрају се законским облигацијама и поред тога што се ради о новчаним обавезама јер суштински извиру из других правних чињеница Ако би се сматрало да утврђена накнада по закону постаје новчано потраживање тек када се утврди решењем надлежног управног органа за чију би принудну реализацију био надлежан редован суд извршила би се негација дела управног поступка који се односи на фазу извршења и једнострано присвајање надлежности у фази остваривања права. У случају када би решења надлежних органа била без осуде на чинидбу (неизвршива) грешке би се могле исправити у жалбеном поступку или евентуално управном спору као и у редовном извршном поступку (пригговор) приликом принудног извршења.

Међутим, ако надлежни орган управе и поред постојања средстава у буџету одређених за те намене, без икаквог разлога ускраћује исплату у целини или делимично или врши селекцију извршења обавеза по извршним решењима, или на други начин неправилно или незаконито поступа, редован суд би у парници ради накнаде штете био стварно надлежан за пресуђење ових спорова (под условом да се у тужби истичу чињенице незаконитости и неправилног рада на основу цитираних прописа). Штета би се у том случају могла равнати висини неисплаћених накнада (инвалиднина, дневница).

---

[2] Члан 19. и 68. Закона о војним судовима

[3] Члан 95. Закона о основним правима бораца

[4] Члан 266. ЗИП-а

Полазећи од правне природе спорног односа и његових основних обележја у којима не постоји једнакост учесника нити прометљивост права и да је посебним законом одређена надлежност другог органа (чак и под условом да се ради о имовинско-правном спору), то је већином гласова усвојено друго схватање.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 6. априла 2004. године)

2. ЗАСТАРЕЛОСТ ПОТРАЖИВАЊА НАКНАДЕ ШТЕТЕ ЗБОГ НЕЗАКОНИТОГ ЛИШЕЊА СЛОБОДЕ

Потраживање накнаде штете по основу одговорности државе за штету коју проузрокује њен орган незаконитим лишењем слободе застарева у роковима прописаним одредбама члана 376. Закона о облигационим односима.

Образложење:

Одговорност државе за штету коју њен орган проузрокује у вршењу или у вези са вршењем својих функција произилази из одредаба члана 25. Устава Републике Србије и члана 172 Закона о облигационим односима. Државни органи и организације које врше јавна овлашћења могу решавати о правима и обавезама физичких и правних лица или на основу закона примењивати мере принуде и ограничења само у складу са законом у за то прописаном поступку. За штету због незаконитог и неправилног рада службеног лица, државног органа или организације која врши јавна овлашћења, одговара Република Србија или организација која врши јавна овлашћења. Поступање органа за чији рад одговара држава, законитост и правилност рада тог органа оцењује се према прописаним правилима поступка за рад органа и околностима случаја.

Право на накнаду штете, према члану 14. став 8. Повеље о људским и мањинским правима и грађанским слободама Србије и Црне Горе има свако ко је био незаконито лишен слободе, јер свако има право на личну безбедност и слободу и нико не може бити лишен слободе нечијом самовољом обзиром да је лишавање слободе дозвољено само у случајевима и на начин предвиђен законом.

У споровима ради накнаде штете по тужбама лица избеглих из ратом захваћених подручја у Хрватској и Босни и Херцеговини, која су током 1995. године органи МУП-а Републике Србије незаконито лишили слободе и после задржавања од неколико дана предали војним и полицијским органима Републике Српске и Републике Српске Крајине, према правном схватању Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђеном на седници 25.6.2001. године, одговара Република Србија у потпуности и кад су штетне последице наступиле на територији Републике Српске и Републике Српске Крајине, а не само до момента предаје.

Након утврђивања наведеног правног схватања у погледу основа одговорности државе за накнаду штете због незаконитог лишења слободе ових лица без обзира на место наступања штетне последице, у судској пракси нижестепених судова појавила су се супротстављена становишта о року застаревања потраживања накнаде ове штете. Тако је у једном броју одлука и реферату објављеном у Билтену Врховног суда Србије број 2/2004 изражено становиште да уколико је незаконито лишење слободе последица кривичног дела службеног лица или лица запослених у државном органу за коју одговара Република Србија, потраживање накнаде штете по овом основу застарева по посебном пропису из члана 377. Закона о облигационим односима. Супротстављено овом је становиште изражено у одлукама нижестепених судова да потраживање накнаде штете због незаконитог лишења слободе застарева у роковима прописаним чланом 376. Закона о облигационим односима и да се посебна правила о застарелости потраживања накнаде штете из члана 377. Закона о облигационим односима примењују само у споровима који се воде против штетника - учиниоца кривичног дела, којим је извршена повреда права слободе оштећеног.

Према општем пропису из члана 376. Закона о облигационим односима потраживање накнаде проузроковане штете застарева за три године од дана када је оштећеник дознао за штету и за лице које је штету учинило. У сваком случају ово потраживање застарева за пет година од када је штета настала.

У случају одговорности за штету по принципу узрочности или претпостављене одговорности за другог, застарелост потраживања накнаде штете почиње да тече од сазнања за лице које је за штету одговорно, а не од сазнања за фактичког учиниоца штете. Штета проу-

зрокована грађанским деликтом застарева у сваком случају за пет година од настанка штете.

Уколико је штета проузрокована кривичним делом, чланом 377. Закона о облигационим односима прописан је дужи рок застарелости за остваривање потраживања накнаде штете - а то је време одређено за застарелост кривичног гоњења. Прекид застаревања кривичног гоњења повлачи тада за собом и прекид застаревања потраживања накнаде штете. Исто важи и за застој застаревања.

Накнада штете проузроковане кривичним делом може се остварити како истицањем одштетног захтева у кривичном поступку тако и подношењем тужбе за накнаду штете против учиниоца, при чему оба ова правна средства доводе до прекида застаревања. Када је оптужба одбијена и оштећени упућен на парницу ради остварења имовинско правног захтева, може се узети да је наступио условни прекид застаревања, аналогном применом члана 390. Закона о облигационим односима, под условом да оштећени поднесе тужбу за накнаду штете у року од три месеца.

Према досадашњој судској пракси, о застарелости потраживања накнаде штете проузроковане кривичним делом пресуђује се по посебном пропису из члана 377. Закона о облигционим односима само у случајевима када је правоснажном осуђујућом пресудом кривичног суда утврђено постојање кривичног дела и одговорност лица за учињено кривично дело.

Изузетно, ако су постојале процесне сметње због којих је било апсолутно немогуће да се против учиниоца кривичног дела поступак покрене и оконча, било зато што је учинилац штете умро или је недоступан органима гоњења, парнични суд је овлашћен да, као претходно питање, утврди да ли је штета проузрокована таквом радњом која у себи садржи елементе кривичног дела, јер кривично дело може да постоји и кад је кривични поступак изостао. Притом, деловање парничног суда није усмерено на утврђење кривичне одговорности, јер се то може утврдити само у кривичном поступку, већ да би се сагласно начелу пружања јаче заштите праву оштећеног на накнаду штете проузроковане кривичним делом применила посебна правила о застарелости из члана 377. Закона о облигационим односима. Ако се, објективно гледано, кривични поступак против учиниоца или неког од саизврши-

лаца, могао или се може иницирати, покренути и водити наведена правила ради расправљања овог претходног питања, као изузетка у парничном поступку, се не би могла применити.

Правни теоретичари, међу којима је и др Борис Визнер, изражавају став да привилеговани застарни рокови из члана 377. Закона о облигационим односима теку само у односу на штетника који за штету одговара по основу кривице, а да се у случају одговорности за другог застарни рокови рачунају према општем пропису из члана 376. Закона о облигационим односима. Уколико би, према томе дошло до заједничке одговорности за проузроковану штету, тада би се према учиниоцу кривичног дела примењивала посебна правила о застарелости из члана 377, а према ономе ко уместо њега одговара по принципу претпостављене одговорности прописи о застарелости из члана 376. Закона о облигационим односима.

Полазећи од изложеног судије Грађанског одељења Врховног суда Србије су се определиле за већ прихваћено доктринарно становиште да рокови застаревања потраживања накнаде штете из члана 377. Закона о облигационим односима теку само према учиниоцу кривичног дела којим је штета узрокована, а не и према држави односно, правном лицу које за штету одговара уместо њега, по одредбама члана 172. Закона о облигационим односима, и да због тога потраживање накнаде штете по основу одговорности државе за штету коју проузрокује њен орган, застарева у роковима прописаним одредбама члана 376. Закона о облигационим односима.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 10. фебруара 2004. године)

3. ОДЛАГАЊЕ ИЗВРШЕЊА

Суд може одложити извршење на образложени захтев Републичког јавног тужиоца под условима из члана 17. и 18. Закона о јавном тужилаштву.

Образложење:

Одлагање извршења, као институт извршног процесног права, уређено одредбама чл. 59, 60. и 61. Закона о извршном поступку, било је могуће само у случају да извршење није отпочело, на изричити предлог повери-

оца, а време за које се извршење одлаже одређивао је поверилац, осим када је законом било предвиђено да се извршење има тражити у одређеном року. Тада се извршење могло одложити до истека тог законског рока. Ригидност овог института извршног процесног права, заснована на начелу ефикасности извршног поступка и спречавања злоупотребе овлашћења која дужник има у поступку, исказана је и посебно когентном нормом из члана 263. ЗПП којом је прописано да се одредбе других закона које се односе на захтев за одлагање и прекид извршења неће примењивати у извршном поступку.

Усвајањем Уставне повеље Државне заједнице Србија и Црна Гора престала је хијерархијска субординација Закона о извршном поступку у односу на Закон о јавном тужилаштву. На то упућује одредба члана 20. став 5. Закона о спровођењу Уставне повеље Државне заједнице Србија и Црна Гора, којом је прописано да се ранији савезни закони којима су уређене области мимо Уставном повељом утврђених надлежности Државне заједнице Србије и Црне Горе примењују као републички. На тај начин извршена је правна трансформација Закона о извршном поступку као бившег савезног закона у републички. Тиме је престала и субординација одредбе члана 263. Закона о извршном поступку у односу на одредбу члана 17. и 18. Закона о јавном тужилаштву. У конкуренцији тих прописа одредбе члана 17. и 18. Закона о јавном тужилаштву представљају специјалне законске одредбе у односу на одредбе Закона о извршном поступку. Због тога се применом правила lex specijalis дерогат леги генерали ствара правна могућност одлагања поступка извршења позивом на одредбу члана 17. и 18. Закона о јавном тужилаштву.

Међутим, одлагање спровођења извршења, односно прекидање извршења на захтев Републичког јавног тужиоца по одредбама члана 17. и 18. Закона о јавном тужилаштву није обавезно. На овакав закључак упућује и формулација става 1. члана 18. Закона о јавном тужилаштву: **(Ако захтев јавног тужиоца буде усвојен, одлагање или прекид извршења траје...).** *Зато о оправданости разлога јавног тужиоца за одлагање, односно прекид и звршења одлучује суд обзиром на све околности случаја, па зато и може донети одлуку којом ће, на образложени захтев јавног тужиоца, одложити извршење под условима из члана 17. и 18. Закона о јавном тужилаштву.*

(Правни закључак Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђен на седници 6. априла 2004. године са верификованим образложењем на седници од 29. јуна 2004. године)

4. ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА МАЛЕ ВРЕДНОСТИ

Ревизија није дозвољена у споровима који су после ступања на снагу Закона о изменама Закона о парничном поступку ("Сл. лист СРЈ", бр. 3/2002 од 18. јануара 2002. године) постали спорови мале вредности.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 30. новембра 2004. године)

5. ОТКАЗ УГОВОРА О РАДУ ЗБОГ КРИВИЧНОГ ДЕЛА НА РАДУ ИЛИ У ВЕЗИ СА РАДОМ И ПОСТОЈАЊЕ ПРАВОСНАЖНЕ ОСУЂУЈУЋЕ КРИВИЧНЕ ПРЕСУДЕ

Правоснажна осуђујућа кривична пресуда је услов за отказ уговора о раду запосленом због учињеног кривичног дела на раду или у вези са радом.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 30. новембра 2004. године)

6. ФОРМА УПОЗОРЕЊА И ПРАВО ЗАПОСЛЕНОГ НА ОДБРАНУ У ПОСТУПКУ ОТКАЗИВАЊА УГОВОРА О РАДУ ИЗ ДИСЦИПЛИНСКИХ РАЗЛОГА

Форма упозорења о дисциплинским разлозима за отказ није прописана као предуслов пуноважности ове радње послодавца. Одлучујуће је да ли је запослени упозорен о овим разлозима и да ли му је омогућено право на одбрану и изјашњење о њима (које право би према наведеној препоруци, обухватало и право запосленог да захтева и добије писмену изјаву послодавца о разлозима за отказ, ако то после усменог упозорења тражи и коју послодавац не би смео ускратити запосленом), те да ли се ради о ваљаним разлозима за отказ запосленом по овом основу.

Образложење:

Материјално-правне одредбе о дисциплинским разлозима за отказ (члан 101. став 1. тачка 3. и 4. Закона о раду), кривица за повреду радне

обавезе утврђене уговором о раду и нарушавање радне дисциплине, имају исти ефекат као и дисциплинска мера престанка радног односа која је супституисана отказом.

Процесно-правне одредбе односе се на радње које послодавац мора предузети да би дисциплински разлози били примењени и отказ дат.

Према члану 101. став 2. Закона о раду послодавац је дужан да запосленог упозори на постојање отказних разлога. Упозорење би требало да буде у писменој форми, јер се и отказ даје у писменом облику (члан 105. став 1), што би олакшало доказивање његове садржине и чињенице да је пре отказа запослени упозорен на постојање отказних разлога. Послодавац мора омогућити запосленом да се изјасни о отказним разлозима. Ако му то не омогући, што би било супротно начелима из члана 24. став 1. Устава Републике Србије (ускраћивање права на одбрану) то се мора санкционисати у судском поступку непосредном применом Конвенције МОР-а бр. 158 о престанку радног односа на иницијативу послодавца, која у члану 7. прописује да радни однос радника неће престати због разлога везаних за понашање или његов рад пре него што му се омогући да се брани од изнетих навода, осим ако се с разлогом не може очекивати од послодавца да му пружи ту могућност.

Препоруком о престанку радног односа на иницијативу послодавца (бр. 166), коју је на истом заседању, усвојила Генерална конференција МОР-а уз наведену конвенцију бр. 158 регулисана је сама процедура прекида радног односа због повреде дисциплине. Тако, у поступку одбране, од навода послодавца у вези разлога његовог отпуштања, раднику се предлаже препорука, право на помоћ другог лица. Послодавац може да прекине радни однос раднику због повреде радне дисциплине ако то учини у једном разумном року. Раднику треба да буде обезбеђено право да од послодавца захтева и добије писмену изјаву у којој ће бити наведен разлог односно разлози за престанак радног односа[1].

Осим тога, одредбама члана 4. и 10. наведене Конвенције МОР-а број 158. о престанку радног односа на иницијативу послодавца које, према члану 16. Уставне повеље Државне заједнице Србија и Црна Гора, имају примат над правом Србије и Црне Горе и правом држава чланица,

---

[1] Др Боривоје М. Шундерић, "Право Међународне организације рада", Београд 2001, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 491

прописано је и да радни однос радника неће престати ако за такав престанак не постоји ваљан разлог везан за способност или понашање радника или за оперативне потребе предузећа, установе или службе. Ако тела која испитују разлоге дате за престанак радног односа, као и друге околности везане за односни случај, оцене да је престанак радног односа неоправдан и ако нису овлашћена или сматрају да је неспроводљиво да у складу са националним законодавством и праксом прогласе престанак радног односа неважећим, односно нареде или предложе враћање радника на посао, она ће бити овлашћена да нареде исплату одговарајуће накнаде или неког другог давања које се може сматрати одговарајућим.

Зато се ове одредбе Закона о раду о поступку отказивања уговора о раду из дисциплинских разлога морају шире тумачити, а у случају да је запосленом било повређено право на одбрану, да му је отказ дат без ваљаних разлога у мањкавој процедури, отказ треба поништити.

(Правни закључак Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђен на седници од 26. маја 2004. године и верификован 15. септембра 2004. године)

2005. година

1. ИСПЛАТА ОТПРЕМНИНЕ КАО УСЛОВ ПРЕСТАНКА РАДНОГ ОДНОСА ЗБОГ ПРЕСТАНКА ПОТРЕБЕ ЗА РАДОМ ЗАПОСЛЕНИХ

Исплата отпремнине је услов престанка радног односа због престанка потребе за радом запослених;

Али решење о престанку радног односа неће бити ништаво ако је исплата извршена после датума означеног као моменат престанка и то:

- *због грешке у обрачуну зарада;*
- *ако је исплата извршена касније као резултат споразума између послодавца и запосленог;*
- *ако је запослени примио отпремнину пре поднете тужбе за поништај решења о престанку радног односа само из овог разлога.*

Образложење:

У судској пракси је постало спорно да ли је исплата отпремнине код "технолошког вишка" услов за престанак радног односа или не.

Судови различито суде.

По првом схватању које полази од етимолошког значења речи "отпремнина" и циља коме она служи одговор је негативан, јер отпремнина представља одређену суму која се исплаћује кад запосленом престаје радни однос са циљем да се материјално обезбеди док не пронађе нови посао; отпремнина не спада у "друга примања" из члана 106. Закона о раду јер је законодавац под тим изразом мислио само на она примања која послодавац дугује запосленом док је радни однос трајао.

По другом схватању које се заснива на граматичком значењу члана 106, 117. и 119. Закона о раду, исплата отпремнине представља услов за престанак радног односа по основу технолошког вишка са следећом аргументацијом: у "друга примања" о којима говори члан 106. мора се уврстити отпремнина јер израз "примања" представља општи и генусни појам за све новчане износе које запослени прима од послодавца; иако члан 119. Закона признаје право запосленом на новчану накнаду, право на пензијско и инвалидско осигурање и здравствену заштиту (социјално осигурање) после отказа уговора о раду због технолошког вишка, из првог дела одредбе произилази несумњив закључак да исплата отпремнине претходи доношењу решења о престанку радног односа.

На седници Грађанског одељења од 30.11.2004. године већином гласова усвојен је закључак који се заснива на другом гледишту.

Међутим, у оквиру овог другог становишта постоје разлике о томе да ли су изузеци од става (да је исплата отпремнине услов престанка радног односа због престанка потребе за радом запослених) ипак могући и допуштени.

По првом становишту (у оквиру владајућег схватања) одредбе члана 106. и 119. су строге и не допуштају изузетке; или је исплата отпремнине услов престанка радног односа због технолошког вишка или није; ако отпремнина није исплаћена пре доношења решења, престанак радног односа је незаконит и накнадна исплата макар уследила и један дан касније не може конвалидирати недостатак који постоји у моменту доношења одлуке о радном статусу запосленог.

По другом гледишту цитиране одредбе нису тако строге, те иако је исплата отпремнине услов за престанак радног односа због технолошког вишка изузеци су допуштени, јер постоје случајеви када ће решење о престанку бити пуноважно иако је отпремнина исплаћена после доношења решења.

Те ситуације би могле бити следеће:

1. ***да је приликом обрачуна зараде која служи за усклађивање отпремнине учињена грешка па отпремнина није исплаћена у пуном износу;***
2. ***одлагање исплате (пролонгирање) може бити резултат уговора (споразума) у писменој или усменој форми, између послодавца и запосленог;***
3. ***није закључен уговор али је запослени примио отпремнину, пре поднете тужбе за поништај одлуке о престанку радног односа;***
4. ***послодавац је донео решење и у разумном року понудио исплату отпремнине али је то запослени одбио.***

Чини се да је друга варијанта владајућег гледишта (са могућим изузецима) прихватљивија.

Наиме, случајеви под 1, 2. и 3. не би требали да буду спорни. У првом случају код послодавца не постоји намера да запосленог оштети и грешка у обрачуну не би смела да произведе ништавост решења о престанку радног односа. У случајевима под 2. и 3. изузетак је могућ зато што је радни однос по дефиницији уговорни однос (члан 1. Закона о раду и Закона о основама радних односа) па се и на те односе супсидијарно примењују општа правила облигационог (у овом случају уговорног) права. Запослени се може одрећи права на отпремнину, а могуће је извршити и пребијање потраживања; уговорне стране се могу поравнати и у складу са начелом аутономије воље и правилима о модификацији правних послова уговорити исплату отпремнине са различитим роковима и условима; када се погледа стилизација правила из члана 106, 117. и 119. Закона о раду произилази да она нису до те мере строга и да их није могуће конвалидирати - оснажити јер се у њима не налази изричито прописана санкција као разлог ништавости решења о престанку ако редослед није поштован. Закљученом писменом или усменом споразуму могуће је уподобити и случај када је запослени примио отпремнину; било би противно начелу савесности и поштења (члан 12. ЗОО) и морала пружити му правну заштиту поништењем одлуке о престанку радног односа ако

је отпремнину примио и потрошио а затим поднео тужбу за поништај одлуке о престанку радног односа.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 30. новембра 2004. године и од 31. јануара 2005. године)

2. ОСТВАРЕЊЕ ПРАВА НА БЕСПЛАТНЕ АКЦИЈЕ ПО ЗАКОНУ О СВОЈИНСКОЈ ТРАНСФОРМАЦИЈИ

Запослена лица код субјекта приватизације која су пропустила да благовремено поднесу пријаву на његов јавни позив за упис бесплатних акција, или су одбила да прихвате обавештење (нову понуду субјекта приватизације) за самњени број акција, не могу по окончаном и верификованом поступку приватизације ни судским путем остварити право на бесплатне акције тог субјекта приватизације.

Образложење:

Остварење потпуног или делимичног права на бесплатне акције условљено је благовременом пријавом свих лица из члана 11. Закона о својинској трансформацији ("Службени гласник РС", бр. 32/97) на јавни позив субјекта приватизације за упис акција, односно потписивањем изјаве о прихватању умањеног броја бесплатних акција. Ако неко од уписника бесплатних акција не прихвати обавештење о смањеном броју акција његове акције се сходно одредби члана 18. став 6. цитираног Закона расподељују уписницима који су такво обавештење (нову понуду субјекта приватизације за упис умањеног броја акција) прихватили. Овакав поступак приватизације уређен је императивним одредбама Закона о својинској трансформацији. Стога непоштовање законом прописане процедуре од стране запослених лица код субјекта приватизације води немогућности остварења њиховог права на бесплатне акције код тог предузећа. Међутим, чињеница да се запослени није пријавио на јавни позив за упис бесплатних акција, или да након тога није прихватио обавештење о смањеном броју акција води само немогућности остварења овог права у односу на тог субјекта приватизације, али не и губитку самог права и могућности његове реализације у поступку приватизације неког другог предузећа.

(Правни закључак Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђен на седници од 7. марта 2005. године)

3. ПРАВО НА РЕГРЕС ЗА ГОДИШЊИ ОДМОР, ТОПЛИ ОБРОК, ТЕРЕНСКИ ДОДАТАК, ТРОШКОВЕ ДОЛАСКА НА ПОСАО И ОДЛАСКА СА ПОСЛА, ПРАВО НА ОТПРЕМНИНУ ЗБОГ ПРЕСТАНКА РАДНОГ ОДНОСА УСЛЕД ПЕНЗИОНИСАЊА И ПРАВО НА ЈУБИЛАРНУ НАГРАДУ ПО КОЛЕКТИВНИМ УГОВОРИМА КОЈИ СУ БИЛИ НА СНАЗИ НА ДАН СТУПАЊА НА СНАГУ ЗАКОНА О РАДУ (ЧЛАН 176. У ВЕЗИ ЧЛАНА 89. И 90. ЗАКОНА О РАДУ)

Одредбе члана 37. и 38. Општег колективног уговора о исплати отпремнине при одласку у пензију, солидарне помоћи, јубиларне награде и помоћи у случају смрти запосленог или члана његове уже породице су у супротности са одредбама члана 90. став 1. и 3. Закона о раду и убудуће се не могу непосредно примењивати ради конституисања обавезе послодавца (члан 176. Закона о раду).

Запослени има право на накнаду трошкова за долазак и одлазак са рада (трошкови превоза у јавном саобраћају) и за време проведено на службеном путу у земљи (дневнице), јер одредбе члана 41. Општег колективног уговора нису у супротности са чланом 89. Закона о раду.

(Правни закључак Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђен на седници од 7. марта 2005. године)

4. ЈЕДИНСТВЕНА ПРИМЕНА ОДРЕДБИ ЧЛ. 185. И 186. ЗАКОНА О СТЕЧАЈНОМ ПОСТУПКУ

I Предлог за покретање поступка стечаја поднет од стране Народне банке Србије по одредбама Закона о платном промету није дозвољен почев од дана почетка примене Закона о стечајном поступку (2.2.2005. године). У случају када је Народна банка Србије поднела предлог за покретање поступка стечаја на основу овлашћења из члана 54. Закона о платном промету ("Службени лист СРЈ" бр. 3/2002 и 5/2003 и "Службени гласник Републике Србије" бр. 43/2004) пре ступања на снагу Закона о стечајном поступку о коме није донето реше-

ње о отварању стечајног поступка стечајни суд ће такав предлог одбацити као недозвољен.

Народна банка Србије и гувернер Народне банке Србије су и даље овлашћени предлагачи за покретање поступка над друштвом за осигурање, односно банкама.

II Раније именовани стечајни управници не разрешавају се дужности након почетка примене новог закона, већ остају на тој функцији иако не испуњавају услове из члана 14. и 15. Закона о стечајном поступку још најдуже три месеца од дана почетка издавања лиценци из члана 14. став 2. тог Закона.

III У започетим стечајним поступцима који се настављају по новом Закону о стечајном поступку формираће се поверилачки органи и предузети све стечајне радње (које се сходно затеченој фази поступка још могу реализовати) у роковима прописаним тим законом рачунајући почетак истих од датума почетка његове примене.

Образложење:

Са почетком примене Закона о стечајном поступку започети поступци стечаја, принудног поравнања и ликвидације по одредбама Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији настављају се по одредбама новог закона, ако су за то испуњени услови прописани одредбом члана 185. став 1. и 2. То подразумева обавезу суда да у наставку поступка предузме све стечајне радње и формира поверилачке органе у роковима прописаним новим законом. Рачунање и почетак тих рокова се везује за одређене фазе у поступку. Међутим, оне у већ започетим поступцима могу бити окончане (отварање - покретање поступка стечаја, пријава и испитивање пријављених потраживања и слично). То је случај и са могућношћу доношења одлуке о реорганизацији стечајног дужника и примени овог правног института након претходно већ донете одлуке о уновчењу његове имовине. Осим тога, одредбама новог закона су прописани и посебни услови за обављање функције стечајног управника (члан 14. став 1. и 2.), који раније именовани стечајни управници по Закону о принудном поравнању, стечају и ликвидацији не испуњавају (лиценца за обављање послова стечајног управника, статус приватног предузетника, висока стручна спрема, радно искуство). Зато је одредбом члана 186. Закона о стечајном поступку прописано и

до ког времена та лица могу обављати функцију стечајног управника у поступцима који се настављају по одредбама новог закона.

Оваква законска решења су у пракси трговинских судова изазвала бројне проблеме који се у идентичним чињеничним и правним ситуацијама различито разрешавају. То је довело до неједнаког поступања судова у једнаким случајевима. Зато се Министарство привреде Републике Србије обратило Врховном суду Србије са захтевом да у оквиру својих надлежности у разматрању примене закона заузме правне ставове којима ће се наведена спорна питања јединствено уредити. Поступајући по том захтеву Врховни суд на темељу овлашћења установљених одредбом члана 28. Закона о уређењу судова ("Службени гласник Републике Србије" бр. 63/2001, 42/2002, 27/2003, 103/2003, 29/2004) утврђује следеће

Закон о платном промету ("Службени лист СРЈ" бр. 3/2002 и 5/2003 и "Службени гласник Републике Србије" бр. 43/2004) чланом 54. став 1. тачком 4. овластио је Народну банку Србије да до преношења послова из предметног члана у надлежност других органа, односно других лица у складу са законом, прати ликвидност и солвентност правних лица и подноси предлог за покретање поступка стечаја против оних правних лица која због неизмирених обавеза имају блокиране рачуне код банака дуже од 60 дана непрекидно, односно 60 дана с прекидима у протеклих 75 дана. Одредбом члана 40. Закона о стечајном поступку ("Службени гласник РС" бр. 84/2004) таксативно су утврђена лица овлашћена за покретање стечајног поступка. То су повериоци, стечајни дужник, надлежно јавно правобранилаштво, надлежно јавно тужилаштво и пореска управа. Овако одређена листа активно легитимисаних лица је инклузивна - лимитативна и не оставља могућност покретања стечајног поступка од стране других субјеката. Закон о стечајном поступку је ступио на снагу 2.8.2004. године, а почео да се примењује 2.2.2005. године. Он се сходно одредби члана 185. став 1. и 2. примењује и на поступке покренуте по Закону о принудном поравнању, стечају и ликвидацији у којима до дана његовог ступања на снагу суд није донео одлуку о уновчењу имовине, или није закључено принудно поравнање, односно није извршена продаја имовине стечајног дужника у проценту већем од 50%.

У таквој правној ситуацији мора се применити одредба члана 29. став 1. Закона о стечајном поступку, којом је прописано да се стечајни поступак покреће предлогом овлашћеног предлагача. Народна банка Србије не спада у круг овлашћених предлагача одређених одредбом члана 40. Закона о стечајном поступку. Стога је по ступању на снагу Закона о стечајном поступку - 2.8.2004. године, Народна банка Србије изгубила статус овлашћеног предлагача за покретање поступка стечаја по одредбама тог Закона. Из тог разлога је и предлог Народне банке Србије да се покрене поступак стечаја поднет после 2.8.2004. године недозвољен.

Суд ће одбацити предлог Народне банке Србије и у ситуацији када о поднетом предлогу за покретање поступка стечаја пре ступања на снагу Закона о стечајном поступку није донето решење о покретању стечаја. Ово из разлога што се сходно одредби члана 185. став 3. Закона о стечајном поступку по старом закону могу наставити само они стечајни поступци у којима је донета одлука о уновчењу имовине и иста продата у проценту већем од 50% од књиговодствене вредности стечајног дужника. Сви остали поступци стечаја покренути решењем донетим пре 2.8.2004. године у којима је донето решење о уновчењу имовине, али није продато више од 50% књиговодствене вредности, наставиће се према одредбама новог закона. Према томе, претходни услов за наставак стечајног поступка, било по новом било по старом закону, је постојање решења стечајног већа о отварању стечајног поступка. Ако то решење није донето до дана ступања на снагу новог закона нема правне могућности за отварање стечаја по предлогу неовлашћеног предлагача. Из тих разлога се и предлог Народне банке Србије поднет пре 2.8.2004. године по коме је само донето решење о покретању претходног а не и стечајног поступка мора одбацити као недозвољен. Стечајни суд ће такву одлуку донети позивом на одредбу члана 29. став 1. и члана 40. Закона о стечајном поступку, те члана 79. и 81. став 3. Закона о парничном поступку, који се сходно одредби члана 5. Закона о стечајном поступку сходно примењује и у поступку стечаја.

Међутим, Народна банка Србије, односно њен гувернер су и даље овлашћени предлагачи за покретање поступка стечаја и ликвидације банака и друштава за осигурање. Гувернер Народне банке Србије је сходно одредби члана 14. став 1. Закона о санацији, стечају и ликвидацији банака

("Службени лист СРЈ" бр. 53/01) овлашћен да доноси решење о испуњењу услова за отварање стечајног поступка над банком, на основу кога суд у року од три дана доноси решење о отварању стечајног поступка (члан 14. став 3.). Статус овлашћеног предлагача Народне банке Србије за покретање поступка стечаја друштва за осигурање темељи се у одредби члана 176. став 1. Закона о осигурању ("Службени гласник РС" бр. 55/2004, 70/2004). То су посебни закони у односу на Закон о стечајном поступку који имају приоритет у примени по свим питањима стечајног поступка банака, односно друштава за осигурање, која су њима уређена. Ово је изричито прописано одредбом члана 20. Закона о санацији, стечају и ликвидацији банака. Исти је случај и са Законом о осигурању, јер је одредбом члана 208. тог Закона, такође, установљен његов приоритет у односу на Закон којим се уређују ликвидација и стечај. Стога се као овлашћени предлагачи поступка стечаја банака и друштава за осигурање могу појавити само гувернер Народне банке Србије, када се покреће стечај банке, односно Народна банка Србије, када се стечај проводи над друштвом за осигурање.

Почетком примене Закона о стечајном поступку (2.2.2005. године) затечени су стечајни управници који по одредбама чланова 14. и 15. тог Закона не испуњавању прописане услове за именовање на ову функцију (поседовање лиценце за обављање послова стечајног дужника, статус приватног предузетника, висока стручна спрема и радно искуство од три године). Међутим, одредбом члана 186. Закона о стечајном поступку је прописано да стечајни управници могу обављати ту дужност без лиценце најдуже још три месеца од дана почетка издавања лиценци из члана 14. став 2. овог Закона. То је у пракси трговинских судова изазвало спор о могућности задржавања раније именованих стечајних управника на тој дужности ако не испуњавају и остале услове прописане новим законом за обављање тих послова. Поједини судови задржавају већ именоване стечајне управнике по одредбама Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, док их други разрешавају. Због тога се указала потреба да се правним ставом Врховног суда Србије то питање јединствено разреши и тако уједначи судска пракса. У разрешењу овог спорног питања мора се поћи од одредбе члана 186. Закона о стечајном поступку, којом је прописано да затечени стечајни управници могу обављати ту дужност и без поседовања одговарајуће лиценце још најдуже три месеца почев од датума њеног из-

давања. Ова одредба указује на неспорну интенцију законодавца да се омогући прелазни период у примени новог закона у коме ће стечајни управници именовани по Закону о принудном поравнању, стечају и ликвидацији наставити са радом и након почетка примене Закона о стечајном поступку. Зато нема места разрешењу раније именованих стечајних управника све до испуњења услова прописаних одредбом члана 186. Закона о стечајном поступку, без обзира што исти не испуњавају и остале услове прописане тим законом.

Закон о стечајном поступку прописује рокове за поступање свих учесника, укључујући и судске органе. Начин регулисања и рачунања ових рокова везује се за одређене фазе поступка прописане новим законом, од којих су многе у постојећим случајевима или већ давно предузете, или претходним законом нису биле прописане. Када је над стечајним дужником само отворен стечајни поступак по старом закону, а до дана ступања на снагу новог закона није донета одлука о уновчењу имовине или није закључено принудно поравнање, примениће се рокови за формирање поверилачких органа и предузети све стечајне радње у складу са новим законом. Ако је у тој ситуацији већ одржано испитно рочиште решења о утврђивању потраживања и упућивању на парницу остају на снази, али се по новим пријавама потраживања могу заказивати и накнадна испитна рочишта. Међутим, суд и у том случају мора заказати прво поверилачко рочиште на начин и под условима прописаним одредбом члана 23. Закон о стечајном поступку и на њему изабрати скупштину и одбор поверилаца и одлучити да ли ће се поступак наставити реорганизацијом или банкротством стечајног дужника. Након донете одлуке о уновчењу имовине више се не може донети Одлука о реорганизацији. У том случају продаја имовине се мора наставити по одредбама члана 109-114. Закона о стечајном поступку, извршити деоба и закључити поступак стечаја сходно одговарајућим одредбама Закона о стечајном поступку. Зато ће суд у зависности од већ предузетих стечајних радњи у сваком конкретном случају одлучити у коју фазу се може вратити започети поступак стечаја по Закону о принудном поравнању, стечају и ликвидацији. На исти начин определиће се и одлука о одрживости претходно одређених рокова за предузимање стечајних радњи по Закону о принудном поравнању, стечају и ликвидацији, или ће се установити нови рокови и предузети стечајне радње прописане Законом о стечајном поступку, водећи ра-

чуна о већ стеченим правима учесника у поступку. У том случају се датум почетка примене Закона о стечајном поступку мора уподобити са датумом покретања поступка стечаја као почетка рачунања рокова прописаних Законом о стечајном поступку.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 31. маја 2005. године)

5. ОЦЕНА ДОЗВОЉЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ У ИМОВИНСКО ПРАВНИМ СПОРОВИМА У КОЈИМА СЕ ТУЖБЕНИ ЗАХТЕВ НЕ ОДНОСИ НА ПОТРАЖИВАЊЕ У НОВЦУ И ПРЕИНАЧЕЊЕ ТУЖБЕ

Дозвољеност ревизије против правоснажне пресуде донесене у другом степену у имовинско-правном спору у коме се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу цени се према одредбама Закона о парничном поступку које су важиле на дан преиначења тужбе.

(Правни став Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђен на седници од 12. јула 2005. године)

2.1. ПРАВНИ СТАВОВИ УСВОЈЕНИ У ПОСТУПКУ РЕШАВАЊА СПОРНОГ ПРАВНОГ ПИТАЊА ПО ЧЛАНУ 176. ЗПП

1. НАДЛЕЖНОСТ СУДОВА ОПШТЕ НАДЛЕЖНОСТИ, ПАСИВНА ЛЕГИТИМАЦИЈА ДРЖАВНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ СРБИЈА И ЦРНА ГОРА И ПРАВО ВОЈНИХ И ЦИВИЛНИХ ЛИЦА НА ПЛАТУ ПО ОДРЕДБАМА ЧЛАНА 75. И 137. ЗАКОНА О ВОЈСЦИ ЈУГОСЛАВИЈЕ

I Висина плате професионалних припадника Војске Југославије, као и висина пензија војних пензионера, утврђује се појединачним упра-вним актом.

II Законитост тих управних аката и правилност обрачуна висине плате или пензије, оцењује се у управном поступку пред надлежним органом и у управном спору.

III У случају незаконитог и неправилног рада државног органа у извршењу тако утврђене обавезе, суд опште надлежности, као стварно надлежан, одлучује о праву на накнаду штете.

Образложење:

Пред више општинских судова у Републици, покренут је поступак у већем броју предмета по тужбама војних и цивилних лица запослених у Војсци државне заједнице Србија и Црна Гора, као и војних пензионера, - са захтевима за накнаду штете у висини неисплаћених плата, односно пензија.

Тужбени захтеви засновани су на чињеници да тужиоцима плате, односно пензије, нису исплаћиване у складу са одредбама члана 75. и члана 137. Закона о Војсци Југославије ("Службени лист СРЈ", број 43/94, 44/99, 74/99 и 13/2002).

Наиме, чланом 75. наведеног закона који се односи на плате професионалних војника, у ставу 1. прописано је да се укупан износ средстава за плате професионалних војника утврђује према званичном податку и нето з-

аради која служи као основ за утврђивање зарада запослених у републици чланици на чијој територији је седиште Савезног министарства за одбрану, објављеном у службеном гласилу те републике, с тим да просечна плата по чину и положа-јна плата професионалних официра и официра - по уговору не може бити мања од три нити већа од пет нето зарада из - овог става. Просечна плата по чину и положајна плата професионалних подофицира и подофицира по уго-вору износе од 65% до 70%, а просечна п-лата војника по уговору, по чину и дужности од 55% до 60% од просечне плате по чину и положајне плате свих професионалних официра. У ставу 2. прописано је да уколико су укупна средства за плате из става 1. већа од средстава која би се утврдила применом прописа који се односе н-а утврђивање средстава за исплату зарада запослених у републици чланици на чијој територији се налази седиште Савезног министарства за одбрану, Савезна влада може умањити до 20% износе средстава за плате утврђене према одредбама става 1. овог члана.

У члану 137. став 1. истог закона, који се односи на плате цивилних лица, прописано је да се укупан износ средстава за плате ових лица утврђује тако да просечна основна плата не може бити мања од једног нити већа од четири износа нето зараде која служи као основ за утврђивање зарада запослених у републици чланици на чијој се територији налази седиште Савезног министарства за одбрану, *према званичном податку објављеном у службеном гласнику те републике, а у ставу 2. да Савезна влада, ако су укупна средства за плате из става 1. овог члан већа од средстава која би се утврдила применом прописа који се односе на утврђивање средстава за исплату зарада запослених у републици чланици на чијој се територији налази седиште Савезног министарства за одбрану, може умањити до 20% износе средстава за плате утврђене према одредбама става 1. овог члана.*

Чланом 244. прописано је да се старосна пензија утврђује у одређеном износу од пензијског основа, који чини плата која припада професионалном војнику по члану 71. овог закона, у последњем месецу, пре престанка својства професионалног војника, према елементима плате коју - професионални војник има у часу престанка професионалне војне службе.

Тужена страна оспорава основ и висину тужбеног захтева, наводећи да према члану 87. и 150. Закона о Војсци Југославије, Савезна влада прописује плату и друга примања професионалних војника и цивилних лица у

Војсци Југославије, те да је сходно томе, Уредбом о платама и другим новчаним примањима професионалних војника и цивилних лица у Војсци Југославије ("Службени лист СРЈ", број 35/94, 42/94, 9/96, 1/2000, 2/2000 и 54/2002), Савезна влада утврдила висину плата професионалних припадника Војске СЦГ према чину и положајној групи. Према одредбама члана 52. став 1. Уредбе, Савезна влада у смислу члана 75. и 137. Закона о Војсци, одређује коефицијент за утврђивање укупног износа средстава за плате професионалних војника и цивилних лица у Војсци, а према ставу 2. истог члана, Савезни министар за одбрану, у оквиру укупних износа новчаних средстава из става 1. овог члана, доноси одлуку о вредности бода, односно коефицијента за обрачунавање плата и других новчаних примања.

Одлуком Савезне владе о одређивању коефицијената за утврђивање укупног износа средстава за плате професионалних војника и цивилних лица у ВЈ ("Службени лист СРЈ", број 7/96 и 1/2000), прописано је да коефицијент за утврђивање укупног износа средстава за плате професионалних војника износи 3,0 према нето заради по запосленом исплаћеној за претходни месец у привреди републике чланице на чијој је територији седиште Савезног министарства за одбрану, а цивилних лица у ВЈ 2,1 према тој заради.

Законом о финансирању СРЈ ("Службени лист СРЈ", бр. 53/03 и 26/95), између осталог, прописано је да је за извршење Савезног буџета одговорна Савезна влада и да су органи и организације СРЈ дужни да своје предрачуне средстава ускладе са износима средстава утврђених у свом буџету. Носиоци и корисници средстава из Савезног буџета могу стварати обавезе на терет тих средстава у границама буџетом распоређених средстава за одређене намене до краја године за коју је буџет донесен, а само је Влада овлашћена да мења намену и висину средстава распоређених у Савезном буџету. Средства за плате у делу Савезног буџета намењеног за одбрану одобрена су Законом о Савезном буџету и мерама Савезне владе и плате у Војсци су се могле усклађивати само у оквиру средстава одобрених тим законом.

Полазећи од наведеног, првостепени судови су као спорна правна питања која су од прејудицијалног значаја за одлучивање у оваквим споровима истакли:

1) - надлежност судова опште надлежности да одлучују у оваквој врсти спорова;

2) - пасивна легитимација тужене државе – Државне заједнице Србија и Црна Гора;

3) - право професионалних припадника Војске Југославије (професисонал-ни војници и цивилна лица на служби у ВЈ), на плату - обрачунату по одредбама цитираних члана 75. односно члана 1-37. Закона о Војсци или се она одређује на начин и у висини прописаној наведеном Уредбом и Одлуком Савезне владе.

У вези са овим последњим, постављено је и питање основаности захтева за исплату разлике у пензији војних осигураника с обзиром да она зависи од висине плата професионалних војника (пензијски основ - члан 244. Закона о Војсци).

Очигледна сложеност постављених питања, која јесу од значаја за одлучивање у већем броју предмета, оправдава одлуку Врховног суда Србије, да о овим спорним питањима заузме правни став на основу овлашћења из члана 176. ЗПП.

Питање разграничења судске и управне надлежности појављује се као спорно пре свега због чињенице да су појединачни акти којима су одређене плате професионалних припадника Војске, управни акти, донети по правилима управног поступка, чија се правилност и законитост оцењује у управном спору пред надлженим судом.

Уређујући питање надлежности за решавање о односима у служби и за доношење других аката, Закон о војсци у члану 152, прописује да старешина јединице, односно установа коју он одреди, поред осталог решава о пријему у служби, постављењу, одређивању плате, престанку службе у Војсци и другим односима у служби цивилних лица у Војсци, а чланом 156. прописана је надлежност органа за решавање у овим управним стварима у првом и другом степену, по правилима управног поступка. Право на покретање управног спора против коначне одлуке у овим стварима, није искључено.

Одредбом члана 53. став 1. поменуте Уредбе о платама и другим новчаним примањима, прописано је да се плата професионалном војнику односно цивилном лицу у Војсци, осим војног додатка, утврђује на основу наредбе, односно решења о постављењу на формацијско, односно радно

место и података о оцени резултата рада, а обрачунава се и исплаћује по платном списку. Војни додатак, посебан део плате, посебне и друге накнаде, награде, отпремнине и друга новчана примања из Уредбе, исплаћују се на основу решења која по службеној дужности доноси надлежни старешина.

Наредбу, односно решење доноси старешина, тј. државни орган, решавајући о праву професионалног војника у управној ствари, утврђујући на тај начин, поред осталог и право на плату као и обим тог права, односно висину плате и такав акт има својство управног акта. Оцену његове законитости, па и контролу правилне примене одредаба позитивних прописа на којима су странке у овим споровима засновали своје захтеве и на које се односи и спорно правно питање, врше надлежни органи који одређују плате запослених и надлежни суд (раније војни, а сада Суд Србије и Црне Горе), поводом правних средстава поднетих против тих појединачних аката у складу са законом. Коначна и правноснажна одлука надлежног органа о висини плате професионалног припадника ВЈ представља основ за њену исплату од државе, када се између ових субјеката успоставља облигационоправни однос односно дужничко-поверилачки однос из кога може произаћи и обавеза на накнаду штете, ако је исплата новчаног износа ускраћена у целини или делимично, због незаконитог или неправилног рада државног органа, а у смислу члана 172. став 1. ЗОО.

Грађанско одељење Врховног суда Србије усвојило је 6.04.2004. године правно схватање, које се може применити и на спорни однос, према коме надлежност органа управе за поступање по захтеву за остваривање права на накнаду по Закону о основним правима бораца, војних инвалида и породица палих бораца и накнаде по Закону о војсци, не искључује надлежност редовног суда да поступа у парници ради накнаде штете због незаконитог и неправилног рада државног органа на основу члана 172. ЗОО. Дато образложење односно разлози су примењиви и на спорну правну ситуацију, јер је напред наведеним прописима обезбеђена заштита права професионалних припадника Војске у управном поступку и кроз судску контролу у управном спору. Међутим, ако надлежни орган, без законом прописаног разлога, ускраћује исплату плате или пензије у целини или делимично или пак врши селекцију извршења обавеза по извршним решењима, или на други начин неправилно или незаконито по-

ступа, редовни суд је у парници ради накнаде штете стварно надлежан за пресуђење ових спорова, с обзиром да је као основ одговорности тужене државе наведен незаконит и неправилан рад њених органа. Управо из таквог односа и одговорности државе за рад њених органа, произилази и њена пасивна легитимација у овим споровима.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 31. маја 2005. године)

2. ПРАВО ЗАПОСЛЕНОГ НА НАКНАДУ ШТЕТЕ ЗБОГ НЕМОГУЋНОСТИ СТИЦАЊА БЕСПЛАТНИХ АКЦИЈА ПО ЗАКОНУ О СВОЈИНСКОЈ ТРАНСФОРМАЦИЈИ

Запослени код субјекта приватизације који није приватизован за време важења Закона о својинској трансформацији нема право да по том основу оствари накнаду штете према Републици Србији и субјекту приватизације.

Образложење:

Општински суд у Бачкој Тополи доставио је Врховном суду Србије захтев ради заузимања става о спорном правном питању у складу са одредбама чл. 176. и 177. Закона о парничном поступку. Уз захтев је достављен предмет и краћи приказ утврђеног чињеничног стања о спорним питањима, разлоге због којих се Општински суд обраћа Врховном суду без изношења сопственог тумачења спорног питања (осим о стварној надлежности).

Тужиоци, запослени код предузећа - АД... (њих 218) поднели су том суду тужбе против свог предузећа и Републике Србије ради накнаде штете по основу стицања бесплатних акција. Ове тужбе заведене су у четири предмета. Тужиоци своје право на стицање бесплатних акција изводе из раније важећег Закона о основама промене власништва друштвеног капитала ("Службени лист СРЈ", бр. 29/96, 29/97, 59/98, 74/99 и 70/2001) по коме је предузеће било дужно да до 30. 6. 2000. године изврши процену вредности капитала и достави Дирекцији за приватизацију Републике Србије ради контроле и верификације а уколико ову обавезу не изврши њу је морала да изврши Дирекција о трошку предузећа у року од 90 дана по истеку овог рока. Тужена АД... у овом року није извршила процену вредности капитала нити је то у складу са одредбом чл. 17. овог Закона

извршила Дирекција због чега запослени сматрају да су оштећени јер нису остварили право на бесплатне акције у складу са чл. 12. тада важећег Закона о својинској трансформацији ("Службени гласник РС", бр. 32/97) пошто им је ускраћена могућност да им се подели 60% друштвеног капитала. Ове могућности више нема да им се доделе припадајуће бесплатне акције због чега сматрају да трпе штету у виду изгубљене добити динарске противвредности 400,00 ДЕМ по години стажа са законском затезном каматом од 26. 11. 2000. године када је Дирекцији истекао рок за верификацију процењене вредности капитала предузећа. Тужбени захтев су поставили тако што су тражили да суд утврди да су претрпели штету због немогућности стицања бесплатних акција код АД... које би им припале по основу радног стажа због пропуштања тужених да поступе по законским прописима и да се тужени обавежу да солидарно на име накнаде штете, изгубљене добити тужиоцима исплате износ од више милиона динара укупно са законском затезном каматом од 26. 11. 2000. године до исплате и трошкове спора. Тужена Република Србија је најпре истакла приговор апсолутне ненадлежности суда за одлучивање у овој парници. Уколико суд такав приговор не усвоји, сматра да захтев није основан јер није било незаконитости у раду њеног органа - Дирекције, односно да нема основа да се тужиоцима штета надокнади и да тужиоци нису изгубили право на упис акција без накнаде за сваку годину радног стажа субјекта приватизације пошто је то и сада могуће у складу са Законом о приватизацији. Тужени АД... је оспорио тужбени захтев али је у току поступка најављивао могућност признавања тужбеног захтева и закључивања поравнања са тужиоцима.

Општински суд је у смислу чл. 176. и 177. ЗПП доставио Врховном суду захтев да реши спорна правна питања: 1) питање стварне надлежности Општинског суда за поступање у овом спору, јер сматра да због природе спора треба да га реши Трговински суд као и у предметима по захтевима за утврђивање права на деонице. 2) Уколико Врховни суд сматра да је надлежан Општински суд, Општински суд сматра да не може донети одлуку без решавања претходног питања утврђивања права на акције, њихове вредности, броја и др., и да је то у искључивој надлежности Трговинског суда, због чега би требало прекинути парницу пред Општинским судом а тужиоце упутити пред Трговински суд да остваре своје право на акције. Општински суд поставља и 3) питање да ли је тужба тужилаца

преурађена, односно да ли је тужена АД... ипак требало да спроведе поступак приватизације по садашњем Закону о приватизацији ("Службени гласник РС", бр. 38/2001) па тек потом да тужиоци поднесу захтев за евентуалну штету и изгубљену добит која би се састојала у разлици између захтеваних и остварених акција и евентуално дивиденде за протекли период. Општински суд поставља и 4) питање да ли је тужба дозвољена, односно да ли је потраживање тужилаца уопште могуће, тј. да ли су права из Закона о својинској трансформацији тужиоци изгубили 7. 7. 2001. године, даном ступања на снагу Закона о приватизацији. Уколико Врховни суд по овим питањима заузме став да је Општински суд стварно надлежан и да тужиоци имају право односно да им припада штета у овом спору, неопходно је да заузме став и 5) о томе у чему се штета састоји, односно шта представља и на који начин да се утврди висина штете.

Испуњени су услови из чл. 176. и 177. Закона о парничном поступку за заузимање става о спорном правном питању.

О стварној надлежности општинског суда Врховни суд Србије изјаснио се решењем Р.I бр. 264/03 од 23. 10. 2003. године одређујући да је за суђење у овој правној ствари стварно надлежан Општински суд у Бачкој Тополи јер се ради о имовинско правном спору из чл. 12. ст. 2. тач. а) Закона о судовима а не о статусним променама да би била установљена надлежност привредног односно трговинског суда у смислу чл. 15. истог Закона.

Да ли тужиоци имају право на штету због немогућности да остваре право на акције у свом предузећу због, како сматрају различитих пропуста учињених од стране предузећа у поступку својинске трансформације или, по њиховом мишљењу незаконитог рада државних органа који су поступали у поступку својинске трансформације, је питање на које Врховни суд треба да одговори јер се ради о питању значајном за судску праксу.

Тужени АД... није спровео поступак приватизације по Закону о својинској трансформацији ("Службени гласник РС", бр. 32/97) иако је о томе донео одлуку. Одлуку о приватизацији АД... донела је Агенција за приватизацију Републике Србије 29. 7. 2002. године (после ступања на снагу Закона о приватизацији 7. 7. 2001. године) методом јавне аукције. Ни овај поступак није завршен јер је на предлог Извршног већа АП Војводине од 2. 9. 2002.

године Министарству за привреду и приватизацију предложено да се привремено обустави приватизација туженог АД "З" до окончања поступка и заузимања става у вези статуса предузећа у смислу чл. 3. ст. 4. Закона о приватизацији [1].

Тужиоци захтев заснивају на пропустима тужених из одредаба чл. 2. и 17. Закона о основама промене власништва друштвеног капитала ("Службени лист СРЈ", бр. 29/96...74/99) односно обавези туженог предузећа да до 30. 6. 2000. године изврши утврђивање вредности капитала и републичке Агенције да то учини у наредном року од 90 дана односно до 30. 9. 2000. године. Санкција за предузеће због непоступања по овој одредби је привредни преступ (чл. 16. Закона). Тужено предузеће, што није спорно међу странкама није одговарало за привредни преступ.

По одредбама Закона о својинској трансформацији ("Службени гласник РС", бр. 32/97) стицање акција под повлашћеним условима, могло се остварити у року од годину дана од доношења одлуке о усвајању програма трансформације, одлуке о организовању предузећа као друштва капитала и одлуке о издавању и продаји акција (чл. 15.). Тужиоци као лица која имају право на стицање акција под повлашћеним условима (чл. 11.), у овом року, што и није спорно, нису поставили захтев за стицање акција под повлашћеним условима (номиналне вредности 400,00 ДЕМ у динарској противвредности за сваку годину радног стажа у субјекту приватизације, до највише 40 година радног стажа за запослене - чл. 12. и до 60% процењене вредности капитала предузећа које се трансформише - чл. 13.). Тужиоци нису користили ни право из чл. 44. Закона да покрену управно рачунски спор пред Вишим привредним судом.

Како тужиоци као лица која су имала право на стицање акција под повлашћеним условима по Закону о својинској трансформацији то право нису искористили, нити поступили по овлашћењу из чл. 44. Закона а тужени АД... није спровео поступак приватизације иако је Агенција за приватизацију донела одлуку о приватизацији моделом јавне аукције, тужиоци као лица запослена код субјекта приватизације по одредбама Закона о приватизацији ("Служени гласник РС", бр. 38/2001 и 18/2003) имају право на пренос акција у смислу чл. 42. под условима из чл. 45. и

---

[1] Предмет приватизације не могу бити природна богатства и добра у општој употреби као добра од општег интереса.

46. Закона. Значи, тужиоци право на акције могу да остваре по одредбама тог Закона. Одредбом чл. 66. истог Закона је прописано да предузеће које је до дана ступања на снагу тог Закона (7. 7. 2001. године) извршило приватизацију дела друштвеног односно државног капитала по одредбама Закона о друштвеном капиталу ("Службени лист СФРЈ", бр. 84/89 и 46/90) и Закона о условима и поступку претварања друштвене својине у друге облике својине ("Службени гласник РС", бр. 48/91...51/94) неприватизовани део друштвеног односно државног капитала приватизује по одредбама овог Закона. Одредбом чл. 78. истог Закона прописано је да даном ступања на снагу тог Закона престаје да важи Закон о својинској трансформацији. Дакле, даном ступања на снагу овог Закона (7. 7. 2001. године) тужиоци више не могу да остваре право на бесплатне акције у обиму и вредности како је то прописивао Закон о својинској трансформацији. То значи да су у време подношења тужбе (31. 12. 2002. године), због тога што је Закон о својинској трансформацији престао да важи, а тужиоци нису остварили право на акције под повлашћеним условима за време његове примене, изгубили право на упис бесплатних акција. Како су изгубили право на упис бесплатних акција под тим условима, то немају ни право на накнаду штете у односу на туженог субјекта приватизације и Републику Србију. Због тога не би било целисходно да се прекида ова парница и тужиоци упућују на парницу пред трговинским судом ради утврђивања права на акције као претходном питању за право на накнаду штете. Престанком важења Закона о својинској трансформацији права тужилаца као и свих осталих лица из чл. 42. и 54. Закона о приватизацији сведена су на обим (проценат) прописан одредбама чл. 45. и 52. Закона. На тај начин извршена је законска редукција права свих лица на бесплатне акције по основу приватизације.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 31. маја 2005. године)

3. УЧЕШЋЕ АКЦИОНАРА У ПОДЕЛИ ГОДИШЊЕ ДОБИТИ

Акционар нема право на удео у годишњој добити, ако не постоји одлука скупштине акционарског друштва о одређивању плаћања дивиденде акционарима.

Образложење:

Општински суд у Куршумлији покренуо је поступак за решавање спорног правног питања, на основу чл. 176. и чл. 177. ЗПП. У захтеву Врховном суду Србије истакнуто је да је Општински суд примио неколико десетина тужби физичких лица (акционара) против туженог Акционарског друштва, ради исплате новчаних износа на име дивиденде за 2002. годину.

Према наводима у тужби, тужилац је власник одређеног броја бесплатно добијених акција, па пошто се не налази у радном односу код туженог, није му исплаћена дивиденда у 2002. години, јер ју је тужени поделио само акционарима, који су још увек код њега запослени, тако да акционари нису равноправно третирани, мада нема приоритетних акција (све су подељене бесплатно сразмерно дужини радног стажа сваког радника код туженог).

Оспоравајући тужбени захтев тужени је указао да је део остварене добити у 2002. години одлуком скупштине туженог распоређен као учешће запослених у добити, с обзиром да су је они и остварили, али не као власници акција, те да дивиденда није дељена ни једном акционару, због чега не припада ни тужиоцу.

Дивиденда по правној природи, представља удео у билансној чистој добити, која се исплаћује по свакој акцији, а према одлуци скупштине акционара. Одлука о исплати дивиденде у надлежности је акционарског друштва, односно скупштине акционара, која процењује оправданост и начин употребе остварене добити. Власништво над уложеним капиталом је услов за исплату дивиденде, из чега следи закључак да у расподели дивиденде учествују сви акционари, како запослени, тако и они ван радног односа у акционарском друштву.

У предмету Општинског суда у Куршумлији налази се одлука скупштине туженог којом се нераспоређена добит по завршном рачуну за 2002. годину распоређује, у одређеним износима: 1) за законске резерве, 2)учешће запослених у добити и 3) друге потребе утврђене статутом (накнада члановима управе).

Чланом 55. ст. 2. Закона о предузећима, одређено је, између осталог, да акционари, сразмерно својим уделима односно акцијама, учествују у добити предузећа, а ставом 3. овог члана изричито предвиђено да запослени у предузећу учествују у деоби добити у складу са оснивачким актом односно статутом и одлуком скупштине. Иначе, Законом о раду предвиђено

је да се уговором о раду или одлуком послодавца може утврдити учешће запосленог у добити оствареној у пословној години у складу са законом и општим актом.

У смислу чл. 229. ст. 1. и ст. 5. Закона о предузећима акционар има право на удео у годишњој добити коју скупштина одреди за деобу (дивиденда), с тим што скупштина може одлучити да се добит не дели акционарима или да се не дели акционарима који имају одређену класу акција, већ да се употреби за друге намене.

О начину функционисања рада акционарског друштва одлучује скупштина акционара, као највиши орган, који утврђује и води пословну политику. Сви акционари учествују у раду скупштине, али њихов утицај на садржину одлука скупштине зависи од процента вредности акција. Такозвани "мали акционари", најчешће, имају своје овлашћене преставнике, односно заједничке пуномоћнике, који се залажу за њихове интересе, али докле год немају макар 51% вредности акција, одлуке доносе већински власници. Зато се они са мањинским уделом удружују, покушавају да на тржишту акција купе, па и под повољнијим условима, акције неког већег акционара, све да би постигли већински удео и могли одлучивати, поред осталог и о подели добити. Но, док се то не догоди, одлука скупштине, донета у одређеној процедури, је обавезујућа за све. С тога је услов за исплату дивиденде постојање одлуке скупштине о одобрењу плаћања дивиденде, јер је у искључивој надлежности скупштине акционара да определи сврху употребе остварене добити.

У конкретом случају, нема изричите одлуке скупштине туженог да се утврђује (одобрава) плаћање дивиденде. Тумачењем става 1. члана 299. Закона о предузећима закључује се да акционар има право на учешће у добити само ако скупштина одреди деобу, а став 5. истог члана опредељује да скупштина може да одлучи да се добит не дели акционарима (значи да позитивна одлука треба да гласи да се добит дели акционарима), пошто може да се употреби и за друге сврхе. Притом, одлука скупштине туженог има упориште и у ставу 3. чл. 55. Закона о предузећима.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 31. маја 2005. године).

4. СТИЦАЊЕ ПРАВА НА ДИВИДЕНДУ ПО ЗАКОНУ О ПРЕДУЗЕЋИМА

Дивиденда представља цивилни плод од доношења одлуке скупштине акционара о подели дивиденди.

Право на дивиденду припада акционару који је у моменту доношења одлуке скупштине акционара о расподели добити (дивиденде) био уписан у књигу акционара.

Образложење:

Општински суд у Бачкој Тополи покренуо је поступак пред Врховним судом Србије ради спорних правних питања у смислу члана 176. и 177. ЗПП. Постављена су следећа правна питања:

1) Да ли власник, или бивши власник акција неког акционарског друштва има право на дивиденду за период у којем је био власник акција (уобичајено за поједину пословну годину) а у случају продаје акција у наредном временском периоду и

2) У случају да се дивиденда одређује за поједину пословну годину, да ли акционар који је у тој пословној години отуђио акције, има право на износ дивиденде сразмерно времену у којем је био власник акција.

У захтеву је наведено да је том суду поднето 26 тужби физичких лица против АД ... ради исплате дивиденди за пословну 2002. годину. Уз захтев је достављен предмет са приказом утврђеног чињеничног стања, разлозима обраћања Врховном суду и сопственим тумачењем спорног правног питања.

Тужиоци су бивши и садашњи акционари туженог, који су били власници акција у току 2002. године. Акције су продали почетком 2003. године преко различитих берзанских посредника, а у неким од предмета тужиоци су своје акције отуђили и у току односно крајем 2002. године.

Предметне акције су обичне акије и то акције на име.

Тужени није исплатио тужиоцима дивиденде за пословну 2002. годину јер нису били власници акција на дан исплате дивиденде. Одлуку о исплати дивиденди донела је Скупштина акционара дана 4.04.2003. године на 16. редовној скупштини уз обавезу да АД ... дивиденде исплати до 18.4.2003. године.

У Статуту туженог од 30.03.2001. године није регулисано питање расподеле дивиденде за претходну пословну годину у случају продаје акције у години у којој се врши исплата дивиденде.

Евиденција о акцијама туженог раније се водила у Сектору за послове привременог регистра Агенције за приватизацију, који је водио евиденцију о акционарима који су своје акције стекли у процесу приватизације у ранијем периоду, а такође и о променама над власништвом акција које су се дешавале на берзама. Дана 31.12.2003. године централни регистар преузео је послове и податке привременог регистра са стањем акција по власницима на дан 31.12.2003. године. Садашњи централни регистар не поседује податке о променама власништва над хартијама од вредности до 31.12.2003. године док Агенција за приватизацију исте поседује као архивске податке.

Тужени поседује књигу акција, али иста није у потпуности вођена сагласно правилнику о обезбеђивању услова за функционисање финансијског тржишта.

Тужиоци су тужбама тражили да им АД ... исплати дивиденде за целу пословну 2002. годину у којој години су тужиоци били власници акција, односно дивиденде сразмерно времену у коме су били власници акција у 2002. години. Захтеве су заснивали на одредби члана 172. став 1. ЗОО, на одредби члана 27. Закона о основама својинско правних односа те на одредби члана 246. став 2. Закона о облигационим односима.

Тужени је оспорио тужбене захтеве у основи. Навео је да дивиденда припада акционару који тај статус има на дан исплате дивиденди, да се право на дивиденду конституише одлуком Скупштине акционара, да пре тога то право не постоји, да је дивиденда плод ствари, а да власник стиче својину на плодовима тек у тренутку њиховог одвајања, да је у конкретном случају тужилац акције продао заједно са плодовима зашта је добио и сразмерно већу цену.

Усвајајуће одлуке нижестепених судова су по жалби АД укинуте и предмети враћени на поновно суђење са упутом да се спорни односи разреше кроз примену одредаба ЗОП-а. Ово због тога што је Општински суд, при усвајању тужбених захтева давао различите разлоге, позивао се на: одредбе члана 10. став 1. Закона о рачуноводству, одредбе члана 23. Закона о рачуноводству и ревизији и одредбе члана 172. став 1. Закона о облигационим односима.

Испуњени су услови из члана 176. и 177. ЗПП за заузимање ставова о предложеним правним питањима.

На постављена спорна правна питања Закон о привредним друштвима даје јасне одговоре. Но, како се спорна правна питања односе на период у коме је важио Закон о предузећима и како тај Закон спорну ситуацију није прецизно регулисао, то су и створене правне недоумице у пракси судова.

Да би се одговорило на спорна правна питања мора се пре свега поћи од тога шта је акција и која се права њоме обезбеђују.

Општу дефиницију појма акције не дају ни Закон о предузећима ни Закон о привредним друштвима. Међутим, Закон о хартијама од вредности и Закон о тржишту хартија од вредности и других финансијских деривата дефинисао је акцију као хартију од вредности која гласи на део основног капитала друштва. Када се овој законској дефиницији дода да, зависно од врсте акција, закон гарантује власнику акције три основна права: право на сразмеран део учешћа у добити друштва, тј. праву на дивиденду, активно и пасивно право избора и учешћа у управи друштва и право на одговарајући део ликвидационе масе у случају ликвидације, онда можемо рећи да је она и мера интереса акционара у акционарском друштву.

Ова трипартитност права из акција не значи да су та права дељива. Напротив, законити ималац акције поседује сва права из акције јер принцип недељивости акције значи да се право управљања у друштву не може делити од имовинских права, права на дивиденду и учешћа у подели ликвидационе масе у случају ликвидације друштва. Изузеци су постојали и били изражени кроз статус Акцијског фонда. Најновијим изменама и допунама Закона о акцијском фонду ("Сл. гласник" број 4 од 31.5.2005. године) Акцијском фонду су дата управљачка права побројана у члану 8а. наведеног Закона.

Начело недељивости акцијског права било је уграђено и у Закону о предузећима ("Сл. лист СРЈ", број 29/96).

Одредбом члана 229. став 1. ЗОП-а прописано је да акционар има право на удео у годишњој добити коју скупштина одреди за деобу (дивиденда).

Шта произилази из овог става 1. члана 229. ЗОП-а:

- да право на учешће у добити има акционар;

- ***да скупштина треба да донесе одлуку о деоби добити што значи да без одлуке скупштине нема ни дивиденди,***
- ***да по својој природи дивиденда представља цивилни плод и то тек кад скупштина акционара донесе одлуку о подели дивиденди, а она то није у моменту када се добит ствара, реализује,***
- ***да доношењем одлуке Скупштине о деоби дивиденди исте постају потраживања акционара.***

У прилог оваквог тумачења природе дивиденде, да је то цивилни плод који то постаје тек моментом доношења одлуке скупштине иде и одредба става 4. члана 229. ЗОП-а по којој скупштина може одлучити да се добит не дели акционарима, или да се не дели акционарима који имају одређену класу акција већ да се употреби за друге намене.

Полазећи од горе цитираних законских одредби те од датог тумачења да дивиденда као цивилни плод постоји тек од момента доношења одлуке скупштине акционара и да по члану 229. право на дивиденду припада акционару који поседује акције (које су израз новчаног улагања у акционарско друштво), онда је битно утврдити ко су акционари предузећа на дан доношења одлуке скупштине друштва. И ово питање треба решавати применом одредаба ЗОП-а. Према одредби члана 232. Закона код акција на име акционаром се у односу на према акционарском друштву сматра онај ко је као акционар уписан у књигу акционара. Књига акционара је доказ ко је акционар. Стога дивиденда припада ономе ко је својство акционара доказао уписом у књигу акција.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 14. јуна 2005. године)

5. РАСПОЛАГАЊЕ ПРЕДУЗЕЋА СА ВЕЋИНСКИМ ДРУШТВЕНИМ КАПИТАЛОМ У ПОСТУПКУ ПРИВАТИЗАЦИЈЕ БЕЗ САГЛАСНОСТИ АГЕНЦИЈЕ РЕПУБЛИКЕ ЧЛАНИЦЕ НАДЛЕЖНЕ ЗА ПОСЛОВЕ ПРИВАТИЗАЦИЈЕ

Када се новчано потраживање односи на исплату зараде, путних трошкова и доприноса ПИО запослених радника у предузећу, које послује са већинским друштвеним капиталом а налази се у поступку приватизације, за исплату или закључење поравнања није потребна сагласност агенције репу-

блике чланице надлежне за послове приватизације у смилу чл. 398а. Закона о предузећима.

Образложење:

Пред општинским судовима у току је већи број парница у којима је оспорена пуноважност поравнања, закључених између предузећа, који послују са већинским друштвеним капиталом а налазе се у поступку приватизације и запослених радника. Поравнањима су се предузећа обавезала на исплату редовних, неисплаћених зарада, путних трошкова и доприноса ПИО. Један од правних основа за тражено утврђење ништавости поравнања је да су поравнања противно чл. 398а. Закона о предузећима закључена без сагласности агенције републике чланице надлежне за послове приватизације. Постављено је као спорно правно питање да ли је закључење поравнања представљало редовно пословање предузећа и да ли је сходно члану 398а. Закона о предузећима било неопходно прибављање сагласности агенције за приватизацију за закључење спорних поравнања.

За заузимање става о овом правном питању неопходно је применити одредбе Закона о предузећима и Закона о приватизацији.

Одредбама чл. 16. ст. 1. Закона о приватизацији је прописано да се поступак приватизације покреће иницијативом надлежног органа субјекта приватизације и припремом проспекта за приватизацију а чл. 14. истог Закона да се приватизација друштвеног капитала спроводи најкасније у року од четири године од дана ступања на снагу овог Закона.

Одредбама чл. 398а. ст. 1. Закона о предузећима (важећег на основу чл. 456. Закона о привредним друштвима) је прописано да предузеће које послује већинским друштвеним капиталом не може без претходне сагласности агенције републике чланице надлежне за послове приватизације доносити одлуке: о смањењу или повећању капитала; реорганизацији или реструктурирању; инвестиционом улагању; продаји дела имовине; оптерећивању имовине; залагању ствари или успостављању хипотеке; дугорочном закупу; поравнању са повериоцима; узимању или одобравању кредита или давању гаранција ван тока редовног пословања.

Одредбама чл. 25а. ст. 2. Закона о приватизацији је регулисано да предузеће које послује већинским друштвеним капиталом може у току поступка приватизације да мења одредбе појединачног колективног угово-

ра које се односе на висину зараде запослених само уз претходну сагласност агенције ако се тим одредбама увећава зарада запослених у проценту већем од пројектованог раста цена на мало односно ако је предузеће претходну пословну годину завршило са губитком.

Располагање предузећа у приватизацији, преузимањем обавезе исплате редовних, неисплаћених зарада, путних трошкова и доприноса ПИО, извршено поравнањем према својој садржини није у супротности принудним прописима, јавном поретку ни правилима морала (чл. 3. ст. 3. ЗПП). Ради се о обавезама предузећа које произилазе из Закона и појединачног колективног уговора. Исплата редовних зарада (без повећања), путних трошкова и доприноса ПИО, спада у домен редовног пословања предузећа и за располагање наведеним накнадама сагласност агенције за приватизацију није потребна. Прихватање обавеза исплате повећаних зарада у проценту већем од пројектованог раста цена на мало, односно ако је предузеће претходну пословну годину завршило са губитком условљено је прибављањем претходне сагласности агенције за приватизацију у смислу чл. 25а. ст. 2. Закона о приватизацији.

Закон о предузећима регулише статусна питања и пословање предузећа са трећим лицима али не и међусобне односе предузећа и запослених услед чега се неопходност прибављања сагласности агенције за приватизацију у парници запослених и предузећа које послује већинским друштвеним капиталом а налази се у поступку приватизације, поводом исплате зарада и других накнада по основу рада не оцењује према чл. 398а. Закона о предузећима већ применом Закона о приватизацији и прописа из области радног права. Одлуке предузећа донете ван редовног тока пословања за које се потреба за прибављањем сагласности агенције за приватизацију цени према чл. 398а. ст. 1. Закона о предузећима, сходно ст. 2. истог члана поништава агенција републике чланице, надлежна за послове приватизације.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 28. јуна 2005. године)

6. ЗАСТАРЕЛОСТ НЕУТВРЂЕНОГ ПОТРАЖИВАЊА РАЗЛИКЕ ЗАРАДЕ И ПРИНУДНО ПОРАВНАЊЕ У СТЕЧАЈУ

Рок застарелости потраживања разлике између гарантоване и одговарајуће зараде које није пријављено у стечајном поступку и поступку принудног поравнања износи три године и почиње да тече наредног дана од дана када је оглас о отварању стечајног поступка истакнут на огласној табли суда.

Образложење:

Пред Општинским судом у току је већи број парница по тужбама бивших запослених ради утврђења и исплате разлике између гарантоване и одговарајуће зараде по колективном уговору против туженог послодавца над којим је у стечајном поступку закључено принудно поравнање. Утужена потраживања разлике зараде тужилаца настала су у периоду пре отварања стечајног поступка, у којем послодавац због поремећаја у пословању није био у могућности да запосленима обезбеди одговарајућу зараду. Стечајни поступак је обустављен услед одобрења принудног поравнања закљученог између послодавца као стечајног дужника и његових порверилаца. Принудним поравнањем је утврђена обавеза дужника да од износа утврђених потраживања повериоцима исплати 60% у року од две године од правноснажности решења о одобреном поравнању. Тужиоци нису пријавили своја потраживања у стечајном поступку и поступку принудног поравнања и нису учесници закљученог и одобреног принудног поравнања. Тужбе за утврђење и исплату потраживања разлике зараде поднели су после правноснажности решења о одобрењу принудног поравнања.

У наведеној чињеничној ситуацији у покренутим споровима појавило се као спорно питање доспелости, те почетка и рока застарелости ових потраживања.

О остваривању и доспелости разлике између гарантоване и одговарајуће зараде заузето је правно схватање на седници Грађанског одељења ВСС дана 02.07.2001. године (којим је измењено раније правно схватање од 18.12.2000. године). Према овом правном схватању, у случају отварања стечаја над послодавцем потраживање разлике између гарантоване и одговарајуће зараде доспева независно од услова и рокова из појединачног колективног уговора. Овакво закључивање произилази из одредбе чл. 100. ст. 1. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији ("Сл. лист СФРЈ", бр. 84/89 и "Сл. лист СРЈ", бр. 37/93 и 28/96), као важећег специјалног закона од значаја у решавању спорног питања. Према истом зако-

ну правна последица отварања стечајног поступка над стечајним дужником је и престанак радних односа запослених код дужника даном отварања стечајног поступка (чл. 93. ст. 1. овог закона). Доспеле неплаћене гарантоване зараде запослених код стечајног дужника у смислу чл. 140. ст. 2. наведеног закона исплаћују се приоритетно као трошак стечајног поступка, док се потраживања запослених преко ове зараде и сва остала потраживања из радног односа намирују равноправно са осталим потраживањима према стечајном дужнику (ст. 3. истог законског члана). Према томе, потраживања разлике између гарантоване и одговарајуће зараде бивших запослених код послодавца над којим је отворен стечајни поступак имају исти правни статус као и потраживања свих осталих поверилаца.

Пријављивањем потраживања у стечајну масу прекида се према одредби чл. 103. ст. 1. наведеног закона застарелост потраживања од дужника, а према одредби чл. 34. истог закона пријавом потраживања за принудно поравнање прекида се застарелост од дана подношења пријаве до истека рока за исплату одређеног у одобреном принудном поравнању. Од истека рока у одобреном принудном поравнању застарелост пријављених потраживања поверилаца почиње да тече изнова у складу са одредбом чл. 392. ст. 1. и 4. у вези чл. 361. ст. 1. Закона о облигационим односима.

Према одредби чл. 40. ст. 2. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији закључено принудно поравнање има правно дејство и према повериоцима који нису учествовали у поступку, као и према повериоцима који су учествовали у поступку а њихова потраживања су оспорена, ако се накнадно утврде.

Одредбом чл. 42. наведеног закона прописано је да решење о одобрењу принудног поравнања има снагу извршне исправе за све повериоце чија су потраживања утврђена. На основу разлога супротности (Argumentum a contrario) може се закључити да ово решење нема снагу извршне исправе за повериоце чија потраживања тим поравнањем нису утврђена у стечајном поступку односно поступку принудног поравнања. Стога ово решење није у смислу чл. 20. ст. 1. Закона о извршном постуку ("Сл. лист СРЈ", бр. 28/2000) извршна исправа и за оне повериоце који своје потраживање нису пријавили и нису учествовали у поступку закључења одобреног принудног поравнања у стечају, иако то поравнање има правно дејство и према њима. То значи да они морају у посебном поступку ис-

ходовати извршну исправу у погледу својих потраживања. Према одредби чл. 45. ст. 3. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији у поступку који се после закљученог принудног поравнања води против дужника ради исплате потраживања из чл. 40. ст. 2. овог закона, суд ће, као и други надлежан орган, по службеној дужности ако нађе да постоји обавеза дужника одлуком утврдити његову обавезу и обавезати га на плаћање у складу са условима из закљученог поравнања. Међутим, околност да закључено принудно поравнање има правно дејство и према повериоцима који нису учествовали у његовом закључењу није од утицаја на прекид застарелости нерпијављених потраживања. Ово из разлога што се правно дејство принудног поравнања протеже само на услове и рокове извршења обавеза које су њиме обухваћене, а не и на ток и прекид застарелости непријављених потраживања.

Према изложеном, потраживање разлике зараде између гарантоване и одговарајуће зараде доспева даном отварања стечајног поступка над послодавцем, па застарелост овог потраживања почиње да тече наредног дана од дана објављивања огласа о отварању стечајног поступка на огласној табли суда, у складу са одредбама чл. 91. у вези чл. 89. ст. 2. Закона о принудном поравнању, стечају и ликвидацији и чл. 361. ст. 1. Закона о облигационим односима.

За оне повериоце који своја доспела потраживања нису пријавили у преклузивном року од 60 дана од дана објављивања огласа о отварању стечајног поступка у "Службеном листу СРЈ" (чл. 90. тач. 6. Закона о принуднм поравнању, стечају и ликвидацији) застарелост тече без прекида.

Утужена потраживања разлике између гарантоване и одговарајуће зараде настала су у режиму Закона о радним односима из 1996. године, који не садржи одредбу о застарелости потраживања из радног односа. Такву одредбу је изричито прописао тек Закон о раду ("Сл. гласник РС", бр. 70/2001, који је ступио на снагу 21.12.2001. године). Одредбом чл. 123. овог закона прописано је да сва новчана потраживања из радног односа застаревају у року од три године. Правна празнина по том питању попуњена је усвајањем правног схватања Грађанског одељења ВСС о застарелости потраживања зараде, разлике зараде и накнаде зараде и самог права на исплату, утврђеног на седници од 10.3.2003. године. Према овом правном схватању право на исплату зараде, разлике зараде, као и накнаде зараде не застарева у року из чл. 373. Закона о облигационим односима јер то ни-

су повремена потраживања из чл. 372. ст. 1. истог закона, а доспела појединачна давања зараде, разлике зараде, као и накнаде зараде застаревају у року од три године од доспелости сваког појединог давања и за период до доношења Закона о раду, од када се у погледу застарелости ових давања примењује чл. 123. тог закона.

Доследно реченом, за потраживања разлике зараде доспела отварањем стечајног поступка а непријављена у том поступку, рок застарелости износи три године и тече од наредног дана од дана објављивања огласа о отварању стечајног поступка на огласној табли суда.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 12.07.2005. године)

7. ПРАВО НА ИСПЛАТУ СТАРОСНЕ ПЕНЗИЈЕ УТВРЂЕНЕ ПРАВОСНАЖНИМ РЕШЕЊЕМ РЕПУБЛИЧКОГ ФОНДА ПИО

I Право на пензију утврђено правоснажним решењем Републичког фонда ПИО о признавању права на старосну пензију по одредбама Закона о пензијском и инвалидском осигурању које су биле на снази у време доношења решења је стечено право које се може ограничити или престати само ако престану да постоје услови за стицање и остваривање тог права предвиђени одредбама Закона о пензијском и инвалидском осигурању РС.

II Законитост решења Фонда ПИО којима се утврђује право на пензију и висина пензије и којима се ограничава или укида право на пензију цени се у управном поступку који спроводи надлежни Фонд ПИО и у управном спору.

III Извршење правоснажног решења Фонда ПИО спроводи суд опште надлежности у извршном поступку по одредбама ЗИП-а.

IV Суд опште надлежности је стварно надлежан да одлучује по тужби за накнаду штете због незаконитог и неправилног рада Фонда ПИО у извршењу утврђене обавезе исплате пензије на основу члана 172. Закона о облигационим односима и члана 1. ЗПП-а.

Образложење:

Парнично одељење Другог општинског суда у Београду доставило је Врховном суду Србије дана 6.7.2005. године захтев за решавање спорног правног питања на основу члана 176. и 177. ЗПП које је претходно питање за доношење одлуке у 799 парница које су у току пред овим судом. Уз захтев је до-

стављен предмет П. 5895/2001 и изнети су аргументи странака о спорном питању.

Тужилац, као и тужиоци у осталим предметима, тражи исплату старосне пензије почев од марта 1999. године до јула 2001. године наводећи да му је решењем тужене утврђено право на старосну пензију и висина те пензије, а да тужени у наведеном периоду тужиоцу није исплатио доспеле месечне износе пензије што је био дужан да чини сходно одредбама Закона о пензијском и инвалидском осигурању.

Тужени је истакао приговор апсолутне ненадлежности суда јер су сва питања у вези пензија и накнада по основу пензијског и инвалидског осигурања регулисана Републичким законом о пензијском и инвалидском осигурању и о њима се решава у управном поступку односно у управном спору. Тужени је такође истакао да се пензије исплаћују из текућих доприноса за пензијско и инвалидско осигурање запослених, који доприноси се са подручја Косова и Метохије не уплаћују у фонд туженог, те тужени није у обавези а ни у могућности да врши исплату пензија грађанима који живе на подручју Косова и Метохије. Посебно је истакао да тужилац, као и сви грађани који живе на Косову и Метохији, своја права по основу пензијског и инвалидског осигурања која су стекли или ће их стећи, могу остварити пред привременом међународном управом, јер је специјални представник Генералног секретара УН донео пропис број 2001/35 од 22.12.2001. године "О пензијама на Косову", према коме Пензијска управа Косова означава административну јединицу унутар Одељења за рад и социјално старање која исплаћује основну пензију лицима која имају стални боравак на Косову. Тужени је у свим поступцима по тужбама за исплату пензија донео привремена решења о обустави исплате пензија са даном 9.6.1999. године која нису правоснажна.

Захтевом Парничног одељења Другог општинског суда у Београду се тражи да Врховни суд Србије заузме став о следећим спорним питањима:

1. Да ли је по поднетој тужби за исплату пензије надлежан да одлучује суд опште надлежности.

2. Да ли је тужени Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање запослених пасивно легитимисан за учешће у поступку по тужби за исплату пензије.

3. Да ли је основ потраживања које је предмет тужбеног захтева дуг по основу неоснованог обогаћења или по основу накнаде штете од чега би зависила примена одредаба Закона о облигационим односима које се односе на застарелост потраживања и подељену одговорност.

4. Да ли се право на пензију сматра стеченим правом по основу важећег Закона у време доношења правоснажних решења о признавању права на старосну пензију.

5. Да ли је потребно ценити износе које тужилац по основу старосне пензије прима од стране другог органа - Међународне привремене управе на Косову и Метохији која користи имовину туженог Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање запослених на територији Косова и Метохије.

Сматрам да су испуњени услови из члана 176. и 177. Закона о парничном поступку за заузимање става о спорним правним питањима.

Право на пензију утврђено правоснажним решењем Републичког фонда ПИО по одредбама Закона о пензијском и инвалидском осигурању, који је био на снази у време доношења решења, је стечено право које може престати само ако престану да постоје услови за стицање и остваривање права на пензију сходно члану 110. Закона о пензијском и инвалидском осигурању РС ("Службени гласник РС", 34/03 од 2.4.2003., 64/04 и 84/04).

Право на пензију, утврђено правоснажним решењем Републичког фонда ПИО не зависи од будуће уплате доприноса из зараде нових осигураника јер је чланом 169. Закона о пензијском и инвалидском осигурању РС предвиђено да приход Фонда ПИО, осим средстава доприноса за обавезно пензијско и инвалидско осигурање, чине средства која се у случајевима и под условима утврђеним Законом обезбеђују у буџету за пензијско и инвалидско осигурање, средства остварена од имовине којом располаже Фонд ПИО, средства од камата остварених пласманима слободних средстава у пословном банкарству, на тржишту новца или куповином државних обвезница, средства остварена субвенцијама и донацијама, средства остварена продајом друштвеног капитала, друштвених и јавних предузећа или њихових делова у складу са Законом и средства, остварена од девиденди на акције по основу ранијих улагања средстава за пензијско и инвалидско осигурање у складу са Законом а и средства из других извора. Уплата доприноса за пензијско осигурање је само услов за

признање укупног пензијског стажа и признање права на пензију о којим правима не одлучује суд.

Законом о пензијском и инвалидском осигурању РС ("Службени гласник РС", 34/03, 64/04 и 84/04) регулисано је право на пензију, висина и начин исплате пензије, начин престанка права из пензијског и инвалидског осигурања и услови за поновно утврђивање права на пензију. Чл. 82-106. истог Закона регулисан је начин остваривања права из пензијског и инвалидског осигурања тако што се о овим правима решава у управном поступку који спроводи Фонд за пензијско и инвалидско осигурање код кога је осигураник последњи пут био осигуран и то по одредбама Закона о управном поступку а предвиђена је и судска заштита у управном спору код надлежног Окружног суда по одредбама Закона о управном спору. У случају да Фонд за пензијско и инвалидско осигурање не врши исплату пензије по правоснажном решењу којим је утврђено право и висина пензије, корисник пензије може тражити принудно извршење за које је надлежан редован суд у смислу члана 48. а у вези члана 29. и 30. тачка 2. ЗИП-а и у вези члана 21. ст. 2. Закона о уређењу судова Републике Србије ("Сл. гласник РС", бр. 63/01, 42/02 и 27/03).

Из изнетог произилази да о правима из Закона о пензијском и инвалидском осигурању одлучује надлежан орган управе, да се заштита корисника права и контрола коначног управног акта спроводи у управном спору, да првостепени орган извршава своје решење и да у случају да првостепени орган не извршава решење, принудно извршење тог решења спроводи редован суд у извршном поступку, односно да је расправљање о правима и обавезама и реализацији права из Закона о пензијском и инвалидском осигурању поверено органима управе кроз судску контролу у управном спору.

Како је чланом 1. Закона о парничном поступку СРЈ који је био на снази до 22.2.2005. године и чланом 1. Закона о парничном поступку РС који је ступио на снагу 23. фебруара 2005. године ("Службени гласник РС", бр. 125/2004), предвиђено да суд поступа и одлучује приликом решавања грађанско правних спорова из личних, породичних, радних, трговачких, имовинско правних и других грађанско правних односа осим спорова који су посебним законом стављени у надлежност другог државног органа односно за које је посебно законом предвиђена друга врста поступка, то суд опште надлежности није надлежан да у смислу наведене одредбе ЗПП-а

поступа и одлучује о правима и обавезама из Закона о пензијском и инвалидском осигурању.

Осим изнетог однос између корисника пензије и Фонда ПИО по својој правној природи не представља грађанско правни однос јер га не карактерише аутономија воље, правна једнакост, па ни носивост права и обавеза и имовинска санкција, а пензија иако је новчана обавеза, не сматра се законском облигацијом, па и због тога суд опште надлежности није надлежан да поступа по тужби за исплату пензије у смислу члана 1. ЗПП-а.

Међутим, ако је надлежни орган управе, у конкретном случају Фонд ПИО и поред постојања средстава у буџету одређених за те намене, без законом прописаног разлога, ускратио корисницима пензије исплату у целини или делимично или врши селекцију извршења обавеза по извршним решењима којима је утврђено право на пензију и висина пензије или на други начин неправилно или незаконито поступа, суд опште надлежности би у парници по тужби за накнаду штете због незаконитог или неправилног рада органа управе у смислу члана 172. Закона о облигационим односима, био надлежан за поступање и одлучивање а тужени Републички фонд ПИО би био пасивно легитимисан за учешће у поступку по овој тужби, под условом да се тужилац у тужби позива на незаконити или неправилни рад Републичког фонда ПИО. Изнето мишљење у складу је и са праксом Европског суда за људска права и ставом изнетим у пресуди тог суда од 31.8.1996. године у предмету по тужби Cevat Gaygusuz против Аустрије.

У парници по тужби за накнаду штете због незаконитот и неправилног рада органа управе – Фонда ПИО у смислу члана 172. Закона о облигационим односима примењују се одредбе Закона о облигационим односима које се односе на застарелост потраживања и подељену одговорност али није потребно утврђивати да ли корисник пензије прима пензију по основу прописа специјалног представника Генералног секретара УН на Косову и Метохији број 2001/35 од 22.12.2001. године и у којој висини. Ово стога што би исплата пензије по наведеном пропису била разлог за укидање или престанак права на ревизију а о ограничавању или престанку права на пензију из разлога утврђених Законом о пензијском и инвалидском осигурању РС одлучује управни орган у управном поступку односно Републички фонд ПИО а не суд опште надлежности.

У вези овога треба имати у виду да пропис број 2001/35 УНИК-а "О пензијама на Косову" који је ступио на снагу 22.12.2001. године предвиђа у члану 2. став 2. тачка 4. основну пензију коју сходно члану 4. исплаћује Пензијска управа Косова свим лицима са сталним местом боравка на Косову и онима који су у старосном добу за пензију а старосно доба за пензију према члану 1. овог прописа је 65 година с тим што ће износ основне пензије бити утврђен у складу са методологијом коју треба да усвоји Скупштина и што се пензије сходно члану 32. прописа неће исплатити све док Скупштина не одреди датум почетка остваривања права на основну пензију за разне старосне групе изнад старосног доба за пензију у 2002. години.

За одговор на спорно питање надлежности суда опште надлежности по тужби корисника пензије за исплату пензије по правоснажном решењу туженог Фонда релевантни су и правни ставови Грађанског одељења Врховног суда "О разграничењу између судске и управне надлежности" од 6.4.2004. године и "О надлежности судова опште надлежности и пасивној легитимацији државне заједнице Србија и Црна Гора и права војних и цивилних лица на плату по одредбама члана 75. и 137. Закона о војсци Југославије" од 31.5.2005. године, јер се дати разлози за ова правна схватања могу применити и на спорну правну ситуацију.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 15. новембра 2005. године).

2.2. ПРАВНИ СТАВОВИ О ДОЗВОЉЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ПОСТУПКУ ПО ПРЕДЛОГУ ЗА ПОНАВЉАЊЕ ПОСТУПКА

1. У поступку по предлогу за понављање поступка ревизија против решења другостепеног суда допуштена је кад је тим решењем поступак понављања правноснажно завршен и кад су испуњени услови из члана 382. Закона о парничном поступку (ЗПП).

2. У том поступку ревизија је увек допуштена против решења другостепеног суда којим се поднесена жалба одбацује, односно којим се потврђује решење првостепеног суда о одбацивању ревизије.

3. Кад је првостепени суд решење о понављању поступка и о укидању одлуке донете у ранијем поступку унео у одлуку о главној ствари:

а) Ревизија је допуштена ако је другостепени суд уважио жалбу, преиначио решење о понављању и предлог одбио и ако су испуњени услови из члана 382. Закона о парничном поступку.

б) Ревизија није допуштена ако је другостепени суд жалбу одбио и потврдио решење којим је допуштено понављање поступка.

4. Кад се усвајањем предлога за понављање поступка и укидањем одлуке донете у ранијем поступку, поступак у целини завршава и не води поступак за поновно расправљање о главној ствари, ревизија је против решења другостепеног суда, којим је потврђено провостепено решење, допуштена, ако су испуњени и услови из члана 382. Закона о парничном поступку.

(Начелни став заузет на XIV заједничкој седници Савезног суда, републичких и покрајинских врховних судова и Врховног војног суда, у Београду 25. марта 1980. године)

ВРЕДНОСТ СПОРА И ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ (ЧЛАН 382. ЗПП)

1. Када се тужбени захтев не односи на новчани износ (члан 40. став 2. ЗПП), меродавна вредност предмета спора из побијаног дела друго-

степене пресуде за оцену права на ревизију је она коју је тужилац назначио у тужби, односно она коју је суд брзо и на погодан начин утврдио најкасније на припремном рочишту, а ако припремно рочиште није одржано, онда на главној расправи пре почетка расправљања о главној ствари (члан 40. став 3. ЗПП), тј. до момента док тужилац није почео да излаже тужбу (члан 297. став 1. ЗПП).

У случају када суд у смислу претходно наведеног није проверио вредност предмета спора назначену у тужби, а тужени на припремном рочишту или уколико припремно рочиште није одржано тада на првом рочишту за главну расправу док не заврши свој одговор на тужбу (чл. 297. став 5. ЗПП), не приговори вредности предмета спора назначеној у тужби, у погледу утврђивања вредности предмета спора наступила је преклузија.

2. *Када у тужби вредност спора није назначена или је назначена као неодређена, са таквом тужбом поступиће се као са неуредним поднеском у смислу члана 109. ЗПП.*

   Ако је због пропуста суда, на основу неуредне тужбе у вези са назначавањем вредности предмета спора, донесена пресуда која се даље побија, дозвољеност ревизије се цени према основици по којој је тужилац платио таксу за тужбу за део који се односи на побијани део другостепене пресуде.

3. *Ревизија је дозвољена у споровима о уговорима за доживотно издржавање независно од вредности предмета спора садржане у побијаном делу првостепене пресуде само када се спор води између примаоца и даваоца издржавања, тако да од исхода зависи право на издржавање - члан 382. став 4. тачка 1. ЗПП.*

4. *Дозвољеност ревизије у спору поводом уговора о доживотном издржавању који се води између правних следбеника уговорних страна или једне од уговорних страна и правних следбеника друге уговорне стране, цени се према вредности предмета спора из побијаног дела правоснажне пресуде, пошто овај спор спада у категорију имовинско-правних спорова - члан 382. ст. 2. и 3. ЗПП.*

5. *Ревизија је дозвољена у споровима из стамбених односа који се односе на стицање станарског права, без обзира на вредност предмета спора из*

побијаног дела правноснажне пресуде, пошто то нису имовинско-правни спорови на које се односе одредбе члана 382. ст. 2. и 3. ЗПП.

6. *Дозвољеност ревизије у споровима у вези са подстанарским односима цени се према вредности спора из побијаног дела правноснажне пресуде, пошто уговор о подстанарским односима представља уговорни однос из домена грађанског права, а не из области заштићеног станарског права, па се према томе ради о имовинско-правном спору из чл. 382. ст. 2. и 3. ЗПП.*

(Закључак са Саветовања грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, Врховних судова и Врховног војног суда од 10. и 11. јуна 1981. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ОДНОСУ НА СПОРЕДНО ПОТРАЖИВАЊЕ

Ревизија није дозвољена против одлуке другостепеног суда којом је одлучено о споредном тражењу (камате, парнични трошкови, уговорна казна и друга споредна тражења) ако то тражење не чини главни захтев.

Из образложења:

Услови за изјављивање ревизије против решења другостепеног суда којим је поступак правоснажно завршен прописани су чланом 400. Закона о парничном поступку. У складу са овом законском одредбом услови за дозвољеност ревизије цене се према условима прописаним чланом 382. Закона о парничном поступку, што значи према вредности спора и према правном основу.

Према одредби члана 35. став 1. Закона о парничном поступку када је за утврђивање права на изјављивање ревизије меродавна вредност предмета спора, као вредност предмета спора узима се у обзир само вредност главног захтева а према одредби става 2. истог члана камата, парнични трошкови, уговорна казна и остала споредна тражења не узимају се у обзир ако не чине главни захтев.

Стога ревизија, када је изјављена против правоснажне одлуке другостепеног суда којом је одлучено о трошковима парничног поступка, камати и уговорној казни (споредна тражења), када ови не чине главни захтев, није дозвољена.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 12. априла 1982. године)

ДА ЛИ МОЖЕ СТРАНКА КОЈА НИЈЕ ИЗЈАВИЛА ЖАЛБУ ПРОТИВ ПРВОСТЕПЕНЕ ПРЕСУДЕ ДА ИЗЈАВИ РЕВИЗИЈУ И ОНДА КАДА ДРУГОСТЕПЕНИ СУД ПОВОДОМ ЖАЛБЕ ДРУГЕ СТРАНКЕ НИЈЕ ПРЕСУДУ ПРЕИНАЧИО НА ЊЕНУ ШТЕТУ

Странка која није изјавила жалбу против пресуде првостепеног суда нема право на ревизију против правноснажне пресуде којом је другостепени суд, одлучујући о жалби противне странке, ту жалбу одбио и у побијаном делу потврдио пресуду првостепеног суда.

(Закључак са Саветовања грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, Врховних судова и Врховног војног суда од 14. и 15. септембра 1983. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ НА ОДЛУКУ О ПАРНИЧНИМ ТРОШКОВИМА

Ревизија није дозвољена против решења другостепеног суда којим је одлучено о парничним трошковима, ако се не побија и одлука о главној ствари.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 6. децембра 1983. године)

ОЦЕНА ПРАВНЕ ПРИРОДЕ СПОРА У ВЕЗИ СА ПИТАЊЕМ ДОПУШТЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ

Правну природу спора ради допуштености ревизије суд утврђује узимајући у обзир целокупну чињеничну основу спора.

(Закључак са Саветовања грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, Врховних судова и Врховног војног суда од 13. и 14. јуна 1984. године)

ДОПУШТЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ РЕШЕЊА О ПРИВРЕМЕНИМ МЕРАМА ДОНЕСЕНИМ У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Против правноснажног решења о привременој мери донетој у парничном поступку ревизија није дозвољена.

Из образложења:

Законом о парничном поступку предвиђено је изјављивање ревизије као ванредног, деволутивног и несуспензивног правног лека против пресуде другостепеног суда донесене поводом жалбе против пресуде првостепеног суда. Ставом 2. и 3. члана 382. Закона о парничном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 4/77, 36/80 и 69/82), прописана су ограничења када ово ванредно правно средство не може да се изјави (ако вредност имовинског правног спора не прелази 50.000 динара). У ставу 2. истог члана прописано је када напред утврђена ограничења нису од утицаја на изјављивање ревизије (ако се ради о споровима о издржавању, споровима из радних односа, из ауторског права и за друге тачно утврђене спорове). Чланом 497. Закона о парничном поступку утврђена су ограничења за изјављивање ревизије у привредним споровима. Према томе, изјављивањем ревизије омогућава се преиспитивање правноснажних одлука пред судовима трећег степена у правним стварима већег значаја. По члану 400. став 1. Закона о парничном поступку, странке могу да изјаве ревизију и против решења другостепеног суда којим је поступак правноснажно решен. По ставу 2. овог члана ревизија против решења из става 1, није дозвољена у споровима у којима не би била дозвољена ревизија против правноснажне пресуде (члан 382. став 2. и 3). Код тога, поставља се питање: да ли је дозвољена ревизија против правноснажног решења о привременој мери донесеној у парничном поступку. На саветовању је прихваћен закључак да против правноснажног решења о привременој мери донесеној у парничном поступку, ревизија није дозвољена. Према члану 263. Закона о извршном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 20/78), прописано је да се привремена мера може да одреди пре покретања и у току судског управног поступка, као и по завршетку тих поступака, све док извршење не буде спроведено. Услови за одређивање привремених мера за обезбеђивање, прописани су Законом о извршном поступку, а не Законом о парничном поступку. Чланом 9. Закона о извршном поступку прописано је да против правноснажне одлуке донесене у поступку о извршењу и обезбеђењу није дозвољена ревизија. Иако се решења о привременим мерама доносе и у парничном поступку, услови за одређивање истих и правни лекови, предвиђени су по одредбама извршног поступка и они

треба да се примењују. Код тога, не може да се прихвати став да се и против правоснажних решења о привременим мерама донесеним у парничном поступку, може да изјави ревизија под условима из члана 382. Закона о парничном поступку, пошто одредбама члана 400. ст. 1. и 2. Закона о парничном поступку није изричито прописано да не може да се изјави ревизија, као што је то прописано за решења донесена у парницама због сметања поседа (члан 443. став 5. Закона о парничном поступку).

(Закључак са Саветовања грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, Врховног суда и Врховног војног суда, у Загребу од 13. и 14. јуна 1984. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ КОД ИЗМЕНЕ ВРЕДНОСТИ ПРЕДМЕТА СПОРА КАДА СЕ ПО ВАНРЕДНОМ ПРАВНОМ ЛЕКУ ПРВОСТЕПЕНИ ПОСТУПАК ПОНОВО ПОКРЕЋЕ

При поновном суђењу које се спроводи по укидању првостепене пресуде по редовном или ванредном правном леку, првостепени суд није овлашћен у смислу члана 40. став 3. Закона о парничном поступку да проверава и мења вредност предмета спора означену у тужби.

По изузетку, када је првостепена пресуда укинута због тога што је припремно рочиште, односно прво рочиште за главну расправу када припремно рочиште није одржано, захваћено битном повредом одредаба парничног поступка, поступак се враћа у стање пре припремног, односно пре првог рочишта за главну расправу и суд је дужан да примени одредбу из члана 40. став 3. Закона о парничном поступку, што може да утиче и на права за изјављивање ревизије.

Из образложења:

"Када се тужбени захтев не односи на новчани износ (члан 40. став 2. ЗПП) меродавна вредност предмета спора је она коју је тужилац назначио у тужби, односно она коју је суд брзо и на погодан начин утврдио, најкасније на припремном рочишту, а ако припремно рочиште није одржано, тада на главној расправи пре почетка расправљања о главној ствари (члан 40. став 3. ЗПП), тј. до момента док тужилац није почео да излаже тужбу (члан 297. став 1. ЗПП).

У случају када се у смислу напред наведеног не провери вредност предмета спора означена у тужби, а тужени на припремном рочишту или уколико припремно рочиште није одржано, тада на првом рочишту за главну расправу, док не заврши свој одговор на тужбу (члан 297. став 3. ЗПП), не приговори на вредност предмета спора означену у тужби, у погледу утврђивања вредности предмета спора настала је преклузија.

Значи, првостепени суд у оваквим случајевима није овлашћен да допунски проверава и мења вредност спора озанчену у тужби.

У вези са овим поставља се питање: да ли је при поновном суђењу које се спроводи по укидању првостепене пресуде по редовном или ванредном правном леку, првостепени суд овлашћен да у смислу члана 40. став 3. ЗПП проверава и мења вредност предмета спора назначену у тужби.

На саветовању једногласно је прихваћен закључак да првостепени суд није овлашћен да проверава и мења вредност спора из следећих разлога:

По укидању првостепене пресуде по редовном или ванредном правном леку поступак се враћа у фазу првостепеног поступка пре доношења првостепене пресуде, у којем поновљеном поступку странке могу да износе нове чињенице и да предлажу нове доказе. Тако је по жалби (члан 352. став 1. ЗПП), по ревизији (члан 399. у вези са чланом 337. ЗПП), по захтеву за заштиту законитости (члан 408. став 2. у вези са чланом 399. ЗПП), по захтеву за заштиту законитости савезног јавног тужиоца (члан 414. став 2. ЗПП), по захтеву за ванредно преиспитивање правоснажне одлуке пред Савезним судом (члан 420. у вези са чланом 499. ЗПП) и у поступку за понављање поступка (члан 427. став 3. ЗПП) када се првостепена одлука укида, омогућено странкама да на новој главној расправи износе нове чињенице и предлажу нове доказе. Међутим, из утврђења да странке по укидању првостепене пресуде, по редовном или вандредном правном леку имају право да износе нове чињенице и предлажу нове доказе, не произилази да суд може допунски у поновљеном поступку да проверава и мења вредност спора назначену у тужби, у смислу члана 40. став 3. ЗПП.

Вредност предмета спора измењена од стране тужиоца по укидању првостепене пресуде, уколико није извршена и измена тужбеног зах-

тева, не може да буде од утицаја на стварну надлежност, састав суда и на право за изјављивање ревизије.

Изузетно, када је првостепена пресуда укинута због тога што је припремно рочиште, односно прво рочиште за главну расправу када припремно рочиште није одржано, захваћено битном повредом одредаба парничног поступка, поступак се враћа у стање пре припремног, односно пре првог рочишта и суд је дужан да примени одредбу из члана 40. став 3. Закона о парничном поступку, што може да утиче и на права за изјављивање ревизије (члан 369. ЗПП).

(Закључак са Саветовања грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, Врховних судова и Врховног војног суда од 15. и 16. маја 1985. године)

ОЦЕНА ДОПУШТЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ У ИМОВИНСКО-
-ПРАВНИМ СПОРОВИМА У КОЈИМА СЕ ТУЖБЕНИ ЗАХТЕВ
НЕ ОДНОСИ НА НОВЧАНУ СВОТУ

1. *Кад тужилац пропусти да у тужби назначи вредност предмета спора па то накнадно учини у току првостепеног поступка (самоиницијативно или по позиву суда), суд је у смислу одредбе члана 40. став 3. Закона о парничном поступку овлашћен да провери тачност назначене вредности само на рочишту на којем је тужилац вредност предмета спора назначио односно најдоцније на првом рочишту по предаји поднеска у којем је вредност назначена.*
2. *Када ни у тужби ни у току првостепеног поступка тужилац није назначио вредност предмета спора, а вредност предмета спора не може да се оцени ни на основу плаћене судске таксе, ревизија се сматра дозвољеном јер странка не може да сноси штетне последице због пропуста суда који је, у смислу члана 109. а у вези са чланом 186. став 2. Закона о парничном поступку, био дужан да позове тужиоца и поучи га да назначи вредност предмета спора.* [1]

---

[1] Став други је измењен правним схватањем утврђеним на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије 26. маја 2003. године, које гласи:

"Ревизија није дозвољена у имовинско правним споровима у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу, предају ствари или извр-

Из образложења:

У смислу одредаба члана 382. Закона о парничном поступку допуштеност ревизије зависи у правилу од вредности предмета спора побијаног дела правоснажне пресуде без обзира на то да ли се тужбени захтев односи на потраживање у новцу или не. Кад се тај захтев не односи на потраживање у новцу, као меродавна вредност предмета спора узима се она коју је тужилац у тужби назначио (члан 40. став 2. ЗПП). Додуше, ако је очито да је вредност предмета спора сувише високо или сувише ниско назначена, тако да се поставља питање стварне надлежности, састава суда или права на изјављивање ревизије, суд је дужан да провери тачност назначене вредности, али он то може учинити најкасније на припремном рочишту, а ако оно није одржано, онда на главној расправи пре почетка расправе о главној ствари (члан 40. став 3. ЗПП). Да би се суд могао послужити наведеним својим овлашћењем неопходно је, међутим, да тужитељ претходно у тужби назначи вредност предмета спора. Законом, дакле, није предвиђена могућност да неко други уместо тужитеља назначи вредност предмета спора, па је зато кад надлежност, састав суда или право на изјављивање ревизије зависи од вредности предмета спора, а предмет тужбеног захтева није новчана свота, тужитељ дужан у тужби да назначи ту вредност (члан 186. став 2. ЗПП).

У пракси се, међутим, догађа да тужитељ противно одредби члана 186. став 2. ЗПП не назначи вредност предмета спора, па се поставља питање како у таквом случају поступити и посебно како оценити допуштеност изјављене ревизије. С тим у вези је на саветовању одржаном 10. и 11. јуна 1981. године у Савезном суду у Београду прихваћен овај закључак:

"Када у тужби вредност предмета спора није назначена или је назначена као неодређена, са таквом тужбом поступиће се као са неуредним поднеском у смислу члана 109. ЗПП.

Ако је због пропуста суда, на основу неуредне тужбе у вези са назначивањем вредности предмета спора донесена пресуда која се даље побија, до-

---

шење неке друге чинидбе, ако тужилац у тужби или у току првостепеног поступка није означио вредност предмета спора нити се она може утврдити на основу одређене или плаћене судске таксе".

звољеност ревизије се цени према основици по којој је тужилац платио таксу за тужбу за део који се односи на побијани део другостепене пресуде".

Усвајањем цитираног закључка само је делимично одговорено на напред наведено питање, док су неки проблеми и даље остали отворени те су разматрани на саветовању од 28. и 29. маја 1986. године.

С обзиром на то да тужилац који је пропустио да у тужби назначи вредност предмета спора може (било самоиницијативно, било на позив суда) то да учини касније током поступка пред првостепеним судом, па и након припремног рочишта, односно, кад оно није одржано, и након почетка расправе о главној ствари на главној расправи, потребно је оценити да ли у таквом случају суд има овлашћење да у смислу одредбе члана 40. став 3. ЗПП провери тачност назначене вредности предмета спора. У вези с тим је на саветовању од 28. и 29. маја 1986. године усвојен горе под 1. наведени закључак из следећих разлога:

Одредба члан 40. став 3. ЗПП евидентно је (в. члан 40. став 2. ЗПП) формулисана у претпоставци да ће тужилац већ у тужби назначити вредност предмета спора. Међутим, и кад он то учини касније, постоји једнако оправдање да се суду омогући да провери тачност назначене вредности спора, јер о њој зависе значајни интереси не само тужиоца већ и туженика, а и друштва. Услови и начин пружања судске заштите утврђени су присилним прописима зависно од природе и значаја спора. Зато је суд овлашћен и дужан да контролом назначене вредности предмета спора спречи изигравање прописа о саставу суда, стварној надлежности и праву на изјављивање ревизије. И сам тужени може иницирати такву контролу (стављањем одговарајућег приговора) и на тај начин заштитити своја права, те се и кад је реч о утврђивању вредности предмета спора мора ставити у равноправан положај с тужиоцем.

Проверавање тачности назначене вредности предмета спора се у смислу одредбе члана 40. став 3. ЗПП мора обавити у стадијуму поступка који непосредно следи иза подношења тужбе, па то начело ваља применити и кад вредност није била назначена већ у тужби него касније. Закључено је стога да у таквом случају суд може контролисати тачност вредности предмета спора само на рочишту на којем је назначе-

на односно најкасније на првом рочишту по предаји поднеска у којем је назначена.

Нарочите тешкоће настају онда кад тужилац није ни назначио вредност предмета спора нити је платио таксу за тужбу. При томе ваља нагласити да је неназначавање вредности предмета спора у случају из члана 186. став 2. ЗПП увек тужиочев пропуст, али неплаћање таксе то не мора бити, јер њу тужилац није увек дужан да плати (нпр. кад је ослобођен њеног плаћања). Зато ће нужно постојати ситуације у којима се вредност предмета спора неће моћи утврдити ни према такси плаћеној за тужбу. Досадашња пракса врховних судова при оцењивању допуштености ревизије била је у таквим случајевима врло различита: узимало се да тада вредност предмета спора одговара основици на основу које се по републичким прописима о судским таксама одређује висина таксе за тужбу; или се ревизија третирала као дозвољена; или се покушавало пронаћи неке додатне критеријуме на основу којих се може утврдити посебно изражена воља тужиоца да назначи вредност предмета спора. На самом саветовању од 28. и 29. маја 1986. године су се, међутим, у вези с тим искристалисала два супротна становишта.

Према једном, кад ни у тужби ни током првостепеног поступка тужилац није назначио вредност предмета спора, а она се не може оценити ни на основу плаћене судске таксе, ревизија се сматра допуштеном. Суд је, наиме, у смислу одредаба члана 109. у вези с чланом 186. став 2. ЗПП био дужан да поучи тужиоца да треба да назначи вредност предмета спора, па штетне последице пропуста суда да тако поступи не сме сносити ревидент. Будући да се тада вредност предмета спора не може уопште утврдити, ревизију треба сматрати допуштеном према одредби члана 382. став 1. ЗПП. У таквом случају би, наиме, отпала примена одредаба члана 382. ст. 2. и 3. ЗПП које ограничавају право на изјављивање ревизије, јер позивање на њих долази у обзир само онда кад је утврђено да вредност предмета спора не прелази 50.000 тадашњих динара.

Према другом становишту, у описаном случају ревизија није допуштена и то из следећих разлога: основна одредба члана 382. став 1. ЗПП ствара утисак принципијелне дозвољености ревизије и привидно диктира тумачење да у свим неизвесним ситуацијама треба одлучивати у корист допуштености ревизије. Не сме се, међутим, заборавити да

је ревизија вандредни правни лек, што само по себи може налагати уско тумачење њене допуштености. Не треба код тога занемарити ни чињеницу да став 2. и 3. члана 382. ЗПП ипак представљају посебне одредбе о допуштености ревизије у имовинско-правним споровима. У тим споровима ревизију стога треба тумачити као ванредни правни лек који тужилац може себи (а наравно и туженом) осигурати одговарајућом ознаком вредности спора под условом да код евентуалне интервенције суда та вредност и остане изнад лимита из члана 382. ЗПП. Тужилац, дакле, треба себи да осигура право на ревизију одговарајућом оценом вредности предмета спора и то већ у самој тужби, како то налаже члан 40. став 2. ЗПП. Тужени то право може себи да осигура тиме да у одговору на тужбу односно на припремном рочишту, односно на главној расправи пре упуштања у расправљање о главној ставри, одговарајућом интервенцијом изазове судску контролу назначене вредности предмета спора.

(Закључак са Саветовања грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, Врховних судова и Врховног војног суда од 28. и 29. маја 1986. године)

ИСПИТИВАЊЕ ПРЕСУДЕ ПО РЕВИЗИЈИ

Када је против правоснажне пресуде донете у другом степену изјављена ревизија у односу на главни захтев, испитује се и одлука у делу којим је одлучено о споредном потраживању (па тако и о камати) јер споредно потраживање зависи од одлуке о главном захтеву.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 18. децембра 1986. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ПРЕДМЕТИМА ПРИЗНАЊА СТРАНИХ СУДСКИХ ОДЛУКА

Против правоснажне одлуке другостепеног суда донете у ванпарничном поступку признавања стране судске одлуке ревизија није дозвољена.

Из образложења:

Према члану 30. став 1. Закона о ванпарничном поступку по општим одредбама првог дела овог закона поступа се у свим питањима која посебним прописима садржаним у овом закону нису друкчије одређена,

као и у другим ванпарничним стварима за које посебним законом нису уређена правила поступања.

Правила поступања за признање страних судских одлука прописана су Законом о решавању сукоба Закона са прописима других земаља у одређеним односима. Према члану 101. ст. 2. и 4. тог Закона против решења о признавању стране судске одлуке странке могу изјавити жалбу у року од 15 дана од дана достављања решења о којој одлучује другостепени суд. Наведени закон не предвиђа, међутим, могућност изјављивања ревизије против правноснажног решења другостепеног суда о признању стране судске одлуке.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 16. децембра 1991. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ КОД ПРЕИНАЧЕЊА ТУЖБЕ

У имовинско-правном спору у којем се тужбени захтев односи на потраживање у новцу, дозвољеност ревизије се цени према одредбама Закона о парничном поступку које су важиле на дан преиначења тужбе.

Из образложења:

У судској пракси је спорно утврђивање момента до којег може да се приступи утврђивању вредности предмета спора, који би био меродаван за право на изјављивање ревизије у случају преиначења тужбе у објективном смислу. Преиначење тужбе у објективном смислу је промена истоветности захтева, повећање постојећег или истицање другог захтева уз постојећи. Због тога је преиначење тужбе у објективном смислу везано за проблем одређивања момента до којег може да се утврди вредност предмета спора која би била меродавна за право на изјављивање ревизије. Иначе, ревизија се може изјавити према условима из члана 382. ЗПП. Међутим, о дозвољености ревизије се одлучује по правилима парничног поступка која су важила у моменту када је парнични поступак покренут.

По питању везаном за одређивање момента до којег може да се утврди вредност предмета спора која би била меродавна за право на изјављивање ревизије, на саветовању су изражена два опречна схватања.

По једном схватању, право на ревизију треба ценити по вредности предмета спора која је утврђена у моменту пресуђења. Међутим, након изјашњавања, једногласно је прихваћен закључак да се у имовинско-правном спору у којем се тужбени захтев односи на потраживање у новцу, дозвољеност резвизије цени према одредбама Закона о парничном поступку које су важиле на дан преиначења тужбе. Значи, када се ради о новчаном потраживању, према одредбама Закона о парничном поступку, странке могу повећавати захтев, па је логично да се дозвољеност ревизије цени по правилима парничног поступка која су важила у време преиначења тужбе.

(Закључак са Саветовања грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, Врховних судова и Врховног војног суда од 26. децембра 1991. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ПОСТУПКУ РАСПРАВЉАЊА ЗАОСТАВШТИНЕ

Меродавна вредност ванпарничне ствари у поступку расправљања заоставштине за оцену права на ревизију против побијаног дела правоснажног решења, када се не односи на новац, је вредност чисте заоставштине, која је утврђена на основу пописа и процене у ванпарничном поступку. Кад попис и процена нису вршени, меродавна је она вредност коју је суд утврдио по слободној оцени, односно она вредност на коју је плаћена судска такса. Кад у поступку расправљања заоставштине није утврђена чиста вредност заоставштине, а њена вредност се не може утврдити ни на основу плаћене судске таксе, сматра се да је ревизија дозвољена[1].

---

[1] Овај закључак измењен је закључком утврђеним на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије 15. новембра 2005. године, који гласи:

"Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 26. маја 2003. године према коме: ревизија није дозвољена у имовинско правним споровима у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу предају ствари или извршење неке друге чинидбе, ако тужилац у тужби или у току првостепеног поступка није означио вредност предмета спора нити се она може утврдити на основу одређене или плаћене судске таксе; примењује се сходно и на оцену дозвољености ревизије у ванпарничном поступку распра-

Из образложења:

У поступку расправљања заоставштине, као у поступку за уређење имовинских односа, ревизија је дозвољена под условима под којима се по Закону о парничном поступку може изјавити ревизија у имовинско-правним споровима (члан 382). Закон о парничном поступку садржи одредбе о утврђивању вредности предмета спора (члан 34-40), па је и поред тога било нужно заузимање правних ставова о томе да ли је у појединим конкретним случајевима ревизија дозвољена. Закон о ванпарничном поступку ни у општим одредбама, нити у делу који регулише поступке за уређивање имовинских односа, које као такве сами закони одређују, не садржи одредбе о утврђивању вредности ванпарничне ствари. Одредбе Закона о парничном поступку не могу се непосредно примењивати због специфичности поступка расправљања заоставштине. Пре свега, за разлику од парничног поступка, поступак расправљања заоставштине се као ванпарнични поступак покреће по службеној дужности. Уз смртовницу, коју је матичар дужан да достави оставинском суду у року од 30 дана, уноси се приближна вредност непокретне имовине и посебно приближна вредност покретне имовине умрлог, али је ова вредност заснована на информацијама појединих наследника и непроверена, па не може служити као меродавна вредност. Попис и процена имовине умрлог од стране општинског органа управе, врши се по одлуци оставинског суда веома ретко и по правилу онда када је таква обавеза прописана законом, јер наследници, иако на то имају право, попис и процену не траже. Судови у поступку расправљања заоставштине утврђују пак вредност меродавну за одмеравање паушалне таксе по слободној оцени, на основу изјава наследника и података које су поднели. По потреби судови, додуше, могу наредити да се процена врши на трошак наследника путем вештака по одредбама о попису и процени заоставштине у циљу одмеравања пореза на наслеђе, али то чине веома ретко.

Код изложеног стања ствари поставило се питање према којем моменту и како утврдити вредност чисте заоставштине као вредност меродавну за оцену права на ревизију. С обзиром на то да по Закону о

вљања заоставштине, у ванпарничним предметима деобе сувласничке ствари или имовине и у земљишно-књижном поступку."

судским таксама таксена обавеза настаје када решење о наслеђивању постаје правоснажно, а према таксеној тарифи вредност чисте заоставштине ради наплате паушалне таксе се утврђује у време процене, заузет је став да је вредност меродавна за оцену права на ревизију, вредност чисте заоставштине у моменту процене када је она вршена, односно она, коју суд у ванпарничном поступку по слободној оцени утврди. Када је у поступку расправљања заоставштине вршен попис и процена, та процена се узима као вредност меродавна за оцену права на ревизију без обзира да ли је вршена од стране суда или надлежног општинског органа управе, а овај је доставио оставинском суду. Уколико је вредност утврђена по слободној оцени суда и наследници овом нису приговорили нити захтевали процену, те је на основу тако утврђене вредности плаћена паушална судска такса, онда се ова вредност узима као меродавна. Када ни на један од наведених начина није утврђена вредност чисте заоставштине, а она не може да се оцени ни на основу плаћене судске таксе, ревизија је увек дозвољена према већ заузетим ставовима у идентичним ситуацијама у парничном поступку.

(Закључак са Саветовања грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, Врховних судова и Врховног војног суда од 26. децембра 1991. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ЗЕМЉИШНО-КЊИЖНОМ ПОСТУПКУ

За оцену права на ревизију против правоснажног решења другостепеног суда у земљишно-књижном поступку, меродавна вредност је она вредност

на коју је, за предлог којим се тражи упис у земљишну књигу или брисање уписа, плаћена судска такса. Ако такса на предлог није плаћена, меродавна вредност је она вредност која је означена у исправи на основу које се упис тражи, а ако вредност ни тако не може да се утврди, ревизија се сматра дозвољеном[1].

---

[1] Овај закључак измењен је закључком утврђеним на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије 15. новембра 2005. године, који гласи:

Из образложења:

"У пракси судова поставило се питање начина утврђивања дозвољености ревизије у земљишно-књижном поступку, у којем се ревизија може изјавити у имовинско-правним споровима. Наиме, као критеријум за дозвољеност ревизије у парничном поступку одређена је вредност предмета спора, и то дела захтева због којег се пресуда побија. Код предлагања уписа, који по врсти може бити укњижба, предбележба, забележба, правдање предбележе, затим разне врсте забележби као што су забележба личних односа, првенственог реда, хипотека, забележба тужбе за брисање и забележба спора и слично, предлози не садрже податке о вредности непокретности или права чији се упис тражи, а вредност замљишно-књижне ствари фактички се утврђује једино у вези са обавезом плаћања судске таксе на поднеске и неке уписе, када таква обавеза постоји по Закону о судским таксама и Таксеној тарифи. Судови, обавезујући странке на плаћања утврђеног, по правилу лимитираног износа таксе, саму вредност права које треба уписати или брисати посебно не утврђују. Поред тога, Таксена тарифа у земљишно-књижном поступку код поднесака полази и од тога да вредност појединих права која треба уписати или брисати није процењива, а код уписа или брисања само забележбе (анотације) и уписа права коришћења органа на друштвеној имовини, такса се плаћа у минималном паушалном износу. За укњижбу такса се плаћа према вредности права које треба уписати или брисати (и увек је лимитирана), али код већине других уписа такса се плаћа у номиналном паушалном износу.

"Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 26. маја 2003. године према коме: ревизија није дозвољена у имовинско правним споровима у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу предају ствари или извршење неке друге чинидбе, ако тужилац у тужби или у току првостепеног поступка није означио вредност предмета спора нити се она може утврдити на основу одређене или плаћене судске таксе; примењује се сходно и на оцену дозвољености ревизије у ванпарничном поступку расправљања заоставштине, у ванпарничним предметима деобе сувласничке ствари или имовине и у земљишно-књижном поступку."

Код изложеног стања ствари закључено је да се о дозвољености ревизије у земљишно-књижним стварима може просуђивати једино према плаћеној такси за поднесак којим се тражи упис, и то према горњем износу вредности земљишно-књижне ствари на коју се плаћа такса по Таксеној тарифи, без обзира на то о којој врсти уписа се ради и без обзира на предмет уписа (право својине, службености, заложном праву и др). Ако за поднесак такса није плаћена, вредност се може утврдити из веродостојне, јавне и приватне исправе, на основу које се упис тражи, а ако се ни тако вредност земљишно-књижне ствари не може утврдити, ревизију против правноснажног решења другостепеног суда у земљишно-књижним стварима треба увек сматрати дозвољеном.

(Закључак са Саветовања грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, Врховних судова и Врховног војног суда од 26. децембра 1991. године)

РЕВИЗИЈСКИ РАЗЛОЗИ

1. *Ревизијски разлог због релативно и апсолутно битне повреде одредаба парничног поступка, осим разлог из члана 354. став 2. тачка 10. ЗПП, одређен је кад садржи чињенице из којих се може закључити о којој битној повреди се ради, без обзира да ли садржи и пропис који ту повреду регулише.*
2. *Ревизијски разлог није одређен кад садржи само да је "учињена битна повреда одредаба парничног поступка".*

   Суд који позове странку уместо пуномоћника, па у његовом одсуству одржи рочиште и донесе пресуду, чини битну повреду поступка из члана 354. став 2. тачка 7. ЗПП и кад је странка том рочишту присуствовала а није се изричито сагласила да се рочиште одржи у одсуству пуномоћника.
3. *Када је релативно битна повреда поступка учињена пред првостепеним судом, она може бити ревизијски разлог у смислу члана 385. став 1. тачка 2. ЗПП, ако је ревидент на њу указао жалбом, а другостепени суд је није ценио или ју је погрешно ценио.*
4. *Када се као разлог ревизије истиче битна повреда одредаба парничног поступка, о тој повреди могу се у ревизији изнети све, а не само нове чињенице и нови докази.*

Из образложења:

1. Битна повреда поступка (апсолутна и релативна), као ревизијски разлог, има диспозитивни карактер, осим мана у погледу страначке или парничне способности и заступања. Зато се суд на њу не обазире по службеној дужности, већ само ако се ревидент на њу позове. Није, међутим, довољно да то учини глобално, навођењем да је "учињена битна повреда поступка". Потребна је конкретизација навођењем чињеница којима се идентификује радња повреде и прописа под који се та радња подводи. Повреда је довољно одређена ако се наведу само чињенице из којих се може закључити о којој је битној повреди реч.

2. Према члану 5. став 1. ЗПП, суд је дужан да свакој странци пружи могућност да се изјасни о захтевима и наводима противника. То странка може, по члану 89. став 1. ЗПП, да учини непосредно или преко пуномоћника. Стога, ако странка изабере да расправља преко пуномоћника, суд јој има омогућити управо такав начин изјашњавања, осим ако се изричито сагласи да се рочиште одржи у одсуству пуномоћника. Да би се то обезбедило, члан 138. став 1. ЗПП прописује да се достављање позива и других писмена врши пуномоћнику, а не странци. Тиме се постиже виши ниво квалитета расправљања, што за странку са слабијим правним капацитетом од противниковог може бити пресудно за исход парнице. Зато онемогућавање странци да у расправи учествује са одговарајућим правним капацитетом представља битну повреду поступка из члана 354. став 2. тачка 7. ЗПП.

3. Релативно битна повреда поступка је, по члану 385. став 1. тачка 2. ЗПП, ревизијски разлог само ако је учињена пред другостепеним судом. Али, жалбени суд који не санкционише релативну битну повреду поступка учињену пред првостепеним судом на коју жалба указује, прихвата ту повреду и издиже је на ниво другостепеног поступка, што омогућава примену поменуте одредбе, упркос околности да је порекло повреде у првостепеном поступку.

4. Према члану 387. ЗПП, странке могу у ревизији износити нове чињенице и нове доказе само ако се односе на битне повреде поступка због којих се ревизија може изјавити. Ако се могу износити нове чињенице и нови докази, тим пре се може указивати на "старе" грешке у утврђивању чињеница од којих зависи примена парничног поступка. За ре-

лативно битне повреде поступка важно је да ли су учињене или не, а не каква је старост чињеница и доказа којима се оне утврђују.

(Закључак са Саветовања грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, Врховних судова и Врховног војног суда од 16. и 17. новембра 1993. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ВАНПАРНИЧНИМ ПРЕДМЕТИМА ДЕОБЕ ИМОВИНЕ

Ако у ванпарничном предмету деобе сувласничке ствари или имовине, или у току тог поступка пред првостепеним судом (који се не односи на новчани износ), предлагач није назначио вредност предмета деобе, као вредност предмета деобе за оцену права на ревизију против решења другостепеног суда којим се поступак правоснажно завршава узима се основица утврђена према такси наплаћеној на предлог, односно према такси прописаној таксеном тарифом Закона о судским таксама, у случају када такса на предлог није наплаћена[1].

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 8. децембра 1993. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРУ О УГОВОРУ О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ

---

[1] Овај закључак измењен је закључком утврђеним на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије 15. новембра 2005. године, који гласи:

"Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 26. маја 2003. године према коме: ревизија није дозвољена у имовинско правним споровима у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу предају ствари или извршење неке друге чинидбе, ако тужилац у тужби или у току првостепеног поступка није означио вредност предмета спора нити се она може утврдити на основу одређене или плаћене судске таксе; примењује се сходно и на оцену дозвољености ревизије у ванпарничном поступку расправљања заоставштине, у ванпарничним предметима деобе сувласничке ствари или имовине и у земљишно-књижном поступку."

Спор о уговору о доживотном издржавању који се води између правних следбеника примаоца издржавања и даваоца издржавања је имовинско - правни спор у коме је ревизија дозвољена под условом да вредност предмета спора прелази гранични износ прописан одредбом члана 382. Закона о парничном поступку.

Спор о уговору о доживотном издржавању између примаоца издржавања и даваоца издржавања има карактер спора о издржавању у коме је ревизија увек дозвољена у смислу одредбе члана 382. став 4. тачка 1. Закона о парничном поступку.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 19. фебруара 1996. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ПОСТУПКУ БРИСАЊА (УКИДАЊА) ПОТВРДЕ О ПРАВНОСНАЖНОСТИ ОДНОСНО ИЗВРШНОСТИ

Против другостепеног решења донесеног у поступку брисања клаузуле правоснажности ревизија није дозвољена.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 16. фебруара 1998. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВиЗИЈЕ У СПОРОВИМА ИЗ ЧЛАНА 382. СТАВ 4. ТАЧКА 2. ЗАКОНА О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Против правноснажне пресуде донете у парници за накнаду штете због изгубљене зараде и других примања по основу рада у смислу чл. 382. ст. 4. тач. 2. ЗПП, ревизија је увек дозвољена искључиво у имовинско-правним споровима.

У радним споровима о накнади ових видова штете дозвољеност ревизије се цени према вредности предмета спора.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 8. фебруара 1999. године).

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА О РАСПОДЕЛИ СТАНОВА

У спору поводом расподеле станова ревизија је увек дозвољена (измењени члан 382. став 1. ЗПП).

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 8. фебруара 1999. године).

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА О СТРАНОЈ ВАЛУТИ

У споровима ради испуњења новчане обавезе која гласи на плаћање у некој страној валути или у злату (члан 395. ЗОО) дозвољеност ревизије оцењује се према динарској противвредности ревизијом побијаног износа стране валуте утврђеној према курсу који важи у тренутку одлучивања по ревизији.

Из образложења:

Наведени став је израз потребе јединственог поступања при оцени дозвољености ревизије у споровима у којима је одлучено применом одредби члана 395. Закона о облигационим односима. Заснива се на тим одредбама и чини се да се другачији став не може ни замислити.

Иако се због промене прописа показује беспредметним корисно је напоменути да би се на наведени начин утврђена динарска противвредност стране валуте имала увећати за износ прописане важеће динарске стимулације.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 18. децембра 2000. године)

РЕТРОАКТИВНА ПРИМЕНА НОВЕЛЕ ЗПП 1998. И ДЕНОМИНАЦИЈЕ ДИНАРА У ПОСТУПКУ ПО РЕВИЗИЈИ У СПОРОВИМА У ТОКУ

Када је ревизија дозвољена у време подношења тужбе а услед деноминације динара вредност предмета спора очигледно буде испод садашњих 15.000 (нових) динара, као граничне вредности предмета спора за дозвољеност ревизије у смислу Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку ("Службени лист СРЈ", бр. 12/98), ревизија није дозвољена.

Ако је странка или ако су странке сагласно промениле вредност предмета спора преко износа од 15.000 нових динара најкасније до 22. јула 1994. године, ревизија је дозвољена.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 22. маја 2001. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА ПОВОДОМ ОГЛАСА ОДНОСНО КОНКУРСА ЗА ЗАСНИВАЊА РАДНОГ ОДНОСА

Ревизија је увек дозвољена у споровима поводом огласа, односно конкурса за заснивање радног односа, па и када је тужилац, као учесник огласа, односно конкурса запослен код послодавца који је расписао оглас, односно конкурс.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 22. маја 2001. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА О ОДЛУЦИ О ПРЕСТАНКУ ПОТРЕБЕ ЗА РАДОМ ЗАПОСЛЕНОГ И О ПРЕСТАНКУ РАДНОГ ОДНОСА

Ревизија је недозвољена у радном спору у коме се тужбени захтев односи само на одлуку о престанку потребе за радом запосленог.

Ревизија је увек дозвољена у радном спору у коме се тужбени захтев истовремено односи на одлуке о престанку потребе за радом запосленог и о престанку радног односа запосленом за чијим радом је престала потреба.

(Правно схватање утврђено на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 22. маја 2001. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА ИЗМЕЂУ СИНДИКАТА И ПОСЛОДАВЦА ПОВОДОМ КОЛЕКТИВНИХ УГОВОРА И У СПОРОВИМА ПОВОДОМ ИЗБОРА И РАЗРЕШЕЊА ОРГАНА ПРАВНИХ ЛИЦА

У споровима између синдиката и послодавца поводом колективних уговора и у споровима поводом избора и о разрешењу органа правних лица, до-

звољеност ревизије оцењује се по члану 382. став 1. ЗПП, а не по члану 437-а. Закона о изменама и допунама ЗПП, па је у тим споровима ревизија увек дозвољена.

Ревизија је увек дозвољена у споровима о избору и разрешењу директора.

(Правни став утврђен на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије од 10. марта, верификован на седници од 17. марта 2003. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ИМОВИНСКО ПРАВНИМ СПОРОВИМА У КОЈИМА СЕ ТУЖБЕНИ ЗАХТЕВ НЕ ОДНОСИ НА ПОТРАЖИВАЊЕ У НОВЦУ

Ревизија није дозвољена у имовинско правним споровима у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу, предају ствари или извршење неке друге чинидбе, ако тужилац у тужби или у току првостепеног поступка није означио вредност предмета спора нити се она може утврдити на основу одређене или плаћене судске таксе [1].

Из образложења:

На саветовању грађанских и грађанско- привредних одељења Савезног суда, Врховних судова и Врховног војног суда, од 28. и 29.5.1986. године, заузет је следећи закључак:

"Кад ни у тужби ни у току првостепеног поступка тужилац није назначио вредност предмета спора, а вредност предмета спора не може да се оцени ни на основу плаћене судске таксе, ревизија се сматра дозвољеном јер странка не може да сноси штетне последице због пропуста суда, који је, у смислу чл.109, а у вези са чл.186. ст. 2. ЗПП, био ду-

---

[1] Овим правним схватањем измењен је став 2 закључка са Саветовања грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, Врховних судова и Врховног војног суда од 28. и 29. маја 1986. године који је гласио:

"Када ни у тужби ни у току првостепеног поступка тужилац није назначио вредност предмета спора, а вредност предмета спора не може да се оцени ни на основу плаћене судске таксе, ревизија се сматра дозвољеном јер странка не може да сноси штетне последице због пропуста суда који је, у смислу члана 109. а у вези са чланом 186. став 2. Закона о парничном поступку, био дужан да позове тужиоца и поучи га да назначи вредност предмета спора".

жан да позове тужиоца и поучи га да назначи вредност предмета спора."

Аргументација за изложени став (видљива из сентенце) је била следећа: суд је у смислу чл. 109. у вези чл. 186. ст. 2. ЗПП, био дужан да поучи тужиоца да треба да назначи вредност предмета спора па штетне последице пропуста суда да тако поступи не сме да сноси ревидент. Будући да се тада вредност предмета спора не може уопште утврдити, ревизију треба схватити допуштеном, према одредби чл. 382. ст. 1. ЗПП. На саветовању није прихваћено становиште по коме ревизија представља ванредни правни лек, па се мора уско тумачити њена допуштеност.

Тај закључак је у току 1999. и 2000. године, од појединих већа био напуштен. Ревизија је у случају неозначавања вредности спора и неплаћања таксе у неновчаним споровима одбацивана применом аналогије из чл. 28. Закона о судским таксама (меродавне вредности су биле испод граничне вредности за изјављивање ревизије).

Изложено становиште треба мењати из више разлога:

Први се односи на моменат када је став (закључак) усвојен. Било је то време других друштвено економских и идеолошких прилика (владавина ЗУР-а) са правно-политичком филозофијом да је суд не само државни, већ и друштвени орган који треба да буде сервис грађана и служи задовољавању њихових права и интереса.

Други разлог су познате измене ЗПП-а из 1998. године (Закон о изменама и допунама ЗПП-а - "Службени лист СРЈ" бр. 12/98), који је повећао меродавну вредност за изјављивање ревизије са 800,00 на 15.000,00 динара (општи режим) са познатим ограничењем да се ускраћује право на дозвољеност ревизије, која је и ако је у моменту подношења тужбе била дозвољена, према утврђеној вредности спора или плаћеној такси у оним случајевима када се спор оконча после 13.3.1998. године. Тако смо дошли у једну апсурдну ситуацију, да тужиоци који су се савесно користили правима која им припадају (поднели уредну тужбу) и у моменту поднете тужбе обезбедили право на ревизију касније законским изменама то право изгубе. Са друге стране по владајућој судској пракси то право задржавају они тужиоци који уопште нису означили вредност предмета спора.

Трећи и можда најважнији разлог за измену става налази се у самом тумачењу чл. 40, 186. ст. 2. и 109. ст. 1. ЗПП.

Наиме, по чл. 40. ст. 2. ЗПП кад се тужбени захтев не односи на новчани износ меродавна је вредност предмета спора коју је тужилац назначио у тужби. Ако је тужилац очигледно сувише високо и сувише ниско назначио вредност предмета спора, тако да се поставља питање стварне надлежности, састава суда или права на изјављивање ревизије, суд ће најдоцније на припремном рочишту или ако припремно рочиште није одржано онда на главној расправи пре почетка расправљања о главној ствари брзо и на погодан начин проверити тачност означене вредности. Из цитиране одредбе произилази да ЗПП, једноставно није предвидео нити регулисао ситуацију када тужилац уопште није означио вредност предмета спора. Како постоји правна празнина, то се тумачењем може применити правило из Закона о судским таксама по основу аналогије.

Са друге стране у парничном поступку важи начело диспозиције и судском заштитом се оштећени у заштити субјективног права може, а не мора користити. Наиме, тужба је поднесак физичког или правног лица којим се тужилац обраћа суду са захтевом да му се пружи заштита од лица које својим чињењем, нечињењем или одбијањем извршавања законских или уговорних обавеза врши повреду његових субјективних права или угрожава права и интересе. С обзиром да је тужилац "господар спора", то од њега зависи да ли ће парнични поступак уопште покренути тужбом у смислу чл. 185. ЗПП. Но, ако се определи на судску заштиту Закон о парничном поступку је у чл. 186. ст. 2. прописао дужност тужиоца да у тужби назначи вредност предмета спора, кад надлежност, састав суда и право на изјављивање ревизије зависе од вредности предмета спора, а предмет тужбеног захтева није новчани износ. Када се ово правило повеже са чл. 109. ст. 1. ЗПП, (по коме када је поднесак неразумљив и не садржи све што је потребно да би се по њему могло поступати суд ће подносиоца поучити и помоћи му да поднесак исправи односно допуни а у ту сврху га може позвати у суд или му вратити поднесак ради исправке) може се закључити да у случају неозначења вредности спора суд може да поступа, а не мора да поднесак (тужбу) због тог пропуста сматра неразумљивом.

Наиме, недостатак означене вредности спора не чини тужбу неразумљивом, ако она садржи све остале елементе из чл. 186. у вези чл. 106. ЗПП (одређени захтев у погледу правне ствари и споредних тражења, чињенице на којима тужилац заснива захтев, доказе којима се утврђују чињенице и друге податке који се односе на означење суда, име, занимање и пребивалиште односно боравиште странака, њихових законских заступника и пуномоћника, садржину изјава и потпис подносиоца). У пракси се као што се види том недостатку не придаје никакав значај па се тужилац због свог пропуста не може "наградити" и правом на употребу ванредног правног средства.

Према томе пропуст или намера тужиоца да не означи вредност предмета спора треба њега и да погоди. Овоме треба додати и чињеницу да већину тужби саставља пуномоћник (најчешће адвокат) и да су најчешће мотиви изостављања вредности спора избегавање таксених обавеза. Због значаја процедуре, пораста образовног нивоа становништва, повећања броја квалификованих пуномоћника (адвоката и агенција за заступање), чињенице да су правила поступка са коментарима доступна сваком, може се применити традиционално правило да незнање закона никога не оправдава и да последице пропуста (намере) треба да сноси тужилац.

На крају у прилог аргументацији да ревизију у овој ситуацији треба одбацити говори и садржина уставног начела о праву на судску заштиту. Наиме, чл. 22. Устава Републике Србије прокламује право свакога на једнаку заштиту својих права у поступку пред судом и другим државним или било којим органом или организацијом и зајамченост права за жалбу или друго правно средство против одлуке којом се решава о његовом праву или на закону заснованом интересу. Пошто је дакле двостепеност уставна категорија која се у редовном поступку обезбеђује и како је ревизија ванредно правно средство то би се могло закључити да тужилац неозначењем вредности спора свесно пристаје на двостепену (уставом загарантовану) правну заштиту и на тај начин се прећутно одриче права на употребу ванредног правног средства.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 26. маја 2003. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА МАЛЕ ВРЕДНОСТИ

Ревизија није дозвољена у споровима који су после ступања на снагу Закона о изменама Закона о парничном поступку ("Сл. лист СРЈ", бр. 3/2002 од 18. јануара 2002. године) постали спорови мале вредности.

(Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 30. новембра 2004. године)

ОЦЕНА ДОЗВОЉЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ У ИМОВИНСКО ПРАВНИМ СПОРОВИМА У КОЈИМА СЕ ТУЖБЕНИ ЗАХТЕВ НЕ ОДНОСИ НА ПОТРАЖИВАЊЕ У НОВЦУ И ПРЕИНАЧЕЊЕ ТУЖБЕ

Дозвољеност ревизије против правоснажне пресуде донесене у другом степену у имовинско-правном спору у коме се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу цени се према одредбама Закона о парничном поступку које су важиле на дан преиначења тужбе.

(Правни став Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђен на седници од 12. јула 2005. године)

ОЦЕНА ДОЗВОЉЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ У ВАНПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ РАСПРАВЉАЊА ЗАОСТАВШТИНЕ, У ВАНПАРНИЧНИМ ПРЕДМЕТИМА ДЕОБЕ СУВЛАСНИЧКЕ СТВАРИ ИЛИ ИМОВИНЕ И У ЗЕМЉИШНО-КЊИЖНОМ ПОСТУПКУ

Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије утврђено на седници од 26. маја 2003. године према коме: ревизија није дозвољена у имовинско правним споровима у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу, предају ствари или извршење неке друге чинидбе, ако тужилац у тужби или у току првостепеног поступка није означио вредност предмета спора нити се она може утврдити на основу одређене или плаћене судске таксе; примењује се сходно и на оцену дозвољености ревизије у ванпарничном поступку расправљања заоставштине, у ванпарничним предметима деобе сувласничке ствари или имовине и у земљишно-књижном поступку.

(Закључак утврђен на седници Грађанског одељења Врховног суда Србије 15. новембра 2005. године)

2.3. СЕНТЕНЦЕ О ДОЗВОЉЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА ИЗ СТАМБЕНИХ ОДНОСА

У споровима из стамбених односа, који се односе на стицање станарског права, обим тог права или губитак истог, ревизија је увек дозвољена, без обзира на вредност предмета спора означену у тужби.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 302/78 од 1. јуна 1978. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРУ О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ

Спор о уговору о доживотном издржавању, који се води између правних следбеника примаоца издржавања и даваоца издржавања, је имовинско-правни спор, у коме је ревизија дозвољена, под условом из члана 382. Закона о парничном поступку. Спор о извршењу обавеза из уговора о доживотном издржавању између примаоца издржавања и даваоца издржавања има карактер спора о издржавању, у коме је ревизија увек дозвољена.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 1068/78 од 9. новембра 1978. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРЕМА ВРЕДНОСТИ ЗАХТЕВА СВАКОГ ФОРМАЛНОГ СУПАРНИЧАРА

Када више тужилаца једном тужбом остварују захтеве који се не заснивају на истом, већ на истоврсном чињеничном и правном основу (формално активно супарничарство), онда се дозвољеност ревизије цени сходно члану 382. став 2. Закона о парничном поступку у вези члана 37. став 3. Закона о парничном поступку, према вредности захтева сваког тужиоца посебно.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 1547/79 од 9. септембра 1979. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРУ ЗА ИСЕЉЕЊЕ ПОДСТАНАРА

Када се тужбени захтев односи на исељење подстанара, онда се у таквом случају ради о имовинско-правном спору, па се дозвољеност ревизије цени у складу са чланом 382. Закона о парничном поступку.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 924/79)

КАМАТА И ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРЕМА ВРЕДНОСТИ СПОРА

Камата је споредно потраживање и зато се она не узима у обзир при оцени дозвољености ревизије у имовинско-правним споровима, већ се као вредност, меродавна за дозвољеност ревизије, узима у обзир само вредност предмета спора која се односи на главно потраживање, сагласно члану 382. Закона о парничном поступку.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 1548/79 од 19. новембра 1979. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРЕМА УКУПНОЈ ВРЕДНОСТИ СПОРА У СЛУЧАЈУ ПРЕЈУДИЦИЈЕЛНЕ ПРОТИВТУЖБЕ

Кад је противтужбени захтев тако формулисан да са тужбеним захтевом чини неодвојиву целину тако да би свако решење тужбеног захтева било истовремено и решење противтужбеног захтева, без значаја је за оцењивање допуштености ревизије да ли се ревизијом побија само одлука по оном захтеву који је означен нижом вредношћу или одлука у целини. У таквом случају увек се вредност спора има процењивати по укупној вредности за коју странка која ревизију улаже није успела.

(Одлука Савезног суда, Гзс. 6/80 од 10. априла 1980. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ РЕШЕЊА О ПРЕКИДУ ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА

Ревизија није дозвољена против решења којим је поступак прекинут.

(Решење Врховног суда Србије, Прев. 116/80)

ОДРЕЂИВАЊЕ ДОЗВОЉЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ ПРЕМА ВРЕДНОСТИ ЗАХТЕВА СВАКОГ ОД ОБИЧНИХ СУПАРНИЧАРА

Кад обични супарничари у тужби истакну више тужбених захтева, од којих ниједан не прелази износ од 5.000 динара, ревизија није дозвољена, јер се за оцену дозвољености ревизије узима у обзир појединачна вредност тужбеног захтева сваког од супарничара, а не збир свих тужбених захтева.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 340/80)

РЕДОСЛЕД ОДЛУЧИВАЊА О ИСТОВРЕМЕНОЈ РЕВИЗИЈИ И ПРЕДЛОГУ ЗА ПОНАВЉАЊЕ ПОСТУПКА

Кад странка против исте пресуде истовремено поднесе и ревизију, и стави предлог за понављање правоснажно окончаног поступка, а оба правна лека заснивају се на новој чињеници и новом доказу, целисходно је да се претходно одлучи о предлогу за понављање правоснажно окончаног поступка, пошто се ревизијом у складу са чланом 385. став 3. Закона о парничном поступку, не може побијати чињенично стање.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 1044/80 од 21. августа 1980. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У БРАЧНИМ СПОРОВИМА

Ревизија је дозвољена против правоснажне пресуде другостепеног суда којом је одбијен захтев за развод брака, захтев за поништење брака или захтев да се брак огласи непостојећим.

(Одлука Врховног суда Србије, Гж. 907/81)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ РЕШЕЊА О СТВАРНОЈ НАДЛЕЖНОСТИ

Није дозвољена ревизија тужиоца, изјављена против одлуке другостепеног суда, којом се потврђује решење општинског суда о оглашавању стварно надлежним.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 46/82 од 9. фебруара 1982. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРУ О ОТКАЗУ УГОВОРА О КОРИШЋЕЊУ СТАНА

Кад је решењем другостепеног суда потврђено решење о одбачају тужбе због пресуђене ствари, а предмет спора је отказ уговора о коришћењу стана, ревизија је дозвољена.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 2427/81 од 31. марта 1982. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ ОДЛУКЕ КОЈОМ ЈЕ БРАК РАЗВЕДЕН ИЛИ ПОНИШТЕН

Ревизија није дозвољена против правоснажне одлуке којом је брак разведен или поништен, сходно члану 266. Закона о браку и породичним односима.

(Решење Врховног суда Србије, Рев.И. 1130/83)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРУ ЗА УТВРЂЕЊЕ НЕИСТИНИТОСТИ ИСПРАВЕ

У имовинско-правном спору, у коме је тужбени захтев управљен на утврђивање неистинитости исправе, дозвољеност ревизије се цени према вредности предмета спора.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 305/84 од 2. марта 1984. године)

РЕЛАТИВНО БИТНЕ ПОВРЕДЕ ОДРЕДАБА ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА КАО РЕВИЗИЈСКИ РАЗЛОГ

Ревизија се не може изјавити због битних повреда одредаба парничног поступка из члана 354. став 1. Закона о парничном поступку, осим уколико су оне извршене у поступку пред другостепеним судом.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 940/84 од 31. маја 1984. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ РЕШЕЊА О ОДБАЧАЈУ ТУЖБЕ ЗБОГ АПСОЛУТНЕ НЕНАДЛЕЖНОСТИ СУДА

Ако је решењем другостепеног суда правоснажно окончан поступак којим је одбачена тужба због апсолутне ненадлежности суда у смислу чла-

на 16. Закона о парничном поступку, ревизија је дозвољена под условом да се ради о спору у коме би била дозвољена ревизија у складу са одредбама члана 382. Закона о парничном поступку.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 536/86 од 14. април 1986. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРУ РАДИ УКИДАЊА НОВЧАНЕ РЕНТЕ

У спору ради укидања обавезе досуђене у облику новчане ренте дозвољеност ревизије цени се према вредности предмета спора по правилима Закона о парничном поступку која важе за потраживање у новцу, а вредност се утврђује као за будућа давања која се понављају (члан 382. став 2. и члан 36. Закона о парничном поступку).

(Одлука Савезног суда, Гзс. 20/86 од 19. јуна 1986. године)

РАЗЛОЗИ ЗА ОДБАЦИВАЊЕ РЕВИЗИЈЕ

Ревизија се може одбацити само ако је неблаговремена, недопуштена у смислу члана 389. став 2. Закона о парничном поступку и непотпуна у смислу члана 351. у вези са чланом 399. Закона о парничном поступку, па се због неког другог разлога предвиђеног Законом о парничном поступку за одбацивање поднесака не може одбацити. Наиме, услови за одбацивање уложених правних лекова строго су ограничени и законом изричито прописани да би се странка обезбедила да не буде олако прикраћена у праву да законом предвиђеним правним леком побија одлуку суда донесену поводом њеног захтева.

(Одлука Савезног суда, Грс. 17/87 од 21. маја 1987. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРОВИМА О СТИЦАЊУ, ОБИМУ ИЛИ ГУБИТКУ СТАНАРСКОГ ПРАВА

У стамбеним споровима, који се односе на стицање, обим или губитак станарског права, ревизија је увек дозвољена без обзира на вредност предмета спора.

Из образложења:

Према одредби члана 382. став 1. Закона о парничном поступку, против правноснажне пресуде донесене у другом степену, странке могу изјавити ревизију у року од 30 дана од дана достављања преписа пресуде. У смислу ове одредбе Закона о парничном поступку, ревизија је увек дозвољена у стамбеним споровима који се односе на стицање, обим или губитак станарског права, без обзира на вредност предмета спора. Предмет овог спора је тужбени захтев за исељење подстанара после смрти носиоца станарског права који је примио подстанара у стан. Према томе, овде се не ради о спору за стицање, обим или губитак станарског права да би ревизија била дозвољена у смислу наведеног прописа без обзира на вредност предмета спора, већ о имовинско-правном спору у коме се дозвољеност ревизије цени по вредности предмета спора у смислу члана 382. став 3. Закона о парничном поступку.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 69/91 од 30. јануара 1991. године)

ОЦЕНА ДОЗВОЉЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА ВАЖЕЋИМ У ВРЕМЕ ПРЕИНАЧЕЊА ТУЖБЕ

Кад у току имовинско-правног спора за новчано потраживање тужилац преиначи тужбу повећањем тужбеног захтева дозвољеност ревизије цени се према правилима парничног поступка важећим у време преиначења тужбе.

Из образложења:

Према стању у списима, тужилац је на дан 30. августа 1990. године, преиначио тужбу у овом имовинско-правном спору за новчано потраживање, повећавши тужбени захтев (од износа 5.200 динара траженог у тужби од 30. јануара 1990. године) на износ од 7.125 динара, па се дозвољеност ревизије цени по правилима парничног поступка важећим у време преиначења тужбе. Вредност предмета спора ревизијом побијаног дела другостепене пресуде је износ од 3.103,90 динара, који је тужени обавезан да плати тужиоцу. Према одредби члана 382. став 2. Закона о парничном поступку, новелираној чланом 1. Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 20/90), који је ступио на снагу 21. априла 1990. године, те је према томе важио и на дан преиначења тужбе, Ревизија није дозвоље-

на против пресуде другостепеног суда донесене у редовном поступку у имовинско-правном спору ако вредност предмета спора побијаног дела пресуде не прелази износ од 8.000 динара. Пошто је вредност предмета спора побијаног дела пресуде износ од 3.103,90 динара, значи, испод прописаног лимита од 8.000 динара то ревизија у смислу наведених прописа, није дозвољена.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 1309/91 од 9. априла 1991. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРЕМА ВРЕДНОСТИ ПРЕДМЕТА СПОРА ПРОТИВТУЖБЕ

Дозвољена је ревизија против пресуде којом је одлучено о тужбеном захтеву и противтужбеном захтеву - оба захтева за признавање права својине на истој непокретности, када је у тужби, истина, означена вредност предмета спора испод износа прописаног за дозвољеност ревизије, али је у противтужби означена вредност преко износа прописаног за њену дозвољеност (члан 382. став 3. Закона о парничном поступку).

(Одлука Савезног суда, Гзс. 20/91 од 30. маја 1991. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ РЕШЕЊА О ОДБИЈАЊУ ПРЕДЛОГА ЗА ДОНОШЕЊЕ ПРЕСУДЕ ЗБОГ ИЗОСТАНКА

Против решења другостепеног суда, којим се потврђује решење првостепеног суда о одбијању предлога за доношење пресуде на основу признања или пресуде због изостанка, ревизија није дозвољена.

Из образложења:

Према одредби члана 400. став 1. Закона о парничном поступку, странке могу изјавити ревизију и против решења другостепеног суда којим је поступак правоснажно завршен. У конкретном случају побијаним другостепеним решењем је потврђено решење првостепеног суда о одбијању предлога за доношење пресуде на основу признања и пресуде због изостанка, што значи да се тим решењем поступак правоснажно не завршава, па ревизија у смислу наведеног прописа није дозвољена.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 791/91 од 30. маја 1991. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ПОСТУПКУ ПРИЗНАВАЊА СТРАНЕ СУДСКЕ ОДЛУКЕ

Против правноснажне одлуке другостепеног суда донете у поступку признавања стране судске одлуке ревизија није дозвољена.

Из образложења:

О признању стране судске одлуке о грађанским стварима решава се у ванпарничном поступку. Према члану 30. став 1. Закона о ванпарничном поступку по одредбама првог дела овог закона поступа се у свим питањима која посебним прописима садржаним у овом закону нису друкчије одређена, као и у другим ванпарничним стварима за које посебим законом нису уређена правила поступања. Правила поступања за признавање страних судских одлука прописана су Законом о решавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима. Према члану 101. ст. 3. и 4. овог закона, против решења о признавању, односно извршењу одлуке странке могу изјавити жалбу у року од 15 дана од дана достављања решења о којој одлучује другостепени суд. Наведени закон не предвиђа могућност изјављивања ревизије против правноснажног решења другостепеног суда о признању стране судске одлуке. Према изложеном, ревизија против правноснажног решења о признању стране судске одлуке није дозвољена јер се не ради о поступку у коме се одлучује о статусној ствари или о ствари која се односи на станарско право, као ни о поступку по коме се одлучује о имовинско-правној ствари, у којој је ревизија дозвољена под условима под којима се по Закону о парничном поступку може изјавити ревизија у имовинско-правним споровима, а посебним законом који регулише правила поступка за признање стране судске одлуке није установљено право на изјављивање ревизије у овим ванпарничним стварима.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 1869/91 од 8. октобра 1991. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ ОДЛУКЕ О КАМАТИ НА ГЛАВНИ ДУГ

Није дозвољена ревизија против другостепене одлуке у делу којим је одлучено о камати на износ главног дуга.

Из образложења:

Према одредби члана 35. Закона о парничном поступку, за утврђивање права на изјављивање ревизије као вредност предмета спора узима се у обзир само вредност главног захтева, док се камате, парнични трошкови, уговорна казна и остала споредна потраживања не узимају у обзир уколико не представљају главни захтев. Под главним захтевом у смислу наведене одредбе подразумева се захтев странке због кога се парница води, док се споредним тражењима сматрају захтеви странке који се истичу поводом или у вези са главним захтевом, односно потраживања акцесорне природе у односу на главни захтев. Само у случају када се камата или друга споредна потраживања траже као главно потраживање тада се према том потраживању одређује вредност спора. Ово због тога што тада такво потраживање престаје да буде споредно и представља главни захтев у посебној парници.

(Одлука Савезног суда Гзс. 222/91 од 2. априла 1992. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРУ РАДИ ПОНИШТАЈА ОДЛУКЕ О ДОДЕЛИ СТАНА

У спору ради поништаја одлуке о додели стана или другом начину решавања стамбене потребе по основу радног односа, ревизија је увек дозвољена а може је поднети и лице које је том одлуком стамбену потребу решило.

Из образложења:

Радник коме је поништеном одлуком додељен стан, поднео је ревизију као умешач са положајем јединственог супарничара, у смислу члана 209. став 2. Закона о парничном поступку. Ревизија је дозвољена, јер је овде реч о спору о законитости одлуке донесене у поступку расподеле средстава за задовољавање стамбених потреба радника, који има одлике спора из радног односа, у смислу члана 382. став 4. тачка 2. Закона о парничном поступку.'

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 1932/92 од 4. јуна 1992. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ РЕШЕЊА О ОДБАЦИВАЊУ ПРЕДЛОГА ЗА ПОВРАЋАЈ У ПРЕЂАШЊЕ СТАЊЕ

Против решења другостепеног суда, којим је потврђено решење првостепеног суда о одбацивању предлога за повраћај у пређашње стање, није дозвољена ревизија.

Из образложења:

Дозвољеност ревизије против решења другостепеног суда регулишу одредбе члана 400. ст. 1, 2. и 3. Закона о парничном поступку. Прописано је, да странке могу изјавити ревизију и против решења другостепеног суда којим је поступак правноснажно окончан. Ревизија против решења није дозвољена у споровима у којима не би била дозвољена ревизија против правноснажне пресуде (члан 382. ст. 2. и 3). Ревизија је увек дозвољена против решења другостепеног суда којим се изјављена жалба одбацује, односно којим се потврђује решење првостепеног суда о одбацивању ревизије. Наведени законски пропис се односи на процесна решења другостепеног суда којим је поступак правноснажно завршен. То су решења којима се тужба одбацује због апсолутне ненадлежности суда, због неуредности тужбе кад недостатак није отклоњен, због недостатка у погледу страначке или парничне способности који нису могли бити отклоњени, као и у случају других процесних сметњи које спречавају вођење поступка, те и у случајевима кад наступи процесна претпоставка о повлачењу тужбе, у случају одбацивања жалбе, односно ревизије, с тим што је дозвољеност ревизије против решења из става 1. наведеног члана условљена истим разлозима који су у члану 382. Закона о парничном поступку, прописани за дозвољеност ревизије против пресуде. Међутим, у наведена процесна решења не спада и оно решење којим је одбачен предлог за повраћај у пређашње стање, јер се таквим решењем поступак правноснажно не завршава. Због тога, није дозвољена ревизија тужиље против решења другостепеног суда, којим се потврђује решење првостепеног суда о одбацивању предлога за повраћај у пређашње стање.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 1966/92 од 9. септембра 1992. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ СТРАНКЕ КОЈА ЈЕ УСПЕЛА У СПОРУ

Странка чији је захтев у целини усвојен нема право на ревизију, па ће њена ревизија бити одбачена као недозвољена, због одсуства правног интереса.

Из образложења:

Доношењем преиначујуће пресуде окружни суд је захтеве тужиље усвојио у целини. Отуда се мора узети да је њена ревизија недозвољена, због одсуства правног интереса. То је и био разлог што је она, у смислу члана 389. став 2. Закона о парничном поступку одбачена. Странка која је у целини успела у спору не може поднети ревизију, без обзира што су после закључења главне расправе наступиле околности које досуђени износ обезвређују у функцији правичне накнаде нематеријалне штете. У парничном поступку, суд одлучује у границама захтева, у смислу члана 2. став 1. Закона о парничном поступку, а он се може повећавати само до закључења главне расправе, како је одређено чланом 190. став 1. Закона о парничном поступку. Судови морају да суде по закону и кад он није адаптиран условима инфлације. Зато, упркос разумној логици ревизијских разлога, Врховни суд није могао друкчије поступити.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 4969/92 од 28. јануара 1993. године)

ПРОПУШТАЊЕ РОЧИШТА, ПОВРАЋАЈ У ПРЕЂАШЊЕ СТАЊЕ И РЕВИЗИЈСКИ РАЗЛОЗИ

Пропуштање рочишта због објективних услова у првостепеном поступку, није разлог за побијање другостепене пресуде у ревизији.

Из образложења:

Пресудом привредног суда усвојен је тужбени захтев и тужени обавезан да тужиоцу врати ствари одређене у изреци пресуде. Виши привредни суд је одбио жалбу туженог и потврдио побијану пресуду. Врховни суд Србије је нашао да је ревизија туженог неоснована. Другостепени суд је правилно применио материјално право када је на основу утврђеног чињеничног стања у току првостепеног поступка потврдио

пресуду привредног суда. У поступку није било битних повреда на које ревизијски суд пази по службеној дужности. Неосновано тужени у ревизији указује да из објективних разлога није могао да стигне на заказану расправу пред првостепеним судом. Ова чињеница не може бити основ за побијање другостепене пресуде у ревизијском поступку, већ би евентуално то могао бити разлог због којег је тужени могао поднети предлог за повраћај у пређашње стање због пропуштеног рочишта.

(Пресуда Врховног суда Србије, Прев. 213/94 од 7. септембра 1994. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ И РАЗЛИЧИТА ОЗНАКА ВРЕДНОСТИ СПОРА У ТУЖБИ И ПРЕЈУДИЦИЈЕЛНОЈ ПРОТИВТУЖБИ

Када је у тужби за признање права својине ствари и предају у државину и у декларaторној противтужби за утврђење права својине, вредност предмета спора означена у различитим износима, за дозвољеност ревизије меродаван је већи износ, сагласно начелу једнакости парничних странака пред судом (члан 5. Закона о парничном поступку).

Из образложења:

У конкретном случају тужилац је поднео тужбу ради утврђивања права својине и предаје државине 2. јула 1982. године и означио вредност спора на износ од 10.000 динара коју суд није проверавао. Дана 27. августа 1990. године тужени су поднели противтужбу у којој нису означили вредност предмета спора. Међутим, тужени су то учинили поднеском од 1. августа 1991. године у коме су вредност предмета спора означили са износом од 11.000 динара. Како из изложеног следи да је у конкретном случају вредност предмета спора по противтужби у првостепеном поступку означена са износом од 11.000 динара, а да суд није утврдио супротно и како у овој правној ствари тужбени и противтужбени захтев чине недељиву целину, а како је другостепена пресуда ревизијом побијана у целини, за оцену дозвољености ревизије меродавна је вредност предмета спора коју су тужени за противтужбени захтев накнадно означили у току првостепеног поступка. Одредбом члана 16. став 3. Закона о изменама Закона о парничном поступку ("Службени лист СРЈ", бр. 27/92) прописано је да ће се о ревизији изјављеној против

правноснажне одлуке другостепеног суда у поступку који је покренут пре ступања на снагу овога закона решавати по правилима парничног поступка која су важила до дана ступања на снагу овог закона. Следи да се о дозвољености ревизије у конкретном случају, имајући у виду вредност предмета спора означеног у противтужби, има решавати по одредбама Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 20/90) који је ступио на снагу 21. априла 1990. године. По том закону, чланом 1. прописана је меродавна вредност за дозвољеност ревизије од 8.000 динара. Вредност предмета спора по противтужби је означена са 11.000 динара. Како се ревизијом напада одлука другостепеног суда којом је одбијена жалба тужених, противтужилаца, значи одлука у погледу тужбеног и противтужбеног захтева чија вредност је у време подношења противтужбе односно означавања вредности спора прелазила меродавну вредност за дозвољеност ревизије, основано се указује у захтеву за заштиту законитости да је ревизијски суд одбацујући ревизију туженог као недозвољену начинио битну повреду одредбе из члана 354. ст. 1. и 2. тачка 7. у вези члана 382. став 3. Закона о парничном поступку.

(Одлука Савезног суда, Гзс. 13/94 од 6. октобра 1994. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ПОСТУПКУ ПРИЗНАЊА СТРАНЕ СУДСКЕ ОДЛУКЕ

У ванпарничној ствари у којој се испитује да ли су испуњени услови за признање стране судске одлуке ревизија није дозвољена.

Из образложења:

Из списа произлази да је поверилац тражио признање стране судске одлуке - **хитне одлуке Трговачког суда у Паризу** ***број 11364/88 од 31. јануара 1989. године те да се иста одлука прогласи извршном. За поступање у овој ствари примењују се правила поступка прописана*** **Законом о решавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима,** ***страна судска, односно арбитражна одлука признаје се и утврђује њена извршност. Против тог решења дужник може изјавити једино жалбу у смислу одредаба члана 101. ст. 3. и 4. истог закона. Дакле, у конкретном случају ради се о ванпарничној ствари у којој се испитује да ли су испуњени услови за признање судске одлуке из чега***

произлази да се решењем о признању не одлучује у меритуму, будући да правоснажна одлука у меритуму већ постоји, те да се у овом поступку само тражи њено признање. Како је по одредби члана 400. Закона о парничном поступку прописано да је ревизија дозвољена против решења којим је поступак правоснажно окончан, а он је окончан одлуком чије се признање тражи, то произлази да ревизија није дозвољена.

(Решење Врховног суда Србије, Прев. 217/93 од 26. октобра 1994. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ ОДЛУКЕ О КАМАТИ КАО СПОРЕДНОМ ЗАХТЕВУ

Није дозвољена ревизија против правоснажне пресуде донете у другом степену у којој је одлучено о камати, као споредном захтеву.

Из образложења:

Пресудом привредног суда тужени је обавезан да плати главни дуг са каматом. Виши привредни суд је уважио жалбу туженог и преиначио првостепену пресуду у делу који се односи на камату одбијајући у овом делу тужбени захтев. Против другостепене пресуде тужилац је уложио ревизију само у делу у коме је преиначена првостепена пресуда за затезну камату. Врховни суд Србије је одбацио ревизију тужиоца као недозвољену. Према одредби из члана 35. Закона о парничном поступку, када је за утврђивање права на ревизију меродавна вредност спора, као вредност предмета спора узима се у обзир само вредност главног захтева, а камате, парнични трошкови и остала споредна тражења не узимају се у обзир ако не чине главни захтев. Према одредби члана 382. став 2. Закона о парничном поступку, прописана је могућност подношења ревизије, с обзиром на вредност предмета спора побијаног дела правоснажне пресуде. Из предњег произилази да ревизија није дозвољена против правоснажне пресуде донете у другом степену у којој је одлучено о споредним тражењима, тј. о затезној камати, јер се вредност предмета спора одређује према главном захтеву.

(Решење Врховног суда Србије, Прев. 366/94 од 23. новембра 1994. године)

ОДНОС ПОНАВЉАЊА ПОСТУПКА И РЕВИЗИЈЕ

Ако је првостепени суд дозволио понављање поступка, поступак по ревизији у истом предмету треба да се прекине до доношења одлуке о жалби против првостепене одлуке о понављању поступка.

Из образложења:

У овој парници је исто лице поднело и ревизију и предлог за понављање поступка. Првостепени суд је већ дозволио понављање поступка, решењем против којег је поднета жалба о којој није одлучено. С обзиром на то, а узимајући у обзир разлоге изнете у оба правна лека, Врховни суд налази да су, у смислу члана 429. став 4, настали услови за прекид поступка по ревизији до окончања поступка по предлогу за понављање поступка.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 617/95 од 21. фебруара 1995. године)

ПОБИЈАЊЕ ПРАВНОГ СТАТУСА РЕВИЗИЈОМ

Ревизијом се може побијати правни статус који произлази из утврђеног чињеничног стања, али се не може побијати чињенично стање на основу којег је тај статус утврђен.

Из образложења:

Нижестепени судови су утврдили да тужена, као носилац станарског права, није спорни стан користила противно уговору, за стоматолошку ординацију, нити га је, са члановима породичног домаћинства, престала користити због трајног пресељења у други стан. Зато је и оцењено да не постоје разлози за отказ уговора о коришћењу стана из члана 26. став 1. тач. 1. и 5. Закона о стамбеним односима ("Службени гласник СРС", бр. 12/90, 47/90, 50/90 и "Службени гласик РС", бр. 3/90 и 7/90), који је у овој парници примењен на основу члана 47. став 5. Закона о становању ("Службени гласник РС", бр. 50/92, 76/92, 33/93 и 46/94). У ревизији се правилно наводи да стамбени (а и сваки други) статус одређеног лица није чињенично него правно питање, и да, стога, може бити под опсервацијом ревизије. Али, у овој парници наводима у ревизији се не доводи у питање правни статус тужене на основу утврђених чињеница (што би отворило ревизијски пут), већ се побија чињенично стање на основу којег су судови закључили да је правни статус тужене остао неизмењен. Зато се ти наводи не могу подвести под погрешну примену материјалног права из члана 385. став 1. тачка

3. Закона о парничном поступку, већ под погрешно и непотпуно утврђено чињенично стање, које, по члану 385. став 3. Закона о парничном поступку, не може бити ревизијски разлог. На то указују и предлози за извођење нових доказа на околност да тужена не користи спорни стан за становање већ за обављање стоматолошке делатности.

(Пресудеа Врховног суда Србије, Рев. 697/94 од 21. фебруара 1995. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРУ РАДИ КОНСТИТУИСАЊА СЛУЖБЕНОСТИ

За оцену дозвољености ревизије у спору ради конституисања службености у коме је постављен захтев и за исплату новчане накнаде за земљиште које ће бити оптерећено службеношћу меродавна је вредност тужбеног захтева у целини - како у односу на неновчани део, тако и у односу на новчани део.

Из образложења:

У тужби ради конституисања службености тужилац је означио вредност предмета спора износом од 20.000 динара. Но, тужилац је поред тужбеног захтева за конституисање службености поставио и захтев да га суд обавеже да плати туженом накнаду у новцу за земљиште које ће бити обухваћено службеношћу и то у износу који ће бити опредељен након вештачења. Тужиоци су тек након што је вештак проценио да вредност једног ара земље на парцели 206 КО Остружањ износи 100.000 динара а вредност на катастарској парцели 185/1 КО Остружањ износи 250.000 динара на расправи од 17. новембра 1992. године прецизирали вредност на наведене новчане износе. Одредбом члана 382. став 2. Закона о парничном поступку прописано је да ревизија није дозвољена у имовинско-правним споровима у којима се тужбени захтев односи на потраживање у новцу, на предају ствари или извршења неке друге чинидбе ако вредност предмета спора побијаног дела правноснажне пресуде не прелази 80.000 динара.

(Одлука Савезног суда, Гзс. 6/95 од 13. априла 1995. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ ОДЛУКЕ О УГОВОРНОЈ КАЗНИ КАО СПОРЕДНОМ ТРАЖЕЊУ

Уговорна казна, као и остала споредна потраживања, не узима се у обзир код одређивања вредности предмета спора ако не чини главни захтев, па је ревизија у погледу таквог споредног тражења недозвољена.

Из образложења:

Против пресуде Вишег привредног суда у Београду тужилац је изјавио ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и због погрешне примене материјалног права. Врховни суд Србије је испитивао побијану пресуду само у оном делу којим се она побија ревизијом, па је нашао да је ревизија тужиоца недозвољена. Наиме, ревизијом тужиоца пресуда Вишег привредног суда побија се само у делу који се односи на уговорну казну. Одредбама члана 35. **Закона о парничном поступку** ***за оцену права на изјављивање ревизије меродавна је вредност предмета спора, с тим да се узима у обзир само вредност главног захтева. Уговорна казна, као и остала споредна тражења, не узимају се у обзир ако не чини главни захтев што је овде случај. Стога је ревизија тужиоца недозвољена, с обзиром да је изјављена против побијане пресуде само у погледу споредног тражења, каква је уговорна казна, у ком случају се по закону ревизија не може поднети у смислу члана 389. став 2. Закона о парничном поступку.***

(Решење Врховног суда Србије, Прев. 528/95 од 13. фебруара 1996. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ ОДЛУКЕ КОЈА НИЈЕ ПОБИЈАНА ЖАЛБОМ

Ко није изјавио жалбу не може изјавити ни ревизију.

Из образложења:

Пресудом општинског суда делимично је усвојен тужбени захтев, а у целости одбијен противтужбени захтев. Против ове пресуде жалбу је поднела само тужиља а окружни суд је тај правни лек одбио. Против пресуде окружног суда, ревизију је изјавила тужена, иако жалбом није побијала првостепену пресуду. Врховни суд је нашао да је ревизија недозвољена. Према члану 382. став 1. Закона о парничном поступку, странка може изјавити ревизију против правноснажне пресуде донесене у другом степену. У овом случају тужена се није користила жалбом, па

окружни суд није био у прилици да у парничном односу по њеној противтужби одлучује у другом степену. Како је, на тај начин, овај парнични однос окончан правноснажном пресудом донесеном у првом степену, за тужену нема пресуде против које би овај правни лек по закону могао бити изјављен. Пошто је у одсуству такве пресуде тужена остала без овлашћења и правног интереса за подношење ревизије, њен ванредни правни лек је, по члану 389. став 2. Закона о парничном поступку, недозвољен. Због тога је овај суд, у смислу члана 392. Закона о парничном поступку, одбацио ревизију, као недозвољену.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 1303/96 од 26. марта 1996. године)

ПОДНОШЕЊЕ РЕВИЗИЈЕ НЕНАДЛЕЖНОМ ОРГАНУ

Није благовремена ревизија која је предата пре истека рока другом органу који није суд, а стигне код надлежног суда после истека рока.

Из образложења:

Из списа предмета произилази да је тужени примио другостепену пресуду 15. јула 1996. године, а да је ревизија примљена код првостепеног суда 6. септембра 1996. године, дакле, после рока од 30 дана предвиђеног у одредби члана 382. став 1. **Закона о парничном поступку.** ***На благовременост изјављене ревизије нема значаја што је тужени у року за изјављивање ревизије, тј. 13. августа 1996. године ревизију предао Градском судији за прекршаје у Б, који је ревизију доставио првостепеном суду 6. септембра 1996. године. Ово из разлога јер, према одредби члана 113. став 7.*** **Закона о парничном поступку,** ***ако је поднесак предат ненадлежном суду пре истека рока, а стигне надлежном суду после истека рока, сматраће се да је на време поднет ако се његово подношење ненадлежном суду може приписати незнању или очигледној омашци подносиоца. Дакле, примена ове одредбе дошла би у обзир само да је ревизија предата ненадлежном суду пре истека рока, а стигла надлежном суду после истека рока, сматраће се да је на време поднет ако се његово подношење ненадлежном суду може приписати незнању или очигледној омашци подносиоца. Дакле, примена ове одредбе дошла би у обзир само да је ревизија предата ненадлежном суду, а не и ако је ревизија предата другом органу који није суд. Према томе, има се сматрати да је ревизија предата првостепеном суду оног дана када је Градски***

судија за прекршаје доставио ревизију првостепеном суду. Како је то достављање првостепеном суду извршено по протеку рока за изјављивање ревизије, то је ревизија неблаговремена.

(Решење Врховног суда Србије, Прев. 676/96 од 11. децембра 1996. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ РЕШЕЊА О ОДБИЈАЊУ ПРИГОВОРА ПРЕСУЂЕНЕ СТВАРИ

Ревизија се не може изјавити против решења којима се одбија приговор пресуђене ствари, јер таквим решењем поступак није правоснажно завршен.

Из образложења:

Према члану 400. став 1. **Закона о парничном поступку** ***странке могу изјавити ревизију против решења другостепеног суда којим је поступак правноснажно завршен. У овом случају ревизија јесте изјављена против решења другостепеног суда, али пошто њиме поступак није правоснажно завршен, оно не може бити предмет ревизијског побијања. Реч је о решењу којим се одбија приговор туженог да је ова правна ствар правноснажно пресуђена. Оваквим решењем се не окончава поступак, већ, напротив, отвара могућност његовог вођења. Чим таква могућност постоји, ревизија није могућа. Она би била дозвољена у обрнутој ситуацији: да је приговор о пресуђености усвојен и тужба одбачена.***

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 359/97 од 26. фебруара 1997. године)

НЕДОЗВОЉЕНА РЕВИЗИЈА ПРОТИВ РЕШЕЊА О ПОВРАЋАЈУ У ПРЕЂАШЊЕ СТАЊЕ

Ревизија је недозвољена против правоснажног решења о одбијању предлога за повраћај у пређашње стање.

Из образложења:

Према члану 400. став 1. Закона о парничном поступку, странка може изјавити ревизију против решења другостепеног суда којим је посту-

пак правоснажно завршен. Предлог за повраћај у пређашње стање, поднет је због пропуштања рока за жалбу против првостепене пресуде. Поводом тог предлога донето је решење о одбијању предлога за повраћај у пређашње стање. Иако је одбијањем жалбе туженог решење постало правоснажно, оно се не може побијати ревизијом јер се њиме не окончава поступак. Поступак је окончан решењем о одбацивању жалбе, против којег је тужени изјавио ревизију о којој је мериторно одлучено.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 2425/97 од 21. маја 1997. године)

ПРЕКИД ПОСТУПКА ЗБОГ ДРУГОГ ВАНРЕДНОГ ПРАВНОГ ЛЕКА

Ако су изјављена два ванредна правна лека (предлог за понављање поступка и ревизија, односно захтев за заштиту законитости), првостепени суд ће одлучити о предлогу за понављање поступка или ће прекинути поступак о том предлогу док се не одлучи о другом ванредном правном средству.

Из образложења:

Према одредби члана 429. став 4.* Закона о парничном поступку *првостепени суд ће, кад су изјављена два ванредна правна средства, одлучити хоће ли прекинути поступак по предлогу за понављање поступка до доношења одлуке по другом ванредном правном средству или ће одлучити о предлогу за понављање поступка. Ова одредба се односи на предлог за понављање поступка и ревизију, али се, по члану 432. Закона о парничном поступку, сходно примењује и када су изјављени предлог за понављање поступка и захтев за заштиту законитости. С обзиром на то, овај суд је вратио предмет првостепеном суду, како би му омогућио да примени ову одредбу. Овај суд, иначе, сматра да најпре треба одлучити о предлогу за понављање поступка.

(Одлука Врховног суда Србије, Гзз. 96/97 од 15. октобра 1997. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ПОСТУПКУ ЗА УКИДАЊЕ ПОТВРДЕ ИЗВРШНОСТИ

У поступку поводом предлога за укидање потврде извршности, односно правоснажности суд не одлучује о постојању и садржини грађанско-правног односа у смислу члана 1. Закона о парничном поступку, већ само цени испуњење процесних услова у погледу правоснажности односно извршности одлуке која је предмет тог спора из ког разлога се решење којим се овај поступак правноснажно окончава не може сматрати решењем из члана 400. став 1. Закона о парничном поступку, те против оваквог решења ревизија није дозвољена.

Из образложења:

***Одредбом члана 400. став 1. Закона о парничном поступку прописано је да странке могу изјавити ревизију против решења другостепеног суда* којим је поступак правноснажно завршен. *При том поступак, у смислу наведене одредбе треба разумети према његовој садржини, коју одређује члан 1.* Закона о парничном поступку *- као поступак у коме се расправља и одлучује у споровима из личних и породичних односа, из радних односа, као и из имовинских и других грађанскоправних односа физичких и правних лица. У поступку поводом предлога за укидање потврде правоснажности односно извршности, чија је садржина одређена* Законом о извршном поступку, *парнични суд се не упушта у оцену правног односа или субјективног права које је садржано у извршној исправи, већ само цени испуњење процесних услова у погледу правоснажности, односно извршности одлуке која је предмет тог спора. Стога се у погледу права на изјављивање ревизије, правоснажно решење којим је одлучено о предлогу за укидање потврде правоснажности односно извршности, не може сматрати решењем из члана 400. став 1.* Закона о парничном поступку, *те ревизија против таквог решења није дозвољена.*

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 6691/97 од 28. априла 1998. године)

ДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У РАДНОМ СПОРУ

У радном спору који се не односи на заснивање, постојање и престанак радног односа, већ на оцену законитости акта пословања, ревизија није дозвољена без обзира на назначену вредност спора.

Из образложења:

Закон о изменама и допунама Закона о парничном поступку ("Службени лист СРЈ", бр. 12/98), увео је нови режим ревизије у радним споровима. Према члану 97. тога закона, односно новом члану 437а. Закона о парничном поступку, у парницама из радних односа, ревизија је дозвољена само у споровима о заснивању, постојању и престанку радног односа. Ова одредба се по члану 111. став 1. Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку примењује у свим радним споровима у којима је првостепена пресуда донета после 17. марта 1998. године, када је тај закон ступио на снагу. Како је у овом радном спору првостепена пресуда донета 25. марта 1998. године (дакле, после ступања на снагу измена и допуна Закона о парничном поступку), ревизија тужиоца је недопуштена, јер је побијана пресуда донета у спору о законитости акта који се не односи на заснивање, постојање или престанак радног односа. Зато је овај суд, у смислу члана 392. Закона о парничном поступку, одбацио ревизију као недозвољену. Нема значаја што је тужилац у овом радном спору означио вредност предмета спора износом од 19.157,00 динара. То би имало значаја када би се предмет спора односио на новчано потраживање. Али, пошто се односи на оцену законитости решења пословања, изван је домашаја ревизије. У овом случају, ревизија је недозвољена с обзиром на карактер спора. Стога је означена вредност предмета спора ирелевантна.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 1936/99 од 2. јуна 1999. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У ИМОВИНСКО-ПРАВНИМ СПОРОВИМА

У имовинско правним споровима у којима је првостепена пресуда донета после 13. марта 1998. године, ревизија није дозвољена ако вредност спора не прелази 15.000,00 динара.

Из образложења:

Према новелираном члану 382. ст. 2. и 3. Закона о парничном поступку, у имовинско-правним споровима ревизија није дозвољена ако вредност предмета спора не прелази износ од 15.000,00 динара. Ове одредбе важе од 14. марта 1998. године, када је ступио на снагу Закон о изменама и допунама Закона о парничном поступку. Нови режим допуштености ревизије примењује се и у започетим поступцима, уколико је првостепена пресуда донета после 13. марта 1998. године. То је из-

ричито одређено чланом 111. став 1. Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку. Како је, у овом случају првостепена пресуда донета 7. септембра 1998. године, а вредност предмета спора износи 5.000,00 динара, овај суд је, у смислу члана 392. Закона о парничном поступку, одбацио ревизију туженог, као недозвољену.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 1938/99 од 9. јуна 1999. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ РЕШЕЊА О ОБУСТАВИ ВАНПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА

Правноснажно решење о обустави ванпарничног поступка да би се спровео парнични поступак не може се побијати ревизијом.

Из образложења:

Према члану 400. став 1. Закона о парничном поступку, ревизија се може изјавити против решења другостепеног суа којим је поступак правноснажно завршен. У овом случају, таквог решења нема. Донето је решење о обустави ванпарничног поступка да би се спровео парнични поступак. То значи да се тим решењем поступак не завршава, већ само одређује други правни пут за одлучивање о постављеном захтеву. Овде, дакле, поступак тек предстоји. С обзиром на речено, ревизија је недозвољена.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 2586/99 од 21. јула 1999. године)

ОДРЕЂИВАЊЕ ПРИВРЕМЕНЕ МЕРЕ И РЕВИЗИЈА

Против решења о одређивању привремене мере ревизија није дозвољена.

Из образложења:

Према члану 400. став 1. ЗПП, странке могу изјавити ревизију и против решења другостепеног суда којим је поступак правоснажно завршен. Решењем о привременој мери не окончава се поступак. Она се по члану 263. Закона о извршном поступку одређује пре или у току поступка. Са окончањем поступка, престаје и привремена мера. Пошто је дејство привремене мере ограничено трајањем поступка, који се том мером не окончава, не постоје услови из поменуте одредбе да се против решења о њеном одређивању поднесе ревизија.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 3293/99 од 17. августа 1999. године)

РЕВИЗИЈА У СПОРУ О НОВЧАНОМ ПОТРАЖИВАЊУ РАДНИКА

У споровима о новчаном потраживању из радног односа, ревизија је дозвољена под истим условима као и у имовинско-правним споровима који се односе на новчано потраживање.

Из образложења:

Према члану 437а Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку ("Службени лист СРЈ", бр. 12/98), ревизија је дозвољена у споровима о заснивању, постојању и престанку радног односа, и то без обзира на вредност спора. У споровима о новчаном потраживању, ревизија је дозвољена под истим условима као и у осталим имовинско-правним споровима у којим се захтев односи на потраживање у новцу. Овакав режим допуштености ревизије у радним споровима примењује се, на основу члана 111. став 1. Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку, уколико је првостепена пресуда донета после 14. марта 1998. године, када је закон ступио на снагу. Како је у овом радном спору првостепена пресуда донета 28. децембра 1998. године, примењује се нови режим допуштености ревизије, па је стога овај суд, у смислу члана 392. Закона о парничном поступку, одбацио ревизију као недозвољену.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 3553/99 од 25. августа 1999. године)

ЧИЊЕНИЧНА ПИТАЊА КАО РАЗЛОГ ЗА РЕВИЗИЈУ

Чињенична питања остају ван ревизијских разлога и кад се прерушавају у битне повреде поступка.

Из образложења:

Према члану 385. став 3. Закона о парничном поступку, ревизија се не може изјавити због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, а ревизија тужиоца управо то чини, тврдећи да су нижестепене пресуде засноване на погрешној оцени исказа сведока, који су се изјашњавали о одлучним чињеницама. То што тужилац чињенична питања прерушава у бит-

ну повреду поступка из члана 354. став 2. тачка 14. Закона о парничном поступку, само је покушај да се недозвољен ревизијски разлог учини допуштеним. Поменуте битне повреде нема јер су пресуде нижестепених судова јасне и довољно образложене.

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 4415/99 од 13. октобра 1999. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ ПРОТИВ РЕШЕЊА О ИСПРАВЉАЊУ ПРЕСУДЕ

Решење о исправљању пресуде не може се побијати ревизијом.

Из образложења:

Према члану 400. став 1. Закона о парничном поступку, ревизија против решења је дозвољена само ако се њиме окончава поступак. У конкретном случају поступак је окончан пресудом Општинског суда у В. број П. 1313/74 од 13. децембра 1976. године, која није предмет побијања. Ревизијом се побија решење о исправци те пресуде. Одредбом члана 342. став 1. Закона о парничном поступку, одређено је да се погрешке у изменама и бројевима као и друге очигледне погрешке у писању и рачунању могу исправити у свако доба, па и после правоснажног окончања поступка. То је учињено и овде, јер је поступак окончан још 13. децембра 1976. године. Како се, дакле, решењем о исправљању пресуде не окончава поступак, овај суд је, у смислу члана 392. у вези члана 400. став 4. Закона о парничном поступку, одбацио ревизију као недозвољену.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 4731/99 од 27. октобра 1999. године)

РЕВИЗИЈА ПРОТИВ РЕШЕЊА О ПОНАВЉАЊУ ПОСТУПКА

Кад суд дозволи понављање поступка и одлучи да одмах приступи расправљању о главној ствари, односно кад се о предлогу за понављање поступка расправља заједно са главном ствари, понављање поступка се не може побијати посебним правним лековима, већ заједно са новом одлуком о главној ствари.

Из образложења:

Суд је дозволио понављање поступка, укинуо пресуду и одмах наставио да расправља о главној ствари, у смислу члана 427. став 5. Закона о парничном поступку. Окружни суд, у побијаном решењу, наводи да одлука о понављању поступка још није достављена странкама и да, за сада, не постоје услови да се изјави ревизија. Овакав став тог суда је правилан. Ако суд дозволи понављање поступка и одлучи да се одмах расправља о главној ствари, решење којим се дозвољава понављање поступка и укида правноснажна пресуда донета у ранијем поступку, уноси се у одлуку о главној ствари. Како та одлука, у конкретном случају, још није донета, није ни могла бити уручена странкама. А ако није уручена, није ни могао почети да тече рок за побијање одлуке о понављању поступка, у смислу члана 423. став 1. тачка 5. у вези члана 421. тачка 8. Закона о парничном поступку. Због тога су нижестепени судови правилно поступили што су предлог за понављање поступка одбили. Додуше, он није могао бити одбијен због неоснованости (како пише у првостепеном решењу), већ због преурањености. Али како је у решењу другостепеног суда овај недостатак отклоњен, навођењем правог разлога, ревизија тужиље је правилно одбачена. Тужиља ће доћи у прилику да ревизијом евентуално побија решење о понављању поступка, после доношења одлуке о главној ствари у поновљеном поступку, пошто ће се тек у њој наћи и решење о предлогу за понављање поступка, у смислу члана 427. став 5. Закона о парничном поступку. Кад суд дозволи понављање поступка и одлучи да одмах приступи расправљању о главној ствари, односно кад се о предлогу за понављање поступка расправља заједно са главном ствари, понављање поступка се не може побијати посебним правним лековима, већ заједно са новом одлуком о главној ствари.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 5332/99 од 17. новембра 1999. године)

ПОДНОШЕЊЕ ВАНРЕДНИХ ПРАВНИХ ЛЕКОВА ОД СТРАНЕ ПУНОМОЋНИКА У ПОСТУПКУ

Пуномоћнику који није адвокат потребно је изричито овлашћење за подношење ванредних правних лекова у парничном поступку.

Из образложења:

У предметном случају туженикoв пуномоћник није адвокат, а по члану 96. Закона о парничном поступку таквом пуномоћнику је увек по-

требно изричито овлашћење за подношење ванредних правних лекова, какво овај пуномоћник нема, па према томе није могао ни изјавити ревизију као ванредни правни лек. По члану 423. став 1. тач. 3. и став 2. ЗПП, предлог за понављање поступка подноси се у року од 30 дана од дана када је странка сазнала да пуномоћник странке није имао потребно овлашћење за поједине радње у поступку. Ако би овај рок почео да тече пре него што је одлука постала правоснажна, рачунаће се од правоснажности одлуке ако против ње није био изјављен правни лек, односно од достављања правоснажне одлуке вишег суда изречене у последњем степену.

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 280/2000 од 27. децембра 2000. године)

ВРЕДНОСТ СПОРА И ОДБАЦИВАЊЕ РЕВИЗИЈЕ У ПАРНИЦИ О НЕДОПУСТИВОСТИ ИЗВРШЕЊА

Суд ће одбацити као недозвољену ревизију у парници о недопустивости извршења ако вредност спора коју је тужилац навео не прелази законом прописани износ.

Из образложења:

Правилно су нижестепени судови оценили да постоје разлози за одбачај ревизије тужиоца у смислу члана 382. став 3. и став 4. Закона о парничном поступку с обзиром да је тужилац на рочишту одредио вредност спора на 5.000,00 динара у парници о недопустивости извршења. Пошто се ради о тужбеном захтеву који се не односи на потраживање у новцу, предају ствари или извршење неке чинидбе, а вредност спора коју је тужилац у тужби навео не прелази 15.000,00 динара, у таквом имовинском спору ревизија није дозвољена сагласно одредби члана 382. став 3. Закона о парничном поступку. Такође, не ради се о случају из члана 382. став 4. Закона о парничном поступку када је ревизија увек дозвољена. Према томе, правилно је одлучено када је првостепени суд одбацио ревизију тужиоца као недозвољену, а другостепени суд потврдио првостепено решење. Нису основани наводи ревизије да је вредност предмета спора далеко већа од наведене, односно да је меродавна вредност наведена у тужби, односно одређена у смислу члана 40. став. 2. Закона о парничном поступку.

(Решење Врховног суда Србије, Прев. 49/2001 од 21. фебруара 2001. године)

БЛАГОВРЕМЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ УМЕШАЧА У СПОРУ ЗА ПОНИШТЕЊЕ ОДЛУКЕ О ДОДЕЛИ СТАНА

Када умешач у парници има положај јединственог супарничара, рок за изјављивање његове ревизије почиње тећи од дана достављања правноснажне пресуде умешачу.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању умешачу је решењем туженог од 13. новембра 1990. године додељен стан у Вршцу, површине од 66,40m^2, а након спроведеног поступка на конкурсу за доделу стана расписаном 12. септембра 1990. године. Нижестепеним одлукама усвојен је тужбени захтев тужиоца за поништење одлуке туженог којом је спорни стан додељен у закуп умешачу.

Нису основани наводи тужиоца изнети у одговору на ревизију да је ревизија умешача неблаговремена. Тужбеним захтевом се тражи поништење одлуке туженог којом је предметни стан додељен у закуп умешачу, па се дејство пресуде о поништају одлуке о додели предметног стана односи и на умешача, тако да умешач у смислу одредби члана 209. Закона о парничном поступку има у овој парници положај јединственог супарничара. Из тог разлога нису основани наводи тужиоца да је умешач могао поднети ревизију само у року у коме је то могао тужени, већ је умашач у смислу одредби члана 202. Закона о парничном поступку ревизију могао поднети у року који се рачуна од достављања правноснажне пресуде умешачу, а у конкретном случају тако је и поступљено.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 3749/99 од 11. априла 2001. године)

НЕДОПУШТЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРУ О УДАЉЕЊУ СА РАДА

У спору о удаљењу запосленог са рада или радног места, није допуштена ревизија.

Из образложења:

Према члану 437а. Закона о парничном поступку, ревизија је дозвољена у споровима о заснивању, постојању и престанку радног односа. Ван ових спорова, није дозвољена, уколико се тужба не односи на новчано потраживање, када се примењује општи услов допуштености ревизије у погледу вредности спора. Спор о удаљењу запосленог са рада или радног места није спор у коме се може користити ревизија. То је и био разлог што је овај суд, у смислу члана 392. Закона о парничном поступку, одбацио ревизију у делу који се односи на удаљење тужиоца са рада.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 156/2001 од 10. маја 2001. године)

ОЦЕНА ДОЗВОЉЕНОСТИ РЕВИЗИЈЕ У СПОРУ ОБИЧНИХ АКТИВНИХ СУПАРНИЧАРА

Тужиоци који заједничком тужбом траже истоврсна потраживања, чине процесну заједницу обичних активних супарничара, па се вредност спора одређује према вредности сваког појединог захтева, а у парници по таквој тужби, дозвољеност ревизије се оцењује према висини потраживања сваког од тужилаца.

Из образложења:

Правноснажном пресудом окружног суда одбијена је жалба туженог и потврђена пресуда општинског суда, којом је тужени обавезан да тужиоцима на име зараде исплати одређене износе, који су, сваки посебно, испод ревизијског лимита. Против ове пресуде тужени је изјавио ревизију због битне повреде поступка и погрешне примене материјалног права. Ревизија је недопуштена. У овом спору образована је процесна заједница обичних активних супарничара. Према члану 200. Закона о парничном поступку, сваки супарничар је самостална странка и његове радње или пропуштања не користе нити штете другим супарничарима. Зато се код обичног супарничарства постављени захтеви не заснивају на истом већ на истоврсном чињеничном и правном основу, а пошто је ту реч о разним основима, вредност спора се, у смислу члана 37. став 2. Закона о парничном поступку, одређује према вредности сваког појединог захтева. С обзиром на то, и допуштеност ревизије се има оцењивати према вредности сваког појединог захтева. Према члану 437а. Закона о парничном поступку, ревизија је дозвољена у споровима о заснивању, постојању и

престанку радног односа. Ван ових радних спорова, ревизија није дозвољена, уколико се тужба не односи на новчано потраживање, када се примењује општи режим допуштености овог правног лека у погледу вредности спора. Како је вредност спора у сваком од захтева, који су постављени у овој парници, испод лимита допуштености ревизије од 15.000,00 динара, одређеног новелираним чланом 382. став 1. Закона о парничном поступку, овај суд је, у смислу члана 392. Закона о парничном поступку, одбацио ревизију као недопуштену.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 15/2001 од 7. јуна 2001. године)

ДОСТАВЉАЊЕ ДОПУНЕ РЕВИЗИЈЕ ЈАВНОМ ТУЖИОЦУ

Допуна ревизије се доставља јавном тужиоцу као и ревизија.

Из образложења:

Ревизија туженог је достављена Републичком јавном тужиоцу, у смислу члана 390. став 1. Закона о парничном поступку. Међутим, тужени је доставио и допуну ревизије којом се конкретизују већ изнети разлози. Зато допуна улази у супстанцу правног лека. С обзиром на то, и допуна мора бити достављена Републичком јавном тужиоцу. Како то није учињено, потребно је и са допуном ревизије поступити по члану 390. став 1. Закона о парничном поступку. Када то буде учињено, предмет ће се поново доставити овом суду да одлучи о ревизији.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 3010/00 од 13. септембра 2001. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ У СПОРУ О ЗАКОНИСТОСТИ ОДЛУКЕ О МАТЕРИЈАЛНОЈ ОДГОВОРНОСТИ РАДНИКА

Спор ради оцене законитости одлуке о материјалној одговорности запосленог, која претходи спору пуне јурисдикције о накнади штете по тужби послодавца, није имовинско-правни спор који се односи на новчано потраживање из члана 382. став 2. Закона о парничном поступку, јер се таква одлука не може извршити без сагласности запосленог, па ревизија није допуштена.

Из образложења:

Захтев тужиоца у овом спору односи се на оцену законитости одлуке о материјалној одговорности запосленог за штету проузроковану послодавцу на раду или у вези са радом из члана 106. став 6. Закона о радним односима ("Службени гласник РС" број 55/96). Према члану 437а. Закона о парничном поступку (новела објављена у "Службеном листу СРЈ" број 12/98), ревизија је дозвољена у споровима о заснивању, постојању и престанку радног односа. Ван ових спорова, ревизија није дозвољена, уколико се тужбени захтев не односи на новчано потраживање, када се примењује општи услов допуштености ревизије у погледу вредности спора (члан 382. Закона о парничном поступку). Одлука послодавца о материјалној одговорности не може се извршити без сагласности запосленог, па о накнади штете по тужби послодавца одлучује суд у спору пуне јурисдикције. Зато спор ради оцене законитости одлуке о материјалној одговорности запосленог, која претходи спору пуне јурисдикције, није имовинско-правни спор који се односи на новчано потраживање из члана 382. став 2. Закона о парничном поступку, па ревизија није допуштена.

(Решење Врховног суда Србије, Рев 2. 434/2002 од 28. марта 2002. године)

НЕДОЗВОЉЕНОСТ ПРОМЕНЕ ВРЕДНОСТИ ПРЕДМЕТА СПОРА У ТОКУ ПОСТУПКА И ПРАВО НА ИЗЈАВЉИВАЊЕ РЕВИЗИЈЕ

Промена вредности предмета спора у току парнице извршена супротно члану 40 став 3 Закона о парничном поступку, није од утицаја на право на изјављивање ревизије, јер је суд дужан да вредност спора утврди на припремном рочишту, односно на главној расправи пре упуштања у меритум ствари.

Из образложења:

Предмет спора је захтев тужиоца за утврђивање права својине на непокретности-катастарској парцели, па се дозвољеност ревизије цени, на основу члана 382. став 3. у вези члана 40. став 2. Закона о парничном поступку, према вредности предмета спора која је у тужби наведена. Према члану 72. Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку ("Службени лист СРЈ", број 12/98), који је ступио на

снагу 14. марта 1998. године, а којим је измењен члан 382. став 3. Закона о парничном поступку, ревизија није дозвољена у имовинско-правним споровима у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу, предају ствари или извршење неке друге чинидбе, ако вредност предмета спора коју је тужилац у тужби навео не прелази 15.000,00 динара. У тужби коју је поднео 22. децембра 1999. године, тужилац је означио вредност предмета спора у износу од 15.000,00 динара, а на ту вредност предмета спора наложено му је 5. јануара 2000. године плаћање таксе на тужбу, према тарифном броју 1 став 1 Таксене тарифе Закона о судским таксама ("Службени гласник РС", бр. 28/94.... 16/97), коју је и платио. Како је парнични поступак покренут након ступања на снагу **Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку*****, а одређена вредност предмета спора у тужби не прелази 15.000,00 динара, ревизија није дозвољена према члану 382. став 3. Закона о парничном поступку. На рочишту за главну расправу одржаном 13. септембра 2000. године, суд је на предлог странака утврдио вредност предмета спора у износу од 17.000,00 динара, али та промена вредности предмета спора није релевантна за оцену дозвољености ревизије зато што није извршена према члану 40. став 3. Закона о парничном поступку - на припремном рочишту, односно на главној расправи пре почетка расправљања о главној расправи.***

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 1946/03 од 11. децембра 2003. године)

РЕВИЗИЈА НА РЕШЕЊЕ О ОДБАЦИВАЊУ ПРЕДЛОГА ЗА ПОНАВЉАЊЕ ПОСТУПКА У ПОГЛЕДУ ТРОШКОВА ПАРНИЦЕ

Решење о одбацивању предлога за понављање поступка у делу о трошковима парнице, не може се побијати ревизијом.

Из образложења:

Трошкови поступка представљају акцесорно потраживање, па се, према члану 35. Закона о парничном поступку, не узимају у обзир при остваривању права на ревизију. Баш као ни камата, уговорна казна и свако друго споредно тражење. Нижестепени судови су стога, правилно поступили што су ревизију тужиоца одбацили, као недозвољену. Ревизија се неуме-

сно позива на члан 400. став 3. ЗПП. По овој одредби, ревизија је увек дозвољена против решења другостепеног суда којим се жалба одбацује, односно којим се потврђује решење првостепеног суда о одбацивању ревизије, али, ова одредба има у виду главно потраживање, а пошто је овде реч о побијању решења којим је одбачен предлог за понављање поступка у погледу трошкова парнице, нижестепени судови су правилно нашли да је ревизија недопуштена.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 5342/02 од 16. јануара 2003. године)

ИНФЛАТОРНА ШТЕТА ПОВОДОМ ДОСУЂЕНОГ ИЗДРЖАВАЊА

Захтев за накнаду инфлаторне штете, настале обезвређивањем досуђених износа издржавања, не спада у спорове о издржавању, па се дозвољеност ревизије оцењује као у имовинско правним споровима.

Из образложења:

Предмет тужбеног захтева је накнада инфлаторне штете, која је настала обезвређивањем износа на име издржавања и трошкова поступка у претходној пресуди о издржавању. Иако се овај захтев односи на претходну обавезу издржавања, он не припада споровима о издржавању, у којима је, по члану 382. став 4. тачка 1. ЗПП, ревизија увек дозвољена. Он припада споровима о накнади штете, а пошто они имају третман имовинско правних спорова, дозвољеност ревизије се оцењује зависно од ревизијског лимита. Како лимит, по новелираном члану 382. став 2. ЗПП ("Службени лист СРЈ", број 12/98) износи 15.000,00 динара, ревизија тужиље је недозвољена. Стога је овај суд, на основу члана 392. ЗПП, донео решење о њеном одбацивању.

(Решење Врховног суда Србије, Рев. 322/2003 од 6. фебруара 2003. године)

3. ПРАВНИ СТАВОВИ УПРАВНОГ ОДЕЉЕЊА ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ

1995. година

Члан 7. став 3. Закона о начину и условима признавања права и враћању земљишта које је прешло у друштвену својину по основу ПЗФ и конфискацијом због неизвршених обавеза из обавезног откупа пољопривредних производа - "Службени гласник РС" бр. 18/91 и 20/92.

1. Када комисија за враћање земљишта решењем утврди да подносиоцу захтева припада право на новчану накнаду, истим решењем је дужна да утврди и обвезнике те накнаде.

Уколико ово није учињено коначним решењем, странке могу захтевати од комисије доношење допунског решења у том погледу.

У случају да је одузето земљиште у јавним књигама уписано као јавно добро, односно ток речног корита, ранијем сопственику новчану накнаду исплаћује водопривредна организација која је носилац права коришћења овог земљишта, односно одговарајућа друштвено-политичка заједница.

(Правни став утврђен на седници Одељења за управне спорове Врховног суда Србије од 18. јануара 1995. године)

Члан 174. Закона о војсци Југославије ("Службени лист СРЈ" бр. 67/93) и члан 17. Закона о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени гласник РС" бр. 27/92, 82/92, 53/93, 67/93, 48/94 и 28/95).

1. Одредба члана 147. Закон о Војсци Југославије односи се на осигуранике из члана 37. Закона о пензијском и инвалидском осигурању.

(Правни став утврђен на седници Одељења за управне спорове од 11.12.1995. године).

*Члан 69. Закона о прекршајима **("Службени гласник СРС" број 44/98).***

1. Ставља се ван снаге следећи правни став:

Рок од 2 године у коме наступа апсолутна застарелост за вођење прекршајног поступка рачуна се од дана учињеног прекршаја до дана достављања решења другостепеног органа.

(Правни став утврђен на седници Одељења за управне спорове од 11.12.1995. године).

1999. година

Члан 20. Закона о експропријацији ("Службени гласник РС" бр. 53/95)
Члан 9. у вези члана 132. ЗУП-а

1. Орган који води поступак утврђивања општег интереса за експропријацију, у смислу члана 20. Закона о експропријацији ("Службени гласник РС", бр. 53/95), чини повреду правила поступка из члана 9. у вези са чланом 132. Закона о општем управном поступку, уколико сопственику непокретности не омогући да се изјасни о свим чињеницама и околностима значајним за доношење законитог и правилног решења.

Из образложења:

Из оспореног решења се види да је тужени орган донео решење о утврђивању општег интереса по предлогу јавног комуналног предузећа а у списима ове управне ствари нема доказа да је тужиоцима омогућено да као странке учествују у поступку.

Према правном ставу Врховног суда Србије орган који води поступак утврђивања општег интереса за експропријацију у смислу члана 20. Закона о експропријацији ("Службени гласник РС", бр. 53/95) чини повреду правила поступка из члана 9. у вези са чланом 132. Закона о општем управном поступку, уколико сопственику непокретности не омогући да се изјасни о свим чињеницама и околностима значајним за доношење законитог и правилног решења.

Приликом доношења оспореног решења повређено је једно од основаних начела ЗУП-а - начело саслушања странке, па је суд тужбу уважио и оспорено решење поништио.

(Правни став утврђен на седници Управног одељења Врховног суда Србије 3. марта 1999. године)

2000. година

1. Хипотека као средство обезбеђења се не може уписати у катастар земљишта.

(Правни став утврђен на седници Одељења за управне спорове Врховног суда Србије од 8. децембра 2000. године)

2. У поступку по захтеву за поништај правноснажног решења о експропријацији не примењује се одредба члана 33. Закона о експропријацији, већ одредбе чл. 103- 112. Закона о општем управном поступку.

(Правни став утврђен на седници Одељења за управне спорове Врховног суда Србије од 8. децембра 2000. године)

3. Лице рођено у бившој југословенској републици (у саставу СФРЈ) и уписано у матичну књигу рођених у тој републици има право уписа у матичну књигу рођених у СРЈ - по месту свог пребивалишта, на основу одредаба члана 22. ст. 1. и 2. Закона о матичним књигама ("Службени гласник РС", број 15/90), ако је на дан подношења захтева тога лица првостепеном органу односна бивша југословенска република била међународно призната држава.

(Правни став утврђен на седници Одељења за управне спорове Врховног суда Србије од 8. децембра 2000. године)

4. После доношења Закона о својинској трансформацији ("Службени гласник РС", број 32/97), привредни суд није стварно надлежан да у извршењу своје пресуде на основу члана 63. Закона о управним споровима доноси акт који замењује управни акт надлежног органа, већ је за то надлежан Виши привредни суд у Београду.

(Правни став утврђен на седници Одељења за управне спорове Врховног суда Србије од 8. децембра 2000. године)

Упис промене корисника у катастру земљишта врши се на основу коначне одлуке надлежног суда општине о додели земљишта и закљученог уговора о давању на коришћење градског грађевинског земљишта.

Из образложења:

Правилно је поступио тужени орган када је у смислу члана 253. став 2. ЗУП-а, укинуо решење првостепеног органа по основу службеног надзора, налазећи да је доношењем првостепеног решења о промени у катастру само на основу уговора о давању на коришћење грађевинског земљишта закљученог између Дирекције за урбанизам и изградњу и лица коме се земљиште даје на коришћење повређен материјални пропис - одредба члана 65. став 2. Закона о премеру и катастру земљишта ("Службени гласник СРС" број 11/76).

Одредбом члана 21. став 1. Закона о грађевинском земљишту ("Службени гласник РС" бр. 44/95, 16/97), предвиђено је да градско грађевинско земљиште у државној својини даје на коришћење општина, а одредбом члана 4. став 1. истог закона је предвиђено да се о давању на коришћење градског грађевинског земљишта у државној својини закључује уговор између општине, односно предузећа или друге организације из члана 11. став 1. овог закона и лица коме се земљиште даје на коришћење, у року од 30 дана од дана доношења одлуке о додели земљишта.

Према томе, у смислу цитираних прописа, уговору о давању на коришћење градског грађевинског земљишта у државној својини увек мора да претходи коначна одлука надлежног органа општине којом се градско грађевинско земљиште даје на коришћење, чак и у случају када уговор закључује општина као страна уговорница.

Пошто цитираним законом није предвиђена могућност оцене законитости одлуке о додели земљишта на коришћење у управном спору, већ учесници јавног надметања за доделу земљишта, уколико сматрају да су им повређена права, могу поднети тужбу редовном суду за поништај уговора, то Врховни суд Србије налази да основ за промену у катастру код давања на коришћење градског грађевинског земљишта представљају коначна одлука надлежног органа општине о додели земљишта, као и

уговор о давању на коришћење градског грађевинског земљишта у државној својини закључен у смислу одредбе члана 24. цитираног закона.

(Правни став утврђен на седници Одељења за управне спорове Врховног суда Србије од 26. септембра 2001. године)

2002. година

1. Решење о престанку дужности судије за прекршаје због разрешења представља управни акт против кога је дозвољено вођење управног спора и мора бити образложено, те садржати поуку о правном средству.

(Правни став утврђен на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 21. фебруара 2002. године)

2. Рок од 48 часова у коме Републичка изборна комисија доноси решење по приговору у смислу члана 96. став 1. Закона о избору народних посланика подразумева доношење одлуке по приговору, израду писменог отправка решења и доставу решења подносиоцу приговора.

(Правни став утврђен на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 17. септембра 2002. године)

3. Сваки подносилац предлога кандидата за председника републике овлашћен је на подношење приговора на објављену листу кандидата, а не само подносилац предлога кандидата чија је кандидатура правноснажно утврђена.

(Правни став утврђен на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 17. септембра 2002. године)

4. Ако за усвајање предлога одлуке Републичке изборне комисије није гласао довољан број чланова предвиђен чланом 16. став 2. Пословника Републичке изборне комисије сматра се да је предлог одбијен.

(Правни став утврђен на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 17. септембра 2002. године)

5. Достављање мање од 10.000 потписа бирача којима се подржава кандидатура одређеног кандидата за председника Републике уз предлог у смислу члана 5а а у вези са чланом 3. став 3. Закона о избору председника Републике није разлог за доношење одлуке о одбацивању предлога кандидата, па се по тако поднетом предлогу поступа сходном применом члана 46. став 2. Закона о избору народних посланика, а на основу члана 1. Закона о избору председника Републике.

(Правни став утврђен на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 17. септембра 2002. године)

6. Листа кандидата за председника Републике може се оспоравати само у погледу правилности примене члана 5в и 5г Закона о избору председника Републике, а не из разлога који су могли бити истицани у поступку кандидатуре која је у међувремену постала правноснажна, јер би то представљало понављање поступка по тако утврђеној кандидатури код републичке изборне комисије, које није допуштено правно средство у изборном поступку, с обзиром на његову хитност и правну природу, ни Законом о избору председника републике, а ни Законом о избору народних посланика.

(Правни став утврђен на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 18. септембра 2002. године)

7. Републичка изборна комисија утврђује укупан број бирача у Републици Србији само на основу збира података о броју бирача из решења о закључењу бирачких спискова општинских органа управе и није овлашћена да врши било какве измене у бирачким списковима мимо случајева прописаних чланом 22. став 1. Закона о избору народних посланика.

(Правни став утврђен на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 10. децембра 2002. године)

2003. година

---

1. Жалбу у складу са одредбама члана 18. став 1. и члана 8. Закона о избору посланика Скупштине Србије и Црне Горе може да изјави само посланичка група или кандидат за посланика са листе посланичке групе.

У поступку по жалби поднетој на основу члана 18. Закона о избору посланика Скупштине Србије и Црне Горе, не могу се оспоравати одлуке административног одбора донете на основу одредбе члана 5. и члана 12. истог закона.

(Правни став утврђен на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 24. фебруара 2003. године)

1.1. Акт из члана 32. став 5. Закона о приватизацији има карактер управног акта чија се законитост цени у управном спору пред Врховним судом Србије.

2.2. Активну легитимацију за подношење тужбе против акта из члана 32. став 5. Закона о приватизацији имају само учесници јавног тендера, а не и субјекти приватизације.

3.3. У управном спору поводом акта из члана 32. став 5. Закона о приватизацији може се оспоравати само законитост спроведеног поступка јавног тендера.

(Правни ставови утврђени на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 19. фебруара 2003. године)

2004. година

1. Полазећи од стварне надлежности Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање запослених за утврђивање стажа осигурања цивилних лица на служби у Војсци Југославије, у смислу члана 104. став 2. Закона о основама пензијског и инвалидског осигурања, решење о признавању стажа са увећаним трајањем осигуранику представља процесну и правну сметњу да надлежни орган утврђује постојање спорног стажа.

2. Решење војног органа о признавању стажа са увећаним трајањем осигуранику из члана 11. тачка 2. Закона о основама пензијског и инвалидског осигурања не представља правни основ за упис података у матичну евиденцију надлежног фонда.

(Правни ставови утврђени на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 24. маја 2004. године)

3. Судска надлежност се одређује Уставом и законом, па је приликом одлучивања по жалби, ради заштите изборних права у поступку избора за посланике Аутономне Покрајине Војводине, стварно надлежан општински суд чија је надлежност установљена законом, а не Врховни суд Србије чија је надлежност прописана Одлуком о избору посланика у Скупштини Аутономне Покрајине Војводине.

Из образложења:

Жалба Врховном суду достављена на одлучивање с позивом на одредбе Одлуке о избору посланика у Скупштину Аутономне Покрајине Војводине ("Службени лист АПВ" бр. 12/04) која је донета на основу чл. 21. тач. 2. и 22. Статута Аутономне Покрајине Војводине ("Сл. лист АПВ" бр. 17/91).

Одредбом чл. 82. ст. 1. и 83. ст. 1. наведене Одлуке прописује се да сваки бирач, кандидат, подносилац предлога кандидата или подносилац изборне листе имају право да поднесу приговор надлежној изборној комисији, због повреде изборног права или изборног поступка о коме надлежна изборна комисија доноси решење у року од 48 часова од пријема приговора и доставља га подносиоцу приговора. Члан 84. Одлуке прописује да се против решења надлежне изборне комисије којима је одбачен или одбијен приговор, па и оног којим је усвојен приговор, може изјавити жалба Врховном суду Србије.

Одредбом члана 102. став 1. Устава Републике Србије, прописано је да се организација, оснивање, надлежност и састав судова и поступак пред судовима одређују законом, и да је Врховни суд Србије највиши суд у Републици Србији.

Одредбом члана 4. став 1. Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС" бр. 63/01...29/04) прописано је да се судска надлежност одређује Уставом и законом.

Законима који прописују изборни поступак није установљена надлежност Врховног суда Србије да одлучује о жалбама против решења изборних комисија у поступку заштите изборних права за избор посланика у Скупштину Аутономне Покрајине Војводине.

Према чл. 110. Устава Републике Србије, Статут је највиши правни акт аутономне покрајине којим се, на основу Устава, утврђује надлежност аутономне покрајине, избор, организација и рад њених органа и друга питања од интереса за аутономну покрајину, али не и надлежност судова.

Закон о утврђивању одређених надлежности аутономне покрајине ("Сл. гласник РС" бр. 2/02) којим се ближе одређује надлежност аутономне покрајине, нарочито у областима у којима Република уређује систем, није пренео у надлежност аутономне покрајине да Статутом, одлукама Скупштине аутономне покрајине или другим подзаконским актима установљава надлежност судова, већ је само чланом 62. пренео у надлежност аутономне покрајине да предлаже мрежу судова на својој територији.

Одредбом члана 12. став 2. Закона о судовима ("Сл. гласник РС" бр. 46/91), која се примењује на основу чл. 84. Закона о уређењу судова, прописано је да је општински суд надлежан да у првом степену одлучује и у другим предметима ако њихово решавање није поверено другом суду.

Члановима 9. став 1. и 17. став 2. Повеље о људским и мањинским правима и грађанским слободама ("Сл. лист СЦГ" бр. 6/03), зајемчено је право на делотворну судску заштиту и право сваког човека да о његовим правима, обавезама, као и о оптужбама против њега, без одлагања, одлучује независан, непристрасан и законом установљен суд. Ова права се на основу члана 7. Повеље непосредно примењују.

Европском Конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода у члану 13. зајемчено је право на делотворни правни лек свакоме коме су повређена права и слободе предвиђени у овој Конвенцији. У Протоколу број 1. у чл. 3. ове Конвенције усвојеном у Паризу 20. марта 1952. године, прокламовано је право на слободне изборе. Према члану 10. Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора ("Сл. лист СЦГ" бр. 1/03), одредбе међународних уговора о људским и мањинским правима и грађанским слободама који важе на територији Србије и Црне Горе непосредно се примењују.

Због свега наведеног, а у складу са својим уставним обавезама да непосредно примењује људска и мањинска права зајемчена Повељом о људским и мањинским правима и грађанским слободама, да непосредно примењује одредбе међународних уговора о људским и мањинским пра-

вима и слободама који важе на територији Србије и Црне Горе и да у складу са чл. 95. Устава Републике Србије штити слободе и права грађана, законом утврђена права и интересе правних субјеката и обезбеђује уставност и законитост, Врховни суд Србије је нашао да је за одлучивање по жалби ради заштите изборних права у поступку избора за посланике Аутономне Покрајине Војводине, стварно надлежан општински суд чија надлежност је установљена законом, а не Врховни суд Србије чија је надлежност прописана Одлуком о избору посланика у Скупштину Аутономне Покрајине Војводине, као подзаконским актом.

(Правни став утврђен на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 7. септембра 2004. године)

2005. година

---

1. За извођење грађевинских радова од стране сукорисника парцеле, за које је према Закону о планирању и изградњи потребно прибавити одобрење за градњу, неопходна је сагласност свих сукорисника парцеле, без обзира на чињеницу да ли је између сукорисника уређен начин коришћења.

2. Противљење сукорисника парцеле, који је знао за извођење грађевинских радова на парцели за које је потребно одобрење за градњу, у поступку усаглашавања бесправне градње другог сукорисника, представља злоупотребу права и не ужива правну заштиту.

(Правни ставови утврђени на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 30. маја 2005. године)

3. Обвезници плаћања доприноса за пензијско и инвалидско осигурање према Закону о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени гласник РС" бр. 34/93) у смислу члана 12. и 191. истог Закона су и лица која самостално обављају привредну или другу делатност без обзира да ли су истовремено осигурана и по основу радног односа.

4. Лица која самостално обављају привредну и другу делатност и оснивачи и суоснивачи предузећа нису обвезници доприноса за осигурање за случај незапослености, према Закону о запошљавању и осигурању за случај незапослености ("Службени гласник РС" бр. 71/03), уколико су истовремено осиграни по основу радног односа.

***(*Правни ставови утврђени на седници Управног одељења Врховног суда Србије од 30. маја 2005. године)**

III
ОГЛЕДИ

Снежана Андрејевић,
судија Врховног суда Србије

ПРАВО СТРАНКЕ НА УПОТРЕБУ СВОГ ЈЕЗИКА И ПИСМА (НОВИ ЗАКОН О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ)[1]

Поштовање права мањина и лица која припадају тим мањинама је битан фактор за мир, правду, стабилност и демократију

Оживљавање језика и култура мањина је знак богатства и виталности европске цивилизације [2]

Конституционални акти државне заједнице Србија и Црна Гора: Уставна повеља и Повеља о људским и мањинским правима и грађанским слободама (тзв. Мала повеља) примењују се непосредно, што значи да се било који пропис (који је важио у време њиховог усвајања или је донет касније), неће примењивати у делу који је у супротности са овим уставним актима.

Непосредно се примењују и одредбе међународних уговора о људским и мањинским правима и грађанским слободама који важе на територији државе чланице.

У хијерархији правних извора међународно право има примат над домаћим правом, тако да ратификовани међународни уговори и општепри-

---

[1] ***Рад је представљен на* округлом столу *у оквиру програма посете судија и тужилаца са југа Србије Општинском суду у Сенти од 27.10. до 29.10.2005. године у коорганизацији Општинског суда у Сенти и мисије ОЕБС - а у Србији и Црној Гори, ради упознавања судија и тужилаца са југа Србије, са вођењем поступака на мањинским језицима. Учесници* округлог стола *су изразили задовољство што у овим државним органима у Војводини нема никаквих проблема у поступку који се води на језицима националних мањина, који су, поред српског језика, у службеној употреби у овим органима***

[2] ***Препорука Парламентарне скупштине Савета Европе бр. 1134 од 1. октобра 1990. године***

хваћена правила међународног права имају примат над правом државне заједнице и правом држава чланица (члан 16. Уставне повеље).

То значи да се на тумачење садржине прокламованог права странке да у судском парничном поступку употребљава свој језик и писмо примењују не само домаће норме, већ пре свега норме ратификованих међународних уговора (мултилатералних и билатералних) и општеприхваћена правила међународног права као што су:

- ***Декларација Уједињених Нација о правима припадника националних, етничких, верских и језичких мањина, која у члану 2. став 1. прокламује да лица која припадају националним или етничким, верским и језичким мањинама (припадници мањина) имају право да уживају у својој култури, да исповедају и практикују своју веру, и да се користе својим језиком приватно и јавно, слободно и без икаквог мешања или било којег облика дискриминације;***
- ***Међународни пакт о грађанским и политичким правима који у члану 27. прописује да лица која припадају етничким, верским или језичким мањинама имају право да се служе својим језиком;***
- ***Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (Европска конвенција о људским правима)[1], која у члану 6. став, 3. алинеје а. и е. прописује да свако ко је оптужен за кривично дело има следећа минимална права:***

  да у најкраћем могућем року, подробно и *на језику који разуме*, ***буде обавештен о природи и разлозима за оптужбу против њега; да добије бесплатну помоћ преводиоца ако не разуме или не говори језик који се употребљава на суду[2];***

---

[1] Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (Службени лист СЦГ број 9/2003 од 26.12.2003. године)

[2] "У светлу потребе да право гарантовано ставом 3 (е) члана 6 буде практично и ефикасно, обавеза надлежних власти није ограничена само на одређивање преводиоца, него, ако им се на то укаже пажња, она може обухватати и известан степен накнадне контроле квалитета превода који је обезбеђен (види, *mutatis mutandis*, пресуду *Artico*, Серија А број 37, стр. 16 и 18, ст. 33 и 36)"

(Из кључних извода из избора пресуда Европског суда за људска права и одлука и извештаја Европске комисије за људска права, које је приредио THE AIRE CENTRE на основу издања Савета Европе, за Семинар у Београду 29. септембра - 1. октобра 2005. године, страна 22)

- ***Окривна конвенција за заштиту националних мањина Савета Европе[1] која у члану 10. обавезује државе чланице да признају сваком припаднику националне мањине право да користи слободно и без ометања свој мањински језик, приватно и јавно, усмено или писмено и да између осталог буде обавештен без одлагања, на језику који разуме, о разлозима хапшења и о карактеру и узроку оптужбе против њега и да се брани на том језику ако је потребно, уз бесплатну помоћ тумача;***
- ***Европска повеља о регионалним језицима и језицима мањина Савета Европе, Стразбур, 5.11.1992. године која под 1/б члана 9, у грађанским поступцима, обавезује државе чланице да обезбеде да судови, на захтев једне од страна, воде поступак на регионалним језицима или језицима мањина, да допусте да парничар кад год треба лично да се појави пред судом, може употребити свој регионални или језик мањине без подвргавања додатним трошковима или допусте доношење докумената и подношење доказа на регионалним или језицима мањина, ако је потребно уз учешће тумача и преводиоца.[2]***
- ***Закон о ратификацији споразума између Србије и Црне Горе и Републике Мађарске о заштити права мађарске националне мањине која живи у Србији и Црној Гори и српске националне мањине која живи у Републици Мађарској[3], који у члану 5. став 3. прописује да припадници националних мањина имају право, у складу са националним законодавством, у местима где су традиционално или у великом броју насељени, да користе свој матерњи језик у поступцима пред службеним органима - укључујући и поступке пред органима државне управе и пред судовима. У овим поступцима, припадници националних мањина имају право да на матерњем језику добијају информације у најкраћем могућем року, ако је потребно, и уз помоћ бесплатних услуга преводиоца.***

---

[1] Закон о потврђивању Оквирне конвенције за заштиту националних мањина (Службени лист СРЈ - Међународни уговори 6/98)

[2] *Владимир Тодоровић*, Људске слободе и права, књига 4, том I, Службени гласник Београд 2000, страна 587

[3] "Службени лист СЦГ" - Међународни уговори, бр. 14/2004

Према члану 47. став 1. Повеље о људским и мањинским правима и грађанским слободама државне заједнице Србија и Црна Гора, заштита колективних и индивидуалних права припадника националних мањина остварује се у складу са међународно-правном заштитом људских и мањинских права, а припадници националних мањина имају, између осталог, и право на слободну употребу свог језика и писма, с тим што се начин уживања ових права уређује законом (члан 52. став 1. алинеја 3, став 2).

Међутим, Устав Републике Србије у члану 8. прокламује да је у Републици Србији у службеној употреби српскохрватски језик и ћирилично писмо***, а да је*** латинично писмо у службеној употреби на начин утврђен законом ***и да су на подручјима Републике Србије*** где живе народности у службеној употреби истовремено и њихови језици и писма на начин утврђен законом***.***

Будућим конституционалним актом Републике Србије мора се отклонити и ова недоумица око назива језика који је у службеној употреби у Републци Србији, али и сада постоји конституционални основ за доношење посебног закона у смислу члана 47. став 1. у вези члана 52. став 1. алинеја 3, став 2. Повеље о људским и мањинским правима и грађанским слободама државне заједнице Србија и Црна Гора. До тада, садржину права странке да пред судом слободно употребавља свој језик и писмо треба, пре свега, тумачити сагласно ратификованим међународним уговорима, општеприхваћеним начелима међународног права и европским стандардима.

Посебним Законом о заштити права и слобода националних мањина ("Службени лист СРЈ", 11/2002, 57/2002), одређен је у члану 2. појам националне мањине (уместо превазиђеног уставног термина "народности") и које се још групе лица сматрају националним мањинама. Прокламовано је и право на очување посебности***, кроз*** право припадника националних мањина да могу слободно употребљавати свој језик и писмо приватно и јавно ***(члан 10). Законом је конкретизовано остварење овог права и кроз службену употребу језика и писма на територији јединица локалне самоуправе где традиционално живе припадници националних***

мањина (која се уводи актом локалне самоуправе[1]), и кроз обавезну равноправну службену употребу језика и писма националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине на њеној територији достиже 15%, према резултатима последњег пописа. Службена употреба језика и писма подразумева нарочито коришћење њиховог језика и писма у управном и судском поступку и вођење ових поступака на језику националне мањине (члан 11. став 4).

Службеном употребом језика и писма у смислу члана 2. Закона о службеној употреби језика и писма ("Службени гласник РС", бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94), сматра се употреба језика и писма у раду државних органа, а у смислу члана 1. став 3. овог закона на подручјима Републике Србије на којима живе припадници народности у службеној употреби су истовремено са српским језиком и језици и писма народности на начин утврђен овим законом (члан 12). Како то практично функционише прописују чланови 11. до 21, а овим одредбама је, између осталог, одређено:

- ***првостепени управни, кривични, парнични или други поступак у коме се решава о правима и дужностима грађана води се на српском језику. Поступак се може водити и на језику народности који је у службеној употреби у органу, односно у организацији која води поступак. Ако је орган, односно организација која води поступак образована за више општина, поступак се може водити на језицима народности који су у службеној употреби у општинама обухваћеним подручјем тог органа, односно организације и то за странке у поступку - припаднике народности који имају пребивалиште у општини у којој је у службеној употреби језик народности;***
- ***кад у поступку учествује једна странка - припадник народности, поступак се, на њен захтев, води на језику народности који је у службеној употреби у органу, односно организацији која води поступак. Кад у поступку учествује више странака чији језици нису исти, поступак се води на једном од језика који су у службеној употреби у органу, односно организацији која води поступак о коме се стране споразумеју. Ако се странке не споразумеју о томе на ком ће се језику***

[1] Члан 18. став 1. тачка 29. Закона о локалној самоуправи ("Службени гласник РС", бр. 9/2002, 33/2004, 135/2004)

водити поступак, језик поступка одређује орган, односно организација пред којом се води поступак, осим ако једна од странака захтева да се поступак води на српском језику, у ком случају ће се поступак водити на том језику;

- ***утврђивање језика на коме ће се водити поступак је претходно питање о коме, у складу са одредбама овог закона, одлучује лице које води поступак;***
- ***службено лице које води поступак дужно је да упозна странку који су језици у службеној употреби на подручју органа, односно организације пред којом се води поступак и да затражи од странке да се изјасни на ком ће се језику водити поступак;***
- ***док се не утврди језик поступка, службено лице води поступак на српском језику;***
- ***начин утврђивања језика поступка и утврђен језик поступка назначује се у записнику;***
- ***записник и одлуке у првостепеном поступку и у вези с тим поступком израђују се, као аутентични текстови, на српском језику и на језику народности, ако је на језику народности вођен поступак;***
- ***странка у поступку чији језик није утврђен као језик поступка има права утврђена у чл. 16. и 17. овог закона[1];***

---

[1] ***Члан 16.***

На подручјима на којима језици народности нису у службеној употреби, органи, односно организације који воде поступак дужни су да припадницима народности који код њих остварују своја права и обавезе обезбеде:

1) да у поступку код ових органа и организација употребљавају свој језик и писмо;

2) да на свом језику подносе молбе, жалбе, тужбе, предлоге, представке и друге поднеске;

3) да им се на њихов захтев достављају на њиховом језику отправци решења, пресуда и других аката којима се решава о њиховим правима и обавезама, као и сведочанства, уверења, потврде, и друга писмена.

Сматраће се да постоји захтев из тачке 3. става 1. овог члана и ако је поднесак поднет на језику народности.

Члан 17.

- ***другостепени поступак води се на српском језику, а странке у поступку имају права утврђена у чл. 16. и 17. овог закона;***
- ***другостепено решење, одлуку, записник, поднеске, исправе и друга писмена у другостепеном поступку и у вези с другостепеним поступком преводи првостепени орган или организација на језик, односно језике на којима је вођен првостепени поступак.***

Трошкове службене употребе језика и писма ***националних мањина обезбеђује држава, односно органи и организације у којима се ово право остварује.***

У циљу заштите својих права, што се односи и на право на употребу језика и писма, припадници националних мањина и њихови национални савети имају судску и уставносудску заштиту***. Судска заштита се остварује тужбом за накнаду штете надлежном суду[1], а уставносуд-***

Изјаве странака, сведока, вештака и других лица која учествују у поступку на подручјима у којима није у службеној употреби језик народности дате на језику народности, уносе се у записник на српском језику. На захтев припадника народности, који је учесник у поступку, записник или поједини његови делови превешће се на језик народности.

Изјаве лица из става 1. овог члана, дате на српском језику, преводе се на језик народности ако захтева припадник народности који је учесник у поступку.

Поступак се води уз помоћ тумача ако службено лице које води поступак не познаје у довољној мери језик народности.

Трошкове превођења сноси орган, односно организација код које се води поступак.

Одредбе члана 16. и ст. 1-4. овог члана сходно се примењују и у поступку код Уставног суда.

[1] Према члану 200. Закона о облигационим односима за претрпљене физичке болове, за претрпљене душевне болове због умањења животне активности, наруженості, повреде угледа, части и слободе или права личности, смрти блиског лица као и за страх суд ће, ако нађе да околности случаја, а нарочито јачина болова и страха и њихово трајање то оправдава, досудити правичну новчану накнаду, независно од накнаде материјалне штете као и у њеном одсуству. Приликом одлучивања о захтеву за накнаду нематеријалне штете као и о висини њене накнаде суд ће водити рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи та

ска заштита - уставном жалбом пред Судом Србије и Црне Горе, односно Уставним судом Србије.

Ради очувања, унапређења и заштите националних, етничких, верских, језичких и културних посебности припадника националних мањина у Републици Србији образован је и Савет Републике Србије за националне мањине [1].

Према члану 6. Закона о парничном поступку[2] парнични поступак води се на српском језику екавског или ијекавског изговора и у том поступку користи се ћирилично писмо, а латинично писмо - у складу са уставом и законом***. На подручјима на којима је, у складу са законом у службеној употреби језик одређене националне мањине поступак се води и на језику и уз употребу писма те националне мањине. Странке и други учесници у поступку имају право да се служе својим језиком и писмом, у складу са одредбама овог закона.***

Странке упућују суду поднеске на језику који је у службеној употреби, а позиви одлуке и друга судска писмена им се упућују на српском језику[3]. Изузетак је прописан само за припаднике националних мањина, али не и за странце[4].

накнада, али и о томе да се њоме не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природном и друштвеном сврхом.

Имајући у виду да су права личности одређена као универзална права сваког човека на поштовање и развој своје личности, уз обавезу правног поретка да обезбеди ефикасну заштиту и остварење тих права, а уколико настану повреде тих права омогући адекватну новчану накнаду оштећеном, чини се да није потребно вештачити интензитет и трајање болова које је оштећени претрпео због повреде ових права, сем наравно, у изузетним случајевима, ако на то посебно указују докази односно оштећени.

[1] Уредба о образовању Савета Републике Србије за националне мањине (Службени гласник РС 104/04)

[2] Закон о парничном поступку - ЗПП (Службени гласник РС 125/04)

[3] ***Члан 97. ст 1 ЗПП***

[4] Члан 97 став 2 ЗПП:

Трошкове превођења на језик националних мањина сносиће суд[1], а за стране држављане, само ако странка нема за то средстава, јер због немогућности да сноси трошкове поступка или ангажује пуномоћника, странка може бити ослобођена плаћања трошкова поступка у потпуности (члан 164. став 2) и оваквој странци може бити признато не само право на тумача већ и право на бесплатно заступање[2].

Ако је у суду у службеној употреби и неки од језика националних мањина, суд ће на том језику достављати судска писмена оним странкама и учесницима у поступку који су припадници те националне мањине и у поступку се служе тим језиком.

Члан 98. ЗПП:

Странке и други учесници у поступку упућују суду своје тужбе, жалбе и друге поднеске на језику који је у службеној употреби у суду. Странке и други учесници у поступку могу упућивати суду своје поднеске и на језику националних мањина који није у службеној употреби у суду ако је то у складу са законом.

[1] ***Члан 99. ЗПП:***

Трошкови превођења на језик националних мањина, који настају применом одредаба устава и овог закона о праву припадника националних мањина на употребу свог језика, падају на терет средстава суда.

[2] ***Члан 164. ЗПП:***

Суд ће ослободити од плаћања трошкова поступка странку која према свом општем имовном стању није у могућности да сноси ове трошкове. **Ослобођење од плаћања трошкова поступка** ***обухвата ослобођење од плаћања такса и ослобођење од полагања предујма за трошкове сведока, вештака, увиђаја и судских огласа. Суд може ослободити странку и само од плаћања такса. Приликом доношења одлуке о ослобођењу од плаћања трошкова поступка суд ће ценити све околности, а нарочито ће узети у обзир вредност предмета спора, број лица које странка издржава и приходе и имовину које имају странка и чланови њене породице.***

Члан 166. ст. 1. и 2. ЗПП:

Када је странка потпуно ослобођена од плаћања трошкова поступка (члан 164. став 2), првостепени суд ће признати странци **право на бесплатно заступање,** ***ако је то нужно ради заштите права странке. За заступника се поставља адвокат, са списка адвоката који суду доставља адвокатска комора.***

Ако је противно одредбама закона суд одбио захтев странке да у поступку слободно употребљава свој језик и писмо, другостепени суд то мора санкционисати, обзиром да се, у смислу члана 361. став 2. тачка 8. Закона о парничном поступку, оваква повреда поступка сматра апсолутно битном, што првостепену одлуку чини незаконитом.

Овакав начин остваривања права на употребу језика и писма националних мањина је у нашем правном систему традиционалан, отуда нови Закон о парничном поступку и није претрпео измену у погледу начина на који се то право остварује у судској парничној процедури. Гарантија употребе језика који странке разумеју***, као стандард, није прихватљива за припаднике националних мањина обзиром да припадници националних мањина имају право да се судски поступак води на њиховом језику - као службеном језику, ако је њихов језик утврђен као језик поступка судске парничне процедуре. Они то право могу остварити и кад у суду нема судије који би поступак могао водити на њиховом језику, обзиром да суд или странке тада могу захтевати да Врховни суд, у смислу члана 62. Закона о парничном поступку, одреди други стварно надлежан суд да поступак спроведе на језику припадника националне мањине, који је утврђен као језик поступка. То обавезује државу да обезбеди и адекватну структуру судија и запослених да би се ово право остварило.***

Кад су у питању остали учесници у поступку њихова права да пред судом употребљавају свој језик су садржински другачије одређена. Нема могућности да се поступак води на језику те странке - страном језику, јер је то резервисано само за припадника националне мањине, али ће се осталим учесницима на њихов захтев обезбедити усмено превођење на њихов језик онога што се износи на рочишту, као и усмено превођење исправа које се на рочишту користе ради доказивања, а странке поучити о праву да усмени поступак пред судом прате посредством тумача, без обзира да ли стварно разумеју језик на ком се поступак води.

Уместо закључка

Право странке да слободно употребљава свој језик и писмо је од фундаменталног значаја за остварење права на правично суђење и права на законити и једнаку судску заштиту и неопходно га је садржински заиста широко тумачити не ограничавајући га, осим кад је то изричито прописано.

Проф. др Александар Ћирић,
Правни факултет у Нишу

МЕЂУНАРОДНЕ АРБИТРАЖЕ КАО АЛТЕРНАТИВНИ НАЧИН РЕШАВАЊА ТРГОВИНСКИХ СПОРОВА

1. УВОД

Спор проистекао из међународних пословних односа може бити предмет решавања пред *националним судовима, међународним правосудним институцијама и међународним трговинским арбитражама.*

Детаљно проучавање начина решавања међународних трговинских спорова би захтевало посебан и свеобухватан приступ. Решавање спорова од стране међународних трговинских арбитража, уз надлежност државних судова, у целини растерећује Међународно трговинско право (МТП) проблема примене санкција, с којим се у значајној мери суочава Међународно јавно право.

Решавање међународних трговачких спорова уговарањем надлежности арбитраже, почива на *два начела:* ***слободи уговарања и признању њихових одлука. У савременом међународном промету, међународне трговачке (пословне) арбитраже имају далеко већи значај у решавању међународних привредних спорова од међународног привредног судства и националних судова који се баве споровима проистеклим из међународних пословних односа. То, међутим, не значи да решавање ових спорова пред меродавним међународним форумима, као што је Међународни суд правде, односно националним судовима, треба по сваку цену заобићи у решавању спорних питања која настану у међународним економским односима.***[1]

---

[1] А. Голдштајн, Међународно трговачко право-Конвенције, Правила, Опћи увјети пословања, Информатор, Загреб, 1970.

На међународном плану ***је конституисан већи број правосудних институција, чију делатност изучавају Међународно јавно право, Међународно кривично право, Финансијско право и друге науке. Међутим за међународни пословни промет изузетан значај има међународна трговинска арбитража, као посебан и алтернативан метод решавања трговинских и њима сличних спорова.***

2. МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНСКЕ АРБИТРАЖЕ

Појам

Спољнотрговинске арбитраже су установе основане од приватних професионалних организација или организација полујавног карактера у циљу расправљања спорова из спољнотрговинског промета за које је уговорена њихова надлежност.[1]

Има примера да се међународна трговинска арбитража одређује негативно, то јест, као свака арбитража за решавање међународних трговачких спорова која не припада интерном правном систему.[2]

Према Европској конвенцији о међународној трговинској арбитражи, под термином "арбитража" "подразумева се *правосудна установа за решавање спорова* ***не само од стране арбитара именованих за одређене случајеве (*ad hoc*), већ и од стране сталних арбитража".***

У правној литератури се чине покушаји да се одреде елементи појма међународне привредне арбитраже. Ти елементи су: *а)* ***претходни споразум странака;*** *б)* ***решавање спорова са елементом иностраности и*** *в)* ***међународни карактер арбитраже.***

Арбитражни начин решавања спорова има низ предности у односу на поступак пред редовним судовима. У том смислу би ваљало навести повољности које се испољавају у: *а)* ***организацији арбитраже;*** *б)* ***примени права међународне трговине;*** *в)* ***арбитражној процедури;*** *г)* ***мањим трошковима;*** *д)* ***саставу арбитраже на који странке имају утицај;*** *ђ)* ***стручности арбитара;*** *е)* ***примени материјалног права са мање строгости;*** *ж)* ***једностепености поступка;*** *з)* ***мањој формалности;*** *и)* ***тајно-***

---

[1] М. Јездић, Међународно приватно право, II, Београд, 1969, стр. 134.

[2] С. Н. Лебедев, "Международниј трговиј арбитраж", Москва, 1965, стр. 9.

сти поступка; ј) тесној вези арбитраже с привредним животом, одсуству политичке ноте и друго.

Захваљујући наведеним и неким другим предностима, арбитража је постала универзална институција која егзистира изван свих система. Она је недржавни судски систем, руковођена потребама и начелима трговине.[1] Потребно је напоменути да се и поред очигледне предности, странке које су повериле спор на решавање арбитражи, *лишавају* ***и неких*** *предности* ***које им пружа редовни судски поступак (вишестепеност, одређена правила процедуре којима се странке штите од пренагљених поступака или од пропуштања и сл.). Стога и наведене предности ваља посматрати избалансирано и подвести их под околности сваког конкретног случаја.***

Потребно је истаћи да је механизам функционисања међународне пословне арбитраже, у најширем смислу, сложен правни институт. Он се састоји од више међусобно повезаних фаза: *а)* ***споразума странака који чини конститутивни акт о надлежности конкретне арбитраже у случају спора;*** *б)* ***одређивања арбитара;*** *в)* ***утврђивања правила поступка и*** *г)* ***доношења одлуке.***

Може се закључити да је међународна трговинска арбитража приватни суд чија се надлежност заснива арбитражним споразумом у стварима којима странке могу слободно располагати и чија коначна и правоснажна одлука подлеже накнадној контроли државног суда.

Извори права за међународне трговинске арбитраже

Арбитражни начин решавања међународних привредних спорова уређује се домаћим прописима (посебним законима о арбитражи, или правилима о судској процедури), као и међународним изворима права.

2.1. Национални правни извори

Међународна трговинска арбитража, упркос свом супранационалном "хабитусу", функционише унутар једне државе и под њеним национал-

---

[1] J. Jakubowski: Promotion of cooperation in the domain of International Commercial Arbitration, Practice, report III, International Arbitration Congress, Venice, стр. 1; према А. Годлштајну, Међународно трговачко право-Конвенције, Правила, Опћи увјети пословања, Информатор, Загреб, 1970, стр. XXV.

ним правним режимом. *Упоредни преглед* ***националних законодавстава показује постојање*** *четири приступа* ***држава у односу на нормативно регулисање рада арбитража.***

Први приступ карактерише постојање *посебних закона* ***о међународној трговинској арбитражи. У ту групу долазе Аустрија, Бугарска, Либан, Мексико, Сингапур, Руска Федерација, Хрватска, Украјина и многе друге.***

Други приступ подразумева регулисање међународне и унутрашње трговинске арбитраже *јединственим прописом.* ***Овакав концепт правног регулисања арбитражног решавања трговинских спорова прихватиле су, на пример, Мађарска, Португал, Кенија, Тунис.***

Трећи приступ претпоставља примену *општег грађанског* ***законодавства на рад арбитража. Динамичан развој правног режима рада трговинских арбитража прати се периодичним изменама грађанскоправних прописа. Овакав начин уређивања рада трговинских арбитража присутан је у Италији, Француској, Румунији, Алжиру и другим земљама.***

Најзад, четврти приступ у креирању нормативног оквира за трговинске арбитраже заснива се на постојању *посебних закона о унутрашњој арбитражи,* ***који међутим уопште не уређују међународну трговинску арбитражу. Наведени концепт јавља се у Чешкој, Финској, Индији, Јужној Африци, САД и другим земљама.***

Као што је већ речено, одређене државе донеле су своје посебне арбитражне законе. Тако су у *Енглеској* ***усвојена четири закона (е. "Arbitration Acts"): први 1950. године, којим је консолидован текст три претходна закона о арбитражи; други 1975. године, чије су одредбе омогућиле примену Њујоршке конвенције за признање и извршење страних арбитражних одлука; трећи 1979. године, који је редуковао могућност судске контроле арбитражних одлука, и четврти 1996. године. Последњи "Arbitration Act" из 1996. године важи, за разлику од претходних закона, на територији читавог Уједињеног Краљевства, са изузетком Шкотске.***

Француска ***је извршила кодификацију свог арбитражног права доношењем две уредбе: Уредбе о арбитражи од 14.04.1980. године и Уредбе о ме-***

ђународној арбитражи од 12.05.1981. године. Ове уредбе инкорпорисане су у нови Законик о грађанском поступку.[1]

У** САД **правне норме које се примењују на арбитражу садржане су како у савезним, тако и у прописима држава чланица, уз примену правила из прецедената. На савезном нивоу је 1925. године усвојен Закон о арбитражи (е. "United States Arbitration Act"). Закон је више пута новелиран, а најзначајније измене извршене су 1970 године, као одговор на ратификовање Њујоршке конвенције од стране САД. Поред тога, значајан извор арбитражног права САД представљају Једнообразни закон о арбитражи из 1955. године, Закон о имунитету иностраних суверенитета из 1976. године, који регулише рад арбитраже код које се као једна од страна јавља суверена држава, као и пракса Врховног суда САД.

*Немачка **је 1997. године донела Закон о арбитражи, који је ступио на снагу 1998. године. Закон је потпуно, суштински и терминолошки, преузео норме Модел-закона** UNCITRAL**-а, уз искорак ка примени нових решења генерисаних од стране најновије арбитражне доктрине и праксе. При томе се уважавају специфичности немачког правосудног система.***

*СЦГ **још увек нема посебан закон о арбитражи. У Србији је рад на његовом доношењу у току. Тренутно је могућност за решавање спорова пред "избраним судом" предвиђена Законом о парничном поступку (ЗПП)**[2]**. Према ЗПП, странке могу уговорити надлежност арбитраже за оне спорове у којима се оне могу поравнати, осим спорова за које је надлежан домаћи суд на основу одредаба закона о искључивој месној надлежности (спорови о стварним правима на непокретностима, спорови због сметања поседа на непокретностима, спорови из закупних и најамних односа на непокретностима, спорови из уговора о коришћењу стана или пословних просторија).***

У наше домаће изворе права можемо сврстати:

а) Законске акте:

У току је израда Нацрта Закона о међународној трговинској арбитражи Србије. Сада се на МТА у СЦГ примењују Закон о парничном

---

[1] Видети: чл. 1442-1507. овог Законика.

[2] Члан 437 ЗПП: "... може се уговорити надлежност избраног суда само ако је макар једна од странака иностранo физичко или правно лице".

поступку, Закон о међународном приватном праву (Закон о сукобу закона...), Закон о ванпарничном поступку, као и читав низ законских текстова материјално-правне природе.

б) Аутономне изворе арбитражног права, ***који обухватају ЗПП, као допунско право; споразум странака о примени Правила о арбитражи*** **UNCITRAL-*а; Правилник СТА при Привредној комори Србије;***

в) Диспозитивна арбитражна правила ***су садржана у арбитражном споразуму на основу којих се поступак може изричито уредити, или странке могу пренети овлашћења арбитрима да сами уреде арбитражни поступак.***

2.2. Међународни извори арбитражног права

У најзначајније изворе могу се навести:

а) Женевски протокол о арбитражним клаузулама ***1923. (фр. "*****Protokol relatif aux clauses lžž arbitrage*****");***

б) Женевска конвенција о извршењу страних арбитражних одлука ***1927. (фр. "*****Convention pour lžexecution des sentences arbitrales etrangeres*****)", која, као и Женевски протокол, има само историјски значај и на њој се нећемо посебно задржавати;***

в) Конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука ***(е.*** **Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Avards*****, 1958)[1], усвојена на Дипломатској конференцији одржаној у Њујорку 1958. године, резултат је напора међународне заједнице да, у складу са растућим значајем међународних трговинских арбитража, на консеквентан и за највећи број држава прихватљив начин, реши питање признања и извршења страних арбитражних одлука. Конвенцији је приступило више од 110 држава са свих континената. Уређује основна питања у вези са: поступком признања и извршења страних арбитражних одлука - пред државним судом, као ванпарничним и односи се на***

[1] Њујоршка конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука донесена је 10.06.1958. године у Њујорку. Бивша Југославија ратификовала је ову Конвенцију Законом Скупштине СФРЈ од 01.11.1981. године ("Сл. лист СФРЈ", додатак "Међународни уговори", бр. 11/81).

трговачке одлуке које се не сматрају домаћим и које су донете на територији друге државе.

Две ***су основне*** *карактеристике* ***Њујоршке конвенције које је разликују од Женевске конвенције о извршењу страних арбитражних одлука. Најпре, одредбама Конвенције у потпуности се*** *мења принцип оспоравања извршења* ***међународне арбитражне одлуке. Наиме, установљава се принцип да странка која оспорава извршење такве одлуке мора да докаже њене недостатке или повреде материјалног, односно процесног права у вези са арбитражном одлуком чије се извршење тражи. Тиме се утемељује начело да се чин извршења може оспорити само уколико странка која се извршењу противи има за то оправдане разлоге и ваљане доказе, побројане у члану 5. Конвенције.***

Друго, Конвенција *напушта* ***до тада важеће начело*** *територијалног и персоналног реципроцитета,* ***чија би примена подразумевала да се извршење стране арбитражне одлуке дозволи само уколико је она донета у спору чији актери имају националност односно држављанство држава уговорница Конвенције. Ово начело било је прихваћено у Женевској конвенцији, која је захтевала да странке у спору буду подређене "јурисдикцији једне од Високих страна уговорница". Уместо тога, у Њујоршкој конвенцији прихваћен је принцип да се признање и извршење стране арбитражне одлуке може тражити чак и када подносилац захтева за признање или извршење, односно страна против које се извршење тражи, немају држављанство, односно националност стране уговорнице Конвенције. За извршење је довољно да се имовина стране која извршење дугује налази на територији државе чланице Конвенције.***

г) Европска конвенција о МТА ***(е. "European Convention on International Commercial Arbitration", ЕЕК ОУН), донета је у Женеви 1961. Наша земља је ову Конвенцију ратификовала 1963[1]. Она уређује пет сектора: арбитражни споразум; конституисање арбитражног суда и положај арбитара; нека питања арбитражног поступка; арбитражну одлуку и поништење арбитражне одлуке.***

---

[1] Европску конвенцију бивша Југославија ратификовала је 1963. године, Уредбом Савезног извршног већа објављеном у "Службеном листу Југославије", додатак "Међународни уговори", бр. 12/63.

Основна сврха Европске конвенције је уређивање решавања трговинских спорова између странака из различитих земаља, независно од тога да ли су државе европске или ваневропске. Европска конвенција и Њујоршка конвенција о признању и извршењу арбитражних одлука чине, у извесном смислу, нормативну целину, јер се заснивају на суштински истоветним начелним ставовима о одређеним важним питањима рада међународних трговинских арбитража. Конвенцију је ратификовало више од 25 европских и неколико ваневропских земаља.

д) Конвенцију о решавању инвестиционих спорова између држава и држављана других држава, Вашингтон 1965. (Вашингтонска конвенција), ***бивша СФРЈ ратификовала је 1966. године. Конвенцијом је установљен и посебан стални самостални међународни Центар за решавање инвестиционих спорова при Светској банци (*ICSID*).***

ђ) ***Посебан значај у систему аутономних извора међународног арбитражног права имају*** *Арбитражна правила (**е. "***Arbitration rules*"* ОУН из 1976.), која је приредила Комисија ОУН за међународно трговинско права (*UNCITRAL*).* ***Правила се тичу*** **ad hoc** ***арбитража и уређују материју у вези са: покретањем поступка; конституисањем трибунала; изузећем арбитара; процедуром и доношењем одлука. Релевантна су тек ако их странке споразумно прихвате. Подлежу променама и допунама.***

е) Модел Закон UNCITRAL *(**е. "***Model Law on ITA*")* *је усвојен 1985.* ***Резолуцијом ГС ОУН 11.12.1985. препоручује се државама чланицама да његове норме унесу у своје законодавство, чиме би се допринело уједначавању правних правила о арбитражном судству. Модел уређује: уводна питања; арбитражни споразум; формирање арбитражног суда; изузеће арбитара; надлежност арбитраже; поступак; доношење одлуке (и поравнање); правна средства против одлуке; егзекватуру.***

Реч је о документу који претендује да буде узор, односно модел за правно регулисање међународне трговинске арбитраже, што значи да има карактер факултативног, а не нормативног правног извора.[1] *Основни циљ Модел-закона је унификација националних прописа о арбитражи.* ***Њиме се препоручује државама да, при законодавном регулисању арбитражног решавања трговинских спорова, користе као узор решења која им Мо-***

[1] М. Трајковић, Међународно арбитражно право, Правни факултет Универзитета у Београду, Удружење правника Југославије, Београд, 2000, стр. 145.

дел-закон нуди. Ова решења могу се прихватити у интегралном тексту или се модификовати, при чему степен модификације зависи од специфичних интереса које односна држава жели да заштити. *Основне карактеристике правила Модел-закона су:* ***либерализација међународне трговинске арбитраже и ограничавање улоге суда у односу на арбитражу; јачање аутономије воља, односно слободе странака да саме опредељују начин решавања спора; одређивање минимума императивних норми ради обезбеђивања објективности у арбитражном поступку; давање оквира за деловање арбитраже када странке нису у стању да се договоре око процедуралних питања; утврђивање одредби којма се превазилазе практични проблеми у примени Њујоршке конвенције о признању и извршењу страних арбитражних одлука.***

Доношење Модел-закона утицало је на значајан раст активности националних законодаваца који су тежили да његова решења инкорпорирају у домаће прописе чији је предмет уређивање рада трговинских арбитража. Велики број држава је, било доношењем нових, било новелирањем постојећих прописа о арбитражама као методу решавања спорова из пословних односа, прихватио правне концепције и решења садржана у Модел-закону.[1]

ж) Правила о мирењу UNCITRAL*-а* ***(е.*** **UNCITRAL Conciliation Rules;** ***ОУН, 1980.), су такође значајна као аутономни извор у области покушаја за мирно решавање међународних трговинских спорова.***

Постоји и *низ других* ***међународних конвенција, које имају регионални карактер, као што су*** *Интер-америчка Конвенција о међународној трговинској арбитражи (* ***е. "Inter american convention on international commercial arbitration"), позната као*** *Панамска конвенција из 1975,* ***и Конвенција о арбитражном решавању грађанских спорова из уговора о економској и научнотехничкој сарадњи (е. "Convention on the Settlement By Arbitration of Civil Law Disputes Resulting from Relations of Economic and Scientific-Technical Cooperation"), познатија као*** *Московска конвенција из 1972,* ***која је до распада Савета за узајамну економску помоћ, имала оба-***

---

[1] Око 40 држава света је инкорпорирало решења Модел-закона у своја национална законодавства, међу којима су Канада, Египат, Бугарска, Индија, Немачка, Сингапур, Руска Федерација, Украјина, четири државе САД (Калифорнија, Конектикат, Орегон и Тексас) итд.

везну снагу примене у поступку решавања трговинских спорова у односима привредних организација земаља-чланица СЕВ-а.

Међудржавни споразуми о судским стварима ***(уговори о трговини, о правном саобраћају, признању и извршењу судских и арбитражних одлука) такође су релевантни извори, који су прихватањем Њујоршке и Европске конвенције остали на снази. Међународним уговорима се најчешће регулише питање признања и извршења страних арбитражних одлука и питање пуноважности уговора о арбитражи. Њима се остварује "интернационализација", уз одређени ниво правне сигурности.***

Значајни извори регулисања рада међународних трговинских арбитража су и *правилници арбитражних центара.* ***Најзначајнији од ових правилника су Правилник арбитражног суда Међународне трговинске коморе у Паризу, Правилник о мирењу и Арбитражном суду Трговинске коморе у Цириху, Правилник Арбитражног суда у Лондону, Правилник Њујоршке трговинске арбитраже и други. Ови правилници исцрпно уређују различита питања рада арбитража установљених при наведеним центрима, уз тенденцију усаглашавања сопствених правила са нормама и решењима међународних докумената којима се уређује рад међународних трговинских арбитража.***

Правна пракса и доктрина ***такође имају свој посебан и на посредан начин важан значај у палети извора арбитражног права.***

3. ВРСТЕ МЕЂУНАРОДНИХ ПРИВРЕДНИХ АРБИТРАЖА

У литератури постоји низ подела међународних привредних арбитража.

Према начину организовања разликују се: ad hoc ***(од случаја до случаја) и*** *сталне* ***или институционалне арбитраже. Сталне арбитраже могу бити: отвореног типа, затвореног типа и мешовите. Према начину решавања спорова:*** *правне* ***(*de lege*) и*** *фактичке.* ***Према правним изворима:*** *ритуалне* ***и*** *иритуалне* ***(неритуалне). Према врсти спорова које расправљају:*** *цивилне* ***и*** *трговачке.* ***Према потчињености одређеном интерном праву, као и према карактеру спорова које решавају (по неким и према националности арбитара):*** *националне* ***и*** *међународне.*

Ако ствари посматрамо *историјски,* ***први облик изабраног суда је арбитража*** **ad hoc**. ***Касније се појавио други облик - стални изабрани суд (ар-***

битража). Арбитража* ad hoc *се образује од случаја до случаја и њен састав, надлежност и поступак решавања спора је предвиђен споразумом странака. Њиме се може уговорити да, ако у спроведеном поступку не дође до очекиваног резултата, решавање може бити поверено трећем лицу или суду. Супротно томе, стални институционални, избрани суд се, по правилу, организује при трговинским коморама, берзама, удруженьима привредника и другим сличним асоцијацијама. У сталном изабраном суду (арбитражи), по правилу, постоји списак изабраних лица (арбитара), које у току одређеног периода странке у спору могу именовати за арбитре у конкретном предмету. Истина, некада овај списак није затворен, па према жељи странке може бити именована и личност која није на списку сталних арбитара.[1]

Са гледишта међународног трговинског права, сматрамо да се ради о међународној арбитражи уколико она решава трговинске спорове између пословних субјеката који имају пребивалиште или седиште у најмање две државе. Дакле, *атрибут међународности произлази из чињенице о* ***обављању делатности на међународном географском простору, као и из функционалне међународности која произлази из међународног карактера и природе самог предмета спора, који се тиче, пре свега, међународних економских односа. Ваља напоменути да за сада нема целовитог међународног система арбитражног начина решавања спорова. У том смислу је, за сада најзначајнији, али појединачни изузетак,*** *Међународни центар за решавање инвестиционих спорова (*ICSID*).*

Подела међународних трговинских арбитража на* ad hoc *и институционалне је најзначајнија. Из ње произлазе посебне специфичности арбитражног решавања међународних трговачких спорова.

3.1. *Ad hoc* арбитраже

Привремене (*ad hoc*) арбитраже су, историјски посматрано, претходиле настанку сталних (институционалних) арбитража.* Ad hoc *арбитража се образује од случаја до случаја, а њен састав, надлежност и поступак решавања спора је предвиђен и уређен споразумом странака. Дакле, *привремена арбитража* ***постоји када се предвиди само за један одређени случај и ка-***

---

[1] По правилу арбитражни поступак се уређује правилником или статутом арбитраже.

да се том приликом утврђују посебна правила поступка. Насупрот њој, *институционална арбитража* ***је сталног карактера, са устаљеним правилима поступка и административном подршком институције под чијим је окриљем основана и ради.***[1]

Ad hoc ***арбитража престаје да постоји након решавања спора за чије је решавање установљена. Њени арбитри дужни су предузети све што је потребно да би арбитражни поступак имао нормалан ток, почевши од техничких и административних питања, до утврђивања правила поступка (под условом да саме странке уговором нису утврдиле процесна правила).***

Код **ad hoc** ***арбитраже странке конципирају арбитражни поступак у коме ће њихов спор бити решаван. Већи ниво овлашћења страна у односу на одређивање правила поступка свакако омогућава да оне, по својој потреби, одреде поступак за који верују да је најбољи и најобјективнији. Истовремено, треба имати на уму да одређивање правила поступка није једноставан посао, већ да може однети много времена и новца. Стога је уобичајено да стране које уговоре решавање спора пред*** **ad hoc** ***арбитражом предвиде примену одређених правила поступка. У пракси се најчешће препоручује примена већ поменутих Арбитражних правила*** **UNCITRAL-***а из 1976. године. Правила допуштају одређене модификације, зависно од околности конкретног спора. Она нуде решења за бројна питања која се могу поставити пред "***ad hoc***" арбитражу, као што су: подношење захтева за покретање арбитраже, место и језик арбитраже, меродавно материјално право, именовање и замена арбитра, процедура у ужем смислу, размена докумената, усмена расправа, одсуство странке са расправе, садржина арбитражне одлуке итд.***

3.2. Институционалне арбитраже

Институционална арбитража је стална арбитража основана са задатком решавања међународних трговинских спорова, када јој се стране у спору обрате. Ове арбитраже се најчешће организују при *привредним коморама или другим струковним удружењима привредника.* ***Институционалне арбитраже располажу административним апаратом и устаљеним правилима поступка. Ради се о недржавном правосудном ор-***

[1] М. Трајковић, *op. cit*, стр. 68.

гану. У погледу функције решавања спора, институционална арбитража се ни по чему не разликује од* ad hoc *арбитраже. Основ дистинкције институционалних од* ad hoc *арбитража је ванправосудна, административна карактеристика: оне имају сервис на располагању странкама вољним да се користе њиховим услугама, у складу са условима одређеним правилницима. Институционалне арбитраже имају листе сталних арбитара, док њихови правилници нуде суштинска решења за сва важна процедурална питања. Предности институционалне у односу на* ad hoc *арбитражу су очигледне: њени органи се на "стандардизован" начин брину о целокупној организацији арбитраже, ослобађајући стране различитих обавеза, почев од обезбеђења логистичке подршке решавању спора, до проналажења квалификованих и поузданих арбитара.

У свету данас делује преко 200 институционалних међународних трговинских арбитража, од којих су најпознатије Арбитражни суд Међународне трговинске коморе у Паризу, Арбитражни суд у Лондону, Арбитража у Стокхолму, Москви, Цириху, Њујорку итд. Од 1985. године делује и Међународна федерација трговинских арбитражних институција (фр. "Fédération international des institutions d'arbitrage commercial"), чији је задатак међусобна сарадња, информисање и подршка развоју институционалних арбитража. Институционалне међународне трговинске арбитраже се најчешће *деле* ***применом*** *два критеријума:* ***приступачности арбитражи и предмету спора.***

Према *приступачности,* ***институционалне арбитраже се могу поделити на затворене и отворене.***

Затворене институционалне арбитраже ***су оне које решавају само спорове у којима је бар једна страна у спору чланица организације чије је удружење основало институционалну арбитражу. Како су најчешћи оснивачи сталних арбитража трговинска удружења, банке, берзе, привредне коморе и др, то значи да, уколико су те арбитраже затворене, једна од страна у спору мора бити чланица дотичног трговинског удружења, берзе и сл.***

Отвореним институционалним арбитражама ***могу се обратити стране у спору од којих ниједна не мора бити чланица организације или удружења при којем постоји арбитража.***

Према *начину одређивања предмета спора* ***арбитраже могу бити*** *опште и специјализоване.* ***Опште институционалне арбитраже не ограничава-***

ју своју могућу надлежност захтевом да предмет спора буде из одређене области. Са друге стране, код специјализованих институционалних арбитража предмет спора може бити ограничен захтевом да спор буде везан за промет одређених врста производа, попут кафе, житарица, метала и друго, односно за спорове на посебним тржиштима. Правила арбитражног поступка пред специјализованим арбитражама одражавају специфичност страна односно предмета спора у питању. Најпознатије специјализоване институционалне арбитраже су Арбитража Удружења за промет житарицама и сточном храном - *GAFTA* ***(е. "*Grain and Feed Trade Association*"), Арбитража Лондонске берзе метала (е. "*London Metal Exchange*"), Арбитражна Комора за памук (фр. "*Chambre arbitrale de cotons de Havre*"), Арбитража Трговинске федерације за кафу (е. "*Cofee Trade Federation*"), Арбитража Удружења за трговину гумом (е. "*Rubber Trade Association*"), Арбитража Удружења за шећер (е. "*Sugar Association*") и друге. Треба поменути и Лондонску поморску арбитражу (е. "*London Maritime Arbitration*"), која решава спорове из уговорних односа у вези са коришћењем бродова, као и Арбитражу Центра за решавање инвестиционих спорова, основаног Конвенцијом 1965. године.***

4. АРБИТРАЖНИ СПОРАЗУМ

Арбитражни споразум је *конститутивни акт и претпоставка надлежности МТА.* ***Без њега нема арбитражног суђења. Он је врста уговора, којим се изражава воља странака да свој будући или већ настали спор повере на решавање одређеној арбитражи.***[1] ***Арбитражним споразумом којим се уговара надлежност међународне трговинске арбитраже дерогира се надлежност државног суда за решавање одређеног спора и заснива јурисдикција арбитраже, као недржавног органа.***

Арбитражни споразум је основ изузимања државног суда у материји ван искључиве судске надлежности и има значај процесне сметње. Но, ако тужилац поднесе тужбу редовном суду уместо арбитражи, а туженик не истакне приговор ненадлежности, уговор о арбитражи је ван снаге. **Res iudicata** ***арбитраже је битна повреда парничног поступка пред државним судом.***

[1] М. Трајковић, *op. cit*, стр. 232.

Споразум обавезује уговорне стране и у крајњој линији његово извршење може да се захтева и у судском поступку.

Ако странке уговоре надлежност МТА оне се слободно договарају о: избору МТА; седишту (у земљи или иностранству); броју и начину именовања арбитара; правилима поступка; језику МТА; ослобођењу МТА да образложи одлуку; надлежном праву, укључујући и могућност одлучивања у складу са начелом* ex aequo et bono*.

За арбитражни споразум је предвиђена *писмена форма*[1]***. Истина, пракса и правилници неких абитража предвиђају да, иако није било изричитог споразума, ако једна странка поднесе тужбу одређеној арбитражи против друге странке, а ова се*** *упусти у спор****, ради се о*** *прећутном споразуму о арбитражи.* ***Надлежност се може конституисати и на основу позива арбитраже. Међутим, то су изузеци. Правило је да постоји изричити споразум о арбитражи. Он се може постићи писменим споразумом о надлежности арбитраже разменом писама, телеграма или телепринтерских саопштења (телекса), сагласном изјавом странака на усменој расправи унетом у записник о расправи. Арбитражни уговор је пуноважно закључен и када је одредба о надлежности арбитраже садржана у општим условима, ако су они саставни део правног посла и сл.*** *Ваљана формулација* ***споразума отклања могуће касније дилеме, пре свега, о надлежности конкретног арбитражног органа. Због тога готово све арбитраже институционалног типа препоручују формулацију арбитражног уговора. Тако арбитража при Међународној трговинској комори (МТК; е.* ICC*), препоручује следећи текст:***

"*Све спорове који проистичу из овог уговора дефинитивно ће решавати према Правилнику о мирењу и арбитражи МТК један или више арбитара именованих у складу са поменутим Правилником*".

Клаузула се у пракси допуњава подацима у вези са местом, бројем арбитара, надлежним правом, ambiales***, условом, роком и др.***

Арбитражни споразум може имати *два облика****: а) компромис и б) компромисорну клаузулу.***

---

[1] Наше право - чл. 470 ЗПП, Правилник СТА, Њујоршка и ЕУ конвенција (чл. I/2а).

Компромис и компромисорна клаузула ***су у међународној пракси увек изричити писмени споразуми. Поједине арбитраже установљавају посебну формулу коју су странке дужне унети, било у основни уговор или анекс при закључењу уговора, било накнадно када дође до компромиса.***

*Компромис (***clause compromissiore, agreement of refer, messo,** ***третејски запис) је облик арбитражног споразума на основу кога се странке, када је спор већ настао, споразумевају да ће га поверити на решавање одређеној арбитражи.***

*Компромисорна клаузула (***clause compromissiore, agreement of refer, messo, Schiedsgerichtslausel, clausola compromissoria,** ***арбитражнаја оговорка), је облик арбитражног споразума који је садржан у тексту основног посла као посебна клаузула, или као анекс основног уговора.***

4.1. Битни елементи арбитражног споразума

Сваки уговор, па и арбитражни споразум, мора садржати одређене битне елементе, односно елементе о којима стране морају постићи сагласност, како би уговор производио правно дејство. *Битни елементи арбитражног споразума су* ***они без којих арбитражни поступак не би могао да буде покренут. Стога се као битни елементи арбитражног споразума јављају уговарање надлежности арбитраже и означење спора или спорова за које је арбитража надлежна. Остали елементи могу имати карактер "битних" уколико се стране о томе договоре.***

Сагласност странака о надлежности арбитраже за решавање спора, ***односно спорова који проистичу из њиховог правног односа*** *први* ***је битан елеменат арбитражног споразума. Он постоји уколико су стране јасно изразиле своју сагласну вољу да њихов спор буде решаван пред одређеном арбитражом. Воља за заснивање арбитражне надлежности мора бити формулисана недвосмислено, на начин који не оставља места сумњи у погледу намере странака да спорни однос буде расправљан пред арбитражом, а не пред државним судом. Прецизно означење арбитраже представља битан елеменат сагласности страна о конституисању надлежности арбитраже. У случају мањкавости арбитражног споразума у овом делу, односно недоречености у означавању надлежне арбитраже (на пример, употреба назива "Арбитража у Паризу" уместо "Арбитражни суд МТК), арбитри на основу индиција из уговора и других околности тумаче претпостављену намеру странака и утврђују да***

ли је заиста постојала намера странака да свој спор повере на решавање односној међународној трговинској арбитражи.

Други битан елемент ***арбитражног споразума је*** *навођење спора* ***за који је арбитража надлежна. Конкретност и прецизност нису у потпуности могући када је реч о арбитражној клаузули која за предмет има будуће, евентуалне спорове страна, али се стриктно захтевају код компромиса странака о решавању већ насталог спора. То, пак, не значи да арбитражна клаузула, као форма арбитражног споразума, може бити лишена одредљивости: од ње се захтева да својом формулацијом омогући одредивост спорова чије је решавање поверено одређеној арбитражи, на пример, позивањем на конкретан уговор из кога могу настати такви спорови. Неодређеност спора може бити разлог за ништавост арбитражног споразума, односно изостанак правног дејства арбитражне клаузуле.***

5. АРБИТРАБИЛНОСТ

Услов пуноважности арбитражног споразума је *арбитрабилност спора,* ***односно његова погодност за арбитражни начин решавања.***

Арбитража се може уговарати само за спорове у којима се странке могу нагодити у вези са правима којима могу слободно диспонирати. Критеријуми арбитрабилности су различити у правним системима. Генерално посматрано, они се утврђују појединачним набрајањем, или генералном клаузулом. Наш ЗПП за критеријуме узима могућност да се о предмету спора закључи поравнање и да се не ради о спору који спада у искључиву надлежност домаћег суда. Нема диспозиције супротно императивним прописима, међународним уговорима или јавном моралу. Наша СТА при Привредној комори Србије у Београду решава само спорове из спољнотрговинских односа.

Када је реч о врстама арбитрабилности истичу се *три критеријума:*

а) **ratione personae*****; б)*** **ratione materiae** ***и в)*** **ratione jurisdictionis.**

а) Ratione personae, ***односно критеријум странака, за арбитрабилност спора предвиђа да најмање један учесник у спору буде страно лице, тако да се у том смислу арбитрабилним спором сматра онај који се води између домаћих и страних лица, или само између страних лица. Способност странке за закључење арбитражног споразума је услов***

његове пуноважности. При томе се постојање правне и пословне способности странке цени према праву државе чији је она резидент.

б) Ratione materiae ***је критеријум арбитрабилности који полази од карактера и предмета спора. МТА решава спорове међународног трговинског карактера између пословних субјеката који имају пребивалиште или седиште у различитим државама. Најчешће су то спорови из уговора о: оснивању предузећа и других облика организовања у мешовитој својини; страним улагањима; концесији; правима интелектуалне својине (ауторска и сродна права, правна заштита know-how-а, област нелојалне конкуренције и заштита фирме); ваздухопловним и пловидбеним стварима; другим споровима из међународних пословних односа.***

в) ***Критеријум*** *ratione jurisdictionis* ***се односи на тзв. проблем*** *"компетенције-компетенције"****, односно питање надлежности арбитраже за решавање конкретног спора.***

5.1. "Компетенција - компетенције"

Уговорна природа арбитраже отвара проблем да ли арбитража, односно арбитар сам, коначно одлучује о својој надлежности, уколико су мишљења странака о таквом његовом праву различита. Ако арбитри могу одлучивати о сопственој надлежности, да ли ће то чинити у претходном поступку, или ће се о томе изјаснити коначном одлуком о суштини спора? Каква је правна снага њихове одлуке (позитивне, или негативне) о овом питању? Да ли странка има право на истицање правозаштитног захтева државном суду у вези са одлуком о прихватању компетенције, или на решење о непостојању њене надлежности? Уколико такво право постоји, у којој фази арбитражног поступка се заинтересована странка може њиме користити? Сва поменута и нека друга питања се односе на проблем тзв. *"компетенције-компетенције"****. Дилема је: да ли арбитража, као изабрани суд, има право*** *да сама одлучује* ***о постојању свог овлашћења за решавање конкретног спорног правног односа, за случај да такво право оспорава странка у поступку?***

"Компетенција компетенције" представља овлашћење арбитраже да сама, под резервом накнадне судске контроле, одлучи о својој надле-

жности* (фр. competence de competence).[1] *Уговорна природа арбитражне компетенције је истовремено и ваљани основ за поступак признања и извршења арбитражних одлука од стране надлежних државних судова.[2] У том поступку, свакако, може се ценити и одлука арбитара о њиховој компетенцији. Поред тога,** ненадлежност арбитраже је један од основних правних основа за поништај коначне арбитражне одлуке.* ***Тиме се, с једне стране, арбитражном органу, већ од самог покретања поступка стављају у изглед озбиљне последице евентуалне "грешке" код оцене сопствене надлежности, а са друге стране се пружа задовољавајући степен заштите заинтересованој странци у поступку. Може се рећи да је у међународној пракси, као и у националним законодавствима и пракси,** до Другог светског рата**, преовладавао готово јединствен став о недопуштености "компетенције-компетенције". Полазило се од тога да је за питање надлежности арбитраже компетентан државни суд.

Тако су у** САД **многе одлуке федералних судова (па и судова појединих држава), биле засноване на овлашћењима државних органа да одлучују о постојању и пуноважности арбитражног споразума.[3]

Енглески ***арбитри су се формално сматрали некомпетентним да утврђују ваљаност не само арбитражног споразума, већ и пуноважност уговора, који садржи такав споразум. "Одлуку о питању пуноважности уговора који садржи арбитражну клаузулу, доноси суд, а арбитража има право само да изнесе свој став о том питању".[4] У енглеској литератури и данас, може се рећи, истиче се више негативан него позитиван***

---

[1] А. Голдштајн, С. Трива, Међународна трговачка арбитража, "Информатор", Загреб, 1987. стр. 504.

[2] Ч. Големинов, Международниўят търговски арбитраж, Международно търговско право, София, 1992. стр. 475-476.

[3] У предмету *Interosean Chiping Co, Nacional Shiping and Trade Co,* суд је стао на становиште да се факт закључења и постојања арбитражног споразума утврђује у судском поступку. Наведено према: А. И. Минаков, Арбитражные соглашения и практика расмотрений внешэкономических споров, М. 1985. стр. 60-61.

[4] Видети: *Yearbook. Commercial Arbitration, The Hague, v. II, 1977,*стр. 96.

став у одговору на питање о праву на "компетенцију-компетенције".[1] Ипак, нема дилеме да арбитар може да изнесе своје мишљење о овом питању под условом да су странке њему изричито признале право да он сам одлучује о границама сопствене јурисдикције. Истовремено се истиче да ће суд, у поступку принудног извршења арбитражне одлуке, морати да одлучи да ли арбитар није прекорачио овлашћења странака из компромиса или компромисорне клаузуле.[2]

***У** Француској **се дуго сматрало да је противљење странака успостављању надлежности арбитара, посебно због неважности арбитражног споразума, сметња да сами арбитри о томе одлучују. Они су били обавезни да од државног суда захтевају прејудицијелно решавање тог питања.[3] Међутим, против таквих нормативних и практичних решења као и ставова у теорији, како у Француској, тако и у другим земљама, истакнути су аргументи,[4] чиме се у основи жели предупређење тешкоћа у раду арбитражних органа, које најчешће ствара странка којој одгова-*

---

[1] *Schmithoff's EXPORT TRADE,The Law and Practice of International Trade, London, "Stevens & Sons*", 1990; К. Схмиттхофф, Експорт: право и практика международной торговли, Москва, 1993, стр. 343.

[2] Тако и у случају у предмету *Dalmia Dairy Industries, National Bank of Pakistan (1978. 2 Lloyd's Rep. 223.* Одлука је донета применом права Индије, али је њоме констатовано да у конкретном случају решење индијског одговара енглеском праву. Цитирано према: *Schmithof's, ibid.* стр. 477.

[3] Упркос претходном негативном ставу о допуштености "компетенције - компетенције", Француска је једна од првих земаља у којој је ово начело арбитражног одлучивања стекло широку практичну примену. Тако је француски Касациони суд, разматрајући предмет *Societe Impex Societe P.A.Z*, из 1971. године потврдио одлуку Апелационог суда, у којој се указивало да је арбитража компетентна да разматра питање о постојању или о пуноважности арбитражног споразума. Како је образложио Касациони суд, арбитража је надлежна да решава то питање из два разлога: пре свега, јер се арбитражна клаузула, према позитивном праву Француске сматра самосталном и независном од основног уговора, а поред тога странке су, закључивши арбитражни споразум, повериле арбитражи све могуће спорове из уговора (видети: *Journal du Droit International,* 1972, стр. 62; *Revue Critque de Droit International Prive, 1972,* стр. 124)

[4] *F. Klein, Rapport, Revue de l'Arbitrage, 1961, N° 2,* стр.56, С. Н. Лебедев, *op. cit.* стр. 12. Видети и: *PH. Fouchard, L'Arbitrage commercial international, Volume II, Dalloz, Paris, 1965,* стр. 135.

ра одуговлачење решења спора. Претходна провера арбитражне компетентности, поред тога, доводи до непотребног расипања времена, средстава и удаљавања од конструктивне концентрације снаге у циљу коначног решења спора.[1]

Један вид "прелазног" схватања је испољен у ставовима према којима арбитража има право оцене о постојању сопствене компетенције само на основу арбитражних споразума *са неограниченом сфером дејства,* ***односно којима су се стране изричито споразумеле да ће арбитража решавати све њихове евентуалне спорове. Уколико арбитражни споразум предвиђа решавање само одређених спорова, а међу њима нису назначени изричито и спорови о његовој пуноважности, приговор да је арбитража у том делу ненадлежна, сматра се основаним. У таквим случајевима, питање компетенције арбитраже решава државни суд.***[2] ***После доминирајућег схватања о неопходности прејудицијелног одлучивања од стране редовног суда о питању оспорене надлежности арбитраже,***[3] ***у Француској је преовладао став да сваки јурисдикциони орган (па и арбитража), у случају сумње или спора у вези његове надлежности, има законску обавезу да о томе донесе одлуку.***[4]

Немачки ***Статут грађанског судског поступка (чл. 1037), предвиђа да избрани судови имају право да наставе поступак ("Kompetenz- Kompetenz")***[5] ***и да донесу одлуку, упркос тврдњи о недопуштености поступка у конкретном случају пред избраним судом, посебно због позивања на непостојање уговора о надлежности, или тврдње да се надлежност изабраног суда не протеже на предмет спора, као и услед истицања непостојања овлашћења суда за издавање налога странкама.***[6]

---

[1] Ж. Сталев, Закон за международния търговски арбитраж, София, 1991. стр. 75. Ч. Големинов, *op. cit.* стр. 47.

[2] Тако на пример: *M. Domke, The Law and Practice of Commercial Arbitration, Illinois, 1968,* стр. *56-57.*

[3] *F. Klein, op. cit,* стр. 56.

[4] *Revue de l'Arbitrage, 1972,* стр. 58. С. Н. Лебедев, *op. cit.* стр. 13.

[5] Цитирана норма овог немачког извора је истовремено и објашњење за етимологију и каснију универзалну употребу израза "компетенција-компетенције"

[6] О. *Glossner, Commercial Arbitration in the Federal Republic of Germany*, *1984,* стр. 18.

***Према Закону о трговинској арбитражи** Еквадора **из 1963. године (чл. 16.), арбитража институционалног типа је једина надлежна да одлучи о питању своје надлежности. О надлежности арбитраже* ad hoc*, међутим, примењује се Грађански процесни кодекс, према коме о пуноважности уговора који садржи арбитражну клаузулу одлучује редовни државни суд.*[1]**

Пред Спољнотрговинском арбитражом при ПК** Србије**, начело "компетенције-компетенције" се традиционално и доследно примењивало у њеном раду.*[2] ***Арбитража самостално одлучује о својој надлежности и за случај да она буде оспорена.*[3] *Арбитража у току целог поступка,* по службеној дужности,** *пази* **на своју надлежност и одлучује о томе.

---

[1] А. И. Минаков, *op. cit.* стр. 62-63.

[2] О томе видети и: *M. Kalođera, Arbitration as a Method of Setting of the Disputes arrising from Commercial Agrements according to Jugoslav Law*, Југословенска ревија за међународно право, 1968, стр. 199.

[3] Према Правилнику о Спољнотрговинској арбитражи при Привредној комори Србије, уколико тужена страна оспори постојање арбитражног уговора или не одговори на тужбу, ствар ће се изнети пред Председништво у ужем саставу да би се утврдило да ли је у исправама, које тужилац подноси, садржан споразум о надлежности Арбитраже. Кад Председништво у ужем саставу (председник, потпредседник и секретар Арбитраже), утврди да је у исправама, које тужилац подноси, садржан споразум о надлежности Арбитраже, поступак ће се наставити и ако друга странка одбије да у њему учествује. Према Правилнику (чл. 17.), питање надлежности расправља проширено веће које у свом саставу има пет чланова. У његов састав, поред чланова арбитражног већа, улазе председник и потпредседник Арбитраже. Уколико се спор води пред арбитром појединцем, проширено веће има три члана и њега сачињавају арбитар појединац, председник и потпредседник Арбитраже. (Део који следи преузет је из новог Правилника усвојеног 1997. године: чл. 15. ст. 1: Ако тужена страна оспори постојање арбитражног уговора или не одговори на тужбу, предмет се износи пред Председништво у ужем саставу да се утврди да ли је у исправама које је тужилац поднео садржан споразум о надлежности Арбитраже; чл. 15. ст. 2. Кад Председништво у ужем саставу утврди да је у исправама, које је тужилац поднео, садржан споразум о надлежности арбитраже, поступак се наставља иако друга странка одбије да учествује у њему; чл. 15. ст. 3: Одлуком из става 2. овог члана не прејудицира се коначна одлука о постојању и пуноважности арбитражног уговора. Према чл. 18. ст. 1. Правилиника: Арбитражно веће и арбитри појединци пазе по службеној дужности у току целог поступка да ли се ради о спору из надле-

Напред изнети ставови и пракса о позитивном ставу према проблему "компетенције-компетенције", својствени су и многим другим системима арбитражног одлучивања. У неким од тих система арбитражне одлуке подлежу било судској, било некој другој врсти контроле. Тако се у правилницима неких арбитражних органа изричито наводи да се против арбитражне одлуке може уложити жалба, па из тога произлази да њоме може бити обухваћена и одлука о сопственој компетенцији арбитраже.[1]

У низу земаља су, у последње време, донети и посебни закони[2] о институционалним спољнотрговинским арбитражама који се заснивају на типском *Модел-закону* UNCITRAL-*а.* ***На тај начин се све сигурније долази до унификације ставова и о проблему "компетенције-компетенције". У овом смислу је посебно карактеристична пракса појединих земаља Заједнице Независних Држава, која је настала након престанка постојања СССР-а. Тако се у пракси и нормативној регулативи материје о међународној трговинској арбитражи у праву*** *Руске Федерације****, принцип "компетенције-компетенције" тумачи не као право, већ као*** *дужност арбитара****, који не само да могу већ су и обавезни да сами реше питање које се тиче њихове надлежности.***

жности арбитраже: чл. 18. ст. 2: Ако је странка истакла приговор ненадлежности Арбитраже питање надлежности расправља проширено веће које у свом саставу има пет чланова. У његов састав, порад чланова Арбитражног већа, улазе и Председник и Потпредседник Арбитраже. Ако се спор води пред арбитром појединцем проширено веће има три члана и њега сачињавају арбитар појединац, Председник и Потпредседник Арбитраже; чл. 18. ст. 3; У случају спречености Председника или Потпредседника Арбитраже, Председник Арбитраже одређује заменика из реда чланова Председништва у ширем саставу).

[1] Тако на пример: Правилник Арбитражног комитета у Копенхагену за трговину галантеријом; Правилник Арбитраже при Циришкој трговинској комори; Одлуке Арбитражног суда Бременске берзе за памук подлежу жалбеном поступку пред посебним апелационим комитетом, као и одлуке Арбитражне коморе за спољну трговину кожом у Генуи (Италија); одлуке Марсељске трговинске коморе и др. О овоме и: А. И. Минаков, *op. cit.* стр. 66.

[2] Тако је на пример и Бугарска донела посебан Закон о међународној трговинској арбитражи, којим у глави четвртој (чл. 19-21.), признаје арбитрима право на "компетенцију-компетенције". *L'Arbitrage commercial international en Bulgarie, Chambre de commerce et d'industrie de Bulgari, Lois et Reglaments, Sofia, 1989.*

Занимљив је и став арбитражне праксе у вези са питањем о једностраном отказу надлежности арбитраже за случај постојања споразума о томе. Тако је у једној одлуци о спору започетом по тужби совјетске спољнотрговинске фирме против белгијског предузећа, Арбитража стала на становиште да је захтев туженика о отказивању надлежности посебан вид повреде уговором преузете обавезе.[1] У сваком случају је јасно да ће арбитри, уколико закључе да је приговор ненадлежности неоснован, приступити решавању предмета спора у меритуму.[2] Овакав недвосмислен став, заузет у дугогодишњој пракси, резултирао је изричитом одредбом члана 16. Закона о међународној трговинској арбитражи Руске Федерације,[3] којим је у целини преузет текст чл. 16. Модел-закона* UNCITRAL*-а, који предвиђа да изабрани суд може сам одлучити о питању своје надлежности. На територији Заједнице Независних Држава истоветна решења имају и законодавства Украјине[4] и Литваније.[5]

Могућност да арбитража решава питање сопствене компетенције предвиђена је *низом међународних аката.* ***Тако*** *Европска Конвенција о међународној трговинској арбитражи* ***из 1961. одредбом члана V прихвата овај принцип[6].***

---

[1] Видети: Арбитражная практика, Часть II, Торгово-промышленная палата СССР, Москва, 1972, стр. 35.

[2] Овај став је, у име Спољнотрговинске Арбитражне комисије, био изнет у реферату за Радну групу Европске економске комисије ОУН у коме је истакнуто схватање да институционална арбитража, односно арбитражно веће, или арбитар појединац, сами одлучују о питањима сопствене надлежности: *TRADE/WPI/13*, *од 2.10.1956.* Више о овоме: С. Н. Лебедев, Международный комерческий арбитраж: Компетенциия арбитров и соглашение сторон, Торгово-промышленная палата, Москва, 1988, стр. 123.

[3] "Россииская газета" *Н*^{o} 156/1993. Видети и: В. С. Поздняаков, Международнйы коммерческий арбитраж в Россииской Федерации, Закон, Регламент, коментарий, Москва, 1966.

[4] И. Г. Побирченко, Международный коммерческий арбитраж, Законы Украины Международные конвенции, Инкотермс 1990, Киев, 1995, стр. 3.

[5] Стенограм са Првог сусрета експерата у области арбитражне праксе Заједнице Независних Држава, земаља Централне и Источне Европе, одржаном у Москви 21. новембра 1995.

[6] Члан В. ст. 3. Конвенције гласи: "Под резервом било које следеће судске контроле предвиђене по *lex fori*, арбитар чија је надлежност оспорена биће овлашћен да настави са арбитражом, да сам донесе одлуку у својој надлежности и да

У** Вашингтонској конвенцији **о решавању инвестиционих спорова између држава и грађана других држава из 1965, предвиђено је да арбитража сама одлучује о својој компетенцији (чл. 32. ст. 1).

Међу најдетаљнијим нормама за регулисање питања "компетенције-компетенције" свакако се могу навести** Правила о арбитражи* UNCITRAL-а из 1976, као и одговарајућа решења** Модел-закон* UNCITRAL***-а о међународној трговинској арбитражи из 1985. године. Према Правилима о арбитражи, арбитража је овлашћена да одлучује о свим приговорима којима се оспорава њена надлежност, укључујући и приговоре у погледу постојања или ваљаности арбитражне клаузуле или посебног арбитражног споразума (чл. 21. ст. 1. Правила). Даље се истиче да се приговор ненадлежности арбитраже подноси најкасније у одговору на тужбу или, када се ради о противтужби, у одговору на противтужбу. О приговорима који се односе на надлежност, арбитража, по правилу, одлучује као о претходном питању. Међутим, арбитража може наставити поступак и донети одлуку о таквом приговору и у коначној одлуци (чл. 21. ст. 3-4).[1] Изричитом одредбом члана 16. Модел-закона* **UNCITRAL***-а се истиче да избрани суд може сам одлучити о питању своје надлежности. У погледу права на подношење приговора ненадлежности, Закон предвиђа строго правило о преклузији таквог овлашћења странака везујући га, најдаље, за тренутак подношења одговора на тужбу (чл. 16. ст. 2. Закона). Важан значај свакако има и правило о* самосталности арбитражне клаузуле у односу на текст главног уговора ***у коме је она уграђена. Арбитражна клаузула, која представља део уговора, тумачи се као споразум који је независтан од других услова уговора. То арбитражи омогућује да одлучује и о питањима ништавости главног уговора, као и о њиховим последицама. Међутим, "одлука избраног суда о томе да је уговор ништав, сама по себи, не значи неважност арбитражне клаузуле" (чл. 16. ст. 1. Закона). Избрани суд има право да донесе посебну одлуку о питању надлежности, било пре мериторног решавања спора, било да се о њему изјасни у одлуци којом се решава спор (чл. 16. ст. 3. Модел закона* **UNCITRAL***-а). У вези са оваквом нормом Закона свакако се може поставити питање оправданости и целисходности***

одлучи у односу на постојање или важност арбитражног споразума или уговора чији је део тај споразум".

[1] О томе: А. И. Минаков, *op. cit.* стр. 67-68.

таквог решења, будући да оно практично допушта могућност паралелног поступка пред арбитражом и пред државним судом.[1]
На основу спроведене анализе теоретских схватања, арбитражне праксе, законодавне и друге нормативне регулативе у упоредном и међународном аутономном праву, **може се закључити** да се принцип "компетенције-компетенције", хронолошки посматрано, кретао у границама од почетног апсолутног оспоравања преко условних признања до тумачења да је реч о **дужности** арбитара, који не само да могу, већ су и обавезни да сами реше питање које се тиче њихове надлежности.

6. ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПОСТУПКА ПРЕД АРБИТРАЖАМА

Поступак пред различитим спољнотрговинским арбитражним органима има низ сличности, али и одређене специфичности. Ми ћемо, примера ради, укратко приказати поступак пред Спољнотрговинском арбитражом при Привредној комори Србије у Београду.

Поступак се *покреће тужбом*, ***која се упућује Секретаријату Арбитраже у писменој форми. Тужба треба да садржи: Име, занимање и стално пребивалиште односно назив, предмет пословања и седиште обеју странака; Доказ о постојању арбитражног уговора на коме се заснива надлежност арбитраже; Предмет спора, чињенично стање, тужбене захтеве, доказе и све документе који се односе на предмет спора; Именовање арбитра.***

Након тога, Секретаријат Арбитраже доставља тужбу са прилозима другој страни (туженику) на одговор. Рок за достављање одговора на тужбу је тридесет дана од дана њеног пријема.

6.1. Избор арбитара

Спор може бити изнет пред арбитра појединца или пред арбитражно веће, које се састоји од три члана. Уколико странке нису изричито уговориле другачије, спорове чија вредност не прелази 70.000 $, решава арбитар појединац.

[1] О овом питању видети и: А. Голдштајн, С. Трива, *op. cit.* стр. 510.

Много је чешће решавање спора од стране арбитражног већа. У споровима изнетим пред арбитражно веће, тужилац именује свог арбитра у тужби, а туженик најкасније у року одређеном за одговор на тужбу. Ако једна или обе странке не именују своје арбитре, арбитре именује председник Арбитраже. Изабрани арбитри од стране странака или председника Арбитраже, у року од 30 дана од пријема извештаја о свом наименовању, бирају трећег арбитра као председника већа. Ако га они не изаберу, у том случају га именује председник Арбитраже.

6.2. Арбитражни поступак

Према Правилнику, председник арбитражног већа или арбитар појединац приступа испитивању прикупљених доказа и предузима све потребно мере за допуну доказног поступка. Пошто су прикупљени докази проучени и по потреби допуњени, председник арбитражног већа, односно арбитар појединац, заказује усмену расправу. Уколико арбитри утврде да су писмени поднесци и докази довољни за доношење одлука без усмене расправе, неће се заказивати рочиште за усмену расправу, већ ће се странке известити да ће одлука бити донета на основу поднетих писмених доказа, ако ни једна од њих не захтева одржавање усмене расправе. Предлог да се одлука донесе без одржавања усмене расправе могу споразумно поднети и странке.

Усмене расправе се по правилу одржавају у седишту арбитраже, али се на захтев једне од странака, арбитражног већа или арбитра појединца могу одржати на другом месту. Расправе су нејавне уколико другачије није договорено, а странке могу да присуствују лично или преко овлашћеног пуномоћника.

6.3. Доношење одлуке

По закључењу доказног поступка, арбитри доносе одлуку.

Арбитражно веће доноси одлуку већином гласова. Одлука је у писаној форми. Садржи датум и место доношења, имена арбитара, односно арбитра појединца, имена односно називе странака, предмет спора, чињенично стање спора, образложење и рок у коме одлука треба да се изврши. У одлуци се обавезно расправља и питање трошкова арбитражног поступка и одређује која ће их странка и у којој мери сносити. Одлука

се може објавити само уз пристанак странака. Арбитражна одлука, као таква, је коначна и против ње нема места жалби, јер се самим прихватањем надлежности арбитраже странке обавезују да ће њену одлуку извршити.

Опште карактеристике арбитражног поступка ***упућују на закључак да је реч о*** *тространом правном односу,* ***са двостраначком шемом, уз учешће недржавног суда. Он подразумева скуп правних правила по којима се поступа током решавања арбитражног спора.***

Судску функцију у арбитражном поступку врше арбитри. Арбитар је судија за решавање конкретног арбитражног спора. Његово својство престаје доношењем одлуке, а изузетно и на други начин. *Органи арбитраже* ***(трибунала), као судске установе, су арбитар појединац и арбитражно веће, док су*** *органи арбитражне установе:* ***савет, председник, председништво, секретаријат и помоћни органи. Арбитар слободно одлучује да ли ће се примити дужности. Он није државни функционер (судија), ни функционер институционалне арбитраже. Статус арбитра заснива се на подлози уговора између арбитра и обе странке арбитражног споразума, који подразумева конклудентни или изричит пристанак арбитра. Дакле, уговорни однос се успоставља на релацији арбитар - обе странке арбитражног споразума. Арбитар није заступник странке и он је дужан да, уз накнаду или без ње, обавља судску функцију. Одговорност арбитра може бити кривична и грађанска. Повреда обавезе санкционисана је накнадом штете за dolus или culpa lata. Арбитар није одговоран за нетачно пресуђење, поништај, као ни за одбијање признања и извршења донете одлуке.***

Границе страначке диспозиције су правила јавног поретка процесног права. Ако странке нису искористиле право диспозиције одређивање правила поступка припада арбитрима. Правила поступка имају следећи хијерархијски ред: Процесни јавни поредак; Арбитражни споразум; Правилници арбитражних институција и Одлука арбитара о поступку.

7. ПОСТАРБИТРАЖНИ ПОСТУПАК

7.1. Правна средства против арбитражне одлуке

Према правним правилима највећег броја арбитражних центара, против коначне арбитражне одлуке постоји једно правно средство: тужба за поништај одлуке, као ванредни правни лек. Сходно Европској конвенцији о арбитражи и нашем ЗПП, *поништај се може захтевати ако се стекне било који од следећих услова****: нема уговора о арбитражи, или је он непуноважан (арбитража није надлежна); повређена су правила о саставу арбитраже; одлука није образложена, или није потписана (што није случај са арбитражама у*** **Common Law** ***систему); постоји прекорачење овлашћења арбитара; диспозитив одлуке није разумљив; одлука противречи друштвеном уређењу (уставу); постоји разлог за понављање поступка.***

Странке се не могу уговорно одрећи права на тужбу. Тужба се, у предвиђеном року (30 дана од дана достављања; најкасније годину дана од њене правноснажности), подноси суду и нема суспензивно дејство.

7.2. Признање и извршење арбитражне одлуке

Коначни циљ покретања арбитражног поступка се исцрпљује извршењем донете одлуке. Постоје *три нивоа на том путу****: спонтано, добровољно, извршење одлуке на нивоу странака; извршење одлуке под утицајем корпоративног организованог притиска од стране привредних организација, посебно оних чијим трговинским круговима припада дужник; државни ниво, који подразумева спровођење поступка од стране надлежних државних органа и органа правосуђа.***

Често се и сам начин одлучивања и доношења арбитражне одлуке прилагођава могућностима за признање и извршење. Тако је према Правилнику арбитраже при МТК, одлучивање сагласно начелу правде и правичности (поступање арбитара као " **en amiable compositeur** ***") допуштено једино ако оно не спречава егзекватуру одлуке.***

Карактеристично је да међународне конвенције, укључујући и Њујоршку, не разликују услове за признање и услове за извршење стране арбитражне одлуке. При том се морају испунити сви услови који се траже за признање и извршење страних судских одлука.

*Наше право****, као и већина међународних и националних прописа, предвиђа*** *четири групе услова* ***за признање и извршење стране арбитражне од-***

луке:** а) **Постојање арбитражног уговора;** б) **Способност страна за закључење арбитражног уговора;** в) **Арбитрабилност предмета уговора;** г) **Поједине карактеристичне одредбе арбитражног уговора.

Услови признања одлуке у вези са арбитражним поступком искључују:** а) **битну повреду процесних одредби постављених од странака и** б) **повреду минималних процесних гаранција које се не могу занемарити (на пример, право на одбрану).

Услови признања у вези са самом арбитражном одлуком тичу се: а) Формалне стране одлуке, која не сме бити неразумљива и противречна. Питања њене правноснажности и извршности, као и тужба за поништај, цене се и решавају по праву земље доношења одлуке; б) Меритума одлуке, који нема посебан значај, осим уколико вређа основна начела јавног поретка земље извршења.

Услов реципроцитета ***захтева се у односима између земаља у којима нису на снази међународни извори (конвенције итд.) у овој области. Постојање услова узајамности утврђује*** **ex officio** ***надлежни орган у земљи признања и извршења арбитражне одлуке.***

8. ЗНАЧАЈНИ ЦЕНТРИ МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНСКЕ АРБИТРАЖЕ

8.1. Арбитражни суд Међународне трговинске коморе (МТК) у Паризу

(е. "*International Arbitration Court of International Chamber of Commerce - ICC Arbitration Court*")

Основан је 1923. Често се незванично назива "Париска арбитража", "Арбитража у Паризу", и слично. Ови називи могу изазвати забуну, па их треба избегавати и искључиво наводити званични назив: "Арбитражни суд Међународне трговинске коморе у Паризу". Суд има репутацију једне од најпознатијих и највише коришћених арбитража у свету. У протеклих седамдесетак година Арбитража МТК је имала преко 12000 спорова, а процењује се да се пред њом решава више од једне трећине трговинских спорова у свету. Може се слободно тврдити да су странке у овим споровима потицале из скоро свих земаља света. У страначкој улози се јављају државе, јавна и полујавна, приватна предузећа и појединци. У око 10% спорова једна од страна била је држава или одређени државни ентитет.

Најновија верзија Правилника Арбитражног суда МТК ступила је на снагу 1. јануара 1998.

8.2. Арбитража Трговинске коморе Цириха

"Zurich Chamber of Commerce Arbitration" ***је основана као стална арбитражна институција 1911. године. Често се уговара њена надлежност у бројним међународним привредним пословима.***

8.3. Арбитража Америчког арбитражног удружења

(е. "*American Arbitration Association*"), Њујорк

У америчком праву арбитража као начин решавања спорова у области трговачког права има дугу традицију и велики значај. Још 1886. године у појединим државама су донети закони о арбитражи (Њујорк, Масачусетс и др.) Федерални сервис за посредовање, мирење и решавање спорова отпочео је са радом 1913. године. Нешто касније основана је *Америчка арбитражна асоцијација (ААА)* ***као добровољна организација за мирење и арбитражу. ААА се издржава од својих услуга и чланарине коју плаћају удружени чланови. Ова арбитражна асоцијација има 24 арбитражна центра широм САД и годишње решава око 6000 арбитражних спорова, чиме се може мерити са активношћу Арбитражног суда МТК. Она пружа услуге и у домаћим и у међународним споровима, при чему већину чине спорови унутрашњег (домаћег) карактера.***

ААА обавља послове у вези међународних трговачких спорова према различитим арбитражним правилима и то како унутрашњим тако и иностраним. Трговинска арбитража ААА се у првом реду бави решавањем међународних пословних спорова (е. "*business disputes*"). Међутим, истовремено решава и грађевинске спорове, спорове из области текстилне индустрије, индустрије апарата и према другим специјализованим правилима разних привредних делатности. ААА такође обавља одређене услуге у арбитражним предметима где је уговорена примена правила* UNCITRAL*-а од 1976. године. У тим предметима ААА може деловати као орган именовања и може пружати помоћ у току вођења поступка. За вођење међународних арбитражних предмета, због посебних проблема, ААА има усвојену Допунску процедуру, како би се у сваком случају Правила ААА могла прилагодити сваком посебном случају. Најно-

вија Правила Арбитражног удружења (е. "*Commercial Arbitration Rules*") су из 1991. године.

У Допунским правилима је предвиђено ако су странке у спору различите националности или су резиденти у различитим земљама, на листи морају бити укључена и имена лица која имају националност (држављанство) неке треће земље. На захтев странке, и ако то дозвољавају правила, "неутрални арбитар" ће бити одређен према држављанству земље којој не припада нека од странака. Води се рачуна да арбитар течно говори језик на коме се води арбитражни поступак.

8.4. Међународни трговински арбитражни суд при Трговинско-индустријској комори Руске Федерације

(р. "Международный коммерческий арбитражный суд при Торгово-промишленой палате Российской Федерации";

е. "*International Commercial Arbitration Court at the Chamber of Commerce and Industry of the Russian Federation*")

Отпочео је са радом 1925, на основу Уредбе о берзама. Његов најновији Правилник ступио је на снагу 1.5.1995. За рад Суда значајан је и Закон о међународним трговинским арбитражама Русије, из 1993.

Надлежност арбитраже односи се и на спорове из односа између предузећа са страним инвестицијама, међународних удружења и организација основаних на територији Руске Федерације, као и на спорове између ових субјеката и правних лица Руске Федерације.[1] Као пример грађанско-правних односа из којих могу настати спорови за чије решавање може бити уговорена надлежност арбитраже, наводе се продаја робе, уговори о услугама, размена робе и услуга, превоз путника, заступништво, посредовање, комисион, лизинг, кредитирање, осигурање, заједничка улагања, различити облици индустријске и пословне сарадње и друго.

8.5. Међународна трговинска арбитража при Трговинско-индустријској комори Украјине, Кијев

Украјина је 1991. донела Закон о спољнотрговинској делатности, на подлози кога је августа месеца 1992. године основан Међународни трго-

[1] Видети: чл. 1. 2. Правилника Московске арбитраже.

вински арбитражни суд. Фебруара 1994. донет је Закон о међународној трговинској арбитражи и посебна Уредба о међународном трговинском арбитражном суду. Закон се заснива на решењима Модел-закона* UNCITRAL*-а из 1985. Ова Арбитража је за 12 година примила 4410 предмета са учесницима из 93 државе, а до новембра месеца 2004. године остало је нерешено свега 135 предмета[1]. Својим резултатима, које је постигла за кратко време од свог настанка, сврстава се у ред најуспешнијих арбитражних центара у свету.

8.6. Лондонски суд међународне арбитраже

(е. "*The London Court of International Arbitration*"-* LCIA*)

Основан је 1892. и има реноме најстарије арбитраже на свету. Ради према Правилима пословања, чија је најновија верзија ступила на снагу 1. јануара 1998. године. Када је за решавање међународног трговинског спора уговорена надлежност* LCIA *сматра се да су странке прихватиле Правила* LCIA*. Уколико странке у спору дају предлог за адаптацију Правила, то ће бити узето у обзир ако је предлог дат пре почетка арбитражног поступка.

8.7. Спољнотрговинска арбитража при Привредној комори Србије у Београду

Основана је на основу Уредбе о Трговинској комори ФНРЈ из децембра 1946, на основу које је донет први њен Правилник, који је ступио на снагу марта 1947. Арбитража се сада налази при Привредној комори Србије. Наша земља је у поступку доношења посебног Закона о спољнотрговинској арбитражи. Сад су основни домаћи извори права за СТА: Закон о парничном поступку; Закон о облигационим односима; Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима; Закон о извршном поступку; Закон о страним улагањима; Правилник СТА при ПКС. Међународни извори права за СТА су бројне међународне конвенције које је наша земља ратификовала и које смо навели у делу о изворима права за међународне трговинске арбитраже.

---

[1] И. Г. Побирченко, Международный коммерческий арбитраж при Торгово-промышленной палате Украины (опыт и проблемы), Киев, 2004. стр. 4.

8.8. Други значајни центри међународне трговинске арбитраже

Широм света постоји близу *200 сталних* ***(институционалних) арбитража, арбитражних центара или арбитражних сервиса[1]. Многи су основани у последњих десетак година. Све више се оснивају специјализовани центри за решавање спорова из појединих ужих области међународних трговинских односа. Тако постоје арбитраже за решавање:*** *инвестиционих спорова* ***(ICSID); спорова из области*** *права индустријске својине* ***(WIPO); спорова из односа*** *међународних документарних акредитива* ***(е. International Center for Letter of Credit Arbitration - ICLOCA). За решавање спорова из уговора о продаји*** *житарица и пољопривредних производа,* ***закљученим на основу типских уговора ГАФТА, стоји на располагању арбитража Асоцијације, у складу са правилима процедуре предвиђеним актима GAFTA (е.*** **The Grain and Feed Trade Association*****). За спорове из области*** *спорта* ***у свету, основан је 1984. посебан арбитражни суд*** **International Court of Arbitration for Sport-ICAS.**

Поред наведених арбитража о којима је било речи, неопходно је истаћи и друге значајне арбитражне центре.

У *Италији* ***постоје међународни арбитражни центри у Риму и Милану. У Риму при италијанској асоцијацији за арбитражу (ит.*** **"Associazione Italiana per L' Arbitrato - AIA"*****), а у Милану при Трговинској комори Милана - посебна Комора за међународну и националну арбитражу (ит.***

[1]У овој напомени даћемо www. адресе неких од најважнијих арбитражних инстутуција: American Arbitration Association (AAA),http://www.adr.org; Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce (SCC Institute), http://www.chamber.se/arbitration/english; Hong Kong International Arbitration Centre (HKIAC), http://www.hkiac.org/main.html; International Arbitral Centre of the Austrian Federal Economic Chamber, http://www.wk.or.at/ arbitration/engl/arbrules.htm; Japan Commercial Arbitration Association (JCAA), http://www.jcaa. or.jp/e/arbitration-e/kisoku-e/shouji-e.html; London Court of International Arbitration(LCIA), http://www.lcia-arbitration.com/lcia/rulecost/arbitration.htm; The Australian Centre forInternational Commercial Arbitration (ACICA), http://www.acica.com.au/rules.htm; The Australian Commercial Disputes Centre (ACDC) http://www.austlii.edu.au/au/other/acdc/Guidelines/Gu6_ Guid.html; The International Chamber of Commerce (*ICC*) http://www.iccwbo.org/ court/english/ arbitration/rules.asp#standard_clause; United Nations Commission on International Trade Law (*UNCITRAL*), http://www.uncitral.org.

"*Camera Arbitrale Nazionale e Intemazionale*"). Ова два арбитражна центра сарађују са Институтом за промоцију и ширење арбитражне културе (ит. "*Instituto per la promozione e la diffusione della cultura arbitrale*").

У** Аустрији **је 1975, при Савезној привредној комори основан Арбитражни центар за решавање међународних трговинских спорова, са седиштем у Бечу. Центар има свој Правилник, који се ослања на измене и допуне Аустријског законика о грађанском поступку од 2. фебруара 1983. године. Закључене споразуме о сарадњи Центар има са Спољнотрговинском арбитражом при Привредној комори Србије у Београду, арбитражама у Италији, Мађарској, Чешкој, Словачкој и Арбитражом Америчке арбитражне асоцијације.

У** Грчкој **је пре двадесетак година, уз непосредну стручну и другу помоћ, Спољнотрговинске арбитраже у Београду, образован Арбитражни суд при Грчкој трговинској комори у Атини. Правилник овог арбитражног центра израђен је по угледу на Правилник о Спољнотрговинској арбитражи при Привредној комори Србије (тада Југославије) у Београду.

У Немачкој ***постоји неколико сталних арбитражних центара. При Трговинској комори Хамбурга постоје две арбитраже. Хамбуршка арбитража за мирење основана 17. октобра 1927. године. Арбитража има Правилник од 7 чланова, који решавају питања именовања арбитара, изузећа, места одржавања и сл. Све остало је потчињено одредбама Немачког закона о грађанском поступку. При Трговинској комори Хамбурга је 1948. године основан Арбитражни суд Трговинске коморе Хамбурга, који такође има свој кратки Правилник од 7 чланова, који укључују и тарифу арбитражних трошкова, а за све остало се позива на Књигу 10. Немачког законика о грађанском поступку.***

Институционална арбитража има дугу традицију у** Шведској. **Још 1917. године при Трговинској комори у** Штокхолму **основан је Арбитражни институт (е. "*Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce-SCC Institute*"). Правила о арбитражи института су прерађена и допуњена са циљем да се прилагоде решавању међународних привредних спорова. Најновија верзија ових Правила ступила је на снагу 1999. године.

Године 1961. је** Савет међународних трговинских арбитража (*ICCA*) **са седиштем у Паризу, као независна, невладина међународна организација у коју су укључене арбитражне организације, арбитраже и друге арбитражне институције, као и појединци који се баве унапређењем и развојем арбитраже.* ICCA *сарађује са одговарајућим организацијама Уједињених нација, организацијама појединих држава, а посебно трговинских и привредних комора и других асоцијација привредника.* ICCA *има своја правила која садрже основне одредбе о организацији и делатности. Она организује** конгресе **међународних трговинских арбитража, по правилу сваке четврте године, а може и чешће. Између два конгреса се сваке друге године организује конференција међународних трговинских арбитража. На конгресима и конференцијама учествује по више стотина истакнутих правника из читавог света. У свом раду Савет тежи уједначавању арбитражне праксе и правила, као и унапређењу међународне сарадње на пољу развоја међународних трговинских арбитража.

9. ОПРЕДЕЉЕЊЕ ЗА ОДРЕЂЕНУ АРБИТРАЖУ

Једна од најважнијих одредби у уговору о међународном промету је арбитражна клаузула. Стране се опредељују за арбитражу у коју имају највише поверења. Може се рећи да не постоје унапред утврђени критеријуми за стриктно преферирање конкретног арбитражног центра. У сваком конкретном случају, приликом опредељивања за уговарање арбитраже, ваља добро изучити све детаље тог питања. Углед, објективност, ефикасност, стручност, личност арбитара, правила поступка, могућност извршења донете одлуке у земљи дужника, арбитражни трошкови и низ других детаља су елементи за опредељење код уговарања надлежности конкретног арбитражног центра за решење евентуално насталог спора из одређеног међународног трговинског посла.

Проф. др Гордана Станковић,
Правни факултет у Нишу

ПРЕСУДА БЕЗ ОДРЖАВАЊА РАСПРАВЕ

1. Први Закон о парничном поступку Републике Србије[1] представља резултат историјских, културних и социјалних прилика времена у коме је настао и одређених правно-политичких потреба и захтева које је требало да задовољи. Он није настао ни као потпуно нова, оригинална законодавна творевина, ни као резултат свеобухватне реформе парничне процедуре.

Новине у парничном процесном праву Републике Србије, које су свој нормативни израз добиле у тексту новог закона, резултат су неопходног усклађивања парничне процедуре са Уставном повељом државне заједнице Србија и Црна Гора[2] и Повељом о људским и мањинским правима и грађанским слободама[3], која представља саставни део Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора и која је прокламовала људска права у складу са Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, коју је прихватила и ратификовала и наша држава.[4]

Поједина нова законска решења последица су имплементације препорука Савета Европе[5] чија се централна активност односи на правосу-

---

[1] "Сл. гласник РС", 125/2004 од 22.11.2004. У даљем тексту ЗПП.

[2] "Сл. лист СЦГ", 1/2003.

[3] "Сл. лист СЦГ", 6/2003.

[4] Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом бр. 11, "Сл. лист СЦГ", Међународни уговори, 9/23, стр.16.

[5] Видети: Препоруку бр. R (81) 7 о мерама које омогућавају приступ суду; Препоруку бр. R (84) 5 о начелима грађанског поступка за унапређивање остваривања правде; Препоруку бр. R (86) 12 о мерама за спречавање и смањивање оптерећења судова; Препоруку бр. R (95) 5 о увођењу и унапређивању жалбених поступака у грађанским и привредним предметима; Препоруку бр. R (98) 1 о породичној медијацији; Препоруку бр. R (2002) 10 о медијацији у грађанским стварима, Збирка одабраних препорука Савета Европе, Савет Европе, Београд, 2004, стр. 47-75.

ђе и владавину права. Имплементацијом препорука Савета Европе у домену парничне процедуре учињен је први корак на плану хармонизације наше цивилне процедуре са принципима и стандардима европског права.

Нова решења у парничној процедури Србије у тесној су вези и са стратешким циљем државне заједнице и државе Србије за улазак у Европску унију[1] и представљају само почетак у остваривању преузетих обавеза у циљу спровођења интензивне, ефикасне и перманентне реформе на плану уграђивања европских стандарда у национално законодавство.

Доношење новог ЗПП било је мотивисано и настојањем да се отклоне само неки од акутних симптома постојеће кризе у правосуђу. Приступање државне заједнице Србија и Црна Гора Савету Европе, ратификација Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода децембра 2003. године и могућност да се затражи правна заштита пред Европским судом за људска права, избацили су у први план проблем трајања и дужине судског поступка с обзиром на околност да је право на суђење у разумном року једно од елементарних процесних људских права и европски правни стандард. С друге стране, пред потенцијалне кандидате за чланство у Европској Унији редовно се поставља, као један од услова и као приоритетни задатак, поправљање стања у правосуђу, смањење броја нерешених судских предмета и ефикасност у пружању правне заштите. Због тога су основни правно-политички захтеви, који су избили у први план приликом рада на припреми новог ЗПП, били ефикасност и експедитивност у поступању свих процесних субјеката. Ти правно-политички захтеви све до недавно нису били на првим местима политичких приоритета код нас.[2]

---

[1] Видети Резолуцију о придруживању Европској унији, "Сл. гласник" бр. 112/2004.

[2] И ЗПП из 1956. и ЗПП из 1976. године садржали су опште правило по коме је суд дужан да настоји да без одуговлачења спроведе поступак и да спречи сваку злоупотребу права учесника у поступку. Ово начело је било разрађено у низу одредаба ЗПП. Закон о судијама РС ("Сл. гласник РС" бр. 63/01, 42/02, 17/03, 27/03) увео је дужност судије да се стара о временском развоју поступка тако што је предвидео да судија који суди у првостепеном поступку мора да саопшти разлоге за то председнику суда уколико поступак није окончан у року од шест месеци, с тим што и надаље мора да га извештава о томе сваких месец дана, док је председник другостепеног већа, који одлучује у поступку по правном леку,

Иако сам процесни закон, у целини посматрано, никад није изазивао неефикасност у суђењу, извршене су на нормативном плану одређене промене у процесном режиму које треба да омогуће убрзање парничне процедуре[1] и ефикасност у пружању правне заштите. То се посебно односи на промене оних процесних норми које су потенцијално могле да буду узрок неефикасности или које су биле злоупотребљаване у пракси и доводиле до непотребног одуговлачења у пружању правне заштите.

2. У ЗПП, у складу са новим правно-политичким захтевима и правнотехничким циљевима које треба остварити у домену цивилне процедуре, предвиђена је, као једна од несумњиво крупних новина, и пресуда без одржавања расправе.

У ранијем ЗПП (1976), као и у ЗПП (1956), пресуда без одржавања расправе[2] била је предвиђена само у једном посебном парничном поступку - у поступку за решавање привредних спорова.[3] Могућност пресуђења без заказивања и одржавања усмене расправе била је мотивисана тиме што су парничари у овом посебном судском поступку квалификовани и способни да чињеничне наводе у својим припремним поднесци-

---

дужан да објасни зашто поступак није окончан у року од месец дана од пријема предмета, као и да о томе подноси извештај сваких петнаест дана (чл. 25).

[1] ***Новину у ЗПП представља изричито прокламовање права на суђење у разумном року и његово нормативно конкретизовање у низу законских одредаба. Прокламовано право на суђење у разумном року конкретизовано је у законском тексту, с једне стране, заоштравањем процесне дисциплине и нормативним сузбијањем оне стратегије парничара која најчешће представља добро познату злоупотребу процесних овлашћења, прописивањем законских рокова за поједине процесне активности суда и странака, елиминисањем могућности да се судски рокови продужују, укидањем мировања поступка, стварањем могућности да се у фази припремног поступка мериторно одлучи о основаности тужбеног захтева, омогућавањем суду да ефикасније управља поступком, ограничењем могућности вишекратног укидања првостепене одлуке, проширењем могућности отварања другостепене расправе, итд. Проблем ефикасности и спречавање одуговлачења поступка није решаван ограничавањем или одузимањем неких суштинских процесних овлашћења која припадају странкама.***

[2] Видети одредбу чл. 496. ЗПП (1976).

[3] Видети: Станковић, Г. - Грађанско процесно право, Ниш, 1998, стр. 471; Станковић, Г. - Грађанско процесно право, Београд, 2004, стр. 492.

ма изнесу систематично, прегледно и потпуно, тако да је суд релативно лако могао да утврди кад је неспорно стање ствари међу парничарима и да, уколико није било процесних сметњи, донесе пресуду без заказивања и одржавања расправе а на основу неспорног стања ствари. Према одредбама ранијег ЗПП, суд је могао сам да одлучи, уколико су били испуњени законски услови, кад ће пресудити без усмене расправе јер није било предвиђено, а ни потребно, да странке предложе или пристану на доношење пресуде без одржавања главне расправе.[1] Тужени је, међутим, пропуштањем да одговори на тужбу, пошто није био дужан да то учини и поред налога суда, својим процесним понашањем могао да осујети примену ових правила и да искључи могућност да суд донесе пресуду у овој фази поступка. Треба приметити да је према одредбама ЗПП (1956)[2] председник већа могао да донесе ову пресуду само ако су се обе странке одрекле одржавања главне расправе.[3]

Увођење у општи парнични поступак ове нове врсте пресуде било је мотивисано низом правно-политичких разлога. Законодавац је, пре свега, имао у виду околност да правични и ефикасни процесноправни системи подржавају и унапређују принцип владавине права, као основни принцип на коме се заснива правна држава. У основним одредбама новог ЗПП прокламован је, као нов процесни принцип – принцип суђења у разумном року,[4] те ова нова врста пресуде у српском парничном процесном праву управо представља нормативну конкретизацију овог принципа. Законодавац је, исто тако, имао у виду и препоруку Р (81) 7 Комитета министара Савета Европе,[5] којом је државама-чланицама сугерисано да у националним процесним зако-

---

[1] У пракси некадашњих привредних судова сматрало се да су испуњени услови за доношење пресуде на основу неспорног стања ствари не само кад суд, пошто прими одговор на тужбу, утврди да је међу парничарима неспорно стање ствари, већ и кад до таквог сазнања дође и касније, кад у току поступка странке промене своје чињеничне наводе те стање ствари постане неспорно.

[2] Чл. 472. ЗПП (1956).

[3] Видети: Zuglia, C. - Грађански парнични поступак ФНРЈ, Загреб, 1957, стр. 634.

[4] Детаљно о томе: Станковић, Г. - Петрушић, Н. - Новине у грађанском процесном праву, Ниш, 2005, стр. 28.

[5] Видети: Збирка одабраних препорука Савета Европе, Савет Европе, Београд, 2004, стр. 49.

нима треба, у циљу убрзања процедуре, да предвиде одредбе којима би се у случају неспорног стања ствари у једној парници до коначне одлуке дошло брзо, без непотребних формалности, појављивања странака пред судом и непотребних трошкова.[1]

Увођењем институције пресуде без заказивања и одржавања рочишта за главну расправу у општи парнични поступак, између осталог, знатно су смањене разлике које су раније постојале између општег парничног поступка и поступка за решавање привредних спорова.

3. Пресуда без одржавања расправе, према одредби чл. 276. ст. 2. ЗПП, је пресуда коју суд доноси на основу неспорног стања ствари кад мериторно одлучује о спору који је био повод парници без заказивања и одржавања главне расправе. То је пресуда коју првостепени суд може донети у току припремног поступка, ако не постоје процесне сметње, пошто тужени одговори на тужбу и у одговору на тужбу не оспори истинитост чињеница на којима се заснива тужиочев тужбени захтев, без обзира што је оспорио основаност тужбеног захтева. То значи да се ова пресуда може донети само ако тужени у одговору на тужбу у потпуности призна чињенице на којима се заснива тужиочев тужбени захтев.

---

[1] Супротно: Козар, В. - Приказ и упоредна анализа најзначајнијих законских новина, Парнични поступак, Intermex, 2005, стр. 174. Аутор се у свом раду позива на начело 4. из Препоруке бр. R (84) 5 о начелима грађанског поступка за унапређивање остваривања правде. Ова Препорука се искључиво односи на методска начела која се тичу форме - на начело усмености и начело писмености или њихову комбинацију у првостепеном поступку. Наведена препорука предвиђа да првостепени суд треба да буде овлашћен да, узимајући у обзир природу предмета, сам одлучи, у оним случајевима кад форма није изричито законом прописана, о употреби усмене или писане форме или о њиховој комбинацији. Првостепени поступак је у ЗПП, кад је у питању припремање главне расправе, конципиран на комбинацији ова два методска начела (чл. 274. ст. 2. ЗПП), с тим што је несумњиво да постоји могућност да суд, уколико су испуњени одређени услови, донесе пресуду без одржавања усмене расправе. Очигледно је да доношење пресуде на основу неспорног стања ствари представља одступање од начела усмености у првостепеном поступку и конкретизацију начела писмености, која начела усмености и писмености су у поступку изричито предвиђена Законом, односно - није препуштено судији да изабере усмени или писани облик у коме ће радња бити предузета.

4. Пресуда без одржавања усмене расправе или пресуда на основу неспорног стања ствари у једној парници је посебан тип пресуде чије доношење омогућава тужени својим процесним понашањем, тако да се и ова врста пресуде може сврстати у групу тзв. једностраних пресуда. Међутим, она се знатно разликује од пресуде на основу признања.

Пресуда на основу признања се доноси кад тужени призна тужбени захтев, док се пресуда без одржавања усмене расправе доноси кад тужени призна чињенице на којима се заснива тужиочев тужбени захтев. Ради се о две сасвим различите парничне радње туженог.[1] Тужбени захтев може признати само тужени, док чињеничне наводе могу признати оба парничара. Признање тужбеног захтева је диспозитивна парнична радња којом тужени располаже предметом парнице одн. захтевом за пресуду. Признање чињеница је страначка изјава о стању ствари; странка изјављује да су тачни наводи његовог парничног противника на којима он заснива свој захтев за пресуду и да их, иако су за њу неповољни, не оспорава.[2] Признање чињеница у одговору на тужбу је изјава туженог да су истините чињенице које је тужилац изнео у тужби и да он не оспорава њихову истинитост.

Пресуда на основу признања се може донети до закључења главне расправе, док се пресуда на основу неспорног стања ствари може донети само у току припремања главне расправе.

Пуномоћник туженог који није адвокат мора да има посебно овлашћење да би могао пуноважно да да изјаву о признању тужбеног захтева. Сваки пуномоћник, без посебног овлашћења, може у одговору на тужбу признати чињенице на којима тужилац заснива свој захтев за пресуду.

Кад тужени призна тужбени захтев у току припремања главне расправе, уколико је допуштена та диспозитивна парнична радња, суд доноси пресуду којом усваја тужиочев тужбени захтев. Кад доноси пресуду без усменог расправљања, суд оцењује материјалноправну основаност тужбеног захтева, и зависно од тога, одлучује да га усвоји или одбије. Приликом доношења пресуде на основу признања, горњу

---

[1] Детаљно о томе: Станковић, Г. - Грађанско процесно право, Јустинијан, Београд, 2004, стр. 435.

[2] Станковић, Г. - op. cit. стр. 399.

премису судског силогизма (praemissa maior) чине процесне норме. У процесу одлучивања приликом доношења пресуде на основу неспорног стања ствари, горњу премису чине норме материјалног права којима је регулисан конкретни однос у коме је дошло до спора.

Признање тужбеног захтева се, као диспозитивна парнична радња, под одређеним условима, може повући. Кад суд на основу неспорног стања ствари у току припремања главне расправе мериторно одлучи, признате чињенице у одговору на тужбу, које чине чињенични комплекс и које су ушле у подлогу за судску одлуку, за разлику од признатих чињеница током расправе, не могу се више опозвати јер нема потребе да се отвара усмено расправљање.

Пошто је пресуда на основу признања последица туженикове диспозитивне парничне радње, у погледу њеног побијања важи посебан режим. Ова пресуда се може побијати и због мана у вољи туженог. У погледу побијања пресуде без усмене расправе важи општи режим у погледу побијања.

5. Пошто прими одговор на тужбу, првостепени суд може одлучити да мериторно одлучи без заказивања и одржавања главне расправе ако утврди да је међу странкама неспорно стање ствари, тако да је, у конкретној фази поступка, неки од више истакнутих захтева или део истакнутог захтева сазрео за одлучивање. Суд није дужан да донесе ову пресуду чак и кад тужилац, коме је достављен одговор туженог на тужбу, то предлаже или на томе инсистира у свом припремном поднеску јер од његове оцене зависи да ли ће у овој фази поступка одлучити или неће.

ЗПП је у одредби чл. 284. предвидео садржину обавезног одговора на тужбу. Према одредби чл. 284. тужени је дужан да се у одговору на тужбу изјасни да ли признаје или оспорава тужбени захтев. Кад тужени у одговору на тужбу признаје тужбени захтев, створени су услови да се у току припремања главне расправе донесе пресуда на основу признања (чл. 276. ст. 1. ЗПП).

Кад тужени оспори тужбени захтев, он у одговору на тужбу мора да означи чињенице на којима заснива своје наводе и да понуди доказе.

Уколико тужени оспори тужбени захтев, а не оспори истинитост чињеница на којима тужилац заснива свој захтев, у конкретној парници

је неспорно стање ствари које представља доњу премису судског силогизма (praemissa maior), а с друге стране, спорно је само правно питање. Признавањем истинитости чињеница које је изнео тужилац, тужени је омогућио да се формира неспорни чињенични супстрат одлуке и, својим процесним држањем, отклонио потребу да се њихова истинитост проверава доказивањем јер се признате чињенице не доказују. У том случају, уколико тужени није у одговору на тужбу истакао процесне приговоре, испуњени су услови да првостепени суд мериторно одлучи без заказивања и одржавања усменог рочишта за расправљање у конкретној правној ствари.

6. Суд може донети ову пресуду само ако не постоје процесне сметње и уколико су испуњени посебни услови за њено доношење:

1) ако је тужени благовремено одговорио на тужбу,

2) ако се тужени у одговору на тужбу изјаснио о чињеницама које је тужилац изнео у тужби и признао наводе тужиоца из тужбе; ако је тужени изнео наводе о постојању неких других чињеница због којих се јавља сумња у основаност тужбеног захтева, суд не може мериторно одлучити у тој фази поступка јер је потребно да, у складу са начелом обостраног саслушања, пружи тужиоцу могућност да се изјасни о наводима туженог у одговору на тужбу,

3) ако је тужени признао чињенице у одговору на тужбу у парници у којој важи расправно начело; ако се ради о парници у којој важи истражно начело, суд испитује истинитост и чињеница које нису спорне и не може донети ову пресуду (нпр. у парницама из породичноправних односа),

4) ако не постоји противуречност између туженикових навода, тј. његовог признања и доказа који су парничари приложили уз своје поднеске,

5) ако се признањем чињеница не прекорачују границе слободе располагања. Може се догодити да тужени својим признањем чињеница настоји да посредно располаже захтевом којим не може располагати. Кад суд посумња да странка признањем чињеница иде за тим да располаже захтевом којим не може располагати у смислу чл. 3. ст. 3. ЗПП, суд може одлучити да се доказују и признате чињенице. Пошто

у том случају важи истражни принцип, суд је дужан да провери истинитост признатих чињеница.

Пресуда на основу неспорног стања ствари се може донети и кад је тужени оспорио основаност тужбеног захтева. У том случају, пошто је неспорно стање ствари, спорно је само правно питање. Тада је суд дужан да провери да ли је туженикoво оспоравање основаности тужбеног захтева основано или није.

6. Пресуда на основу неспорног стања ствари се може донети као потпуна или као делимична пресуда. Овом пресудом суд може усвојити или одбити тужбени захтев, у целини или делимично.

7. Ова пресуда се може побијати из свих разлога због којих се може изјавити жалба јер ЗПП не прописује посебне услове за жалбу против ове одлуке. То би, практично, значило да се ова пресуда може побијати и због њене материјалне неисправности уколико је првостепени суд погрешно извео закључак да се ради о неспорном стању ствари.

8. Кад суд донесе пресуду на основу неспорног стања ствари, странке имају право да захтев за накнаду парничних трошкова истакну накнадно[1] пошто је у питању одлука која је донета без претходног расправљања.

Да би остварила овај свој правозаштитни захтев, странка је дужна да у предлогу за накнаду парничних трошкова опредељено наведе трошкове за које тражи накнаду.

Предлог за накнаду парничних трошкова странке су дужне да поднесу суду пошто приме првостепену пресуду јер само тако могу да остваре свој правозаштитни захтев за накнаду парничних трошкова у текућој парници. У ЗПП није изричито предвиђен рок у коме странка треба да поднесе предлог за накнаду парничних трошкова уколико је суд донео пресуду на основу неспорног чињеничног стања.

У време важења ранијег закона сматрало се да странка треба да, уколико жели да оствари своје право на накнаду парничних трошкова, поднесе предлог за накнаду парничних трошкова у року од 15 дана од

---

[1] Чл. 159. ст. 3. ЗПП.

дана кад јој је достављена првостепена пресуда.[1] Сматрало се да се правило о року, који је предвиђен за ситуацију која настаје кад се ван расправе повуче тужба или изјављени правни лек, примењује и на случај кад је пресуђено без заказивања и одржавања расправе и да рок почиње да тече од дана кад је странка, пошто је обавештена да је суд пресудио, у могућности да поднесе предлог за накнаду парничних трошкова.

[1] Видети: Трива, Белајец, Дика - Грађанско парнично процесно право, Загреб, 1986, стр. 385.

IV

СТВАРНИ РЕГИСТАР

ПРАВНИХ СХВАТАЊА ГРАЂАНСКОГ ОДЕЉЕЊА ВРХОВНОГ СУДА СРБИЈЕ 1995 – 2005

ПРОЦЕСНО ПРАВО

Парнични поступак

- ***Дозвољеност ревизије у поступку брисања (укидања) потврде о правоснажности односно извршности (5/1998)*** ***57***
- ***Службена употреба језика и писма (7/1998)*** ***58***
- ***Заступање установе и јавног предузећа у парничном поступку (12/1998)*** ***63***
- Стварна надлежност у споровима из осигурања поводом регресног захтева Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање против осигуравајуће организације (члан 15. став 1. тачка а. Закона о судовима Републике Србије) (13/1998) 65
- Дозвољеност ревизије у споровима из члана 382. став 4. тачка 2. Закона о парничном поступку (1/1999) 67
- Дозвољеност ревизије у споровима о расподели станова (2/1999) 67
- Спортско друштво и стварна надлежност судова (7/1999) 69
- Дозвољеност ревизије по члану 400. став 3. Закона о парничном поступку (2/2000) 74
- Настављање поступка који мирује (7/2000) 75
- Надлежност парничног суда за оцену законитости аката локалне самоуправе о избору, именовању, постављењу и разрешењу (8/2000) 76
- Дозвољеност ревизије у споровима о страној валути (11/2000) 76
- Ретроактивна примена новеле ЗПП 1998. и деноминације динара у поступку по ревизији у споровима у току (2/2001) 83
- Дозвољеност ревизије у споровима поводом огласа, односно конкурса за заснивање радног односа (3/2001) 83
- Дозвољеност ревизије у споровима о одлуци о престанку потребе за радом запосленог и о престанку радног односа (4/2001) 84
- Стварна надлежност суда у споровима за накнаду тзв "инфлаторне штете" настале поводом захтева за повраћај неосновано наплаћеног пореза (1/2002) 99

- ***Стварна надлежност суда у споровима по основу стицања права на акцијама или деоницама и у споровима о акционарско - деоничарском статусу (2/2003)*** ***107***
- ***Дозвољеност ревизије у споровима између синдиката и послодавца поводом колективних уговора и у споровима поводом избора и разрешења органа правних лица (3/2003)*** ***107***
- ***Дозвољеност ревизије у имовинско правним споровима у којима се тужбени захтев не односи на потраживање у новцу (4/2003)*** ***107***
- ***Разграничење између судске и управне надлежности (1/2004)*** ***117***
- ***Дозвољеност ревизије у споровима мале вредности (4/2004)*** ***124***

Извршни поступак

- ***Судски пенали и уговорне казне у извршном поступку (7/1996)*** ***50***
- ***Примена одредбе члана 20. став 4. Закона о приватизацији у извршном и парничном поступку (9/2003)*** ***114***
- ***Одлагање извршења (3/2004)*** ***122***

Привремене мере

- ***Карактер и побијање привремене мере (1/1996)*** ***33***
- ***Правни лек против решења о привременој мери у парничном поступку (8/2003)*** ***109***

СТВАРНО ПРАВО

- ***Куповина аутомобила од невласника (1/1998)*** ***55***

ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА И ВРАЋАЊЕ ЗЕМЉИШТА

- ***Одређивање накнаде за експроприсану непокретност (12/1999)*** ***70***
- ***Обавеза на исплату накнаде за невраћено земљиште (1/2000)*** ***71***

ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО

- Остваривање права прече куповине у условима инфлације (4/1995) 28

- Монетарни номинализам - валоризам и накнада штете у условима високе инфлације, обим накнаде штете и сума осигурања (4/1996) 36

- Могућност конвалидације неформалних у целини или претежно извршених уговора о промету некретнина и реституција извршених обавеза из тих уговора (6/1996) 47

- Правична накнада нематеријалне штете припадницима оружаних снага СФРЈ (8/1996) 52

- Застарелост потраживања накнаде штете у случају рањавања и погибије у оружаним сукобима (3/1998) 57
- Инвалиднина и правична новчана накнада (4/1998) 57
- Урачунавање износа накнаде штете исплаћеног оштећеном пре покретања спора (3/1999) 68
- Правно дејство Закона о извршењу обавеза по основу девизне штедње грађана на судске поступке покренуте ради наплате ових потраживања (9/1999) 69
- Застарелост потраживања накнаде ратне штете (11/1999) 70
- Камата на негативан салдо текућег рачуна (5/2000) 75
- Трошкови подушја као уобичајени трошкови сахране (6/2000) 75
- Нематеријална штета због повреде пословног угледа правног лица (1/2001) 82
- Од када тече камата на девизна средства одузета на царини ако није покренут кривични или прекршајни поступак (6/2001) 84
- Накнада штете због неоснованог лишења слободе - принудна мобилизација (8/2001) 85
- Измењено правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије о накнади штете због неоснованог лишења слободе - принудне мобилизације (9/2001) 86
- Одговорност СРЈ за штету насталу у периоду војне интервенције НАТО (16/2001) 95

- Одговорност Републике Србије за накнаду штете проузроковане трећем лицу од стране припадника полиције употребом службеног пиштоља ван рада (4/2002) 100
- Доспелост обавезе плаћања накнаде за коришћење ствари по Уредби о организовању и извршавању материјалне обавезе (5/2003) 100
- Право на накнаду зараде и дневнице лицима у резервном саставу Војске Југославије у току НАТО бомбардовања СРЈ 1999. године (7/2003) 108
- Застарелост потраживања накнаде инфлаторне штете (10/2003) 117
- Застарелост потраживања накнаде штете због незаконитог лишења слободе (2/2004) 119

ПОРОДИЧНО ПРАВО

- Издржавање у фиксном износу (2/1996) 34
- Стицање права својине ванбрачног супруга на стану откупљеном у току трајања ванбрачне заједнице (5/2001) 84
- Стицање права својине ванбрачног супруга на стану откупљеном у току трајања ванбрачне заједнице (2/2002) 99

СТАМБЕНО ПРАВО

- Једнократна отплата цене стана откупљеног на рате пре 2. августа 1992. године (1/1995 24
- Исправка раније објављених правних схватања о откупној цени стана (2/1995) 26
- Начин утврђивања откупне цене стана у поступку доношења решења које замењује уговор о откупу стана (3/1995) 27
- Изузимање службеног стана из откупа (3/1996) 36
- Временско важење закона - отказ уговора о коришћењу стана датог из војног стамбеног фонда лицима у служби Војске Југославије (5/1996) 45

- Престанак права становања (6/1999) ***68***

- Утврђивање откупне цене стана - измена, односно допуна правног става (13/1999) ***70***

- Својинска трансформација предузећа и откуп стана (14/1999) ***71***

- Откуп стана у мешовитој својини (12/2001) ***92***

- Могућност конвалидације писменог и извршеног уговора о откупу стана, који није закључен у законом прописаној форми (13/2001) ***92***

- Откуп војних станова који представљају имовину Савезне Републике Југославије (3/2002) ***100***

РАДНО ПРАВО

- Потраживање накнаде штете изгубљене зараде (2/1998) 56

- Престанак радног односа због одсуства услед привремене спречености за рад коју није одобрио изабрани лекар (6/1998) 58

- Престанак радног односа због непотписивања колективног уговора (8/1998) ***58***

- Утврђивање основне цене рада и зараде радника (9/1998) ***58***

- Враћање радника на рад (10/1998) ***59***

- Обавеза полагања стручног испита у државним органима (14/1998) ***67***

- Преузимање и статус нераспоређеног радника укинутог савезног органа (4/1999) ***68***

- Престанак радног односа због принуде (5/1999) ***68***

- Престанак радног односа по сили закона због навршеног радног века (8/1999) ***69***

- Одговорност послодавца због повреде на путу од посла до куће и обратно и накнада штете (3/2000) ***74***

- Понављање дисциплинског поступка (4/2000) ***75***

- Дан престанка радног односа због неоправданог изостанка са посла (9/2000) ***76***

- Дисциплинска одговорност запослених у банкама због издавања чека без покрића (10/2000) 76

- Остварење потраживања по основу неизмирене разлике у заради (12/2000) 77

- Судска заштита о избору и разрешењу органа у предузећима и јавним установама (7/2001) 85

- Измењено правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије о исплати разлике између гарантоване и одговарајуће зараде (10/2001) 90

- Право овлашћеног радника да на основу овлашћења директора одлучује о приговору изјављеном против одлуке дисциплинског органа (11/2001) 91

- Застарелост вођења дисциплинског поступка за утврђивање повреде радне обавезе која садржи обележје кривичног дела (14/2001) 92

- Надлежност за решавање спорова о доприносима за обавезно социјално осигурање и упис радног стажа у радну књижицу (15/2001) 92

- Застарелост потраживања зараде, разлике зараде и накнаде зараде и самог права на исплату (1/2003) 106

- Отказ уговора о раду због кривичног дела на раду или у вези са радом и постојање правоснажне осуђујуће кривичне пресуде (5/2004) 108

- Форма упозорења и право запосленог на одбрану у поступку отказивања уговора о раду из дисциплинских разлога (6/2004) 108

- Исплата отпремнине као услов престанка радног односа због престанка потребе за радом запослених (1/2005) 126

- Право на регрес за годишњи одмор, топли оброк, теренски додатак, трошкове доласка на посао и одласка са посла, право на отпремнину због престанка радног односа услед пензионисања и право на јубиларну награду по колективним уговорима који су били на снази на дан ступања на снагу Закона о раду (члан 176. у вези чл.89. и 90. Закона о раду) (3/2005) 129

ТРГОВИНСКО ПРАВО

- Одговорност и права предузећа регистрованих по Уредби о организовању делова предузећа за обавезе у правном промету (5/1995) 30

- Банкарска гаранција - право банке на накнаду (провизију) за време за које мирују обавезе враћања кредита иностраном повериоцу (11/1998) 60

- Примена међународне Конвенције о застарелости потраживања међу странкама од којих једна од странака није потписник конвенције (6/2003) 108

- Оставрење права на бесплатне акције по Закону о својинској трансформацији (2/2005) 128

- Јединствена примена одредби чл. 185. и 186. Закона о стечајном поступку (4/2004) 130

ОСИГУРАЊЕ

- Одговорност Удружења осигуравајућих организација - Гарантног фонда и стечај организације за осигурање са којом је закључен уговор о обавезном осигурању (5/2002) 100

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

34

БИЛТЕН судске праксе Врховног суда Србије / ***главни и одговорни уредник Драгиша Слијепчевић. - 1993, бр. 1- . - Београд : Intermex, 1993- (Београд : Радунић). -20 cm***

Од броја 1/2002. наслов: Билтен судске праксе - Врховни суд Србије

ISSN 0354-4109 = Билтен судске праксе Врховног суда Србије
COBISS.SR-ID 34341634